

Nordjyllands Fugle 2017

Rapport nr. 54 fra Nordjyllands Fugle

© 2018 Nordjyllands Fugle

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

- Udgivet af:** Foreningen Nordjyllands Fugle
Tranebærvej 48, 9530 Støvring
www.nordjyllandsfugle.dk
- Kasserer:** Henrik Nystrup, Tranebærvej 48, 9530 Støvring
Telefon 2849 7618, mail: henriknystrup@sol.dk
Konto: 1551 6211771
- Pris:** Kr. 160,- + evt. forsendelse
- Illustrationer:** Jens Frimer Andersen (akvareller, omslag)
- Fotografer:** Arne Kiis, Brian Skræm, Christian Andersen Jensen, Einar Flensted-Jensen, Erik Christophersen, Frits Rost, Hans Christophersen, Henrik F. Nielsen, Henrik Haaning Nielsen, Ib Dyhr, Jan E. Andersen, Jan Skriver, Jørgen Kabel, Jørgen Peter Kjeldsen, Karen Bach, Karin Winther, Keld Ejlsing-Duun, Knud Pedersen, Kurt Rasmussen, Lars Grøn, Lars Schmidt, Mette Berg Hansen, Mette Hesselholt, Henne Hansen, Michael Ancher, Poul Erik Sperling, Søren Poulsen, Tage Leegaard, Tonny Nielsen, Tonny Ravn Kristiansen, Willy Jørgensen
- Tilrettelæggelse:** Hans Christophersen
- Fotoredaktion:** Lars Grøn og Hans Christophersen
- Korrektur:** Hans Christophersen og Tscherning Clausen
- Layout:** Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk
- Trykning:** Novagraf
- Oplag:** 400 eks.

Indhold

Forord <i>Hans Christophersen</i>	2
ARTIKLER	4
Åbning af Skagen Fuglestation <i>Kurt Rasmussen</i>	4
Skagen Fuglestation 2017 <i>Morten Jenrich Hansen & Knud Pedersen</i>	6
Lille Vildmose 2017 <i>Thorkild Lund</i>	16
Vejlerne 2017 <i>Henrik Haaning Nielsen</i>	20
Ravn i Vendsyssel <i>Jan Tøttrup Nielsen</i>	24
Vendehals i Rold Skov <i>Esben Sloth Andersen</i>	26
Havørn i Nordjylland <i>Lars Mogensen</i>	30
Gråsiskeninvasion <i>Anders Brinkmann</i>	34
Ringmærkning i Vejlerne <i>Tage Leegaard</i>	36
Refleksioner over et Kirkeugleprojekt <i>Mette H.H. Hansen</i>	39
Fotoreportage: Sorthovedet Måge <i>Henrik Haaning Nielsen</i>	42
Fotoreportage: den enes død <i>Tonny & Tonny</i>	44
Atlas III <i>Henrik Møller Thomsen</i>	46
Atlaslejre <i>Timme Nyegaard & Michael Fink Jørgensen</i>	51
Bæver i Vesthimmerland <i>Karin Winther</i>	52
Status på Ulv <i>Kent Olsen</i>	54
Vejlernes guldsmede og vandnymfer <i>Jørgen Peter Kjeldsen</i>	56
Fugle- og naturfoto grafen <i>Keld Ejsing-Duun</i>	60
Jan Skjoldborg Kristensen – portræt <i>Poul Erik Sperling</i>	64
ARTSGENNEMGANG	66
Indsenderliste	162
Indeks arter	175

Redaktionen 2017

Esben Sloth Andersen 6037 9080	esa @business.aau.dk	Spætter, træløbere og fuglekonger.
Thorkil Brandt 3025 5304	thorkilbrandt @gmail.com	Gæs.
Anders Brinkmann 2840 2714	anders_brinkmann @hotmail.com	Store drosler, fluesnap- pere, vipstjerter og finker.
Morten Christensen 2545 9753	mch1895 @gmail.com	Lommer, svaler, lærker og sangere.
Hans Christophersen 2371 3154	hach @mail.dk	Rovfugle og falke, fotoredaktion, korrek- tur, tilrettelæggelse.
Tscherning Clausen 2327 1434	tschtscherning @gmail.com	Korrektur.
Lars Grøn 2987 8228	larsnaturfoto @gmail.com	Fotoredaktion.
Anton Thøger Larsen 2869 1373	rangerdanmark @gmail.com	Storkefugle, trane, vadefugle del 1, pibere.
Johnny Laursen 2338 4320	bruunlaursen @mail.dk	Hjemmeside.

Thorkild Lund 5126 3679	thorkildlund86 @gmail.com	Redaktion af artikler.
Asger Lykkegaard 4017 3585	asger.lykkegaard @hotmail.com	Vagtel samt nogle måger.
Henrik Nyrup 2849 7618	henriknyrup @sol.dk	Lappedykkere, storm- fugle, skarver, Sule, må- ger, kjover, duer, ugler, Gøg, skrigefugle, Pirol.
Søren Poulsen 6063 0082	soep99 @hotmail.com	Andefugle, vadefugle del 3.
Kurt Prentow 2233 9647	kurt @prentow.dk	Terner, alkefugle, Karmindompap mm. indsenderliste.
Rene Worup Rørbæk 2876 3520	rene.roerbaek @gmail.com	Silkehal, smådrosler mv.
Albert Schmidt 2195 4453	lavskrige.7741 @gmail.com	Vandhøns, rylersnepper, kragefugle, stære.
Poul Erik Sperling 2028 4405	pes @vildtfarmnord.dk	Artikler.
Henrik Møller Thomsen 2253 1576	henrida.kirk @gmail.com	Svaner.

Sponsorer

Nordjyllands Fugle takker for økonomisk støtte til rapporten fra:

HALS NØRRESKOV

**AAGE V. JENSEN
NATURFOND**

Forord

Af Hans Christophersen

Foreningen "Nordjyllands Fugle" er en selvstændig forening med nær tilknytning til særligt Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdelinger i Nordjylland og Nordvestjylland. Foreningen har som sit primære formål at udgive en årbog på baggrund af fugleagttagelser fra det område, der dækkes af de to tidligere amter Nordjylland og Viborg suppleret med artikler om fugle og dyr.

Grundlaget for rapporten er indberetninger til DOFbasen. Antallet af indtastninger bliver ved med at stige – nu 180.000 observationer, en stigning på 10.000 siden 2016. Materialet er endvidere for flere arter suppleret med materiale indtastet i forbindelse med det tredje Atlasprojekt, der afsluttes vinteren 2017/18. Antallet af indsendere er med 861 stort set identisk med året før.

Lokale folk i Skagen-området har igen i år indberettet et meget stort og værdifuldt materiale. Dette suppleres af indberetninger fra mange gæstende observatører og ikke mindst den nystartede fuglestation. Et andet meget stort materiale kommer fra Lille Vildmose. Her medfører den spændende udvikling af området et stadig stigende antal gæster. Omfattende materiale er også modtaget fra Vejlerne, Hanstholm, Nørreådal, Hirtshals, Ulvedyb, det sydøstlige Vendsyssel og fra Rold Skov med flere. Desuden modtages materiale fra DOFs Sjældenhedsudvalg (SU) via Knud Pedersen samt i år også fra det aktuelle Atlas-projekt. Knud Pedersen har endvidere sammenstillet materialet fra Skagen for rovfugle og falke samt lommer, stormfugle, kjoever, alkefugle, Sule

og Ride. En stor tak for det.

Alle rapportens mange tal og tekster komplementeres af mange smukke fotografier, som dygtige fotografer stiller til rådighed samt akvareller fra Jens Frimer, som pryder årbogen.

Årbogen er de senere år fra at være en artsgennemgang af arter set i Nordjylland i det forløbne år nu i del med artikler om nordjyske (dyr og) fugle og en artsgennemgang af et stort antal udvalgte arter. Fokus i artsbehandlingerne er primært på de mere fåtalligt forekommende arter og andre, der vurderes af særlig interesse. Listen over, hvilke arter der behandles, er dog ikke statisk og vil for visse arter variere fra år til år. Artikel-delen bliver dog stadig mere omfattende og gør, at vi i år er nødt til at udvide sidetallet for at få plads til de mange relevante emner.

Fugleåret 2017 er præget af et køligt forår og næsten manglende sommer. Begge dele faktorer, der har sat præg på ynglesuccessen og forekomsten i øvrigt af en del arter. Om de nordjyske ynglefugle er der blandt andet at betragte, at det heller ikke blev til storke-yngel i år, idet kun hannen dukkede op ved Viskum. Til gengæld fortsætter fremgangen for Sølvhejre – nu med fire par i Vejlerne. Hos vadefuglene er der nedgang hos Engrylle, endnu mere hos den sparsomme bestand af Stenvender på Læsø og Brushane kan snart ikke længere regnes for nordjysk ynglefugl. Hos rovfuglene er der nu otte par Havørne i det nordjyske område – separat artikel herom. Til

Lattermågen fra Hanstholm, her fotograferet på den første dag i 2018, Nytorp, 1. januar 2018. Foto: Frits Rost.

gengæld mislykkes det for første gang for Kongeørn, idet fire par ikke får en eneste unge, Rød Glente fortsætter fremgangen – flere par dog med få unger. Til gengæld har Duehøg det svært. Det samme har Kirkeugle, hvilket kan læses i særskilt artikel. Hos spurvefuglene kan der læses om, hvordan Ravn fortsætter den utrolige fremgang, og det samme kan siges om Sortstrubet Bynkefugl og Rødtoppet Fuglekonge. Læs også om frem- og tilbagegang for Gransanger og Løvsanger.

Fra forårstrækket kan nævnes et ret gennemsnitligt forår i Skagen hos rovfuglene, dog med rekord af Rød Glente, den hidtil næststørste forekomster af Steppehøg, men i modsatte ende hidtil næstlaveste forekomst af Fjeldvåge. Om falkene bemærkes hidtil næsthøjeste forårstotal for Lærkefalk og hidtil største enkelttag for Vandrefalk med 29! For spurvefuglene kan nævnes usædvanligt mange fluesnappere af alle fire arter. Til gengæld nåede vi for første gangen bunden for Hortulan – ingen fugle! Fra efteråret og vinteren kan nævnes rekordmange Storkjører, men til gengæld meget få af de andre kjovearter. Søkonge sætter bundrekord og er ved at udvikle sig til en sjældenhed. Fem Sabinemåger er flere end længe. Mange Sorthovedet Måge og hvide måger (Grå- og Hvidvinget) ved en strandet Finhval danner baggrund for fotomontager af disse. Nævnes skal også rekordstor forekomst af Skægmejse samt Lille Korsnæb og Hvidsissen og Gråsissen. Læs nærmere om sidstnævnte, herunder genfund af en fugl ringmærket i Kina, i særskilt artikel. En række sjældenheder er det som vanligt også blevet til. Nævnes kan at Sibirisk Jernspurv, som blev set i Hirtshals i december 2016, ses helt frem til 6/2 i år. Sortbrynet Albatros, her ses en fugl i Skagen efter at have taget

en rundtur i Kattegat. Triel ses ved Tværsted, Schwarz' Løvsanger ringmærkes ved Agger Tange og Hætteværting ditto ved Skagen samt det andet nordjyske og tredje danske fund af Sorthovedet Gul Vipstjert i Skagen. Det sene efterår giver også en lille invasion af Krognæb. To "nytårsgaver" skal nævnes i form af en langtidssationær Kongeederfugl i Hirtshals og Lattermåge i Hanstholm, begge arter forbliver et stykke ind i det nye år. Endelig er et fund af Slagfalk fra 2006 blevet godkendt af SU – den første nordjyske og danske.

Desuden er der artikler om årets gang i Skagen, Vejlerne og Lille Vildmose. At Atlas-projektet nærmer sig sin afslutning kan der læses om i en artikel, desuden artikel om Vende-hals, ringmærkning i Vejlerne foruden omtale af en nordjysk ornitolog og en fotograf. Dyrene har også deres afsnit med aktuelle artikler om Bæver og Ulv foruden en artikel om guldsmede i Vejlerne. Endelig er 2017 året, hvor Skagen Fuglestation bliver indviet, hvilket også får en omtale.

Redaktionen siger hermed tak til alle, der på den ene eller anden måde har givet deres bidrag til rapporten. Til slut vil vi henvise til vores hjemmeside på adressen www.nordjyllandsfugle.dk, hvor der kan læses mere om foreningen. Her kan ældre rapporter ses og downloades i pdf-format, ligesom man blandt andet kan finde en oversigt over alle de sjældne arter, der er set i Nordjylland igennem årene.

Redaktionen forbeholder sig ret til at udelade usædvanlige observationer i artsgennemgangen, herunder arter set i usædvanlige antal eller på usædvanlige tidspunkter. Det gælder specielt, hvis der ikke foreligger kommentarer/beskrivelse i forbindelse med indtastningen.

Fokus på en Hvidbrynet Løvsanger, Skagen, 30. september 2017. Foto: Hans Christophersen.

12. maj 2017 – En længe ventet dag i Skagen

Af Kurt Rasmussen

For små 20 år siden blev en gruppe i Skagen af frivillige medlemmer af DOF dannet med det formål at undersøge mulighederne for at få etableret en egentlig fuglestation i Skagen. En drøm som foreningen igennem årtier havde arbejdet på.

Gruppen arbejdede i løbet af årene med flere muligheder, men desværre var de økonomiske ressourcer ikke til stede. Det lykkedes dog i 2009 at få nogle midler fra Odgaard Arven, sådan at det kunne undersøges, hvordan observationer og ringmærkning i Skagen kunne sættes i værk.

I 2013 opstod et samarbejde mellem Naturstyrelsen i Vendsyssel personificeret ved Skovridder Jesper Blom Hansen og Naturstyrelsen og gruppen i Skagen ved Kurt Rasmussen.

Samarbejdet resulterede i noget konkret i 2015, hvor Real Dania overtog Det Grå Fyr, og der blev indgået en lejeaftale med Naturstyrelsen med det formål, at der skulle oprettes et informationscenter om trækfugle. Naturstyrelsen og DOF indgik samtidig en lejeaftale, hvor DOF fik muligheden for at oprette en fuglestation på overtaget i den gamle bygning.

I løbet af 2015 og 2016 arbejdede Real Dania hårdt på at få renoveret de gamle bygninger med det formål, at de kom til at fremstå så tæt på det oprindelige som muligt. Så snart renoveringen indvendig var tilendebragt, skulle Naturstyrelsen via fondsmidler etablere et fantastisk "high tech" informationscenter. Oprindeligt var indvielsen sat til foråret 2016, men mange forhindringer i løbet af renoveringsfasen betød, at alle måtte væbne sig med tålmodighed – endnu en gang.

Men endelig den 12. maj 2017 samledes omkring 1.000 mennesker i gården foran fyrbygningen til indvielsen af centret. Solen skinnede fra en skyfri himmel, da miljøministeren kunne indvie trækfuglecentret sammen med

borgmesteren i Frederikshavn, Real Dania, Turisthus Nord og DOF's formand. Det var en stor dag, hvor også årets fuglefestival blev gennemført.

Efter indvielsesfestlighederne samledes medlemmer af DOF i det store telt, hvor Egon Østergaard kunne glæde sig over, at mange års hårdt men målbevidst arbejde nu havde båret frugt. DOF kunne nu indlede arbejdet med at få den tredje fuglestation i Danmark etableret.

Siden denne fantastiske dag har fuglestationen været i gang med både ringmærkning, observation og ikke mindst guidet information til de mange gæster, der har besøgt stedet. Stationen har været godt besøgt af ansatte og frivillige, som har stået for arbejdet, og der er allerede lagt mange timer både i felten og på stationen for at få alt til at virke. Stationen styres af en bestyrelse, som også har arbejdet og fortsat arbejder på strategi og økonomisk sammenhæng for stationen.

Men hvad med den uformelle gruppe i Skagen, som gennem alle årene kæmpede for, at vi kunne få etableret en egentlig fuglestation i Skagen? Allerede i 2015, da der pludselig opstod en gylden chance for at drømmen kunne gå i opfyldelse overtog DOF centralt arbejde med planlægningen og de lokale i Skagen gled en smule ud til siden. Men ingen var i tvivl om, at gruppen af lokale og gerne mange flere frivillige, ville blive en forudsætning for, at fuglestationen kunne drives. Gruppen dannede derfor den selvstændige forening Skagen Fuglestations Venner "SkafVen", som holdt sin stiftende generalforsamling i 2015. Foreningen har i dag over 100 medlemmer og holder klubaftener med foredrag og hygge i Birders Club på stationen. Men også det frivillige arbejde både i felten og på stationen dækkes delvist af foreningens medlemmer. SkafVen står desuden i samarbejde med DOF for gennemførelsen af Skagen Fuglefestival.

*Fra indvielsen af Skagen Fuglestation,
12. maj 2017. Miljøministeren taler.
Foto: Hans Christophersen.*

Fra indvielsen af Skagen Fuglestation, 12. maj 2017.

▲ Snoren klippes. Foto: Kurt Rasmussen.

Simon S. Christiansen, Knud Pedersen, Erik Kramshøj og Lars Svensson i samtale. Foto: Hans Christophersen. ▼

Skagen Fuglestation 2017

Af Morten Jenrich Hansen og Knud Pedersen

Indledning

Den 12. maj 2017 blev en historisk dag for Skagen Fuglestation. Med den officielle åbning af Naturstyrelsens trækfuglecenter og Dansk Ornitologisk Forenings fuglestation i Det Grå Fyr blev en mangeårig drøm opfyldt. Et meget stort planlægningsarbejde, som har involveret medlemmer af DOF på alle niveauer, var gået forud for denne begivenhed. Åbningen og aktiviteterne i forbindelse med Skagen Fuglefestival, som blev afholdt på samme tidspunkt, tiltrak over 1000 personer i løbet af dagen.

Efterfølgende har der været stor interesse for at besøge trækfuglecenterets moderne udstilling om trækfuglenes forunderlige verden. Ved årsskiftet har ca. 29.000 betalende gæster besøgt udstillingen. Der er i 2017 afholdt 115 formidlingsture med 1233 deltagere.

Simon Sigaard Christiansen er fuldtidsansat – dels som leder af Skagen Fuglestation og dels som naturvejleder. Der er nedsat en bestyrelse for Skagen Fuglestation, hvis opgave er at varetage det overordnede ansvar for stationens virke. Bestyrelsen er sammensat af medlemmer udpeget af Repræsentantskabet, Hovedbestyrelsen, DOF Nordjylland, Danmarks Ringmærkerforening, Zoologisk Museum ved Københavns Universitet og Skagen Fuglestations venneforening. Niels Eriksen er valgt som formand for bestyrelsen. Bestyrelsen har afholdt fire møder i løbet af året.

Der har været et højt aktivitetsniveau på fuglestationen gennem hele 2017. De primære aktiviteter har koncentreret sig om ringmærkning, formidling, indsamling af data om både trækfugle og ynglefugle samt oplæring af både nye ringmærkere og observatører. Skagen Fuglefestival blev et tilløbsstykke i dagene 12-14. maj og i uge 42 i oktober afholdt DOF felttræf i Skagen med tilbud om ture og foredrag.

Det daglige arbejde er primært blevet udført af stationslederen Simon S. Christiansen samt Morten Jenrich Hansen, som har været ansat som ringmærker i perioden 1. marts til 1. december. En række personer fra Danmark, Sverige, Tyskland og Schweiz har gennem kortere eller længere perioder været ansat med diæter og udført vigtige opgaver for Skagen Fuglestation. Der er også etableret et tæt samarbejde med Lista Fuglestation i Norge og Ottenby Fuglestation i Sverige. Repræsentanter fra begge fuglestationer har besøgt Skagen Fuglestation i løbet af 2017.

Foreningen – Skagen Fuglestations Venner – har gennem hele forløbet op til åbningen og efterfølgende været en vigtig støtte for den daglige drift af fuglestationen. Foreningen har også arrangeret ture og afholdt møder i Birders' Club.

En detaljeret beretning for virksomheden ved Skagen Fuglestation i 2017 bliver udarbejdet som en særskilt årsrapport i løbet af foråret 2018. De daglige aktiviteter kan følges løbende på Skagen Fuglestations hjemmeside.

Observationer 2017

Aktiviteter og materiale

Fuglenes forekomst i Skagensområdet blev i 2017 overvåget på mange parametre. Desværre var det ikke muligt for Skagen Fuglestation at ansætte faste trækfugleobservatører i 2017. Delvist finansieret under Skagen Fuglestation gennemførte Klaus Malling Olsen for tredje år i træk et projekt om køns- og aldersfordelingen af de trækkende rovfugle i perioden 15/4-3/6. En foreløbig rapport er udarbejdet over denne undersøgelse. I foråret var der traditionen tro især fokus på at registrere rovfugletrækket. Mange timers daglige observationer af erfarne frivillige observatører gav en optimal monitoring

Sandløber, Skagen, 7. januar 2017. Foto: Erik Christophersen.

Observatører ved Batterivej, 4. april 2017. Foto: Knud Pedersen.

af rovfugletrækket i perioden marts-juni. De grundlæggende data for forårets rovfugletal er som tidligere år udtrukket fra de mange lokale og gæstende observatørers indtastninger i DOFbasen. Observationerne er her efter bearbejdet og sammenstillet i en endelig oversigt. For en række andre fuglearter – specielt lommer, stormfugle, sule, kjover og alkefugle, hvis forekomst er af særlig betydning i Skagen, er der også indsamlet et meget stort materiale gennem næsten daglige træktællinger i alle årets måneder.

I den følgende gennemgang af de vigtigste observationer i 2017 er data udelukkende hentet fra indtastninger i DOFbasen. For sjældne (SU-arter) er kun observationer, som er indsendt til SU medtaget. Godkendte fund er markeret (G), mens endnu ikke afgjorte fund er markeret (U).

Observationer 1. halvår

Rovfugletrækket

Resultatet af forårets rovfugletællinger fremgår af tabelterne side 113-14. Som tidligere år er tallene beregnet ud fra antal fugle pr. dag og der er ikke taget højde for eventuelle gengangere fra dag til dag. Dette gælder dog ikke for de meget fåtallige eller sjældne arter som Lille Skrigeørn, Stor Skrigeørn og Kongeørn, hvor der er tale om specifikke individer.

Med en sum på 11.422 rovfugle blev foråret 2017 et gennemsnitsår i Skagen set i forhold til tiårsperioden 2007-2016 (11.443).

For ti af rovfuglearterne var forårstotalen mere end 10% over gennemsnittet, tre arter var tæt på gennemsnittet og fem arter var mere end 10% under gennemsnittet. Se

Sandløber, Skagen, 31. juli 2017. Foto: Erik Christophersen.

statistikken side 113.

Hvis man skal beskrive de mere langsigtede tendenser for de enkelte rovfuglearters forekomst om foråret ved Skagen kan man konstatere stigende hyppighed for arterne Rød glente, Steppehøg, Tårnfalk, Lærkefalk og Vandrefalk. Rød Glente (304) satte ny forårsrekord og der var ny dagsrekord for Vandrefalk 30/4 med 29 fugle. Derimod optræder arterne Hedeheg, Duehøg, Musvåge og Fjeldvåge med en klar faldende tendens. De øvrige arters forekomst er langsigtet mere stabile dog med høj årlig variation hos især Hvepsevåge og Aftenfalk – ofte betinget af gunstige/ugunstige vejrforhold i hovedtrækperioden i maj.

Skema over rovfugletrækket i år med sammenligninger af tidligere år samt tendenser mv. findes ved rovfugle-afsnittet i artsgennemgangen.

Øvrige – mere bemærkelsesværdigede arter

De tre talrigeste noterede arter i første halvår af 2017 blev Sortand (80.455), Sule (27.174) og Bog/Kvækerfinke (22.640).

Forårstrækket af lommer følges altid med stor interesse i Skagen. Det gælder især de eftertragtede observationer af de fåtallige arter Islom og Hvidnæbbet Lom. Foråret 2017 svigtede heller ikke på denne front med henholdsvis 32 Islom og 5 Hvidnæbbet Lom. Største dag for Islom blev 12/5 med 6 fugle. Langt det største lomtræk gælder dog Rødstrubet lom. I alt 15.402 blev registreret i første halvår. Halvdelen (7710) blev noteret i maj med største trækdag 9/5 (1682). Andelen af Sortstrubet Lom var som altid beskedent med blot 131 fugle, hvilket udgør 0,9% af det samlede lomtræk. Flest blev set i maj (89) i med største dag 15/5 (8).

Skagen er kendt som det bedste sted for Mallemuk i Danmark. Det meste af foråret optrådte arten i beskedent antal i forhold til normalen. Først i juni blev der registreret

dagscifre på over 100 fugle og suverænt største dag blev 27/6 (1931).

Af mere usædvanlige stormfugle blev der set Sodfarvet Skråpe 30/1 og hele 14 Almindelig Skråpe i juni – heraf 26/6 (5). Den mest uventede og overraskende havfugl-observation var dog en Stor Stormsval, som 10/3 rastede i revet i over en time. Det var blot det andet danske fund af Stor Stormsval i marts – det første var fra 3/3 1942, hvor en afkræftet fugl blev indfanget ved Silkeborg!

Forekomsten af Sule var igen markant. I alt 27.174 fugle blev noteret i første halvår. Arten optrådte talrigst i marts (12.400) og største dag blev 19/3 (1500). Hele 11 Topskarver trak forbi Grenen 31/1. Yderligere observationer af Topskarv fordelte sig med 6 i marts, 5 i maj og 1 i juni. Arten er fra og med 2017 ikke længere på SU-listen i Nordjylland.

Hvid Stork blev set på 10 datoer i løbet af foråret. Den første 4/4 – de øvrige i maj med sidste 22/5 og givet nogle gengangere, flest 18/5 (3). Sort Stork blev ikke observeret i 2017.

Turteldue er blevet en sjælden trækguest om foråret i Skagen og blot to fugle blev noteret – henholdsvis 18/5 og 26/5. Derimod optræder de "hvide hejrer" hyppigere og hyppigere. Det blev til tre fund af Silkehejre og mindst otte Sølvhejrer. Pomeransfugl blev noteret 17/5 (1), 23/5 (1) og 31/5 (2).

Tredækker blev set 16/5 og 25/5 – begge fra Grenen. Der var betydelige trækbevægelser af Alk i januar med i alt 15.715 fugle. Største dag blev 27/1 (5280). Lomvie var mere fåtallig med en sum på 5347 – heraf 4250 i januar, mens Søkonge blot blev noteret med en enkelt fugl 13/1. Første Almindelig Kjøve blev set 21/3, hvilket er ca. en uge tidligere end normal ankomst. Arten optrådte i beskedent antal hele foråret og summen blev på i alt 198 fugle med største dag 4/5 (8) og 13/5 (8) – det er en be-

Biæder, Skagen, 28. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

Sorthovedet Gul Vipstjert (med Alm. Gul Vipstjert), Grenen 7. juni 2017. Foto: Jørgen Kabel.

tydeligt lavere årssum og største dagssum end set op til årtusindeskiftet, hvor dagscifre på op til 50 fugle var årlige. Til gengæld optræder Storkjove nu langt hyppigere end tidligere. Summen på 117 fugle i første halvår var en markant ny rekord. Fundene fordelte sig med januar (5), marts (3), april (52), maj (24) og juni (32). Største dag blev 28/4 (17). Mellemkjove optrådte som vanligt i beskedent antal med fire fund fordelt på datoerne 26/4, 4/5, 31/5 og 21/6. Lille Kjove blev set 23/5 ved Grenen og 26/5 ved Højen – begge adulte.

Af mere usædvanlige mågeobservationer kan nævnes to fund af Hvidvinget Måge henholdsvis 23/4 (2K) og en langtidsstationær 3K 14/5-22/6. Kaspisk Måge blev set raste på Grenen på datoerne 16/5 (imm.), 23/5 (3K) og 1/6 (2K) – nok 3 forskellige fugle. Der var en enkelt observation af Sorthovedet Måge fra Grenen 16/5 (imm.). Forårets første Fjordterne (4/4) var tidlig. Arten optrådte først dagligt fra 15/4. Trækket kulminerede ultimo april til medio maj med største dag 4/5 (2192). Rovterne er en årlig, men sjælden forårsgæst i Skagen. Eneste observation var 31/5, hvor to fugle trak øst ved Grenen.

Som nævnt tidligere i dette afsnit blev talrigst noterede spurvefugl Bog/Kvækerfinke (22.640). Det er ikke nogen specielt imponerende forekomst set i relation til de rigtig gode finkedage med op til 100.000 fugle. Af mere usædvanlige spurvefuglearter skal nævnes følgende observationer: Pirol 16 fund fordelt på 12 datoer og med mulighed for gengangere i perioden 11/5-24/6. Største dage 18/5 og 28/5 med tre fugle. Biæder havde en god fore-

komst med mindst 31 fugle 13/5-6/6. En flok på 14 fugle 27/5 er ny dagsrekord for arten i Skagen. En Drosselrørsanger sang ved Skarvsøen 14-15/5 og der var syngende Lundsanger ved Nordlysvej 17-18/6. Rødtoppet Fuglekonge havde et lidt svagt forår med blot to fugle i marts. En enkelt syngende Nordlig Blåhals på Grenen 12/5 bekræfter den negative udvikling for arten som forårstrækgæst i Skagen. Samtidig kan man undre sig over, at der endnu ikke er sikre fund af Sydlig Blåhals i selve Skagensområdet, da racen yngler så tæt på som ved Elling Strandenge nord for Frederikshavn. Forekomsten af Lille Fluesnapper var fin med 21 fugle i perioden 7/5-3/6. Rosenstær blev iagttaget på trækforsøg over Grenen 3/6 og 6/6. En han Gulhovedet Gul Vipstjert rastede på markerne ved Stald Grenen 10/5. Den Storpiber som rastede på Grenen i december 2017 blev også set på stedet 2/1 2018. Det blev et meget dårligt forår for Lapværling med kun fem fugle noteret 19/3-4/5. Ingen fund af Hortulan dokumenterer, at arten har det rigtig skidt i Skandinavien. Foråret 2017 blev således det første år uden observationer af Hortulan i Skagen i årene fra 2000 og frem.

Det blev ikke et stort forår for meget sjældne fugle i Skagen. Der er således blot følgende dokumenterede fund af SU-listede arter: Stor Skrigeørn adult 14-16/3 (G) og 2K 26-28/4 (G), Sorthovedet Gul Vipstjert 1 han, Grenen 7+9/6 (G), Citronvipstjert 1 hun, Grenen 14/5 (G) og endelig blev en Hætteværling han ringmærket på Grenen 3/6 (G).

Havfugle

Den primære feltornitologiske aktivitet i andet halvår var som tidligere år fokuseret på havfugletællinger fra Grenen. Under østlige vinde i oktober-november blev der også observeret fra Nordstrand, da havfugletrækket i denne vindretning ofte ses bedst herfra. Der har stort set været daglig dækning af trækket i hele perioden fra juli til december. Desværre er optællingerne som figurerer på DOFbasen af de talrigt forekommende havfugle som Mallemuk, Sule, Ride, Alk og Lomvie ikke altid baseret på nøjagtige tællinger af trækbevægelserne, men i stedet optalt ved estimeringer ud fra tællinger i en kort minutperiode. Dette medfører erfaringsmæssigt – bedømt ud fra samtidig foretaget nøjagtige tællinger – en stor unøjagtighed og generelt en klar overvurdering af det reelle træk. Derfor er estimerede tal udeladt på dage, hvor der er foretaget reelle optællinger af trækket af de nævnte arter.

Heller ikke i efteråret 2017 artede vejrforholdene sig specielt gunstige i forhold til at skabe grundlag for større forekomster af pelagiske fuglearter. Således var der meget få dage med hårde vinde fra den vestlige sektor i august, september og oktober, hvor chancerne for at presse et større antal af stormfugle og kjover ind i Nordsøen og Kattegat ellers er til stede.

Sule (52.012) blev igen topscorer som talrigest noterede art i andet halvår. Største dage blev 5/10 (1741), 22/9 (1610) og 25/9 (1289). Mediandatoen for forekomsten var 5/10 og det svarer til tidligere år. Næsthypigste art var Sortand (27.527) med største dag 25/10 (4040). Alk (27.310) var tredjehypigste art, hvor langt hovedparten (19.935) blev noteret i oktober med største dag 27/10 (4101), som også blev mediandatoen for alkenes indtræk til Kattegat.

Det blev et efterår på det jævne for Mallemuk (4470) med flest i august (2565) og største dag 22/8 (768). Blot otte Sødfarvet Skråpe blev set i perioden 21/8-20/11 – det er den laveste efterårsforekomst i de seneste ti år. Almindelig Skråpe (7) var på et mere normalt niveau og de seks af fuglene blev typisk set i august med en efternøler 29/10. Der blev set to stormsvale i efteråret – en Lille Stormsval trækkende mod nordvest 13/9 og en Stor Stormsval rastende 12/10.

Foråret var rekordår for Storkjove og det blev efteråret også. Arten fortsatte med at optræde i hidtil uset antal gennem det meste af andet halvår. I alt 1841 Storkjover blev talt med følgende månedsfordeling – juli (224), august (972), september (123), oktober (453), november (52) og december (17). Største dag blev 7/8 (183). Dagsrekorden fra 1/9 2002 (330) blev dog ikke slået, men havde vi haft dage med kuling fra vestlige retninger i september var rekorden givetvis blevet større.

Derimod var det endnu et dårligt efterår for Almindelig Kjove. Sølle 89 fugle blev det til, og det dokumenterer meget godt den markante bestandsnedgang på ca. 80%, som er beskrevet specielt for De Britiske Øer siden 1980'erne. Største dag blev 29/7 (6) og sidste fugl blev set 12/10. Den første 1K blev set allerede 11/8 og det er den hidtil tidligste forekomst af en juvenil fugl i Skagen. Mellem-

kjove havde også et dårligt efterår med blot tre fund – henholdsvis 21/7, 7/8 og 21/10 og skuffende var Lille Kjove totalt fraværende dette efterår.

Ride (19.663) havde et pænt efterår med flest fugle i november (11.535). Største dag blev 12/11 (3249). Forekomsten af Lomvie (4403) var mere på det jævne og største dag blev 18/10 (637).

Blandt observationer af andre mere usædvanlige havfugle skal nævnes: Kongeederfugl 8/11 (1K hun) rastede kortvarigt ved Grenen og trak herefter ind i Kattegat. Det er blot det sjette fund af Kongeederfugl i Skagen og det første siden oktober 1999. Islom (19) med august (1), oktober (10) og november (8). Hvidnæbbet Lom (7) med meget koncentreret forekomst i dagene 21-23/10. Topskarv blev set på Grenen 14/8, 22/8 og 12/9. Endvidere en rastende på den nye ydermole i Skagen Havn 22/8.

Sabinemåge blev set trækkende 8/10 (1K) og rastende 28/10 (1K). Lunde (4) fordelt på datoerne 5/10 (2), 8/10 og 9/10. Søkonge (15) i perioden 19/10-18/11.

Der er følgende dokumenterede fund af SU-havfugle fra andet halvår: I perioden 4-24/11 rastede en udfarvet han af Amerikansk sortand (G) i Skagerrak sammen med Sortænder. 8/10 rastede en ikke helt udfarvet fugl (4K+) Sortbrynet Albatros (G) i ca. en time ved Grenen, før den trak nordvest ud i Skagerrak. Denne fugl var set første gang ved den svenske vestkyst 4/10 efterfulgt af observationer ved Nordsjællands kyst 5-6/10 og Djursland 6/10, før den til sidst passerede Grenen – et skoleeksempel på den såkaldte "havfuglekarrussel" i Kattegat, hvor vinddrevne havfugle først rammer den svenske vestkyst, vender i bunden af Kattegat og trækker nordpå og passerer Grenen før de når tilbage til Skagerrak og Nordsøen. Endvidere observeredes en Atlantisk/Scopolis skråpe (U) ved Grenen på dagene 13/8 og 15/8. Fuglen blev videofilmet 15/8, og her ses en meget lys hånd på fuglens underside, som kunne pege på en Scopolis skråpe. Rastende Balearskråpe er godkendt fra Grenen 27-28/8. En Polarlomvie blev set trække forbi ved Nordstrand og efterfølgende rastende ved Grenen 22/10 (U).

Øvrige – mere bemærkelsesværdigede arter

En flok på hele 14 Sølvhejrer trak mod sydvest over Skagen by om aftenen 9/9. Ellers havde en Sølvhejer opholdt sig i Reservatet i perioden 1/7-2/8. Et overraskende "byfund" var også den unge Nordisk Lappedykker, som rastede i den nye regnvandssø "Guldmajsøen" i nordbyen 24/10.

Det blev ikke det store vadefugleår på Grenen, da der i juli-august manglede gode strandsøer til at tiltrække rastende vadefugle. En ung tillidsfuld Odinsbane som rastede i perioden 11-23/9 var dog en populær fugl blandt fuglefotograferne. Der blev set Sorthovedet Måge på Grenen 12/7 (imm.) og 30/8 (2K). Efterårets første Kaspisk Måge sås 30/8 (2) og september blev bedste måned med observationer på syv datoer og vel ca. 10 fugle. Heraf en kending fra sidste efterår i form af en polsk farvemærket fugl. Den blev aflæst som 1K på Grenen første gang 17/9 2016 og nu som 2K samme sted 12/9 2017. De øvrige observationer af Kaspisk Måge var

Odinshane 1K, Skagen, 16. september 2017. Foto: Erik Christophersen.

fordelt med oktober (3), november (1) og december (1). Af mere usædvanlige spurvefugle kan nævnes følgende: Hvidbrynet Løvsanger 23/9 Grenen, 30/9 1 ringmrk. Bøjlevejen, 5/10 Grenen og endelig 6/10 Skagen Klitplantage. Rødtoppet fuglekonge sås 15/10 ved Højen Fyr og 17/10 i Batteriskoven, mens op til 2-3 langtidssstationære fugle holdt til ved Sylviastien på Grenen 3/11-15/12 og 1 ringmrk. på Grenen 2/11. En Lille Fluesnapper blev set i Skagen by 16/9.

I juli bemærkedes en mindre invasion af Hvidvinget Korsnæb med op til 21 fugle noteret på trækforsøg på Grenen 14/7 og 26/7. Herefter klingede invasionen ud med få fugle i august (4), september (6), oktober (3) og november (3). Efteråret bød på markante invasioner af Stor Korsnæb, Gråsiken, Hvidsiken og en lille invasion af Krognæb. For Stor Korsnæb blev summen af fugle pr. dag på 872 i perioden 24/9-23/12. Der er helt sikkert en del gengangere i materialet, da især vandpytterne på P-pladsen ved Den Tilsandede Kirke i Skagen Klitplantage var et yndet samlingsted for tørstige korsnæb – og ivrige fuglefotografer – gennem hele invasionen. De tre største dage var 13/10 (57), 17/10 (51) og 5/11 (60).

Gråsiken optrådte talrigt fra midten af oktober og året ud. Største dag blev 30/10 med 920 på træk ved Grenen, hvor mange tusinde fugle var i omløb i hele perioden. Hovedparten var Stor Gråsiken, men der var også et mindre indslag af Lille Gråsiken. Mange Gråsikener blev fanget og ringmærket, men denne del af forekomsten omtales nærmere under afsnittet om ringmærkning. Der var også et pænt indslag af Hvidsiskener i denne invasion. De første blev ringmærket 3/11 (4), men først

fra slutningen af november var arten daglig – specielt i fyrhaven ved Det Grå Fyr, hvor der var udlagt foder. Hele december sås dagligt 3-6 Hvidsiskener sammen med Gråsikener i fyrhaven, men også ved foderpladser i nordbyen blev Hvidsiken set ved flere lejligheder. Der blev ringmærket omkring 20 i området i november-december, og skønnet har der været mindst 30 forskellige fugle.

Fra midten af oktober 2017 blev der meldt om invasionsagtige forekomster af Krognæb ved flere kystnære lokaliteter i det nordlige og mellemste Sverige. Erfaringsmæssigt fra tidligere invasioner var der gode chancer for, at der kunne dukke Krognæb op i Skagen. Dette kom også til at holde stik, da en hunfarvet Krognæb blev set på trækforsøg og rastende på Grenen 3/11 (G). Herefter blev der på Grenen set tre hunfarvede Krognæb 5/11 (G) og to hunfarvede 6/11 (G). Der er formodentlig tale om gengangere fra dag til dag, men tre forskellige fugle er med sikkerhed konstateret. Noget overraskende blev der igen set to hunfarvede Krognæb på Grenen 2/12 (G) – det første decemberfund fra Skagen. Dværgværpling – nu ikke længere SU-art – blev set på Grenen 22-23/9 og igen 12-14/10. Endvidere kunne en tillidsfuld og stationær Dværgværpling nydes af mange ved Jennes Sø 9-10/10.

Ynglefugle

2017 var sidste år for det landsdækkende DOF ynglefugleprojekt Atlas III. Der har været en meget fin dækning af samtlige Atlaskvadrater i Skagen området, og nu ser vi frem til at se de bearbejdede resultater af ind-

satsen.

Et bemærkelsesværdigt forhold i ynglesæsonen 2017 skal omtales nærmere i dette afsnit.

For mange af de lokale ynglefugle på Grenen, som ruger på jorden i vådområderne og andre steder lavt i terrænet blev sommeren 2017 et år med meget lav ynglesucces. Der er blevet registreret usædvanlig få kuld af Gråstrubet Lappedykker, Grågås, Gråand og Blishøne og ingen af områdets tre Tranepar fik unger på vingerne. Værst gik det dog ud over kolonien af Skarver i Skarvsøen ved Nordstrand. Af de knap 250 par, som havde etableret sig og lagt æg i starten af foråret, fik kun 5-6 par flyvefærdige unger. Årsagen til denne manglende ynglesucces var voldsom prædation fra ræv. Ved flere lejligheder i maj blev en ræv observeret under plyndring af skarvreder. Den havde specialiseret sig i at kravle op i de normalt rævesikre buske i Skarvsøen og systematisk tømme rederne for indhold af æg eller unger. Selv reder som var placeret i buske midt ude i søen kunne ikke vide sig sikre for rævens angreb. Det er første ynglesæson siden skarvkolonien blev etableret i 2010, at en ræv har optrådt på denne måde. I samarbejde med Aarhus Universitet havde Skagen Fuglestation ellers startet et projekt, som gennem kortlægning af rederne og regelmæssige tællinger skulle dokumentere ynglesuccesen i Danmarks nordligste skarvkoloni. Dette projekt kunne ikke gennemføres som planlagt på grund af de specielle omstændigheder med den uventede prædation af ræv i kolonien.

Det er nærliggende at antage, at ræven(e) også har præderet reder og ungekuld af lappedykkere, gæs, ænder, Blishøns og Traner i større omfang end normalt. Tilsyneladende havde det lokale ynglepar af Rørdrum på Grenen held til at undgå ræveangreb. I hvert fald var der ivrig yngleaktivitet gennem hele foråret og i maj måned var fuglene meget synlige i forbindelse med fourageringstogter fra yngleterritoriet i rørskovene ved "Verdens Ende" til vådområderne i Reservatet.

Ringmærkning

Under licens fra Ringmærkningscentralen, Statens Naturhistoriske Museum gennemførte Skagen Fuglestation en række ringmærkningsaktiviteter i 2017.

Med de fysiske rammer på plads for fuglestationen blev aftalen med Ringmærkningscentralen, at al ringmærkning på Grenen samledes under styring af fuglestationens leder.

Det betød, at data fra ringmærkning ved Heden ud for Nordstjernevej udført af A-licens indehaver Michael Ancher kom med under Skagen Fuglestations data. Michael Ancher har gennem en årrække selvstændigt ringmærket i området.

På fuglestationen var bemandingen ud over den helårsansatte stationsleder med A-licens en fast A-licens ringmærker i perioden fra 1. marts til 1. december. En uge i foråret og to uger i efteråret, hvor den faste ringmærker var fraværende, blev dækket af vikarer med A-licens. Derudover var en række ringmærkere med X- eller C-licens under oplæring og deltog i arbejdet i kortere eller længere perioder. Både forår og efterår var to lokale nordjyder under oplæring jævnlige med et par dage ad gan-

gen i forbindelse med weekend eller ferie.

I sensommeren var både en tysk og en schweizisk biolog gennem en måned i oplæring, mens en dansk biolog havde mulighed for at være i oplæring fra sommer til sæsonafslutningen i udgangen af november. I oktober var der yderligere bemanding på fuglestationen med en erfaren svensk ringmærker.

Realdania Byg gav igen tilladelse til at benytte de gamle fyrhaver til ringmærkningen, mens Frederikshavn kommune og Naturstyrelsen Vendsyssel gav tilladelse til ringmærkning på de øvrige benyttede arealer på Grenen.

Der blev benyttet net og stænger doneret af Danmarks Ringmærkerforening til hovedaktiviteterne, mens Skagen Fuglestation selv havde anskaffet lydudstyr, lygter og ketcherer til øvrige fangster.

Ud fra erfaringerne i 2015 og 2016 med ringmærkning i fyrhaverne blev intensiteten af ringmærkning på den lokalitet nedtrappet og et område længere ude på Grenen blev valgt som hovedområdet for ringmærkningen. Området er et varieret habitat i Rimmer/Dobber-landskabet ved sydøst hjørnet af den gamle strandengssø. Der var således mulighed for netplaceringer i både rørskov, lavt krat med havtorn og højere buske/træer domineret af pil og birk.

Som tidligere år var der god hjælp fra Naturstyrelsen Vendsyssel og frivillige fra fuglestationens venneforening til etablering og vedligehold af de nye netbaner.

Ringmærkningen med brug af spejlnet foregik dagligt i området på Grenen og i Fyrhaverne i perioden fra første uge af marts til slutningen af november. Kun dage, hvor vejrforhold som vedvarende regn eller blæst på mere end 12 m/s forhindrede brug af spejlnet, blev undtaget fra fangst. Proceduren var at starte i området på Grenen en halv time før solopgang og forsætte til mellem kl 10 og kl 11.

I første halvår var der 172 netmeter til rådighed og det blev i efteråret udvidet til 210 netmeter. Afhængig af vindstyrke og vindretning var der dog dage, hvor ikke alle net kunne benyttes. Specielt først og sidst på året, hvor træer og buske var uden løv og vindeksponeringen derfor var høj. Der var således betydelig variation gennem året i antal nettimer benyttet pr dag.

På de fleste dage blev der ved to net i området afspillet lyd for at tiltrække fugle. Der blev afhængig af årstidens hyppigste trækfugle varieret mellem sang af arterne: Rørsanger, Munk, Lille Korsnæb, Gråsiken og Rørspurv. Efter afslutning af morgenmærkningen på Grenen flyttedes ringmærkningsaktiviteten til de gamle fyrhaver, hvor der blev holdt net åbne et par timer midt på dagen i forbindelse med fremstilling af ringmærkning for gæster til Centeret for Trækfugle ved Skagen Grå Fyr.

I første halvår blev der benyttet 30 netmeter og i andet halvår udvidet til 70 netmeter.

I lighed med mærkningen på Grenen blev der undladt opsætning af spejlnet på dage med vedvarende regn eller kraftig blæst.

Den samlede ringmærkning på Skagen Fuglestation 2017, opdelt på første og andet halvår, samt årstotalen. Forklaring: Nordl.=Nordlysvej, Fyr=Fyrhaverne, Gren=Grenen. ►

Art	1. HALVÅR				2. HALVÅR				ÅRSTOTAL			
	Nordl.	Fyr	Gren	Sum	Nordl.	Fyr	Gren	Sum	Nordl.	Fyr	Gren	Sum
Ringdue	1			1					1			1
Gøg						1		1		1		1
Vandrikse							1	1			1	1
Strandskade							1	1			1	1
Skovsneppe			1	1		2		2		2	1	3
Spurvehøg	8	2	13	23					8	2	13	23
Stor Flagspætte	1			1	7		3	10	8		3	11
Rødrygget Tornskade	3	1	13	17			1	1	3	1	14	18
Skovskade	3		4	7	3			3	6		4	10
Topmejse	1	2	7	10	4	1	3	8	5	3	10	18
Sortmejse	5		1	6	12		3	15	17		4	21
Blåmejse	249		37	286	26	9	62	97	275	9	99	383
Musvit	86		15	101	47	10	44	101	133	10	59	202
Bjerglærke							8	8			8	8
Skægmejse			1	1			11	11			12	12
Græshoppesanger			1	1							1	1
Sivsanger			1	1							1	1
Kærsanger			14	14			8	8			22	22
Rørsanger			35	35		3	69	72		3	104	107
Gulbug			20	20			6	6			26	26
Landsvale						6	1	7		6	1	7
Hvidbrynet Lovsanger					1			1	1			1
Skovsanger	1		6	7					1		6	7
Gransanger	40	2	140	182	47	9	104	160	87	11	244	342
Sibirisk Gransanger							1	1			1	1
Lovsanger	124	2	306	432	71	6	81	158	195	8	387	590
Hålemejse	16		58	74	10		9	19	26		67	93
Gærdesanger	7	4	63	74	7	2	34	43	14	6	97	117
Tornsanger		1	50	51	2	17	90	109	2	18	140	160
Havesanger	2	1	37	40	2	7	15	24	4	8	52	64
Munk	12	1	83	96	9	2	82	93	21	3	165	189
Fuglekonge	62		19	81	181	10	131	322	243	10	150	403
Rødtoppet Fuglekonge							1	1			1	1
Træløber	2		1	3	11	2	9	22	13	2	10	25
Gærdesmutte	2		32	34	19	19	125	163	21	19	157	197
Rødhals	65		143	208	55	18	90	163	120	18	233	371
Nattergal			1	1							1	1
Husrødstjert							1	1			1	1
Rødstjert	22	1	23	46	22	5	24	51	44	6	47	97
Grå Fluesnapper	10		7	17	12		13	25	22		20	42
Lille Fluesnapper			6	6							6	6
Broget Fluesnapper	30		18	48	6		11	17	36		29	65
Bynkefugl							1	1			1	1
Sortstrubet Bynkefugl			1	1							1	1
Stenpikker							14	14			14	14
Ringdrossel			1	1							1	1
Solsort	5		22	27	12	15	20	47	17	15	42	74
Sjagger	1		3	4	1	4	2	7	2	4	5	11
Sangdrossel	8		26	34	3	1	6	10	11	1	32	44
Vindrossel	1		5	6	5	26	16	47	6	26	21	53
Jernspurv	19		22	41	14	7	32	53	33	7	54	94
Skovspurv					1		1	2	1		1	2
Skovpiber	7		9	16		1	9	10	7	1	18	26
Engpiber							2	2			2	2
Bjergvipstjert			2	2							2	2
Hvid Vipstjert			1	1		1		1		1	1	2
Bogfinke	39	1	31	71	19	3	16	38	58	4	47	109
Kvækerfinke	3		3	6	1	4	14	19	4	4	17	25
Grønirisk	5			5	3	15	15	33	8	15	15	38
Stillits							1	1			1	1
Grønsisken	7		4	11	1		4	5	8		8	16
Bjergirisk							3	3			3	3
Gråsisken	9		26	35	307	162	587	1056	316	162	613	1091
Hvidsisken					8	12	7	27	8	12	7	27
Lille Korsnæb			3	3	10		10	20	10		13	23
Karmindompap			1	1							1	1
Dompap	7		2	9	3	1	30	34	10	1	32	43
Kernebider			4	4							4	4
Snespurv							2	2			2	2
Gulspurv	8		2	10	8		12	20	16		14	30
Rørspurv			22	22			94	94			116	116
Hætteværling			1	1							1	1
Sum	871	18	1347	2236	950	381	1940	3271	1821	399	3287	5507

Kun én blev ringmærket i 2017: Karminpop, Skagen, 3. juni 2017. Foto: Erik Christophersen.

I efteråret blev spejlet i fyrhaverne dog benyttet fra morgenstunden på enkelte dage med vindstyrker over 12m/s, hvor ringmærkningen på Grenen var opgivet pga vindeksponeringen, mens net i fyrhaverne var bedre beskyttet mod vind.

Området ved Nordlysvej/Heden blev gennem året mest benyttet i forbindelse med weekend ophold fra fredag til søndag. I perioden 1. maj til 28. august gennemførtes et standardiseret ringmærkningsprogram for monitorering af områdets ynglefugle. Projektet kaldes Constant Effort Site (CES) efter et britisk koncept. Med 100 netmeter på faste placeringer mærkes der seks timer en morgen i hver 10-dages periode – i alt 12 fangstdage. Data fra dette projekt er behandlet af Henning Ettrup og publiceres i en separat artikel.

Projektet afsluttes i 2017, da området indgår i naturplejen under LIFE projektet og der vil ske så omfattende rydning af uønsket trævækst, at der ikke længere kan sammenlignes med tidligere års fangster.

Uden for CES perioden blev net placeringerne brugt uden standardisering og fra november og året ud, blev der ved et net brugt lydafspilning af Gråsiken.

Blandt årets ringmærkningsaktiviteter på fuglestationen blev der forsøgt natfangst af terner tre gange i løbet af august. Det foregik ved opsætning af to net i strandkanten ved Kattegat lige øst for Skagen Grå Fyr. Desværre lykkedes det ikke med lyd at lokke terner ind til stranden. Disse erfaringer vil gøre, at forsøget på ternefangst næste år vil foregå længere ude mod Grenens spids eller ved Nordstrand.

Midt på sommeren blev et kuld på fem Landsvaleunger ringmærket i deres rede under taget af centrets cafe. Det blev eneste ringmærkning af unger i 2017.

I efteråret blev der på 12 nætter uden måneskin gået ture rundt på Grenen med lygte og ketcher. Det gav fangst af arter som Strandskade, Skovsneppe, Bjerglærke og Sne-spurv. Alle arter, der sjældent flyver i de spejlet, der typisk står i ly af vegetation.

Skagen Fuglestation bidrog i foråret med indsamling af

blodprøver fra 120 langdistancetrækkende småfugle til analyse for West Nile Vira. Til hjælp og instruktion omkring prøvetagning var Niels Krabbe fra Københavns Universitet med til fire morgeners ringmærkning på Grenen i maj.

Af de 120 blodprøver fra Skagen viste analyser fra Statens Seruminstitut, at 7% havde spor af antistoffer og disse fugle har altså på et tidspunkt båret sygdommen. Årets ringmærkninger fremgår af tabellen på side 13.

Der kan ikke sammenlignes direkte med de ringmærkningstal fra tidligere år, der hidtil er publiceret i årsrapporterne Nordjylland Fugle og Fugleåret. De store forandringer i benyttede lokaliteter og inddragelsen af data fra Nordstjernevej/Heden ændrer helt grundlæggende materialet.

Af mærkninger i første halvår kan nævnes, at der i de første måneder var rester af sidste efterårs invasion af Nordlig Halemejsje. I alt blev 74 nye Halemejsjer blev ringmærket. De fire hyppigst mærkede arter i foråret blev Løvsanger (432), Blåmejsje (286), Rødhals (208) og Gransanger (182).

Blandt de arter, der er mere usædvanligt at fange kan nævnes Skovsneppe (1), Græshoppesanger (1), Nattergal (1), Lille Fluesnapper (6), Sortstrubet Bynkefugl (1), Ringdrossel (1), Bjergvipstjert (2) og Karminpop (1). Af disse er antal af Lille Fluesnapper flot og kom i dagene ved månedsskiftet maj/juni. Endelig kan det nævnes, at årets eneste sjældenhed blandt de mærkede fugle blev en Hætteværpling. Den blev fanget på Grenen 3/6 og fremvist til glæde for de tilstedeværende fuglekiggere den morgen. Fundet er godkendt af Sjældenhedsudvalget og er den anden Hætteværpling ringmærket på Grenen. Den første er ringmærket 28/5-2007, og der nu i alt fem fund af arten i Skagen.

Fra andet halvår kan det bemærkes, at der ingen store bevægelser af mejsjer var. Sortmejsje og Blåmejsje er ellers normalt blandt de hyppigst mærkede arter om efteråret. Til gengæld blev det et rekordår for Gråsiken, der suverænt blev nr. 1 på årets ringmærkningsliste. Langt de

Kun én blev ringmærket i 2017: Rødtoppet Fuglekonge, Skagen, 2. november 2017. Foto: Knud Pedersen.

fleste af disse kunne bestemmes til racen Stor Gråsisk. De seks hyppigste ringmærkede arter i efteråret blev Gråsisk (1056), Fuglekonge (322), Gærdesmutte (163), Rødhals (163), Gransanger (160) og Løvsanger (158).

Af lidt mere fåtallige ringmærkningsarter i efteråret nævnes Gøg (1), Strandskade (1), Skovsneppe (2), Bjerglærke (8), Hvidbrynet Løvsanger (1), Sibirisk Gransanger (1) Hvidsisk (27) og Snespurv (2). Antal af Hvidsisk er rekord for Skagen og faldt sammen med det ekstraordinært store antal Gråsisk, der kom i årets sidste måneder.

En del fugle er fanget som egenkontrol. Heraf er de fleste fugle, der er blevet i ringmærkningsområderne i flere dage. En mindre andel er fugle, der er flyttet mellem Grenen, Fyrhaverne og Nordlysvej. Endelig er der enkelte individer blandt arterne Blåmejse, Musvit, Halemejse, Gærdesanger, Tornsanger, Munk, Rødhals, Solsort og Gulspurv, der er genfanget i samme områder efter ringmærkning i tidligere år.

Datamaterialet er så tyndt, at der endnu ikke kan laves fornuftige statistiske analyser på det, men det er håbet, at der over en længere årrække kan samles materiale, der belyser fuglenes opholdstider og benyttelse af de forskellige lokaliteter.

Blandt genfangster var der en række fugle mærket i udlandet. Fra foråret drejede det sig om en Gransanger ringmærket i Holland syv dage før aflæsningen i Skagen 2/4. En Blåmejse mærket i Sverige i 2016 blev aflæst 11/3. En gammel Bogfinke mærket i Belgien i 2014 blev aflæst 31/3.

I efteråret blev der blandt de mange Gråsiskner aflæst to stk ringmærket tidligere på efteråret i Sverige.

Årets mest bemærkelsesværdige genfangst stod Michael Ancher dog for, da der 24/12 blev aflæst en Stor Gråsisk med en ring fra den kinesiske ringmærkningscentral i Peking. Det er første gang nogensinde, at en fugl ringmærket i Kina er genfundet i Danmark!

Netop for Gråsisk er der dog enkelte andre genmeldinger af individer mellem Nordvesteuropa (Holland,

Norge, Sverige og Finland) og Kina.

Fuglen aflæst i Skagen var mærket i Heilungkiang nordøst for Peking 3/11-2016. En direkte afstand på 6953 km! Læs mere om Gråsiskeninvasionen og den kinesisk mærkede fugl i artiklen side 34.

Blandt fugle mærket i Skagen og aflæst andre steder kom der melding om en Musvit mærket 12/7-2014, der 15/10-2017 blev genfanget ved Nidingen, Sverige.

En Blåmejse nåede fra foråret i Skagen 11/3 forbi Hammeren, Sverige 26/9. En Fuglekonge på efterårstræk nåede fra Skagen 21/10 til Halland, Sverige 28/10, hvor den døde efter kollision med et vindue.

En anden trækrute går mod sydvest, hvor en Løvsanger fra foråret i Skagen 14/5 på efterårstrækket blev genfanget ved Vlaams Brabant i Belgien 1/9. En gammel Rødhals fra Skagen 10/10-2015 endte sine dage i Vestfold, Norge 18/6, hvor den blev taget af en kat.

Af fugle med farveringe, der kan aflæses på afstand, blev en række måger aflæst fra Havnen og Grenen. Mest Svartbag, Sildemåge og Sølvmåge mærket på Hirsholmene eller i Norge. Den mest interessante aflæsning stod Knud Pedersen for, da han 12/9 fandt en 2K Kaspisk Måge med rød farvering fra Polen. Det viste sig at være samme individ, der som ungfugl stod på Grenen 17/9-2016. Et godt eksempel på, at fugle på træk kan optræde de samme steder omkring samme tidspunkt flere år i træk.

Tilsvarende gælder for en finsk mærket Gråkrage med hvid farvering, der overvintrede på Grenen og ankom sidst i oktober for femte vinter i træk.

Under arbejdet med registrering af ynglende Skarver i Skarvsøen blev der aflæst to individer med farveringe. Blandt andet en genganger fra de seneste tre ynglesæsoner og oprindeligt mærket på Mågeøerne ved Bogense i maj 2011.

Fund af ringmærkede fugle kan indrapporteres via hjemmesiden fuglering.dk, men vi står på Skagen Fuglestation altid til rådighed, hvis man har fundet en ringmærket fugl ved Skagen og har brug for hjælp til rapporteringen.

Pibeand, Sangsvane m.m, Birkesø, 8. november 2017. Foto: Jan Skriver.

I denne oversigt indgår de to skove, Tofte Skov og Høstemark Skov, og den tilgrænsende mose, omfattende højmosen, der er relativt uforstyrret og den opdyrkede og afgravede del, som nu er genstand for et storstilet genopretningsprojekt. Skovene har i mange år været hegnede, og nu er også den tidligere opdyrkede del blevet hegned med et 27 km langt og 2,30 m højt hegn, indenfor hvilket der er blevet udsat Elg og Kronhjort. Skønt tørvegravningen først sluttede så sent som i nullerne, er der sket en voldsom tilgroning af birk, pil og fremvokset udstrakte tagrørskove, der har gjort det vanskeligere år for år at danne sig et overblik af ynglebestanden af fugle, hvilket skal tages i betragtning, når det følgende læses. Gennem den dynamik, der udfolder sig, når naturen vender tilbage, ændrer sammensætningen af fuglelivet sig også. Det ændrer dog ikke ved den kendsgerning, at Lille Vildmose er en af landets betydeligste fuglelokaliteter.

Efter mange år på tegnebrættet blev 2017 endeligt det år, hvor genetableringen af Birkesø skulle realiseres. Birkesø var en af de oprindelige fire centrale søer i Lille Vildmose og var blevet tørlagt så tidligt som i 1762. Et stort entreprenørarbejde har været påkrævet, især fordi strækninger af den gamle søbred var blevet fjernet under tidligere års tørvegravning. De første drængrøfter blev sløjfet allerede i september og naturen kvitterede hurtigt ved at dele af den kommende sø kom til at stå under vand. Hundredvis af Viber, Hjejler og Brushøns og især svømmeænder indfandt sig. Den 6. december blev der "åbnet for sluserne", idet skottet, der spærrede for tilløb

af vand fra Tofte Sø, blev fjernet. I løbet af en måned var søen fyldt og en mængde fugle indfandt sig. Specielt gæs og svaner valgte søen som nattesæde (Canadagås 3500, Sangsvane 2300, Grågås 1150, Sædgås 1100 samt 6800 svømmeænder). Et nyt kapitel er startet i nordjysk ornitologi. En masse fugleoplevelser venter. Næste år kan vi se frem til en spændende artikel her i "Nordjyllands Fugle" om Birkesø og fuglene.

2017 var en dårligt yngleår for fuglene i Lille Vildmose. Det kan der være flere grunde til, men vejret har sikkert været en væsentlig årsag. Sidste halvdel af april og første halvdel af maj var usædvanligt nedbørsrige og blæsende. Det kan være en af årsagerne til, at Kongeørn i både Høstemark Skov og Tofte Skov mislykkedes med at yngle (se nedenfor). Visse uger faldt der usædvanlig megen nedbør, således i uge 23, hvor Hættemåge havde halvt store unger i rederne, og hvor vandstanden steg så meget, at mange af rederne stod under vand, og ungerne omkom. De øer og tuer, hvorpå rederne var anbragt, stod nu spredte, og prædatorer som Rørhøg, Sølvmåge, Odder, (Mårhund?) havde let adgang til at tage sig af de sidste. De to kolonier langs Hegnsvej og kolonien i de nordlige Moufenner rummede den 5. maj 1050 par. Så vidt vides kom der ikke en unge på vingerne. Rørhøg har de seneste år ynglet i rørskoven med op mod 10 par. I år var der imidlertid kun 3-5 par. Som tidligere år indfandt der sig mange både unge og gamle fugle i april, men hen over sommeren blev der tydeligt færre, og kun et par fik med sikkerhed unger på vingerne. Siden Kongeørn etablerede sig som ynglefugl i Høste-

Traner ved Lille Vildmose-centret, 13. marts 2017. Foto: Lars Grøn.

mark Skov har parret på skift benyttet og bygget på to reder med 80 meters afstand. Rederne blev tilset den 22. februar, og den ene var ikke overraskende blevet udbygget. Den 14. april langt henne i yngletiden blev parret set parre sig. Først i slutningen af maj blev reden igen besøgt, på et tidspunkt, hvor der normalt set fra jorden plejer at være en halvstor unge i reden. Der var intet at se, end ikke et dun på redekanten. Den 6. juni entredes reden, og kun nogle efterladte æggeskaller vidnede om yngleforsøg. I Tofte Skov er "enken fra det gamle par" fortsat til stede og ser ud til at have fast ophold omkring

parrets yngleplads. Den ses ofte flyve territorieflyvning både over skoven og højmosen. Fra tidligt forår blev der flittigt holdt øje med det nye kongeørnepar, som etablerede sig i skoven sidste efterår. Den 12. marts lykkedes det at finde parrets rede i en ikke særlig imponerende skovfyr. Den 22. maj var det så tid at besøge ørnereden. Forinden var begge ørne blevet iagttaget, men ved reden var der ikke tegn på unger. I græsset under reden lå dog et helt og stinkende æg, som er afleveret til Zoologisk Museum. Den 6. juni var Jan Tøttrup oppe i redetræet og undersøgte reden nærmere. Intet tydede på, at der

Ræv øjner gåsesteg. Grågåss og Ræv, Lille Vildmose, 20. april 2017. Foto: Jan Skriver.

Mosehornugle, Lille Vildmose, 18. marts 2017. Foto: Jan Skriver.

havde været unger.

Havørn i Tofte Skov har i år ynglet med succes i den samme rede, som blev benyttet i de to foregående år. I slutningen af marts lå en af ørnene dybt i reden, og medio maj kunne der med sikkerhed ses, at der var to unger i reden. Den 12. juni ses begge unger på reden, hvor de øver sig inden den første flyvetur. Der blev ikke ringmærket havørneunger i år.

Igen i år var der ynglende Sangsvane, samme sted som i 2016. Og som i 2016 endte det hele med at ingen af ungerne nåede at blive flyvefærdige. Først var der fem, så fire, tre, to og til sidst én, der nåede at blive godt og vel halv så stor som forældrefuglene. Denne tilbageværende unge blev sidst set den 28. juli. Her kan der vist kun være tale om prædation. Den mest nærliggende tanke er, at der er tale om Odder. Bemærkelsesværdigt var det også, at Grågås og Knopsvane i mange tilfælde blev set med kun en eller to unger. Også disse to arter havde et dårligt år. Til gengæld så det ud til at Trane havde en vellykket ynglesæson. Ved Bredsig i Høstemark Skov fik et tranepar en unge på vingerne, og i Mellemområdet var der mindst fem par, hvoraf tre var ungeførende. Som tidligere år opholder der sig størsteparten af året en stor flok ikke-ynglende Traner i mosen, største antal var den 14. september med 84 fugle. De trækker gerne ud på de omgivende marker i dagtimerne, men flyver ind i mosen til overnatning.

En art, der ses hyppigere og hyppigere er Mosehornugle, der bortset fra de egentlige sommermåneder er regelmæssigt forekommende. Dette efterår dog kun ganske få. Den bør bestemt regnes med som en mulig fremtidig ynglefugl.

Nok er det vanskeligt at spotte mange af arterne i rørskov. Men tre arter lyser op, Skestork, Sølvhejre og Silkehejre. Alle tre arter har været til stede hen over sommeren. Sølvhejre blev til midt i november og Silkehejre året ud.

For relativt få år siden var Taigasædgås helt overvejende den hyppigste vintergæst af alle gåsearter i Lille Vild-

mose, men i de senere år ses der hundredtallige flokke af Grågås, Kortnæbbet Gås, Blisgås, Bramgås og Canadagås i kortere og længere perioder i mosen. Den nord-skandinaviske bestand af Taigasædgæs har en af sine vigtigste overvintringslokaliteter her. Største antal i 2017 var 1750 den 27. januar. Arten har de senere år været genstand for et større forskningsprojekt under DCE, Kalø med aktiv deltagelse af lokale ornitologer. Her henvises til artsgennemgangen andetsteds i denne rapport. Endvidere er der blevet bragt en artikel i DOFT, 2017 nr. 4 (Fox A. et al.: Recent status and changes in abundance of Taiga Bean Geese wintering in NE Jutland).

Den omlægning af driften, der har fundet sted i Tofte og Høstemark skove de seneste år med omfattende rydning af Sitka og genopretning af hydrologien har gavnet en række arter. De nye vådområder har tiltrukket Dobbeltbekkasen, Rødben, Plettet Rørvagtel, Vandrikse og Krik-

Sølvhejre, Lille Vildmose, 26. september 2017. Foto: Jan Skriver.

Rørhøg, Lille Vildmose, 6. oktober 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

and. Skovrydningerne har gavnet Rødrygget Tornskade, der nu omfatter en ynglebestand på mindst 30 par i både Høstemark Skov, Mellemområdet men flest i Tofte Skov-landskabet. Hertil kommer nytilkomne arter som Sortstrubet Bynkefugl og Hedelærke. Gammelskovs-indikatorerne, Grønspætte og Sortspætte, er set og hørt i både Høstemark Skov og Tofte Skov, uden det er lykkedes at påvise sikre ynglefund.

I det 2200 ha store hegn blev der i 2015 udsat 10 Elge

og 22 Krondyr. Elgene fik i 2017 to kalve, krondyrene har det været lidt sværere at følge. Hensigten er at opnå en bestandsstørrelse på omkring 50 Elge og 200 Krondyr. Det anses for at være et passende antal for at holde den uønskede vækst af pil og birk nede, hvilket er den væsentligste begrundelse for at hegne og udsætte disse dyr. Uden dog målrettet at opsøge mennesker, er specielt elgene meget lidt sky, og deres tilstedeværelse er blevet et stort tilløbsstykke i mosen.

Musvåge har fanget en snog, Lille Vildmose, 15. maj 2017. Foto: Jan Skriver.

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af et udvalg af ynglefugle og rastende trækfugle i Vejlerne. Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark.

Vejlerne udgør en af landets vigtigste lokaliteter for en lang række ynglefugle som er knyttet til rørskov, rørsump og enge, bl.a. Rørdrum, Sortterne, Stor Kobbersneppe, Brushane og Engryle.

Trækfuglene blev overvåget ved hjælp af 12 totale optællinger fordelt på alle årets måneder. I Vejlerne raster store mængder vandfugle med vigtige forekomster af en lang række svømmeænder, gæs og svaner. Vadefuglene er tillige repræsenteret med mange arter med bemærkelsesværdige antal de fleste år af Hjejle, Vibe, Brushane og Tinksmed.

Ynglefugle

Rørdrum havde en ret markant tilbagegang i 2017. Niveauet var tilbage på stort set samme antal som i 2015. 97 paukende hanner blev talt i år. I 2016 var tallet 133. Dels valgte man at sænke vandstanden med 10 centimeter i Tømmerby Fjord i forhold til niveauet de seneste fire forår. Dels blev der på ny gennemført en markant rørhøst, særligt i Bygholm Nord. Begge forhold har mu-

ligvis indflydelse på dette års tilbagegang. Også andre rørskovslevende fugle viste tilbagegang. Således Rørhøg som i år havde en bestand på 38 par (45 par i 2016) og Trane med 12 par (14 par i 2016). Sølvehjere etablerede sig med hele 4 par i samme fiskehejrekoloni, hvor der ynglede et par sidste år. Dermed er der tale om Danmarks første egentlige ynglekoloni af arten. Skestork ynglede igen på øen Melsig i Arup Vejle med minimum 6 par. Igen i år havde flere vadefuglearter vanskeligheder på grund af for tørre forhold i særligt Arup Vejle. Ingen Engryler fandtes således ynglende på lokaliteten (8 par så sent som i 2015!). Samme sted blot 55 par Rødben (68 par i 2016) og ingen Brushans. Engryle gik også tilbage på Bygholmengen hvor blot 43 par ynglede (56 par i 2016). Vibe opretholdt et stabilt niveau på Bygholmengen (362 par), og Stor Kobbersneppe gik glædeligt markant frem til 91 par (76 par i 2016). Også i Trekanten ved Vegløse Vejle optrådte to par ungevarslen i juni. Til gengæld var blot en fugl ungevarslen i juni på Bygholmengen, og det vurderes at særligt prædation fra ræv havde meget stor betydning. Rødben havde, af samme grund, en markant tilbagegang på Bygholmengen. Blot 193 par ynglede på lokaliteten i år (261 par i 2016). I alt ynglede 259 par Rødben i Vejlerne i år. Det svarer til en tilbagegang på 27%. Brushane var stort set fraværende, idet blot en ungevarslen fugl blev fundet på Bygholmengen (bestanden var 17 par i 2016 på lokaliteten). De kolonirugende fugle på Bygholmengen havde også store tilbagegange. Klyde ynglede med 35 par på

Rørdrum, Bygholm Vejle, 3. april 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Skeltork, Bygholm Vejle, 11. maj 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Sølvehjre, Bygholm Vejle, 18. september 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Rørhøg 1K, Han Vejle, 27. juli 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

	2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest
Sorthalset Lappedykker					41	0	42	0	0	0	0	0
Gråstrubet Lappedykker					57	3	50	4	30	4	20	3
Rørdrum	71	20	56	16	75	24	67	28	100	33	74	23
Skestork	0	0	0	4	0	7	0	4	0	5-10	0	6
Rørhøg	24	13	42	12	37	12	27	13	32	13	28	10
Klyde Bygholmeng	109	15	52	0	39	8	63	9	65		38	
Vibe Bygholmeng	263		172		379		361		373			2
Klyde Vestlige Vejler		15		0		8		9		0	362	
Engryle	55	2	58	4	66	2	58	8	56	3	43	1
Brushøne	7	1	13	1	14-18	1	9	0	17	1	1	
Stor Kobbersneppe	97	2	91	5	109	7	97	2	76	1	91	2
Rødben Bygholmeng	289		286		413		222		261		193	
Rødben Vesløs/Arup		50		58		59		72		68		55
Rødben Østerild Øst		21		10		19		20		27		11
Dværgmåge	1	0	1	0	1	0			0	0	0	0
Hættemåge					4676	0	3122	119	3248	224	2950	49
Fjordterne	10	56	53	0	23	10	8	20	55	14	48	32
Havterne	37	5	26	0	35	0	42	0	37	0	10	0
Sortterne par	42	0	23	0	34	0	27	0	27	0	20	0
Sortterne juv.	7	0	3	0	19	0	1	0	0	0	0	0
Plettet Rørvagtel	2	4	13	2	4	0	3	1	36	5	18	4
Trane	11	0	11	0	11	0	11	1	12	2	10	2
Sydlig Blåhals	7	2	6	1	19	1	13	3	23	4	19	4

Optalte ynglefugle i Vejlerne 2012-2017, opdelt på Østlige og Vestlige Vejler. I årene før 2014 blev lappedykkere og Hættemåge ikke dækket af optællingsprogrammet (skraveret i tabellen).

Bygholmengen (67 par i 2016), men at prædation spillede en markant rolle var tydelig, idet 35 par blev kortlagt som rugende fugle den 9. maj. To dage efter, den 11. maj, var der blot 5 rugende fugle tilbage. Til gengæld etablerede der sig ynglefugle på små rørskovsøer i Glombak, som var nedgræssede af grågæs. Havterne oplevede igen nedgang til 10 ynglepar (37 par i 2016) Fjordterne fortsætter sin fremgang og yngede med i alt 80 par (69 par i 2016). Der er tale om den hidtil største bestand i Vejlerne.

Gode forhold i Kogleakssøen betød, at 20 par Sortterner (tilbagegang fra 27 par i 2016) etablerede sig hurtigt på i alt tre af de traditionelle steder med blottede mudderflader. For første gang blev der forsøgt udlæg af redeflåder, men ingen af dem blev benyttet af ynglefugle. Kolonien virkede veletableret, men de opgav alle omkring 4. juni. Den 31. maj var der stormende kuling og regn, så måske havde vejrliget afgørende betydning. Plettet Rørvagtel havde igen et udmærket år, hvor i alt 22 piftende fugle blev registreret.

Samtlige optalte ynglefugles bestande i 2017 fremgår af tabellen.

Rastende fugle

Året var kendetegnet ved meget store andefugleforekomster, særligt i efteråret. F.eks. optaltes op til 12.000

Krikænder, 11.500 Pibeænder, 1034 Skeænder alene på Bygholmengen i oktober/november. 709 Spidsænder var et højt forårstal og 4500 Gråænder et pænt antal i februar. Kortnæbbet Gås og Bramgås var talrige, men var påvirket af jagten på Kortnæbbet Gås i januar samt at begge arter spredes mere ud i hele Nordjylland nu. Maksimumtællingerne for de to arter blev henholdsvis 9080 og 13.348. Hjejl optrådte med meget store flokke i oktober, hvor op til 28.700 blev talt alene på Bygholmengen. Havørn bliver en stadig mere markant del af Vejlerne, og ses nu hele året rundt i området med op til seks forskellige fugle på en totaloptælling. Sølvhejre optrådte med op til 22 forskellige eksemplarer i efteråret. Mest bemærkelsesværdigt var det at opleve op til 20 fugle flyve til kollektiv overnatning i en lille grønlund ved Kogleakssøen. Skestørke og Traner optræder i imponerende mængder i sensommer/efterår, med henholdsvis 194 og 240 eksemplarer. Begge arter trækker et stort naturinteresseret publikum til Vejlerne. I løbet af året blev der blandt de store fuglemængder desuden fundet sjældenheder som 2 forskellige Stribet Ryle, Rødhovedet And, Rødhalsed Gås, Steppenhøg og Aftenfalk. Samtlige er med til at skabe bemærkelsesværdige nyheder om Vejlerne og de tiltrækker mange natur- og fugleinteresserede folk.

Hjejl, Bygholm Vejle, 15. oktober 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Ravn i Vendsyssel

Af Jan Tøttrup Nielsen

Da der er en tydelig konkurrence mellem Duehøg og Ravn med hensyn til valg af redehabitat, har jeg i forbindelse med mine duehøgeundersøgelser (1977-2017) også op-talt ravnbestanden i det 2417 km² store undersøgelses-område "Vendsyssel", for at se hvor stor en betydning denne konkurrence har på bestanden af henholdsvis Duehøg og Ravn.

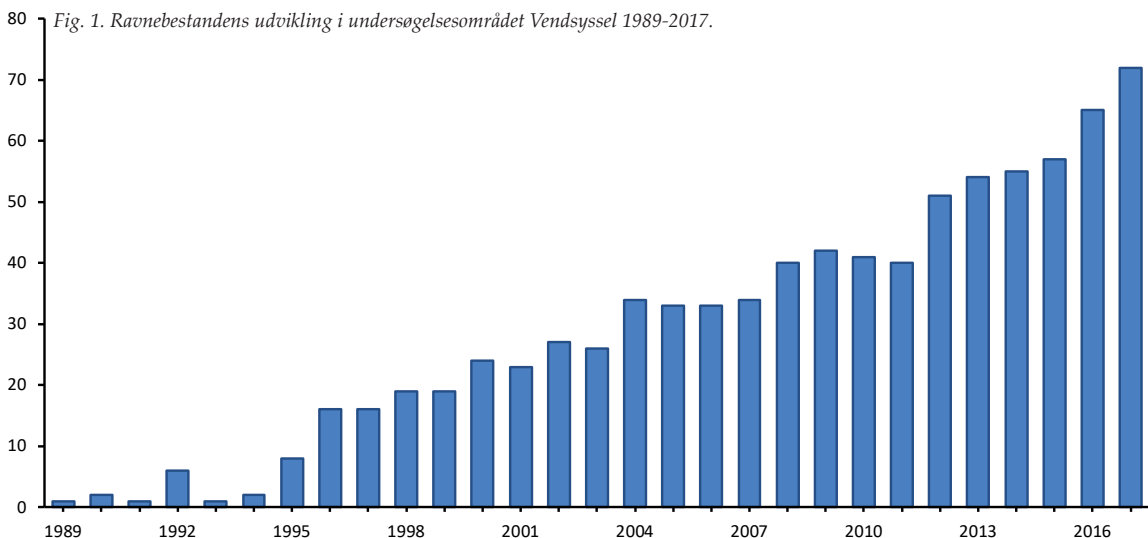
I midten af 1800-tallet ynglende Ravnen i Vendsyssel over alt, hvor der var træer (Fischer 1863). Men da Ravnen sidst i 1800-tallet blev regnet for et skadedyr, blev den voldsomt bekæmpet og til sidst udryddet. Skydning, redetømning (æg/unger) og især giftudlægning gjorde, at Ravnen i begyndelsen af 1900-tallet forsvandt som ynglefugl i Vendsyssel. I 1880'erne har der ynglet ca. 15 i hele Vendsyssel, men allerede i 1914 var der kun 1 par tilbage, og det sidste par ynglede i 1931 (Møller et al. 1978). Fra skove i Vendsyssel forligger der følgende oplysninger, hvor årstallet angiver sidste år Ravnen ynglede: Odden Skov 1903, Eskær Skov 1919, Bangsbo Skov 1917, Børglum Klosterskov 1920, Stagsted Skov 1920, Tolne Skov 1921 og Dronninglund Storskov 1931, som er den sidste ynglelokalitet i Vendsyssel inden Ravnen forsvandt som ynglefugl (Skovgaard 1933, Poulsen 1948).

Fra midten af 1980'erne blev der iagttaget flere og flere Ravne i Vendsyssel, men først i 1989 registreredes det første ynglepar efter næsten 60 års fravær. Det første par ynglede i Tversted Plantage i 1989, her havde Ravnen bygget rede i en skovfyr i en gammel skovfyrbevoksning, kun 80 meter fra en beboet duehøgerede. Begge par fik trods alt tre unger ud at flyve. Det år var der en voldsom ballade i skoven og der blev udkæmpet mange territoriekampe hel foråret. Ravnen lagde æg sidst i februar/først i marts, og allerede midt i maj fløj ungerne fra reden – kort tid efter forlod Ravnen bevoksningen og

der blev ro. Året efter var Ravnen tilbage i den samme bevoksning, men Duehøgen var flyttet.

Siden 1989 er ravnbestanden stort set vokset kontinuert hvert år og var i 2017 på mindst 72 par – se Fig. 1. Ravnene yngler gerne i gammel højskov, dvs. i løvbevoksninger, der er over 100 år gamle eller i nåletræsbevoksninger over 60 år gamle. I begyndelsen af genetableringsfasen ynglede Ravnen så langt væk fra menneskelig færden som muligt, men efterhånden som bestanden er vokset, findes den nu også ynglende tæt på byer og i større haver lige op af menneskelig beboelse. Den bygger som regel selv en rede eller overtager en gammel rovfuglerede. I klitplantagerne i det nordlige Vendsyssel er stort set alle ravnere der anbragt i skovfyr, enkelte i ædelgran og sitkagran. I den øvrige del af Vendsyssel er langt de fleste reder anbragt i bøg, men også eg, ask, skovfyr, sitkagran og ædelgran. Ravnen bygger reden højt i trækronen og reden er temmelig stor. Reden kendes let på dens struktur, som regel er den cylinderformet ca. 75-95 cm i diameter. Modsat de større rovfugles reder, som har en større overflade/platform, holder Ravnen sig som regel indenfor den angivne diameter. Reden bygges af fingertykke døde grene, og der bygges højt. Den samme rede bruges gerne år efter år, og der lægges et tykt lag grene på hvert år, så reden kan efter flere års brug være over en meter høj. Redeskålen fores med græs, hår, uld, snor og plastikstykker. Nogle ravnepar har været i den samme redebevoksning, siden de begyndte med at yngle, f.eks. Børglum Klosterskov 1992-2017, Eskær Skov 1995-2017, Slotved Skov 1995-2017, Odden Skov 1998-2017, Rugtved Skov 1998-2017, Hestehaven Skov 2002-2017, Grønskov 2002-2017 og Hou Skov 2003-2017. Efter flere år i det samme område har Ravnen gerne en 2-3 reder, den veksler imellem. Vælter reden ned, bygges der gerne en ny det samme sted, hvis bevoksningen er

Fig. 1. Ravnbestandens udvikling i undersøgelsesområdet Vendsyssel 1989-2017.

intakt. Ravnen lægger fra 4-6 æg (3-7), og de gamle par begynder allerede æglægningen ultimo februar/primomarts; æggene klækker efter 20-21 dages rugning. Ungerne mades af forældrene, som bringer dem halvfordøjet mad i strubeposen, først når ungerne er næsten voksne bringes der større byttedyr til reden. Ungerne flyver fra reden efter ca. 45 (50) dage (Ratcliffe 1997).

Ravnen er fundet ynglende på 92 forskellige lokaliteter (max. 72 på et år), og på 63 af disse har de overtaget en gammel duehøgebevoksning efter at have jaget Duehøgen væk. Så længe der har ynglet Ravn i bevoksningen, er Duehøgen ikke vendt tilbage til bevoksningen men er flyttet til en ny.

Ravnen er meget territorial især i yngletiden, og den forsvare sit territorium voldsomt og højlydt i hele yngleperioden, så man er ikke i tvivl om, at der yngler Ravn i skoven. Territoriet forsvares mod andre Ravne og rovfugle. Bliver de indtrængende Ravne/rovfugle opdaget, selv på lang afstand, bliver angrebet sat ind, og den indtrængende bliver højlydt jaget ud og gerne fulgt et godt stykke inden den vender tilbage til reden. Ravn og Duehøg tåler ikke hinanden og slet ikke i yngletiden. De to arter kan prædere hinanden; Duehøgen kan tømme en ravnerede for unger eller tage en nyudfløjende unge, og Ravnen kan prædere Duehøgens rede for æg og små unger. I Vendsyssel har jeg kun fundet Ravn som Duehøgens bytte en gang – i Tolne Skov 2002, hvor der ved en duehøgerede med tre unger blev taget en 1K Ravn. Ravnen var sandsynligvis kommet for tæt på Duehøgens rede. Begge arter vil forsvare deres afkom voldsomt, og når de to arter tørner sammen ved redelokaliteten, kan man høre det over hele skoven. Også Ravn og Rød Glente er ærkefjender. I de første mange år efter at Ravn og Rød Glente vendte tilbage som ynglefugle i Vendsyssel, udkæmpede Ravn og Rød Glente også territoriekampe. Ravnen var som regel i fuld gang, når glenterne kom tilbage fra deres vinterophold og så begyndte kampen. Som regel opgav glenterne, men enkelte gange har de holdt stand, men det endte altid med, at ingen af dem fik unger på vingerne. Året efter, hvis Ravnen stadig var til stede, flyttede glenterne. I de senere år hvor glentebestanden er ekspanderet i takt med ravnebestanden, er de to arter begyndt at yngle i samme bevoksning. Her bygger glenten sin rede lavt i bevoks-

ningen (under kronen), hvor Ravnen tilsyneladende lader den i fred. Måske ser glenterne en fordel i, at Ravnen hjælper med at holde andre rovfugle (prædatorer) væk fra bevoksningen.

I de seneste 5-10 år er der opstået lokaliteter med større eller mindre flokke af ikke ynglende Ravne. Store flokke er gerne observerede ved frilandsgrisefarme især ved Råbjerg, Skæve, Hellum og Dorf, hvor der hele året kan ses mange Ravne, der tiltrækkes af udlagt foder og efterbyrd fra fødende søer. Ved den store frilandsgrisefarm ved Dorf har jeg talt op til 300 Ravne i juli-august. Mindre flokke er set mere spredt i landskabe, og størrelsen og antallet af flokke er steget i takt med bestandens udvikling.

Siden Ravnen begyndte at yngle igen i Vendsyssel har jeg kun fire gange ved tre forskellige lokaliteter registreret, at Ravnen er blevet direkte bekæmpet i reden. En gang blev en rede beskudt i rugetiden og tre gange er store unger bortskudt på reden. Efter en samtale med lodsejerne ophørte ovennævnte praksis. Med en ravnebestand på over 70 par og en årlig ungeproduktion på over 150 unger samt over 150 ikke ynglende fugle, nærmer vi os omkring 500 Ravne i Vendsyssel. Ravnens fødevalg er i skarp konkurrence med især andre kragefugle, de store måger og rovfugle som Musvåge og Rød Glente. Det kunne være spændende at undersøge, hvilken indflydelse den store og voksende ravnebestand har på andre arter i området: Der er ikke blevet mere mad, tværtimod er der blevet flere arter til at konkurrere om den samme mængde mad.

Kilder:

- Fischer, J.C.H. 1863: Iagttagelser over Danmarks fugle med særligt hensyn til Vendsyssel. – Naturhist. Tidsskr.
- Møller, A.P., P. E. Sperling & U. G. Sørensen 1978: Nordjyllands Fugle – deres yngleudbredelse og trækforhold. – Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg.
- Poulsen, C.M. 1948: Ravnens saga. – Flora og Fauna 54: 33-47.
- Ratcliffe, D. 1997: The Raven. – T & A D Poyser.
- Skovgaard, P. 1933: Danmarks Ravne. – Danske Fugle 4: 47-60.

Ravn i luftkamp med Rød Glente. Foto: Søren Poulsen.

Vendehalsene kan findes: Erfaringer fra Rold Skov

Af Esben Sloth Andersen

Indledning

Forfatteren til denne artikel sad den 7. maj 2016 på Storeklit syd for Skagen og kiggede på trækkende rovfugle, da Anders Horsten fra Rold Skov Gruppen på Facebook meldte "INVASION!!!!". Den dag havde han observeret syngende Vendehals to steder i Rold Skov, og siden den 4. maj var der på Facebook og i DOFbasen blevet indmeldt flere andre observationer. Disse meldinger inspirerede mange andre til vendehalsjagt. De markerede også starten på mit to-årige Rold Skov-projekt om ynglende Vendehals. Dette projekt er beskrevet i Andersen (2018), og nærværende opsummering bygger ikke mindst på delvist ordrette uddrag af denne artikel.

Den store Rold Skov Gruppe under DOF Nordjylland havde fundet meget få Vendehalse gennem dens vedvarende kortlægningsarbejde siden 2008 (Andersen 2018). Alligevel viste Rold Skov-projektet 2016-17, at der med en koncentreret og systematisk arbejdsindsats kunne findes ganske mange ynglepar (YP). De gamle metoder blev stadig brugt under de to første år af Atlas III i de atlaskvadrater, der dækker Rold Skov-området. Det førte i 2014 i hele skoven til registreringen af 1-3 YP (1 sandsynligt og 2 mulige), og i 2015 var der slet ingen observationer. Men resultatet af Rold Skov-projektets nye metoder var 7-11 YP i 2016 (3 sikre, 4 sandsynlige og 4 mulige), og i 2017 fandtes 6-10 YP (1 sikkert, 5 sandsynlige og 4 mulige).

Påvisningen af en betydelig ynglebestand af Vendehals i Rold Skov både i 2016 og '17 peger på, at der næppe har været tale om en 'invasion', altså et så ekstraordinært stort gennemtræk af Vendehalse, at nogle fugle vælger at slå sig ned på egnede steder i skoven. Analysen af nye og gamle observationer peger i stedet på, at det er lykkedes at registrere en hidtil næsten overset ynglebestand af Vendehals i Rold Skov-området (Andersen 2018). Der er gode grunde til at antage, at tilsvarende undervurderede ynglebestande findes andre steder i Jylland.

Den mest oplagte forklaring på den hidtidige mangelfulde registrering af ynglende Vendehals synes at være, at kun meget få observatører er på de lokaliteter, hvor Vendehalsene i en kortvarig periode i slutningen af april og de to første uger af maj forholdsvis let kan registreres. Den anden forklaring er, at perioden fra slutningen af april til midt i maj ikke kun er højdepunktet for Vendehalsenes sangaktivitet. I den samme periode er der gennem Danmark et stort gennemtræk af skandinaviske ynglefugle. Det betyder, at observatøren skal vurdere, om der kan være tale om en gennemtrækkende fugl, der ikke kræver nærmere undersøgelse. Lokale fugle kan erkendes gennem gentagne registreringer af den samme fugl. Men der er også en anden metode. Cramp (1985) skriver: "*Migrants [of Wryneck] silent*". Peter Lyngs (personlig meddelelse) har under sit mangeårige virke på trælokalteten Christiansø aldrig hørt sang fra rastende Vendehalse. Alligevel er det en udbredt opfattelse, at gen-

Vendehals, Ny Høstemarkvej,
Lille Vildmose, 10. maj 2017.
Foto: Arne Kiis.

nemtrækkende Vendehalse lejlighedsvis synger på rasteplasserne. Jeg har imidlertid ikke kunnet finde tilstrækkelig evidens for denne opfattelse. Den kan skyldes, at den mangelfulde opfølgning på sangobservationer har ført til en fejlvurdering af syngende lokale ynglefugle som værende rastende trækfugle. Den tilbageværende tvivl gør det imidlertid vigtigt at undersøge, om fuglen i mere end en uge fortsætter med at synge på lokaliteten.

Hvordan finder man ynglende Vendehalse?

Ved eftersøgningen af potentielle bestande af Vendehals er det ikke tilstrækkeligt med de generelle metoder, der bruges ved atlasundersøgelser og lokalitetsundersøgelser. Der må suppleres med en undersøgelsesmetode, der er specielt tilpasset til Vendehals.

Det er let at finde en yngleforsøgende Vendehals, hvis man er på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt. Eftersøgningen sker primært med hørelsen. Vendehalsen vender tilbage til Danmark i slutningen af april og begyndelsen af maj. Efter ankomsten bruger både hannen og hunnen op til et par uger på, med sang, at komme i kontakt med en ynglepartner, styrke parforholdet, og markere et yngleterritorium overfor andre Vendehalse. Begge køn har samme kraftige sang: gjæ-gjæ-gjæ-... I de

første to uger af maj kan denne sang synes at blive gen-
taget i uendelighed, og det giver mulighed for relativ
nemt at registrere deres territorier og mulige redehuller.
Men efter to uger er det stort set slut med at finde nye
ynglepar. Når æglægningen begynder omkring midten
af maj mindskes sangaktiviteten nemlig meget kraftigt,
og Vende-halsene kan efterhånden synes 'tavs som gra-
ven'.

Æglægningen sker medio og ultimo maj. Redekasseun-
dersøgelser viser, at hunnen normalt lægger et æg hver
morgen, og at kullet normalt er på omkring 8-12 æg.
I denne periode synes yngleprocessen at være særligt
følsom overfor forstyrrelser. Det samme gælder rugnin-
gen ultimo maj til primo juni. Hunnen og hannen ruger
med vagtskifter efter 1-3 timer, og æggene klækkes efter
12-14 dages rugning.

Ungefodringen i reden sker medio juni til primo juli.
Ungerne er i begyndelsen nøgne og hjælpeløse, så de
skal ikke bare fodres, men også holdes varme. Fodrings-
hyppigheden vokser efterhånden til flere gange i timen,
som det er beskrevet af Hald-Mortensen (1971). Der er
gode muligheder for på afstand kortvarigt at iagttage,
hvordan forældre går ind i redehullet med næbbet fuld
af myrepupper og myrelarver, og hvordan de forlader
hullet med ungerne ekskrementssække. Denne fodring
og pasning af redeungerne fortsætter i omkring tre uger.
Ungerne flyver normalt fra reden i de første par uger af
juli. Derefter fodres ungerne i territorieterrænet, men fa-
milien opløses allerede efter 1-2 uger.

Ud over kendskab til yngleforløbet har følgende tom-
melfingerregler vist sig nyttige ved eftersøgningen af
ynglende Vende-hals:

- En ynglelokalitet er egnet for Vende-hals, hvis der fo-
rekommer egnede redetræer (udgåede træer, fx brugt
af flagspætter) og små, sorte myrer. Myrerne kan fin-
des i rådne træstubbe eller sandede tuer, der kan min-
de om muldvarpeskud.
- For at fokusere eftersøgningen er det vigtigt at danne
sig et billede af, hvordan den typiske ynglebiotop i
området ser ud. Nogle steder er det typiske billede
sandede renafdrifter, der ikke er for tilgroede, og som
har tilbagestående døde træer eller døde randtræer.
Andre steder er der tale om sandede overdrev eller
plejede heder med en vis bevoksning, herunder døde
træer.
- Vende-hals findes primært med hørelsen. Begge køn
synger, og parret kan synge i duet.
- Lytning efter spontan sang på et egnet ynglested er
ikke altid tilstrækkeligt. Ved kortlægninger bør der i
begrænset omfang følges op med playback.
- Ultimo april til medio maj bør alle sangobservationer
følges op af mindst et nyt besøg. Der er en god chance
for at kunne registrere Vende-halsen igen. Der er nem-
lig normalt tale om ynglefugle, hvis sangen er hørt på
en egnet ynglelokalitet.
- Efter æglægningens begyndelse medio maj indskræn-
kes sangaktiviteten meget kraftigt. Inden dette tids-
punkt kan det være observeret, at parret viser inter-
esse for et eller flere mulige redehuller. Disse huller
kan igen besøges medio og ultimo juni for at obser-
vere eventuel fodring af redeunger.

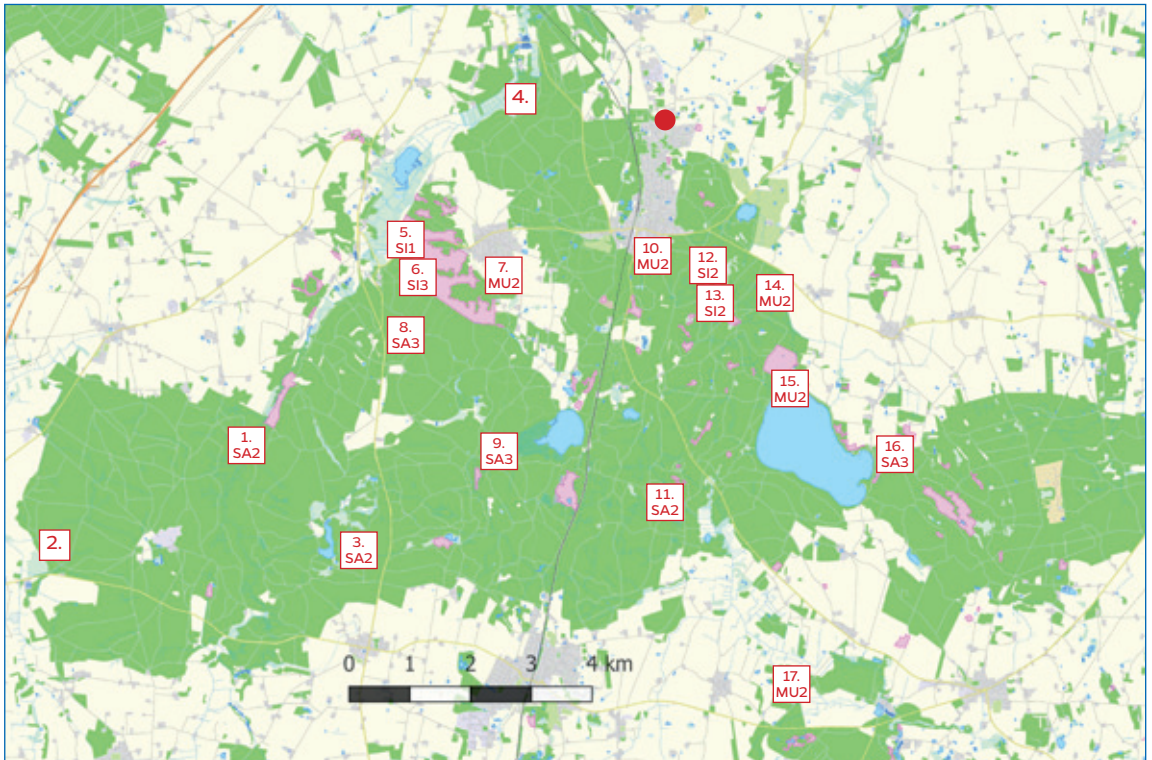
Ynglende Vende-hals i Rold Skov

Det var ved at tilpasse og bruge de ovenfor skitserede
metoder, at Rold Skov-projektet i 2016 og '17 kunne på-
vise, at der tidligere var sket en undervurdering af ven-
dehalsbestanden i det godt 80 km² store Rold Skov-om-
råde. I forhold til den normale atlasundersøgelse havde
Rold Skov-projektet den store fordel, at der blev brugt
mere tid. En betydelig del af tidsforbruget stammer fra
forfatterens observationsture. I 2016 havde skovens Ven-
dehals nyhedens interesse, og det førte til en heldig kom-
bination af to slags observatortid. Min tid blev i betyde-
ligt omfang brugt til at opgradere resultaterne af andres
entusiastiske søgen i skoven. Enkelte har fortsat jagten i
2017, men jeg måtte i større omfang kombinere opdagel-
sen af vende-hals territorier med forsøget på at finde sik-
kere yngletegn på disse territorier. De mange medvir-
kende er nævnt i Andersen (2018).

En anden fordel ved Rold Skov-projektet var definitionen
af hvad 'sikrere yngletegn' består i. Traditionelt sammen-
fattes observationerne under kategorierne 'muligt yngle-
lepar' (MU), 'sandsynligt ynglepar' (SA) og 'sikket yngle-
lepar' (SI). En forfining af dette system muliggjorde en
gradvis forbedring af resultaterne på hvert af de formo-
dede yngleterritorier (Tabel 1). Som eksempel kan tages,
at SA blev opdelt i SA1, SA2 og SA3. En Vende-hals, der
i mindst en uge synger i samme område (SA1), kan i
visse tilfælde være en enlig fugl, der forgæves søger at
tilkalde en ynglepartner. Det er bedre med to fugle, der
synger samtidigt (SA2). Det har vist sig oftest at være et
ynglepar. Men selv om det kunne være to rivaler i sang-
kamp, så er der tale om territoriehævdelse, og der er ofte
en ynglepartner i nærheden. Det er dog endnu bedre med
en fugl, der besøger et muligt redehul (SA3). Denne ob-
servation giver nemlig basis for besøg på territoriet i unge-
fodringsperioden. Hvis dette eller et nærtliggende hul
bruges af et ynglepar, så kan der potentielt iagttages et
af de sikre yngletegn: fodring af redeunger (SI2).

Adfærdstype	Kode
Muligt ynglepar (MU)	
• En fugl på egnet ynglebiotop i yngletiden	MU1
• En fugl syngende på egnet ynglebiotop i yngletiden	MU2
Sandsynligt ynglepar (SA)	
• En fugl syngende på samme lokalitet flere gange med mindst en uges mellemrum	SA1
• To fugle syngende samtidigt mindst en gang på egnet ynglebiotop i yngletiden	SA2
• Bevæger sig til/fra sandsynligt redested	SA3
Sikket ynglepar (SI)	
• Rede med æg	SI1
• Voksen fugl med føde til redeunger	SI2
• Nyudfløjne unger på egnet ynglebiotop	SI3

Tabel 1. Nogle adfærdstyper og deres klassificering ved registrering af ynglepar af Vende-hals.

Figur 1. Vendealspar i Rold Skov-området 2016-17. Den røde markering er forfatterens bolig. For de nummererede observationsområder er der angivet den bedste observation i de to år. Kodeerne er forklaret i Tabel 1. Grundkortet er tegnet på grundlag af frie data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering.

Rold Skov-projektets registrering af yngleadfærd af Vendeals på formodede yngleterritorier er opsummeret på kortet i Figur 1, der viser lokaliseringen af 17 formodede yngleterritorier i Rold Skov-området. Disse territorier er nummererede fra #1 til #17. I tilknytning til nummeret er der angivet den bedste opnåede adfærdsklassifikation i det bedste af årene 2016 og '17. Den grundige beskrivelse af resultaterne fra yngleterritorierne findes det elektroniske appendiks til Andersen (2018).

To af territorierne på kortet har ingen adfærdsangivelse. De er medtaget af historiske årsager og for at lette senere kortlægninger. Territorium #2 repræsenterer en enkelt syngende fugl fra 2014. Territorium #4 repræsenterer en syngende fugl fra 2013 samt, at meget gamle observationer havde ført til opsætning af vendealskasser. Nye kasser blev her opsat af Rold Skov Gruppen i 2017.

Figur 2 viser, at de 15 resterende territorier ikke er jævnt fordelt over Rold Skov-området. Der er tre territorier i de vestlige privatskove, syv i det centrale skovområde (statsskoven m.v.), og seks i de østlige privatskove. Denne fordeling afspejler ikke nødvendigvis den faktiske fordeling af de ynglende Vendealse. Det skyldes delvist, at større interessante områder i privatskovene ikke kunne afsøges, fordi de er uden stier og dermed uden tilladt adgang. Det skyldes også, at jeg og andre observatører selv i statsskoven måtte prioritere lettilgængelige lokaliteter, der syntes at give de bedste muligheder for hurtigt at finde syngende fugle. Hertil kommer, at kortet formentlig viser en vis klyngeeffekt. Efter et ynglefund

var gjort, afsøgte jeg og andre nemlig i de nærliggende områder.

I Rold Skov-projektet kunne ynglesuccessen vurderes i fem tilfælde. (1) Parret på territorium #6 ynglede i 2016 i en rådden bævreasp, og de havde ynglesucces med udføjne unger. (2) På det nærliggende territorium #5 opførte et aktivt par tilsyneladende med deres aktiviteter i slutningen af maj 2017. Derfor foretoges en 'kikkertundersøgelse' af redehullet ved hjælp af et kamera med billedskærm og et tilkoblet langt tyndt kabel. Billederne viste, at redehullet i en rådden bøg indeholdt en død Vendeals ved siden af otte æg. (3) Par #13 ynglede i 2016 i en meget rådden bøg. Efter at ungefodringen var påbegyndt, blev ungerne ædt efter at indgangen til redehullet var blevet udvidet, sandsynligvis af mår eller Stor Flagspætte. (4) Det samme forløb synes også i 2016 at have ramt det nærliggende territorium #12. Parret ynglede i et spættehul, og der var ikke ydre tegn på prædation. Men det var sandsynligvis Stor Flagspætte, der havde bragt ungefodringen til ophør ved at æde ungerne. (5) Det sidste par fandtes i territorium #16. Parret smed et musvitpar ud af en mejsekasse med et udvidet indgangshul. Parret opholdt sig fortsat i nærheden af hullet, men en kikkertundersøgelse viste, at der hverken var æg eller unger. Parret observeredes imidlertid senere, så der kan være tale om en tidlig flytning til et andet redehul; men den udløsende faktor kan være prædation. Den manglende ynglesucces i 2016 i territorierne #12 og #13 i Jægersborg Skov forhindrede ikke observationer i

Vendehals med ekskremmentsæk i naturligt redehul (spættehul), Trantum Klitplantage, 23. juni 2017. Foto: Einar Flensted-Jensen.

2017. Der var faktisk yngletegn i begge territorier samt i det ekstra territorium #14. Slutstatus for territorierne blev henholdsvis SA2 (to fugle syngende samtidigt), MU2 (en syngende fugl) og MU2 (en syngende fugl). Dette kan hænge sammen med områdets status som privatskov og den hermed forbundne manglende mulighed for en nærmere gennemgang af området. Det samme gælder for territorierne #1 og #3 i den vestlige del af Rold Skov. På det første af disse territorier (#1) var der betydelig sangaktivitet i både 2016 og '17. Det er næsten sikkert, at der var tale om et ynglepar, men der var ingen adgang til det område, hvori det formodede redehul befandt sig. Det samme gælder for det andet territorium (#3), der registreredes som MU2 (en syngende fugl) i 2016 og SA2 (to syngende fugle) i '17. Der var imidlertid også territorier, som sandsynligvis kun rummede enlige fugle på jagt efter en ynglepartner. Det gælder territorium #17, hvor en enkelt fugl sang i få dage, og territorium #10, hvor der kun var en enkelt sangobservation.

Perspektiver

Formålet med at rapportere om resultaterne af Rold Skovprojektet er ikke mindst at inspirere til tilsvarende projekter andre steder i Jylland. Chancerne for succesfulde eftersøgninger synes efter min mening mange steder at være store. Det understreges af et klart bevis for en anden mangelfuld registrering af en ynglebestand af Vendehals (Andersen 2018). Trantum Klitplantage dækkes af atlaskvadratet CC57. Resultatet af Atlas III's forsøg på totalregistrering af ynglepar (YP) af Vendehals var 1 muligt YP i 2014 og ingen i atlasårene 2015-17. Uden det var kendt af en større kreds, havde Flensted-Jensen (2017) imidlertid allerede opsat omkring 100 vendehalskasser i Trantum Klitplantage. Kasserne blev med succes brugt af 1 YP i 2014, 4 i 2015, 2 i 2016 og 5 i 2017. Hertil kom i 2017 et succesfuldt YP i et spættehul. Der har altså i klitplantagen været mulighed for at observere og rap-

portere op til seks sikre YP på et år – og i alt 13 sikre par i hele atlasperioden. Disse par vil blive indrapporteret for atlasprojektets afslutning. Men gennem den ordinære atlasundersøgelse blev det som nævnt kun til et muligt YP. Det er altså let at overse en ynglebestand. Artiklen har vist, at der er gode metoder til at undgå dette problem.

Referencer

- Andersen, E.S. 2018: Forbedret vurdering af ynglebestande af Vendehals – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 112: 19-29.
- Cramp, S. (red.) 1985: The Birds of the Western Palearctic. Vol. 4: Terns to Woodpeckers. – Oxford University Press.
- Flensted-Jensen, E. 2017: Vendehals (*Jynx torquilla*) som ynglefugl i plantager i Han Herred – et redekasseprojekt. – Naturnyt fra Biologisk Forening for Nordvestjylland 46: 137-142.
- Hald-Mortensen, P. 1971: En dag i vendehalseparrets (*Jynx torquilla*) ungefodringsperiode. – Flora og Fauna 77: 1-12.

Ringmærket Vendehals på redekasse, Trantum Klitplantage, 28. juni 2017. Foto: Einar Flensted-Jensen.

Havørnen, fra ildeset til populær

Af Lars Mogensen

Havørn, Lille Vildmose 2014.
Foto: Ib Dyhr.

Havørnen er en af vores mange arter af rovfugle, som har lidt under en skånselsløs forfølgelse helt tilbage fra sidste halvdel af 1600-tallet. Men især perioden fra midten af 1800-tallet og mange år frem var afgørende for Havørnens skæbne her til lands. Havørne havde dengang ry for både at tage nyfødte lam, gæs, ænder, høns og andre husdyr.

Denne hetz har ikke altid eksisteret, idet der gennem tiderne også har været status forbundet med Havørnen i Danmark. Et godt eksempel er jo, at der i verdenstræet Yggdrasils top sad en ørn, som vidste mange ting. Fra de nordiske fortællinger fremgår det også, at jætterne fløj i ørneham, at blæsten skyldtes en ørn osv.

Havørne har ligeledes optrådt i utallige adelige sejl i 1300- og indtil 1600-tallet samt i fx byvåbnet for Roskilde sogn. Så den har ikke altid været lagt for had.

Men herfra gik det på mange måder ned ad bakke for Havørnen i Danmark. Der findes gamle historier om, at ørnene tog nyfødte spædbørn og bar dem op i reden. Derfor blev der flere steder i landet udloddet fangstpræmier for et sæt ørnekløer. Det betød, at Havørnen forsvandt fra Danmark som ynglefugl.

Der er eksempler på, at der i slutningen af 1600-tallet blev udbetalt fangstpræmier af skovriddere for et sæt ørnekløer på hele 4 mark (svarende til ca. 1 kr.). Det samme gjaldt en ødelagt havørnerede, som i 1733 også gav 4 mark i præmie.

En havørnefod kunne blandt andet benyttes som "lysklo", altså som stage til et tællelys.

Der er enkelte tidlige oplysninger om ynglende Havørne i vores område fra 1800-tallet, og i alt er der kendskab til otte områder i Nordjylland, hvor den har ynglet. Det drejer sig om yngleagttagelser fra Hals 1862 og Dronninglund i 1850'erne, ved Lundby Krat 1858 med 1 pull., i Oxholm Skov 1859 med 2 pull., samt ved Rold Skov fra Myhlenberg 1859, Thorstedlund 1871 og Store Vildmose i 1850'erne. I 1876 fandtes der her en rede med 2 pull., som dog begge blev slået ihjel.

I Lille Vildmose ynglede Havørnen i hvert fald indtil 1862, måske også 1886 i Tofte Skov nær Sort Storks rede-træ – "Storkeegen".

I Danmark blev Havørnen udryddet som ynglefugl i 1912, hvor det sidste par fandtes ved Havnø ved Mariager Fjord. I 1912 blev den ene mage dræbt af gift, mens den overlevende ørn blev på det gamle ynglested og fik i 1918 selskab af en yngre Havørn, som blev på stedet.

Samme år, lige præcis som det blev muligt med et nyt yngleforsøg, blev den gamle Havørn skudt!

Det skal tilføjes, at der dog var et yngleforsøg igen på Lolland igen i 1950'erne, som dog ikke medførte succesfuld yngel, så vidt man ved.

Det var denne kranke skæbne, der overgik Havørnene i vores land.

Havørnen blev fredet i 1928.

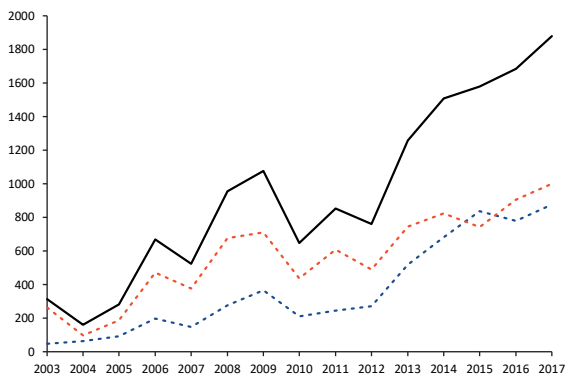
Men i 1995 genindvandrede arten til Danmark som ynglefugl, og bestanden har været i fremgang lige siden. Fuglene kom fra sydøst.

Fra at være et hadet rovdyr, der gjorde skade på vildt og husdyr, betragtes Havørnen i dag som en af de mest spektakulære og spændende rovfugle i den danske natur, hvilket også gælder her i det nordjyske område.

Tabt land generobret i Nordjylland

En måde at sammenfatte de øgede iagttagelser af Havørn på i vores område, er ved se på indtastninger af arten i DOFbasen de seneste 15 år i Nordvestjylland og Nordjylland.

Denne registreringsmåde indebærer naturligvis visse systemfejl. Der kan i en vis udstrækning være tale om indtastninger af samme fugl, men alligevel giver det et godt indtryk af artens øgede forekomst i landsdelen. Som det ses af diagrammet, viser indtastningerne således en klar signifikant tendens.

Sort tyk linje: Samlede antal indtastninger af Havørn i DOFbasen fra 2003 til 2017 i Nordjylland, dvs. både Nordvestjylland og Nordjylland under et. Rød stiplede linje: Antal indtastninger i Nordjylland. Blå stiplede linje: Antal indtastninger i Nordvestjylland.

Havørn ynglede igen i 2010 i Nordjylland – status i nyere tid

I nedenstående har jeg primært valgt at beskrive iagttagelser på lokaliteter indenfor yngleperioden, dvs. fra 1. marts til og med 1. oktober i perioden 2010 til 2017.

Dette er gjort på baggrund af indtastede data i DOFbasen, Nordjyllands Fugle, Projekt Ørn, personlige meddelelser, samt andres og egne iagttagelser i lokalområdet.

Desuden er det prioriteret at beskrive den sydlige del af vores område mere uddybende med udgangspunkt i fire forskellige lokaliteter, idet der i Nordjyllands Fugle i flere artikler er beskrevet en del om Havørnen i den nordlige del (se kildeanvisninger sidst i artiklen).

Tofte Skov, Østerild Plantage, Estvadgård m.fl.

I 2008 bliver der efterhånden flere og flere indikationer på yngel i Tofte Skov, og det er da også året, hvor den første rede bliver fundet netop der. Dog uden at Havørne bliver set i nærheden af den.

Året efter, i 2009, bliver endnu en havørnerede fundet i Tofte Skov. Der bliver i den forbindelse kun fundet ørnefjer og dun og sprøjt fra ekskrementer. Ingen ørne.

Og så endelig i 2010 skete det! Det som alle fuglefolk ventede på. Det første havørnepar i Nordjylland med ynglesucces indenfor de sidste næsten 100 år blev fundet. Man fandt et par i Tofte Skov med en unge i den rede, som blev fundet i 2009.

Succesen fortsætter i 2011, hvor der bygges ny rede, og her får parret igen en unge. Parret har for alvor etableret sig!

Og alligevel opstår der et dårligt yngleår i 2012, et år hvor havørneparret ingen succes havde. Men året efter lykkes det igen for parret og det ret så overlegent! De fik tre unger på vingerne, endda i samme skov som har ynglende Kongeørn.

Så i 2014 sker der pludselig noget nyt, idet endnu et par etablerer sig i Nordjylland. Det nye er, at der bliver fundet endnu et par – denne gang vest for Vejlerne. Dette par starter fornuftigt ud, men rugningen bliver desværre opgivet primo maj. Værre går det også for parret ved Tofte Skov, da en af de gamle fugle dør.

Efterhånden begynder Havørnene også at dukke op andre steder i yngletiden. Det bemærkes fx ved Tange Sø, Tjele Langsø, og Hansted Reservatet, her primært omkring Vandet Sø og Nors Sø.

I 2015 vender lykken og det går godt med yngleparrene fra de to kendte steder. Det drejer sig om parret i Tofte Skov, som får to unger på vingerne og det til trods for, at den ene fugl er en nyetableret partner. Parret fra Østerild Plantage har også pæn ynglesucces og får ligeledes to unger på vingerne. Så det kan svinge en del fra år til år! Herfra begynder det at se endnu mere lovende ud, idet der i 2016 kan konstateres hele fem par! Foruden de to succesfulde nævnte par, ses nu også et par i Estvadgårds Plantage med en unge, et par med en unge ved Tange Sø, samt et par i Sydthy.

Og nu er det så, at det begynder at gå stærkt. For i 2017 kan vi konstatere otte par i vores område; et par i Tofte Skov med to unger, et par ved Ølandsskov med en unge, Østerild Plantage et par med en unge, i Estvadgård Plantage er der et par med to unger, i Sydthy et par med en

unge, ved Tange Sø et par uden unger, Rødsø et par med en unge og endelig et par ved Viskum, dog uden at ungesucces direkte er påvist. Altså mindst otte levedygtige havørneunger i 2017!

Jeg vil i nedenstående give en kort gennemgang af de lokaliteter med Havørn, som er etableret i de seneste år i den sydlige del af Nordjylland. Her drejer det sig om ynglende Havørn og mulige par under etablering.

Tange Sø

Der ses fra 2010 og et par år frem en del til en stationær adult ørn i området.

Herefter sker der en ændring, idet den gamle fugl nu tilsyneladende ikke længere er til stede, men i stedet afløses af en yngre fugl, som ses det meste af året ud.

Fra 2014 ses en gammel fugl sammen med en stationær imm. sandsynligvis den samme Havørn som har været der siden 2010. De første tegn på etablering af et muligt kommende par ses, da parring iagttaget ved søen.

Allerede året efter, altså i 2015, findes det første par ynglende Havørn vest for Tange Sø. De får to unger, hvoraf en dog desværre dør 3-4 uger gammel.

Året efter får parret endnu en unge. Så nu ynglesucces med i alt to unger indtil videre ved Tange Sø.

Tilsyneladende er der ingen yngel i 2017. Dette skyldes uden tvivl den omstændighed, at hannen bliver fundet død af fugleinfluenza tidligere på året.

Heldigvis er der en 4K+ Havørn, som blander sig allerede i løbet af foråret 2017. Den holder nu i skrivende stund (primo marts 2018) sammen med hunnen. Det kan tyde på, at de er ved at danne par. Det bliver spændende at følge!

Rødsø/Sødal

I perioden 2016 og ind i første halvdel af 2017 ses ofte et par gamle ørne i Rødsø-området. De virker stedkendte ifølge lokal beboer, som følger dem nøje og ofte ser dem i området gennem hele dage.

Det virker alt sammen lovende og i løbet af 2017 viser det sig da også, at de gamle Havørne nu har bygget rede og senere på sæsonen ses en halvstor unge sidde på redekanten. Så succes ved Rødsø!

Tjele Langsø

Fra 2013 er der indikationer på et ynglepar, som måske er under etablering eller som måske allerede har ynglet? De gamle fugle sidder ved Lindum, dvs. østenden af søen det meste af tiden, hvor de bliver set en del gange i hele perioden.

Samtidig ses 1 ad. + 1 imm. året ud. Så i alt opholder der sig fire Havørne i området ved Tjele Langsø samtidigt.

I den efterfølgende periode over et par år ses der kun 2-3K fugle. Så der er en vis udskiftning af Havørne ved Tjele Langsø i perioden 2013 til 2015.

Året efter, altså i 2016 virker det igen som om et muligt par er under etablering. Ynglestatus er uvis. Men der går vedholdende rygter om en havørnerede, som dog ikke kan verificeres.

I 2017 ses to gamle fugle gennem hele perioden.

I december samme år ses en 1K, som kan være ungfuglen fra Rødsø, samt to gamle Havørne, som dog ikke er i

kontakt med ungfluglen.

I november-december 2017 ses et par, som bl.a. ses gå til overnatning og tilmed med gren i fangerne.

Efter nytår er der stadig to stationære gamle fugle, de ses jævnligt gennem januar og marts 2018. De er set gå til overnatning i nærliggende skov op til Tjele Langsø ved samme lejlighed. I den forbindelse skal det bemærkes, at der stadig medbringes grene. Meget sandsynligt et nyt par som er ved at etablere sig.

Nørreådal

I 2014 dukker der to udfarvede fugle op i perioden medio oktober og et par måneder frem ved Viskum søerne. Det interessante er her, at de ses siddende sammen i de højeste graner i skoven syd for Nørreåen.

Derudover ses der i samme periode en 1-2K Havørn, som fløj til overnatning i Viskum Skov ved solnedgangstid i november måned. Den virkede umiddelbart stedkendt, idet den udviste samme bevægelsesmønster som de gamle fugle.

Året efter i 2015 ses enkelte adulte fugle i løbet af foråret. Fra august ses desuden jævnligt en 2K type året ud ved Viskum og nærliggende områder.

I 2016 mangedobles iagttagelserne af Havørn i området omkring Viskum. Dette skyldes til dels de to gamle stationære fugle samt en fast 1K fugl, som dukker op me-

dio august. Den ses gå til overnatning i Viskum Skov i samme retning, som de gamle fugle går til overnatning samt sidde i de samme grantoppe.

Disse iagttagelser tilsammen tyder på et nyetableret par med en unge. Men et endeligt bevis på dette kan desværre ikke konstateres med sikkerhed.

De gamle faste ørne ses fortsat i løbet af 2017. Parringer ses ved flere lejligheder i løbet af foråret, ligesom fuglene er set med redemateriale, med lange totter af græs gentagne gange. Der høres ligeledes en masse kalden fuglene indbyrdes. En rede er uden tvivl bygget.

Fra medio august ses en 2K fugl sammen med de gamle Havørne. Denne ungfugl kan teoretisk set være samme ungfugl, som blev set sammen med de gamle ørne i 2016. De ses sidde sammen og bytte er set overdraget til 2K Havørnen ved denne lejlighed. Denne 2K fugl ses en måneds tid herefter ofte siddende i de høje graner syd for søerne samt iagttages gå til overnatning ad samme rute som de gamle fugle. Den bliver derfor fuldt ud accepteret.

Men samtidig betyder dette nødvendigvis ikke, at det er en unge, som parret har opfostret. Det kan være en fremmed ung Havørn, som de til trods for dette accepterer. Det er set andre steder, at de gamle fugle kan "adoptere" en sådan ungfugl. Især efter et mislykket kuld, som det jo nok var tilfældet i 2017.

Havørn, Viskum, 4. marts 2017. Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Mulige kommende lokaliteter?

Det kan nævnes, at der ofte ses mere eller mindre stationære Havørne på potentielle kommende ynglelokaliteter, dette gælder fx Hærup Sø, Klejtrup Sø og Glenstrup Sø. Lad os se hvad der sker de kommende år!

Fremgangen fortsætter ufortrødent!

Gennem en del år er Havørnens indvandring mod nord op gennem Jylland gået temmelig langsomt, hvilket jo påvirker bestanden i vores nordjyske område.

De seneste tendenser tyder dog på, som det bemærkes i artiklen, at koloniseringen i Jylland er ved at komme i gang for alvor. Den er i hvert i fuld gang for nuværende. Der er masser af plads til nye nordjyske Havørne. Det vurderes, at der er mange ubesatte områder.

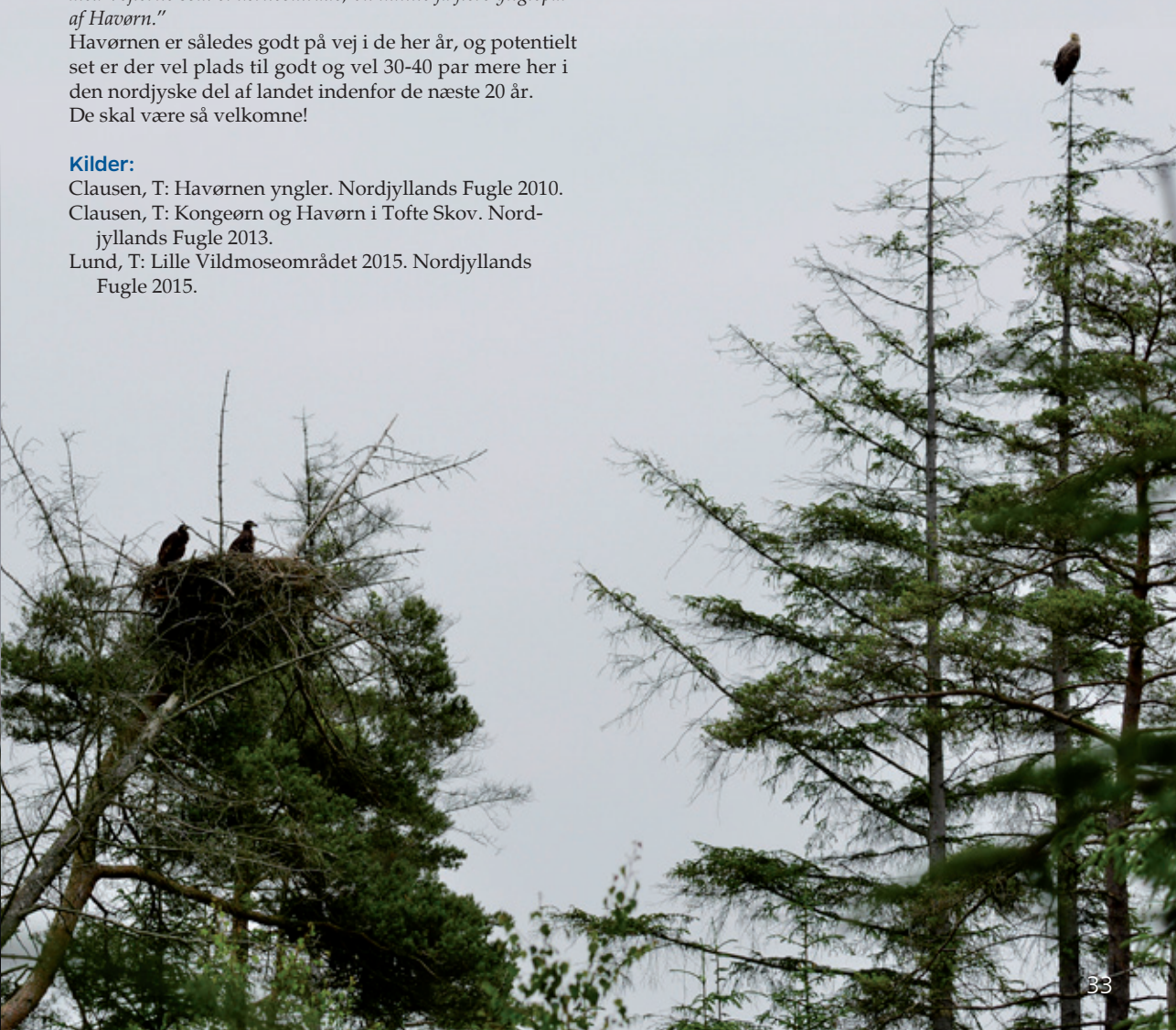
De seneste par års fremgang bekræfter dette. Som formanden for Projekt Ørn under DOF, Kim Skelmosen udttrykker det: *"Vi kan se, at Havørnen via Østjylland bevæger sig ind i det midtjyske landskab omkring Langå og Viborg, hvis store søer tiltrækker rovfuglene. Også Randers Fjord og Mariager Fjord vil kunne huse ynglende Havørne. Der er næppe heller tvivl om, at de vestjyske fjorde, Thy og limfjordslandet med Vejlerne som et kerneområde, vil kunne få flere ynglepar af Havørn."*

Havørnen er således godt på vej i de her år, og potentielt set er der vel plads til godt og vel 30-40 par mere her i den nordjyske del af landet indenfor de næste 20 år. De skal være så velkomne!

Kilder:

- Clausen, T: Havørnen yngler. Nordjyllands Fugle 2010.
Clausen, T: Kongeørn og Havørn i Tofte Skov. Nordjyllands Fugle 2013.
Lund, T: Lille Vildmoseområdet 2015. Nordjyllands Fugle 2015.

*Havørnereden i Østerild Plantage 2015. Foto:
Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.*

Gråsiskeninvasion

Af Anders Brinkmann

Stor Gråsisk, Lille Vildmose, 30. november 2017. Foto: Jan Skriver.

2017 blev året, hvor store antal finker søgte mod Danmark i deres desperate jagt på føde. Først ankom Lille Korsnæb i rekordhøje antal, så fulgte Stor Korsnæb, og endelig væltede det afsted med flokke af Gråsisk (typen Stor Gråsisk). Ja faktisk så mange gråsisker, at vi blev vidner til den største, kendte invasion af arten nogensinde. En invasion, der formentlig skyldes kombinationen af en god ynglesæson samt lav frøsætning i de nordskandinaviske og russiske birkeskove. De første tegn på invasionen blev allerede registreret tilbage i september, da tusinder af fugle sås trækkende gennem det nordlige Sverige og Finland. Vi skulle dog frem til slutningen af oktober og november måned ud, før det alvor gik løs i Danmark.

Efterårsrekord på Nordmandshage

Et af de steder, hvor der blev set rigtigt mange Stor Gråsisk var træklokaliteten Nordmandshage ved Hals. På flere enkeltdage i november kunne der ses over tusind fugle, men én dag skilte sig væsentligt ud: 24. november var Palle Rasmussen atter på trækobs. Allerede fra morgenstunden var der et massivt træk af fugle, og der blev travlt med at holde styr på dem alle et par timer frem. Fra omkring klokken 10:30 ændrede trækket dog karakter, og der sås flere "huller" i strømmen af fugle. Gråsiskerne blev dog ved med at vælte af sted helt indtil trækobservationens afslutning klokken 15:00. Her havde Palle noteret intet mindre end 7.240 fugle. Som om det ikke var nok, tog Brian Kristensen over, en times tid inden solnedgang, og kunne tilføje 583 fugle, så dagens total nåede op på 7.823! Sammenligner man med Falsterbo, var deres største enkeltdag i 2017 på 7.500. Udover at være suveræn ny lokalitetsrekord for Nordmandshage, fik den høje total også status som ny dansk efterårsre-

kord – og faktisk udgøres den eneste større enkeltdag i Danmark af 3. marts 1996, hvor der blev set 10.500 trækforsøgende Gråsisker i Skagen.

Kinesisk Gråsisk på besøg i Skagen

Nok kan fugle i hobetal imponere, men endnu mere spektakulært var det, da en kinesisk Gråsisk af typen stor gråsisk stemplede ind i Skagen juleaftensdag. Om morgenen den 24. december slog ringmærker Michael Ancher et 9 meter-net op ved sit hus på Nordstjernevej. Planen var at ringmærke vinterens fugle. For at lokke så mange til som muligt, placerede han to MP3-afspillere i nærheden af nettet, der afspillede Gråsisk-kald. Månøvren gav pote, da den første Gråsisk sad i nettet efter et par timers ringmærkning. Allerede på afstand kunne Michael se, at fuglen havde en ring om benet –

Gråsisk med kinesisk ring, Skagen, 24. december 2017. Foto: Michael Ancher.

Hoidsisken, Lille Vildmose, 30. november 2017. Foto: Jan Skriver.

og til hans glædelige overraskelse, viste det sig at være en udenlandsk ring. Michael forsøgte at læse, hvad der stod på den, men da tegnene var fremmede, søgte han hjælp hos sin søn indenfor. Sammen fandt de frem til, at fuglen stammede fra Kina. Michael ringede straks til lederen af Skagen Fuglestation, Simon S. Christiansen. Han sad dog i Aalborg og havde ikke mulighed for at komme forbi. Til gengæld stødte de lokale fuglekiggere Knud Pedersen og Jørgen Kabel straks til, da de fik nys om fuglen. Også Henning Ettrup, der var aktiv på fuglestationen i samme periode, kiggede forbi. Sammen fik de affotograferet fuglen på alle leder og kanter, og ved hjælp af en specialtang fik de lirket ringen af fuglen. Normalvis noteres blot ringens informationer, hvorefter den fotograferes. Men i dette tilfælde, hvor ringen indeholdt ukendte kinesiske skrifttegn, var det bedre at afmontere den for at sikre, at ingen data gik tabt. Fuglen fik en ny ring om benet og blev sendt videre ud på sin færd. Tilbage i haven på Nordstjernevej var stemningen helt i top, og Michael Ancher var godt tilfreds med dagens tidlige julegave.

Eftermeldinger fra Kina viste sidenhen, at fuglen var ringmærket 3. november 2016 nær byen Tangwanghe i Heilongjiang-provinsen i det nordøstlige Kina. Fuglen havde således fløjet minimum 6.953 kilometer fra Kina til Danmark. Ikke langt i forhold til flere andre fuglearter, der trækker endnu længere fra nord til syd på deres årlige træk, men dog noget af det længste, der er set af en fødesøgende småfugl i en øst-vestlig retning. Desuden var det første gang, der blev genfanget en kinesisk fugl i Danmark. Tidligere er der fanget kinesiske Gråsisken i Norge, Sverige og Holland, mens der den anden vej på er genfangster i Kina af en finsk, en belgisk og en norsk Gråsisken.

Ringmærket		Genfanget	
20/3 1985	FINLAND	25/10 1986	Heilongjiang-provinsen, KINA*
15/12 1996	Ghlin, BELGIEN	23/11 1998	Heilongjiang-provinsen, KINA
?/9, 1998	Troms, NORGE	?/11 2002	Nær Jilin City, KINA
4/10 2001	Heilongjiang-provinsen, KINA	10/2 2003	Jeløya, NORGE
22/3 2003	Heilongjiang-provinsen, KINA	29/12 2004	Målby, SVERIGE
14/11 2004	Heilongjiang-provinsen, KINA	13/11 2005	Wassenaar, HOLLAND
3/11 2016	Heilongjiang-provinsen, KINA	24/12 2017	Skagen, DANMARK

*fundet død. Kilde: <http://turnstones.org/chinese-mealy-redpoll>.

Kludder i taksonomien

Som vi har set det med invasionen i 2017, bevæger store flokke af Gråsisken sig lejlighedsvis langt i deres søgen efter føde. Nogle endda flere tusind kilometer, hvilket den kinesiske Gråsisken i Skagen er et godt bevis på. Det har fået biologer til at studse over, hvorvidt de tre typer af Gråsisken reelt set kan adskilles i tre forskellige arter. De udvandrede fugle blander sig nemlig med lokale fugle, hvor de kommer hen. Her vil nogle få gener ændre sig (typisk farve- og næbgener), og befinder fuglene sig fx højt mod nord, betyder den naturlige selektion, at afkommet hurtigt bliver hvidligt. Ændringen af gener når dog sjældent at adskille sig i betydelig grad, før en ny invasion sætter ind. Herved blandes generne med hinanden igen. Dette understøttes også af nyere DNA-analyser, der viser, at de tre typer af Gråsisken stort set er genetisk ens.

CES-Ringmærkning af fugle ved Tømmerby Fjord 2017

Af Tage Leegaard

Tidlig morgen ved Maskinhuset, Tømmerby Fjord. Netstænger synlige. Foto: Tage Leegaard.

CES – Constant Effort Sites – er et fugleringmærkningskoncept, der er udviklet i England i 1981. Konceptet går ud på, at der ringmærkes fast på den samme lokalitet år efter år. Der opstilles og benyttes det samme antal net på nøjagtig de samme steder på lokaliteten efter et fastlagt skema, som går ud på, at man ringmærker 6 timer pr. gang. Det er fra en halv time før solen står op og så 6 timer frem. Tidsrummet er fra den 1. maj til den 29. august, og det er inddelt i 10 dages perioder. Man skal således besøge sitet 12 gange på en sæson – en gang i hver periode, dog med mindst 4 dages mellemrum. Der er det krav til lokaliteten, at bevoksningen ikke må ændre sig nævneværdigt år for år, og at der skal kunne fanges mindst 250 ynglefugle. Alle fugles vinger skal måles, og fuglenes vægt skal bestemmes. Endvidere må der ikke bruges lokkemidler (foder, lokkelyde mm.) til at trække fuglene til nettene.

Formålet er at kunne følge populationernes bestandsudviklinger. Der kan findes overlevelsesserater for ynglefuglene og deres unger, samt findes mere sikre tal for fuglenes levealder.

CES ringmærkningen påbegyndtes i Danmark i 2004. På det tidspunkt var der allerede 470 sites i Europa, fordelt på 14 lande.

I Nordvestjysk Ringmærkningsgruppe startede vi op med et site ved vestbredden af Ove Sø i Madsted, tæt på Madstedborg. Dette site passede vi i årene 2009-2015, og i den periode håndterede vi godt 4200 fugle på det.

Det var desværre ikke muligt at fortsætte i Madsted, men med velvilje fra Aage Jensens Fonde og specielt bestyreren af Vejlerne, Niels Dahlin Lisborg, lykkedes det at etablere et site ved Tømmerby Fjord med opstart i 2016. For os ringmærkere var det en lettelse at komme fra de mudrede rørskovs ved Madsted til dæmningerne ved Maskinhuset ved Tømmerby Fjord, så vi besluttede at udvide aktiviteten fra 16 net i Madsted til 22 net i Tømmerby.

Vi fik et godt år i 2016 med 921 håndterede fugle i alt fordelt på 795 nye fugle og 126 aflæsninger af disse. Vi var således spændte på, hvad 2017 ville bringe, og resultatet kan ses i denne tabel:

Art	Antal nye	Aflæsninger	I alt
Vandrikse	1	0	1
Gøg	2	0	2
Isfugl	2	0	2
Stor Flagspætte	5	0	5
Landsvale	9	0	9
Bysvale	1	0	1
Gul Vipstjert	1	0	1
Hvid Vipstjert	3	0	3
Gærdesmutte	7	3	10
Jernspurv	1	0	1
Sydlig Blåhals	16	5	21
Solsort	3	0	3
Sivsanger	58	13	71
Rørsanger	191	69	260
Gulbug	1	0	1
Gærdesanger	8	2	10
Tornsanger	44	11	55
Havesanger	10	2	12
Munk	1	0	1
Gransanger	7	0	7
Løvsanger	25	1	26
Fuglekonge	1	0	1
Skægmejse	108	6	114
Blåmejse	17	6	23
Musvit	14	4	18
Rødrygget Tornskade	1	0	1
Stær	9	0	9
Skovspurv	2	0	2
Bogfinke	2	0	2
Lille Gråsiken	3	0	3
Gulspurv	4	0	4
Rørspurv	233	47	280
I alt	790	169	959

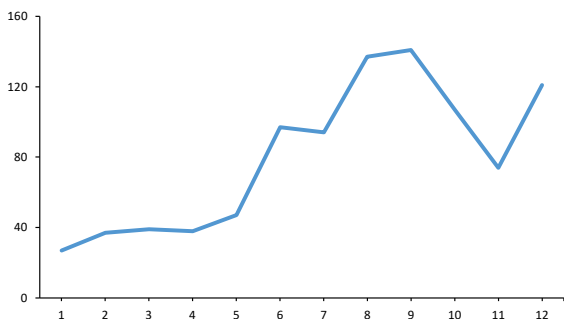
Artiklens forfatter med fanget Gøg, Tømmerby Fjord, 15. maj 2017. Foto: Lars Schmidt.

I forhold til 2016 var der således tale om en lille fremgang, og – vejret taget i betragtning – ganske tilfredsstillende. Det er naturligt, at der er flere aflæsninger i det andet år, da vi oplever, at ynglefuglene – især Rørsanger og Rørspurv – vender tilbage til deres territorier år efter år.

Det ses tydeligt, at de mest dominerende arter er Rørspurv, Rørsanger og Skægmejse, hvilket også er forventeligt. Tilfredsstillende er det, at antallet af Sivsangere er forholdsvis højt – måske er arten ved at få det bedre? Fangsterne af Sydlig Blåhals er for os noget specielt. En totalfangst på 21 er meget spændende set ud fra, at det er en ret ny art for Nordvestjylland. En af Blåhalsene var i øvrigt mærket på lokaliteten i 2016 – arten er for alvor ved at etablere sig!

Periode	Dato	Periode	Dato
1	1/5-10 /5	7	30/6-9/7
2	11/5-20/5	8	10/7-19/7
3	21/5-30/5	9	20/7-29/7
4	31/5-9/6	10	30/7-8/8
5	10 /6-19/6	11	9/8-18/8
6	20/6-29/6	12	19/8-28/8

Sydlig Blåhals, Tømmerby Fjord, 23. maj 2017. Foto: Lars Schmidt.

Figuren viser fangsttallene for de enkelte perioder. Nedenfor er angivet datointervallerne for de 12 fangstperioder. Der skal ringmærkes en gang pr. periode, og der skal være minimum seks dage mellem. Nettene sættes op en halv time før solopgang, og lukkes seks timer efter.

I periode 4 – begyndelsen af juni – er ynglefuglene så småt ved at være ankommet og allerede i midten af juni ser vi de første ungfugle på vingerne.

Fangsttallet stiger ret støt indtil slutningen af juli, hvor lokaliteten gæstes af et stort antal fugle. Sandsynligvis er fuglene overvejende fra området omkring Tømmerby Fjord og så småt i gang med at bevæge sig mod vinteropholdsstederne.

I midten af august er dette "lokale" træk så småt ved at være overstået for så i slutningen af august at blive afløst af trækkende fugle fra lidt fjernere lokaliteter.

Fælles er det for alle perioder fra slutningen af juli, at det altovervejende er fugle, som er født i 2017, der flyver i nettene. Ynglefuglene starter turen sydpå i slutningen af juli, så snart ungerne kan klare sig selv.

Som noget specielt oplever vi indimellem store koncentrationer af Rørspurve på lokaliteten – måske er det fugle, der mere eller mindre i fællesskab raster i og ved rørskovene i forbindelse med fældningen? Endvidere oplever vi også, at Skægmejserne ind imellem optræder i stort antal, hvorimod der også kan være perioder, hvor vi ingen fanger. Rørsangernes optræden minder i høj grad om det vi har kendt fra Ove Sø, hvor vi ser en stor koncentration af ungfugle i hele træktiden.

Vi ser frem til at komme i gang i maj 2018!

Skægmejsen han og hun, Tømmerby Fjord, 23. maj 2017. ▲
Foto: Lars Schmidt.

◀ Rørspurv han, Tømmerby Fjord, 7. maj 2017. Foto: Lars Schmidt.

Sivsanger 1K, Tømmerby Fjord, 15. august 2017.
Foto: Lars Schmidt. ▼

Mødet med Kirkeuglen

-en personlig beretning fra et grønt partnerskab, der forsøgte at bremse tabet af Danmarks mindste ugle

Kirkeugle, Himmerland, 2015.

Tekst og fotos: Mette Hesselholt Henne Hansen

Dér sad den. Preben Pedersen pegede den ud for mig: På hjørnet af en rusten, udtjent harve i Himmerland, nær ved leddet til en græsmark med køer. I mit første møde med Kirkeuglen, opsummerede scenariet på en måde hele artens situation som dansk ynglefugl. Artens nære tilknytning til landbrugsdriften, og særligt til en driftsform med græsset eng, husdyrhold og varierede afgrøder, har undertiden givet den tilnavnet "husmandsugle", og sammen med husmandsstederne og de mindre landbrug er Kirkeuglerne, ynglepar for ynglepar, forsvundet fra det danske landskab. Alligevel sad den dér på sin udkigspost og lignede en ubestridt konge af matriklen, mens dens citrongule blik holdt årvågent øje med både muligt bytte på græsset og mulige fjender i luften. Selv om vi egentlig besøgte kirkeuglelokaliteten i arbejdstiden for at tale med lodsejeren og sætte endnu en alternativ redekasse op på staldmuren, så varede det nogen tid, før jeg kunne løsrive mig og få mig til at åbne bildøren.

I et par år af mit arbejdsliv havde jeg det privilegium, at artsindsatsen for Kirkeugle i Danmark havnede blandt mine arbejdsopgaver, idet jeg blev projektleder på det grønne partnerskabsprojekt "Hjælp Kirkeuglen". Projektet, som blev finansieret i 2011 af Naturstyrelsen, var et samarbejde mellem de grønne organisationer DOF og DN, de tre kommuner, hvor kernebestanden af tilbageværende danske kirkeugler fandtes, Vesthimmerland, Rebild og Aalborg, samt Agri Nord, den største landbrugs-rådgivningsvirksomhed i området. I 2012 blev jeg ansat som naturrådgiver hos Agri Nord og overtog i den forbindelse projektledelsen. Projektet havde til formål at bremse tilbagegangen i den

danske kirkeuglebestand, der kun findes i Jylland, som fra måske at have været Danmarks mest almindelige ugle var styrtet ned til 35 kendte formodede ynglelokaliteter i Himmerland ved projektets begyndelse, hvoraf status på flere af lokaliteterne var usikker. Projektet byggede på to indsatsøjler:

1. Aftaler om fodring for at øge overlevelse og ungeproduktion i de tilbageværende par.
2. En længerevarende levestedsindsats med fokus på at etablere afgræsning af arealer tæt på redestedet og reducere ungemortalitet med sikre skjulesteder i udflyvningsperioden, sikring af vandingstrug m.m.

En vigtig del af begge indsætter var at etablere kontakt til de lodsejere, der havde Kirkeugler på matriklen, og at opbygge et netværk blandt dem, så indsatsen kunne forankres ud over projektets løbetid.

Danmark ligger i den allernordligste rand af Kirkeuglens udbredelsesområde, og vores vinterklima betyder, at arten herhjemme er meget tæt knyttet til kulturlandskabet. I Sydeuropa finder man Kirkeugler ynglende i stengærder, klippesprækker og hule træer langt fra beboelsesområder, men herhjemme er den lille ugle frem for alt en gårdugle. Mens føden i sommermåneder mest består af hvirvelløse dyr, særligt biller, betyder perioder med frost, at Kirkeuglerne bliver afhængige af kreaturstaldenes frosthøje miljø, hvor mus og andre smådyr i staldene udgør menuen, når frost og sne gør græsarealerne utilgængelige.

Kirkeuglens lokale tilpasning til driftslandskabet har gjort den sårbar overfor landbrugets strukturændringer. Ligesom Toplærkerne herhjemme, der var knyttet til transportsektorens arbejdsheste, eller storkene, der fandt føde i ådalens græssede enge, blev levestedskvaliteten for Kirkeuglerne lige så stille mindre, mens markskellene forsvandt, markerne blev større og afgrødevariationen mindre, og kreaturhold flyttede ind i staldene. Samtidig betød sammenlægningen af bedrifter, at der simpelthen blev færre driftsbygninger i landskabet, og dermed færre redesteder. Efter et par hårde vintre, der altid har betydet øget dødelighed for populationer, der befinder sig i den nordligste ende af udbredelsesområdet, var kirkeuglepopulationen i 2011 på det laveste niveau nogensinde.

Da jeg kom til Agri Nord i 2012, havde den tidligere projektleder Svend Lassen allerede gjort et stort arbejde med at besøge kendte ynglelokaliteter og inddrage lodsejerne i projektet. Frivillige fra DOF havde bidraget med at forsøge at lokalisere yderligere par, og hos Agri Nord blev kunderne inddraget i at forsøge at etablere kontakt til ejendomme med Kirkeugler. Vores "kirkeugleværter" tog generelt godt imod indsatsen: De fleste anede ikke, hvor unik deres lille beboer var blevet, men var de vokset op på egnen, kunne langt de fleste berette om, hvordan der i deres barndom havde været Kirkeugler på stort set hver eneste ejendom, og hvordan uglens karakteristiske skarpe kald havde været en fast del af skumringslydene i det tidlige forår. Vi blev budt velkomne de fleste steder, og lodsejerne deltog gerne i arbejdet med fodring. Kirkeugler er specialiserede jægere. Deres naturlige bytte spænder lige fra ørentviste, regnorme og biller til mus, frøer og småfugle – men de tager ikke ådsler. Når de alligevel accepterer daggamle kyllinger som foder, mener man, at det skyldes, at ugler i perioder med rigeligt bytte gerne samler et lille forråd ved redekassen. Vores kyllinger blev betragtet som "gemt bytte" fra egen eller magens jagt. De værter, der fodrede, berettede om gode kuldstørrelser – nogle steder op til seks unger. Kirkeuglens unger forlader redekassen et par uger, før de er i stand til at flyve og gemmer sig herefter i små hulrum, brændestabler og lignende, hvor de stadig fodres af forældrefuglene. En af værterne, som var bekymret for, at hans hunde i denne periode skulle dræbe ungerne, opfandt en "ungekasse", en ekstra redekasse placeret på jorden nær reden, hvor ungerne selv kan søge hen. Det var en øjeblikkelig succes. Samme dag han placerede kassen på jorden, søgte de fire unger i kuldet ind i kassen, og forældrefuglene fodrede dem herefter inde i ungekassen.

Generelt rummede opgaven med at lokalisere ynglepar mange skuffelser. Ved de fleste af de lokaliteter vi blev henvist til, fortalte beboerne samme historie. De havde haft ynglende Kirkeugler i mange år, men ikke de sidste sæsoner. Ofte hørte vi vendingen: "Jeg tror de forsvandt samtidig med kreaturerne". Flere af de steder, hvor vi stadig fandt ugler, var der enlige fugle tilbage, eller par som lagde sterile æg. Vi op søgte naboejendomme til de lokaliteter, hvor der stadig var ynglesucces, og satte kasser

op i nærområdet, hvor fourageringsmulighederne så gode ud. Men ungerne forsvandt efter udflyvningen, og vi fandt aldrig eksempler på nyetablerede ynglepar fra kuldene i vores projekt. Af og til blev vi kontaktet angående nye lokaliteter. Som regel drejede det sig om fejlbetømte fugle – oftest Natugle og Tårnfalk – men af og til fandt vi gylp fra strejfende Kirkeugler. I 2013 modtog vi en lydoptagelse, der umiskendelig var fra en Kirkeugle. Vi besøgte lokaliteten, og lodsejeren var meget interesseret i at få en kasse. Tre dage senere sendte han os et foto med teksten "så er der ugler i kassen!". Ugen efter fik vi et nyt foto: "Nu er der to!". Det ny-etablerede ynglepar var overraskende på flere fronter. Dels var det over 30 kilometer fra nærmeste kendte ynglepar, hvilket er noget over Kirkeuglens normale spredningsradius, og dels var begge forældrefugle uden ringmærkning, så de stammede ikke fra projektets ynglepar. Dette var det første konkrete bevis på den "skyggebestand" af ukendte fugle, som generelt forsøges medtænkt i populationsestimaterne.

Jeg forlod projektet i 2015, og siden er endnu et nyt ynglepar dukket op, igen relativt langt fra kendte par. Til gengæld forsvandt flere af de oprindelige par i projektet, og ved projektets afslutning i 2017 var der kun 12 par tilbage, heraf fem med ynglesucces. I populationsbiologien taler man om fænomenet "Allee-effekt". Den gennemsnitlige individuelle fitness, forstået som individets forventede livstidsreproduktion, falder jo mere populationens tæthed falder – primært fordi sandsynligheden for at overleve længe nok til at finde en mage og etablere et ynglepar bliver ringere. Måske er der så få Kirkeugler tilbage i Danmark, at Allee-effekten ubønhørligt fastholder populationens tilbagegang. Den optimistiske vinkel er, at de seneste to nye ynglepar trods alt demonstrerer, at der findes en skyggebestand af Kirkeugler i Danmark endnu. Projektet opnåede ikke sit mål om at vende tilbagegangen, men det skabte opmærksomhed og lokal entusiasme omkring de sidste danske Kirkeugler. Og måske er der ændringer på vej i landskabsforvaltningen, som kunne komme Kirkeuglerne til undsætning. De seneste år har Den Danske Naturfond investeret i ådalsprojekter og afgræsningsprojekter i Himmerland, og idéen om at etablere større, helårsafgræssede arealer fylder i øjeblikket meget i naturdebatten. Hvis vores landskab igen tilbyder levesteder i form af græssede ådale og enge, kan det endnu ske, at vi får lov at beholde Kirkeugler i Danmark. Hvor der er liv, er der håb.

Tak til de mange engagerede kræfter i projektet, ikke mindst: Preben Pedersen for en markant og utrættelig indsats, Den oprindelige projektleder Svend Lassen, Michael Palsgaard Andersen og Mette Højgaard Jensen, som førte projektet til ende, vores kommunale projektdeltagere: Karen Clausager (Rebild Kommune), Per Egge Rasmussen (Vesthimmerlands Kommune), Ole Henriksen (Aalborg kommune), Benny Kristensen, Klaus Dichmann og Thorkild Lund fra DOF, Karin Hjortshøj fra Naturstyrelsen, de øvrige medlemmer af styregruppen gennem årene, vores mange engagerede kirkeugleværter og alle de frivillige, der har hjulpet.

Kirkeugler, Himmerland, 2015. Med kylling på brændestak, solbadende i redekassen og søkende i redekassen.

fotoreportage:
Sorthovedet Måge
i Hanstholm

Sorthovedet Måge 1K + 2K, Hanstholm, 11. december 2017.

Fotos: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult

Hanstholm er klart det bedste sted i Nordjylland for Sorthovedet Måge. I 2017 var der i andet halvår op til 26 fugle, og således rig lejlighed til at studere fuglene i forskellige dragter. Og at fotografere dem – disse fotos er taget af Henrik Haaning Nielsen, der fortæller om sine oplevelser med arten: "Når jeg i løbet af efteråret besøger Hanstholm, kigger jeg altid efter Sorthovedet Måge. Havnen er selvfølgelig

altid et godt sted at finde dem. De opsøger dog også bl.a. nogle af byens græsplæner, men det er især tidlig morgen, at man skal finde dem her. Et rigtigt godt sted er fodboldbanerne på Molevej, men også græsplænerne omkring Hanstholmcenteret og det gamle rådhus er gode. Det ligger også fint på vejen, når man skal videre op til fyrhaverne og luske småfugle..."

Sorthovedet Måge ad., Hanstholm, 29. september 2017.

Sorthovedet Måge 1K, Hanstholm, 29. september 2017.

Sorthovedet Måge 2K, Hanstholm, 29. september 2017.

fotoreportage:

Den enes død...

hvide måger ved et hvalkadaver

I januar 2017 var en død Finhval drevet i land på Agger Tange. Den blev til føde for mange store måger, inkl. op til fire Gråmåger og en Hvidvinget Måge, og hele scenariet ledte tanken hen på noget, der foregik under mere arktiske himmelstrøg. Adskillige fotografer opsøgte stedet, og en af dem, Tonny Nielsen, beretter: "Jeg havde hørt, at der ved Agger lå resterne af en død hval. Jeg skulle den dag på de kanter, så om morgenen smed jeg kameraet i bilen. Det kom til at passe, så jeg kunne bruge min frokostpause på stranden. Da jeg kom, var der enkelte måger ved hvalen, heraf en Gråmåge. Jeg fik taget nogle billeder og gik så videre hen til hofderne, for at se om der skulle gemme sig noget spændende

der. Da jeg gik tilbage mod hvalen, var der i mellemtiden kommet yderligere to Gråmåger til. Mens jeg var optaget af at fotografere dem, kom en fjerde Gråmåge og en Hvidvinget til også. De tog min tilstedeværelse meget afslappet, og jeg nåede ind på fire-fem meters afstand, hvor jeg sad og betragtede flokken et kvarters tid, inden jeg skulle videre. Det var gråt og diset og forholdsvis frisk vind, så en kold omgang, men med godt med fugle at varme sig på."

Hvidvinget Måge, Gråmåge og Svartbag, Agger Tange, januar 2017.

Foto: Tommy Nielsen ▼►▲ 18. januar 2017, Tommy Ravn Kristiansen ▼ 7.januar 2017.

Atlas III

Af Henrik Møller Thomsen

I skrivende stund er feltdelen af Atlas III endnu ikke afsluttet, men allerede nu er der grund til at konstatere, at en stor og koncentreret indsats i Nordjylland har givet et flot resultat. Da projektet endnu ikke er afsluttet og bearbejdningen af data ikke er tilendebragt, skal tal og konklusioner i det følgende tages med forbehold. I det følgende skitseres nogle af de foreløbige resultater for Nordjylland efterfulgt af en artikel om to Atlas-lejre, der er blevet afholdt i Nordjylland i 2017. Der er i alt indtastet 55.986 observationer fordelt på de 320 kvadrater i DOF Nordjylland af i alt 348 forskellige observatører. Heraf har 270 kvadrater af totalt 320 arter haft en kvadratansvarlig, mens øvrige kvadrater er dækket af mere tilfældige besøg og Atlaslejre. Der har i langt hovedparten af de fulde 5 x 5 km kvadrater været fundet mere end 50 ynglende arter, der har været brugt som pejlemærke for en acceptabel dækning. Der er fundet 184 forskellige arter ynglende fordelt på

Art	Sikker
Musvit	276
Hvid vipstjert	273
Landsvale	271
Solsort	270
Blåmejse	253
Husskade	250
Stær	249
Skovspurv	233
Bysvale	225
Gråkrage	219

Antal kvadrater, hvor arten er fundet sikkert ynglende.

Tornsanger, arten som er registreret sikker eller sandsynligt ynglende i flest kvadrater. Skagen, 24. maj 2017. Foto: Knud Pedersen.

157 sikkert ynglende arter, 15 sandsynligt ynglende arter og 12 muligt ynglende arter. I kvadratet DC40 Tofte Sø er der registreret flest forskellige ynglefugle med i alt 114 arter, heraf er 22 af arterne dog kun registreret med koden muligt ynglende. I kvadratet DC00 Gammel Skørping er der registreret imponerende 106 sikre og sandsynlige ynglende arter samt fire mulige. Alle tre timetælliture er gennemført med dækningsgrader over landsgennemsnittet, hvilket er ganske imponerende taget i betragtning, at Nordjylland har haft langt flest kvadrater, der har skullet dækkes. Dækningen i DOF Nordjylland og landsgennemsnittet i parentes er følgende: tidlig timetælletur 93% (91%), sen 99% (96%) og vinter 98% foreløbigt (96% foreløbigt). De ti mest almindelige arter fremgår af følgende to tabeller – det bemærkes bl.a. at Gråspurv ikke figurerer i nogle af tabellerne:

Art	Sikker + sandsynlig
Tornsanger	314
Sanglærke	310
Gulspurv	310
Solsort	307
Bogfinke	306
Gærdesmutte	306
Musvit	306
Munk	305
Landsvale	302
Løvsanger	301
Sangdrossel	301

Antal kvadrater, hvor arten er fundet sikkert eller sandsynligt ynglende.

Grågås, en art i markant fremgang i Nordjylland. Lille Vildmose, 18. april 2017. Foto: Jan Skriver.

Nordjyske ynglefugle - nogle foreløbige resultater

Projektet har vist, at en række arter er gået frem og andre tilbage i lokalafdelingen. De væsentligste af artsfremgange og tilbagegange gennemgås i det følgende. Der nævnes kun arter og artsgrupper med væsentlige ændringer.

Sangsvanen er siden sidste Atlas indvandret som dansk ynglefugl og har nu sit danske kerneområde i Nordjylland med sikre ynglefund i syv kvadrater i Atlasperioden, heraf fem nye kvadrater og seks nye par fundet i perioden.

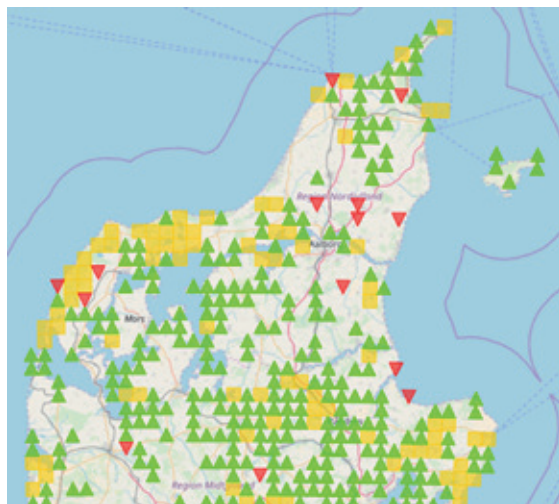
Grågåsen er næsten fordoblet på landsplan og findes også i mange flere kvadrater i Nordjylland end under sidste Atlas.

Knarand er blevet noget hyppigere uden dog at være almindelig. **Toppet Skallesluger** er gået en del tilbage, der kan dog være lidt usikkerhed om tilbagegangen i Limfjordskvadraterne er reel eller udtryk for dårlig kvadratdækning.

Agerhøne findes stadig i de fleste kvadrater trods nedgang i bestanden, men i nogle områder er den efterhånden næsten fraværende. I modsætning hertil er **Vagtel** og **Engsnarre**, trods store variationer de enkelte år imellem, gået meget frem i landsdelen. **Trane** har haft stor fremgang i perioden. I modsætning dertil er **Hvid Stork** forsvundet som ynglefugl i landsdelen.

Rørdum har bredt sig meget siden Atlas II, hvor den stort set kun fandtes ved Vejerne. **Skestork** har bredt sig som dansk ynglefugl stort set lige siden afslutningen af sidste Atlas og findes nu mange steder i landet med hovedparten af yngleområderne i Nordjylland.

Vadefuglene er generelt gået tilbage. **Vibe** findes stadig i de fleste kvadrater, men bestandene er blevet mindre, og erfaringsmæssigt har det mange steder været en svær art at finde, og når de er fundet, er det måske på atypiske lokaliteter så som vandpytter i majsmarker. **Hjeje** er helt forsvundet, mens **Brushane** næsten er forsvundet og **Eng-**

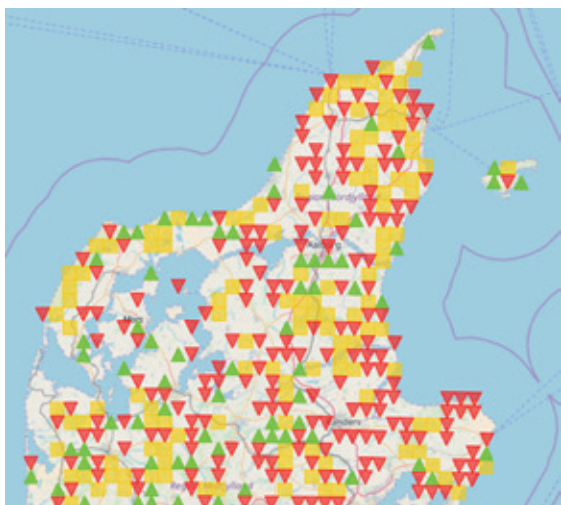

Grågås ændringskort Atlas II til Atlas III. Grøn trekant: ny ynglelokalitet. Gul firkant: yngel i begge Atlas. Rød trekant: arten forsvundet.

ryle stort set kun findes i Vejerne og mindre bestande på Agger Tange og Læsø.

Hættemåge er forsvundet fra mange kvadrater, mens **Sølvmåge** er gået frem i mange kystnære kvadrater.

Hos rovfuglene har **Hvepsevåge** været i fremgang i de østlige dele af lokalafdelingen, mens **Rød Glente** er gået markant frem fra sidste Atlas. **Kongeørn** og **Havørn** har som bekendt etableret sig som nordjyske ynglefugle i løbet af de cirka 20 år siden sidst. **Rørhøg** er gået markant frem som de øvrige arter, der lever tæt knyttet til rørskov. **Duehøg**, der er en af de bedst dækkede arter i begge Atlas takket være Jan Tøttrup Nielsens store indsats, er i tilbagegang. **Spurvehøg** er i tilbagegang, men findes stadig i de fleste kvadrater.

Duehøg ændringskort Atlas II til Atlas III. Grøn trekant: ny ynglelokalitet. Gul firkant: yngel i begge Atlas. Rød trekant: arten forsvundet.

Trods et stort fald i bestanden efter vintrene i 2009-2010 og 2010-2011 har bestanden af **Slørugle** formået at genetablere sig, og arten er gået frem siden Atlas II.

Stor Hornugle er gået en del frem. Den er dog forsvundet fra nogle af de få kvadrater, den blev fundet i under Atlas II. **Kirkeugle** er gået meget tilbage, status fremgår af artikel i denne bog. **Grønspætte** er i tilbagegang, mens **Vendehals** er i fremgang i klitplantagerne, se også her artikel andet sted i rapporten. **Isfugl** har været i stor fremgang især i Vendsyssel.

Skægmejse klarer sig godt i landsdelen. Han Vejle, 15. juli 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Rødtoppet Fuglekonge er indvandret i Rold Skov og i Tversted-området, her dog fra Store Vildmose, 2. oktober 2017. Foto: Jan E. Andersen.

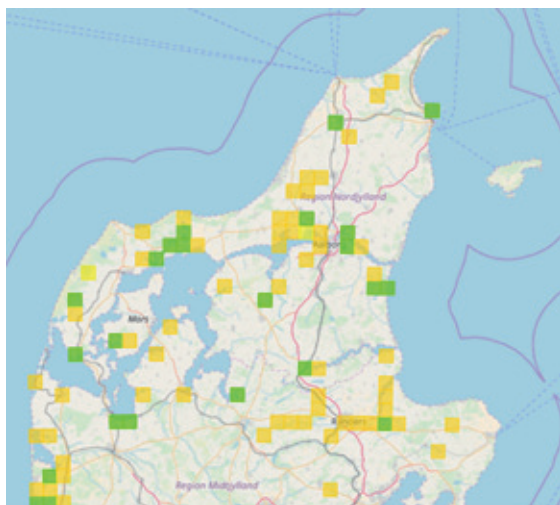

Sortstrubet Bynkefugl har ekspanderet meget mellem Atlas II og III. Skagen, 14. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

Skægmejse har ganske som andre rørskovslevende arter været i fremgang især ved kystlokaliteterne, mens **Pungmejse** næsten er forsvundet fra landsdelen. **Spætmejse** har spredt sig, så den nu findes i næsten alle kvadrater, under forrige Atlas savnedes den i de vestlige dele. **Hedelærke** har været i fremgang i Himmerland. Er der her tale om en art, der har bredt sig, uden at vi har opdaget det? **Rødtoppet Fuglekonge** har etableret mindre bestande i Rold Skov og i Tversted området. **Digesvale** er gået en del tilbage. **Korttået Træløber** er under meget langsom etablering i Nordjylland, der er registreret to sikre ynglefund under Atlas, arten er dog meget hyppigere fra Randers og sydover. **Sydlig Blåhals** har etableret sig i Nordjylland i perioden mellem de to Atlas-projekter, og har

i perioden spredt sig ud over det meste af Limfjordsområdet og også indlands i Vendsyssel. I modsætning hertil er **Broget Fluesnapper** forsvundet rigtigt mange steder. **Rødstjert** er gået meget markant frem og findes nu i stort set alle kvadrater, mens **Husrødstjert** er gået frem i byerne især ved kysten. I Sønderjylland er arten fundet på mange kvægfarme (Kilde: Atlas III facebookgruppen). Dette fænomen er endnu ikke registreret i Nordjylland, men måske er de oversete? **Sortstrubet Bynkefugl** findes nu i stort set alle kvadrater langs vestkysten, og der er også enkelte indlandsfund på De Himmerlandske Heder, ved Tofte Skov og Skals Å. **Bynkefugl** er i modsætning hertil i tilbagegang, men er dog fundet i de fleste kvadrater. **Stenpikker** er i tilbagegang, og hovedparten

Sydlig Blåhals registreringer under Atlas III. Grøn firkant: sikker, orange: sandsynlig og gul: mulig ynglefugl.

Broget Fluesnapper ændringskort Atlas II til Atlas III. Samme signaturer som på Duehøg-kortet til venstre.

Ravn er en af de arter som har haft størst fremgang siden sidste Atlasundersøgelse. Lille Vildmose, 9. august 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

er mulige fugle på egnede lokaliteter i træktiden, hvilket nok også var en fejlkilde i Atlas II. **Skærpiber** har været ude for en tilbagegang, som der nok ikke har været opmærksomhed på. Den er forsvundet fra 8 af 12 kvadrater siden sidst, og den burde nok have haft mere fokus undervejs i projektet. Fænomenet er landsdækkende. Tilsvarende er **Markpiber** forsvundet som nordjysk (og dansk) ynglefugl. Ret overraskende er **Gul Vipstjert** gået frem, og Atlas III er set med nordjyske briller endt med det bedste resultat for arten. Fremgangen er sket langs kornmarker og kanaler i Limfjordsegnene. Godt nok var fænomenet med yngel langs kanaler ikke ukendt, men at arten ligefrem er endt med en fremgang er meget overraskende. **Ravn** har oplevet stor fremgang og findes nu i næsten alle kvadrater. **Stær** er tilsyneladende i tilbagegang på Skagen-halvøen, og er det nok også i de øv-

rige kvadrater, men den er stadig fundet i langt de fleste kvadrater. **Gråspurv** er ikke fundet i alle kvadrater, mens **Bomlærke** har en stabil bestand, men man skal ikke læn- gere sydpå end Randers, før der begynder at være problemer med at finde den (Lars Tom-Pedersen meddelelse på Atlas III facebookgruppen).

Det videre forløb

Feltdelen af projektet er nu afsluttet, og i skrivende stund er fuglekiggere landet over i gang med at lave en ekstra kvalitetssikring af data i de enkelte kvadrater. Samtidig er der stadig mulighed for frem til 1. maj 2018 at indtaste de sidste data, og herefter går skriveprocessen i gang. Den er planlagt at vare til udgangen af 2019, hvor Atlasbogen kan forventes.

Bomlærke har stadig en stabil bestand i det meste af Nordjylland. Hannæs, 5. august 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Atlaslejrene i Thy og Vendsyssel i 2017

Af Timme Nyegaard og Michael Fink Jørgensen

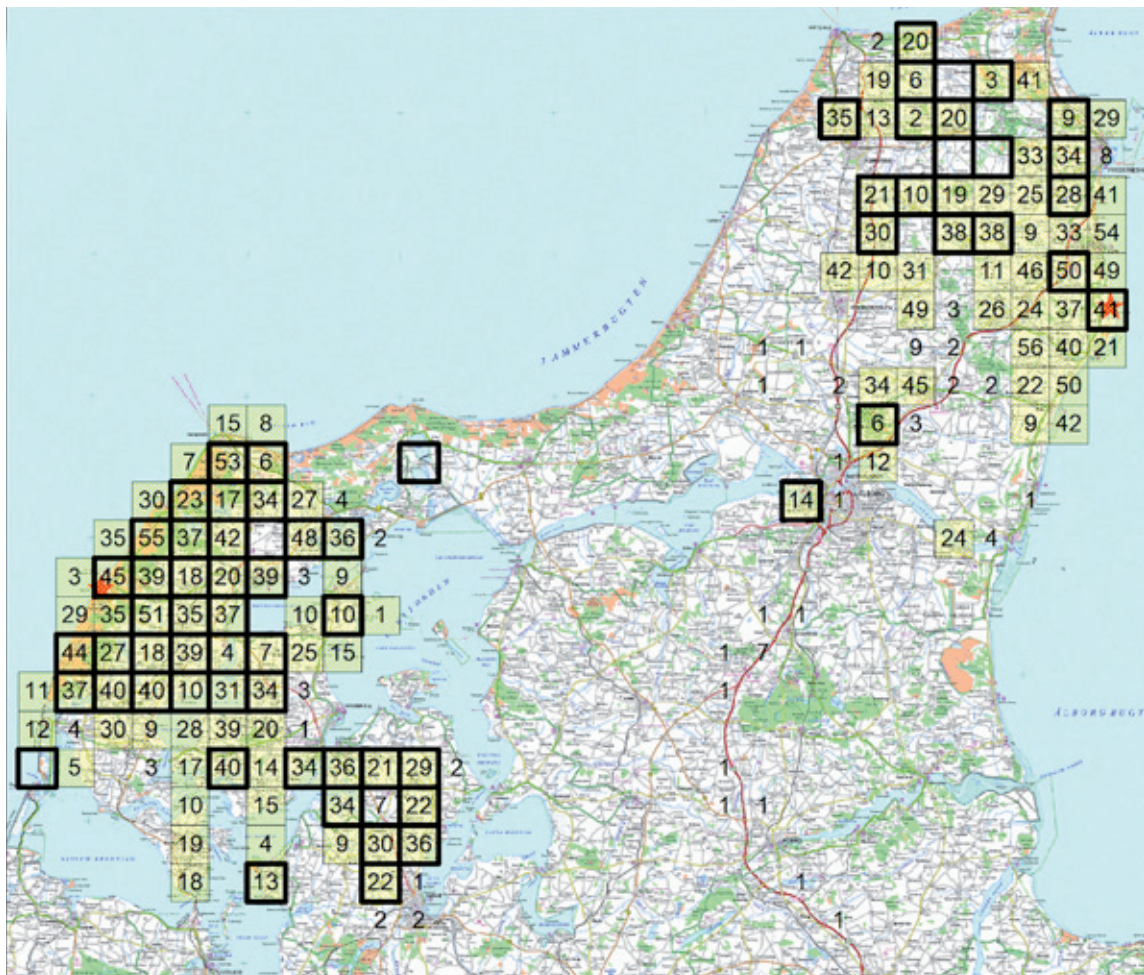
I 2017 blev der planlagt og gennemført to atlaslejre fra centralt hold. Formålet med lejrene var at dække manglende sene TimeTælleTure, foretage basal atlaseftersøgning i atlaskvadrater med få rapporteringer eller mange manglende almindelige arter, samt målrettet eftersøgning af de 18 arter, der skal laves bestandsopgørelser for.

Indsatsområderne var fastsat ud fra en køreafstand på max. en time fra baserne, se figur 1. Der blev ikke taget hensyn til, om der var kvadratsansvarlige tilknyttet kvadraterne, men udelukkende kigget på indtastede data fra kvadraterne og prioriteret efter en vurdering af, hvor et endagsbesøg på den pågældende årstid kunne gøre den største forskel.

Der var 20 deltagere i Thy (som også dækkede det meste af Mors og Salling) og 11 i Vendsyssel. Alle lejre var præget af generelt gode optællingsbetingelser, dog havde

hver lejr et par dage med blæst og en enkelt regnvejrsdag. Deltagerne takkes for deres store engagement og gode humør, som satte rammerne for nogle spændende og meget udbytterige feldtage!

I Thy lå Stær og Tornirisk højt på listen, førstnævnte formentlig pga. perfekt timing af lejren i forhold til unger i stærerejerne, og arten derfor var meget nem at registrere som sikkert ynglende, når de voksne fugle kom flyvende med føde. Af mere ualmindelige arter kan nævnes Havørn, Slørugle, Stenpikker, Gulirisk og Rødtoppet Fuglekonge. I Vendsyssel var de mest almindelige arter Tornsanger, Gærdesmutte, Bogfinke, Blåmejse, Solsort og Munk mens Musvåge og Sangdrossel havde unger under lejren. Af sjældnere arter kan nævnes Engsnarre, Dværgterne, Sortspætte og Broget Fluesnapper.

Figur 1. Kort med resultaterne af lejrene. Gule felter angiver kvadrater, hvor der vurderes at have været en målrettet indsats, normalt af 1-2 observatorer på 1-2 dage (72 i Thy og 51 i Vendsyssel). Sorte firkanter angiver udførte TTT (45 i Thy og 21 i Vendsyssel). Tallene angiver antal arter, der er indtastet i Atlasbasen af lejrdeeltagerne som enten mulig, sandsynlig eller sikker ynglende. Lejrbaserne er vist med røde stjerner.

Vesthimmerlandske bævere stortrives

Tekst og fotos: naturvejleder Karin Winther, Vesthimmerlands Kommune

Bæverne forsvandt i Danmark for over 1000 år siden, men i 1999 blev der sat 18 tyske bævere ud i Flynder Å-systemet i Klosterheden Plantage i Vestjylland. Det er efterkommere af disse, som nu ses i de vesthimmerlandske åer.

Det første fotobevis på, at der var bævere i Vesthimmerland, fik vi i foråret 2014, hvor vi med et vildtkamera fotograferede en stor voksen bæver. Jeg fik et tip fra en lokal journalist, som på en vandretur i Skivumkrat, hvor Sønderup Å løber igennem, havde observeret tydelige bævergnavede træer. Inden da havde vores åmænd dog set spor efter bævere flere andre steder, men det var meget tys tys, da de ikke ville skræmme dem ud af områderne.

Hvert forår bliver der foretaget optælling af bæverfamilier ved alle kendte bosteder i Vestjylland, og siden 2015 har vi også talt i Vesthimmerland. Formålet med tællingen er at registrere unger og dermed følge den årlige bestandsudvikling. I Vesthimmerland har vi bævertællere ude ved åerne Sønderup Å, Vidkær Å, Lerkenfeld Å og Borremose. Men vi følger også bæverne resten af året, da en frivillig lodsejer passer flere vildtkameraer ved både Vidkær og Sønderup åer.

Hvordan de er kommet fra Klosterheden til Vesthimmerland har vi kun gisninger om. Men ser man på åer op gennem Jylland, så er de sandsynligvis kommet den vej. Vi ved fra Sverige, at bævere kan bevæge sig op til 100 km over land, så selv om bæverne er langt bedre svømmere end vandrere, så er det stadig vores bedste bud. Bæveren er den største gnaver i Europa. En voksen bæver vejer omkring 16-30 kilo med en krop på 70-100 cm plus en hale på ca. 40 cm. Pelsen er stor og fyldig, hvilket gør at den har stor opdrift. Det siges at antal hår på et pelsstykke på størrelse med et frimærke svarer til hår på en hel golden retriever.

Bæveren fælder træer for at spise barken. Det slider på tænderne, som heldigvis vokser ud igen. Fra kranier kan vi se, at den har tænder helt om i nakken, klar til at vokse ud og erstatte de nedslidte.

Bæveren bruger også de fældede træer og grene til at bygge en dæmning i åen med, hvis den ikke er dyb nok. Det får vandet til at stige, så den kan bygge bæverhulens indgang under vandet og på den måde undgå at dens fjender komme ind. I et af vores bæverområder, har den også bygget en dæmning ved en dræningskanal, der løber ud i åen. På den måde har den fået etableret en ny indlandssø. Det er smart for bæveren, da den lettere kan komme rundt på land for at finde træer og planter ved at bevæge sig i vand. Men det er også meget positivt for naturen, da det giver nye leveområder for planter og dyr og dermed meget mere spændende og afvekslende naturområder. Naturområder som vi måske i fremtiden kan bruge bæverne til at etablere for os i stedet for naturmedarbejdere, der skal ud med motorsave. Det overvejes pt. på Danmarks Naturfunds arealer i Skivumkrat. Et område, hvor der også er afmærkede vandrerruter, så offentligheden kan følge med.

Fra vildtkamera.

Hvor kan man se bævere?

Pt. er alle de steder, hvor der er observeret bævere, private arealer på nær området ved Højris Mølle i Skivumkrat. Dvs. der ikke er offentlig adgang, men da vi ved, at der i både Vidkær Å og i Sønderup Å er flere bævere – også med unger – så er det meget muligt, at man kan være heldig at se flere bævere ved Højris og ved Hal-kær, hvor der er offentlig adgang.

Løbende er det også muligt at følge med i de seneste bævernyheder, da jeg på www.naturekspeditionen.dk lægger fotos og film op af de bævere, som vi følger via vildtkameraer. Det er også muligt at følge bæverpatruljen på Facebook. Her lægger Jens Jørgen Kristiansen løbende vildtkamerafilm op.

Gode tip hvis du skal være heldig at se en bæver:

- Gå stille med vinden imod dig så bæveren ikke får fært af dig og forsvinder.
- Sæt dig stille ned et stykke fra vandløbet, så fært begrænses ud over vandet.
- Vær absolut stille, uden bevægelser og undgå samtale.
- Placer dig i dækning, så du syner mindst muligt. Bæveren ser dårligt, men kan registrere bevægelse hvis du står frit med en lys baggrund.

Hvad skal man holde øje med?

Voksne og unge bævere forekommer oftest rolige i vandet med hovedet lige i vandoverfladen. Gamle bævere har brede hoveder. De ses ofte svømmende rundt meget langsomt, nærmest drivende. Når en bæver bliver skræmt ses reaktionen ofte som et stort plask med halen. Bæverunger ligger højt i vandet, hele ryggen ses over vandoverfladen. Bæverunger vejer 6-9 kg, voksne dyr vejer 16-30 kg.

Forveksling

Der er andre dyr i vandløb og søer som i tusmørke kan forveksles med bæver, når de svømmer i vandoverfladen, og der opstår en v-formet bølge efter dem.:

Odder vægt 7-10 kg, længde 70-120 cm. Livlig og "vims".

Mink vægt 1-2 kg, længde 30-45 cm (mindre end kat) – oftest på land.

Vandrotte svømmer hurtigt, men lige. Ses ofte passere vandløb på tværs.

Ænder og vandfugle, rolige bevægelser i vandløbsvegetationen.

Status på ulv i Nordjylland

Af Kent Olsen, Naturhistorisk Museum Aarhus

Den 14. oktober 2017 var det præcis fem år siden, at den første officielt godkendte danske ulveobservation siden 1813 blev gjort i Hanstholmreservatet i Thy. Fra opdagelsen af 'Thy-ulven' til udgangen af 2017 foreligger der dokumentation for, at minimum otte forskellige ulve er indvandret fra Tyskland. Her gives en status for de første fem år med ulv i Danmark med en konkret beskrivelse af ulvesituationen i Nordjylland i 2017.

De første fem år

Der er konstateret genetiske profiler fra syv forskellige individer (fem hanner, én hun, samt ét individ med usikkert køn, men som formentlig var en han). Dertil kan det ud fra andre sikre ulvefund fra 2013 og 2014 konstateres, at der har været mindst ét individ mere, dvs. at der i løbet af de første fem år har været mindst otte forskellige voksne ulve i Danmark. Dertil etablerede Danmarks første ulvepar sig i efteråret 2016 i plantagerne øst for Ulfborg og i foråret 2017 fik Ulfborg-koblet et kuld på otte unger.

Seks af de syv identificerede ulve kan ved hjælp af deres DNA-profil forbindes til deres føde-kobbel, som alle ligger 450-850 km fra deres danske fundsteder. Det sidste individ havde en DNA-profil som viste, at den stammede fra den centraleuropæiske lavlandsbestand og derfor formentlig var født i Polen. Fem af de syv individer er blevet fundet i Schleswig-Holstein en halv til 13 måneder inden, de første gang er fundet i Danmark. Ingen af ulvene er genfundet i Tyskland, efter at være kommet til Danmark. Disse data viser entydigt, at ulve er naturligt indvandret til Danmark, samt at den jyske halvø, som starter ved Hamburg, fungerer som en slags ålerruse for ulve på vandring. De fleste indvandrede ulve efterlader sig så relativt mange spor, at nye ulve formodes at blive opdaget inden for relativt få måneder, hvilket blev tydeligt illustreret med den 'nordjyske hanulv', som få uger efter at have krydset den dansk-tyske grænse efter alt at dømme nåede til Skagen, efterladende sig en perlerække af registreringer på sin vej (Fig. 1).

Af de mindst otte indvandrede ulve, var det kun de senest tre ankomne, der var tilbage ved udgangen af 2017. Alle ulve indvandret før 2016 vides eller formodes at være døde uden at have forladt landet. Dette er en meget lav overlevelse for unge dyr i en fredet bestand, hvor man under normale omstændigheder kun skal forvente 10-25% dødelighed per år. Om den høje dødelighed skyldes tilfældigheder eller er udtryk for en generel tendens vil de kommende år vise.

Den nordjyske hanulv GW781m

Præcis fem år efter 'Thy-ulven' kom der i efteråret 2017 igen en ulv til Nordjylland. Dette individ er dokumenteret fra en spytprov indsamlet 23. november 2017 i forbindelse med et nedlagt får i Vesthimmerland. Det har været muligt at fastslå ulvens identitet og oprindelse ved at matche dens DNA-profil med det centraleuropæiske ulveregister, hvor den er registreret som GW781m. Det kan fastslås, at individet er søn af Lübtheen-koblet

Figur 1: Den nordjyske ulvs formodede indvandningsvej til Danmark fra Tyskland. Fundet af ulvens DNA-profil i Danmark den 23. november 2017 i Vesthimmerland falder sammen med en række sikre og mulige ulvefund, der med stor sandsynlighed stammer fra samme individ. Kilde: Naturhistorisk Museum i Aarhus og DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi ved Aarhus Universitet.

fra sydøst for Hamburg, hvor dets territorium dækker et militært øvelsesområde i delstaten Mecklenburg-Vorpommern. I lige linje over land svarer dette til en afstand på 450 km fra dens fødested til det danske fundsted. DNA-profilen blev fundet første gang i april 2017 i yngleterritoriet i Mecklenburg-Vorpommern og kendes også fra DNA-spor fundet i forbindelse med seks nedlagte byttedyr i perioden fra august til oktober 2017 i Schleswig-Holstein. Seneste fund af hanulven i det nordlige Schleswig-Holstein var den 23. oktober, hvor den blev påvist ud fra en DNA-analyse af et ulvehår fundet i forbindelse med et nedlagt rådyr. En måned senere blev den påvist i Nordjylland. Selvom det ikke med sikkerhed kan siges, hvilket år hanulven er født, så fik dens forældre for første gang hvalpe i 2014, og de har ynglet hvert år siden, så den nordjyske hanulv er som minimum 1½ år og højst 3½ år.

Foto 1: Ulv fotograferet af et vildtkamera øst for Skive, 8. november 2017. Foto: Anonym via Naturhistorisk Museum Aarhus.

Fundet af ulvens DNA-profil i Danmark falder sammen med en række sikre, sandsynlige og mulige fund, der har en rumlig og tidsmæssig kronologi, som giver anledning til at konkludere, at disse fund med stor sandsynlighed stammer fra samme individ. Det vurderes derfor som overvejende sandsynligt, at der kan være tale om samme individ, som har vandret fra Salling og Vesthimmerland til Vendsyssel i perioden 8. november til 14. december (Fig. 1). Ulven må dermed have krydset Limfjorden sidst i november. Gennemgang af videomateriale fra overvågningskameraer fra Aggersundbroen har ikke kunnet påvise noget ulvelignende, hvilket kan indikere, at ulven har svømmet.

Referencer og anbefalet baggrundslæsning om ulve i Danmark:

- Sunde, P. & Olsen, K. 2018: Ulve (*Canis lupus*) i Danmark 2012-2017. Oversigt og analyse af tilgængelig bestandsinformation. – Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 258 <http://dce2.au.dk/pub/SR258.pdf>.
- Olsen, K. 2017: ulveatlas.dk: Atlas over Danmarks ulve. [hjemmeside] – Naturhistorisk Museum Aarhus.

Vejlerområdet guldsmedefauna bliver undersøgt

Tekst og fotos: Jørgen Peter Kjeldsen / ornit.dk

På trods af Vejlerne status som Danmarks største sump-område, som jo skulle indikere en rig guldsmedefauna, er der først indenfor de seneste år begyndt at komme fokus på områdets guldsmede og vandnymfer. Det har foreløbigt vist sig, at Vejlerne huser både meget store bestande og sjældne arter, og der vil givetvis i de kommende år blive gjort flere spændende fund.

Guldsmedene er gode indikatorer for sunde økologiske tilstande i vandområderne, og både de voksne dyr og larverne spiller vigtige roller i de økologiske samspil, både i kraft af deres funktion som rovdyr og som fødekilde for andre dyr – særligt kendt (blandt fuglekiggere) er Sortternens afhængighed af guldsmedelarver som føde i ungefodringsperioden, og Lærke-/Aftenfalkenes forkærlighed for at fange og fortære voksne guldsmede.

Størstedelen af det hidtidige kendskab til situationen i Vejlerne kan tilskrives publikumsfaciliteterne omkring gangbroen i Han Vejle – en meget stor del af de indberettede fund før 2017 er fra denne specifikke lokalitet. Her var bl.a. næsten årlige fund af den sjældne, rødlistede **Huevandnymfe**, og i 2006 fandtes for første gang i Danmark arten **Baltisk Mosaikguldsmed** i Han Vejle, hvorfra den også er rapporteret i årene, der er gået siden. Vejlerområdet er sammen med Nordmors fortsat det eneste kendte danske yngleområde for denne art. Disse fund antydte i høj grad, at Vejlerne rummer gode potentialer for guldsmede og vandnymfer, også sjældne og krævende arter, og var på den måde en inspiration til at foreslå en undersøgelse, som også inddrog resten af reservatet. Det blev derfor i 2016 foreslået fra min side, at der i 2017 og 2018 skulle foretages en sådan målrettet undersøgelse af guldsmedefaunaen i Vejlerne vandområder, og Aage V. Jensen Naturfond imødekom beredvilligt ansøgningen med økonomisk støtte og adgang til reservatet. Registreringerne af arterne skulle samtidig bidrage til den landsdækkende atlasundersøgelse af guldsmede og vandnymfer (se projekthjemmesiden www.guldsmedeatlas.dk), som gennemføres i årene 2014-18, og dermed også supplere NOVANA-overvågningen ved at være med til at identificere hidtil ukendte levesteder. Særligt fund af rødlistede arter kan potentielt gøre en forskel i forhold til forvaltningen af specifikke naturområder.

Baltisk Mosaikguldsmed han, Lund Fjord, 9. august 2017.

I guldsmedesæson 2017 har jeg brugt 34 dage i felten på undersøgelsen, fordelt med 6 i maj, 10 i juni, 6 i juli, 5 i august, 4 i september og 3 i oktober. Størstedelen af indsatsen er brugt på Vejlerne kanaler i kano, men på dage med vindstyrke over 4-5 m/sek. er undersøgelsen foregået til fods langs digerene. Tanken fra starten var også at sejle langs rørbræmmerne i de store søer i kano, men det viste sig svært at håndtere (styre) kanoen ved blot den mindste smule vind på de åbne vandflader. Undersøgelsen er de fleste dage foretaget fra ca. kl. 10 (sommertid) til midt på eftermiddagen, de timer på dagen hvor guldsmede og vandnymfer er mest aktive. Det er tilstræbt at fordele indsatsen jævnt, således at de fleste dele af reservatet er blevet undersøgt nogenlunde lige intensivt.

Baltisk Mosaikguldsmed han, Glombak, 19. juli 2017.

Årets undersøgelse har givet en god basisviden om de forskellige arters forekomst i området i løbet af sæsonen – så fra udgangspunktet, en meget beskeden viden om reservatets guldmedefauna, er den efter denne sæson en af de bedst undersøgte i landet. De to atlaskvadrater, som dækker størstedelen af Vejlerne, er således de artsrigeste nord for Limfjorden med omkring 30 arter registreret – i hele Nordjylland kommer kun Lille Vildmose op på samme niveau. Derfor kan der i den kommende sæson 2018 især fokuseres på at få et grundigere kendskab til de mere fåtallige arter og en større spredning af indsatsen ved ikke udelukkende at færdes langs kanaler og diger, men det påtænkes i højere grad at op- søge de mindre rørskovssøer i skridtstøvler/waders.

I denne artikel præsenteres et udpluk af resultater fra den første feltsæson, dvs. her omtales kun eksempler på arter, hvor der er særligt interessante resultater at præ- sentere. En mere udførlig "midtvejsrapport" for projektet med flere foreløbige udbredelseskort kan findes på Aage V. Jensen Naturfonds hjemmeside www.avjf.dk/avjnf/ under Vejlerne. Efter feltsæsonen 2018 vil en endelig rap- port med en gennemgang af samtlige resultater blive ud- arbejdet.

Det kan i øvrigt oplyses, at undersøgelsen var genstand for en flot opsat artikel i avisen Nordjyske den 11. au- gust 2017.

For assistance under nogle af kanoturene takkes Albert Schmidt, Kurt Æbelø Madsen, Bjarne Pedersen og Car- sten Krog Pedersen.

Huevandnymfe par, Tømmerby Ringkanal, 26. maj 2017.

Blåbåndet Pragtvandnymfe

Denne smukke metalglinsende art træffes med gode be- stande i et par af bækkene, som løber til Vejlerne – Tøm- merby Å og Østerild Bæk. Ved Tømmerby Å er registre- ret op til ca. 25 individer, og ved Østerild Bæk ca. 40. Arten yngler ved rindende vand, men strejfer en del om- kring, og vil til tider optræde væk fra ynglestederne – er således også truffet i klithedeterræn ved Blovsgårde og ved en meget lille bæk i Tømmerby. Blåbåndet Prag- vandnymfe har en, for vandnymfer, ganske lang flyvetid fra maj til august. Den meget lignende **Blåvinget Prag- vandnymfe** er af en anden observatør rapporteret fra Øs- terild Bæk, men formentlig kun som strejfgæst.

Huevandnymfe (rødlitestatus: truet)

Denne sjældne art er i hele Danmark (Jylland + Born- holm) kun fundet i 15 atlaskvadrater, heraf to i Vejlerne. Levestederne er næringsrige, men rene vandområder (i Vejlerne både søer og kanaler). Før denne undersøgelse var arten kun kendt fra gangbroen i Han Vejle, hvor den er registreret de fleste år (dog ikke i 2017, trods eftersøg- ning). Dette første år af undersøgelsen gav registreringer tre nye steder: en strækning langs Tømmerby Ringkanal fra Maskinhuset og nordpå (22 individer 26. maj 2017), søerne langs Selbjergdiget (4 individer 2. juni 2017) og kanalen langs sydsiden af Han Vejle (6 individer 10. juni 2017). De fleste blev set siddende på vegetation lige over vandspejlet, flere af dem i parring, og ved Tømmerby Ringkanal sås mindst tre par æglæggende. Huevand- nymfe har en ganske kort flyvetid på to-tre uger i sidste halvdel af maj og første halvdel af juni.

Fund af Huevandnymfe i Vejlerne 2015-17.

Tømmerby Ringkanal ved Mommer, typisk habitat for Rødøjet Vandnymfe.

Rødøjet Vandnymfe

Rødøjet Vandnymfe er i Vejlerne særligt talrig ved Tømmerby Ringkanal-systemet (inkl. forløbet nord om Arup Vejle), hvor der er en rig forekomst af åkander og andre flydeblade, som arten har en forkærlighed for. Her er tætheden visse steder meget høj, eksempelvis taltes 19. juni 286 individer på strækningen mellem Mommer og Maskinhuset. Desuden er den fundet i kanalunderføringen ved Vesløs Vejlevej og i søerne ved Krapdiget, som det eneste sted i de Østlige Vejler. I Vejlernes nærhed er Rødøjet Vandnymfe også talrig i Tovsig Sø og flere steder i Hjardemål Klit-Blovsgårdeområdet. Flyvetid: især juni-juli – i 2017 registreret mellem 26. maj og 21. juli.

Lille Rødøjet Vandnymfe

Ved Vejlernes bedst overvågede guldsmedelokalitet, gangbroen i Han Vejle, fandtes i sommeren 2015 flere æglæggende par af Lille Rødøjet Vandnymfe (op til 10 individer set). Denne art er under spredning nordpå i Jylland, men det var første fund i Thy/Hanherred, og arten kendes fortsat kun fra få steder i Vendsyssel. Formentlig er koloniseringen af Vejlerne dog slået fejl, for arten er ikke fundet i området siden, trods intens eftersøgning.

Grøn Mosaikguldsmed (rødlitestatus: næsten truet)

Arten er stærkt tilknyttet vandplanten Krebseklo, som ikke fandtes i Vejlerne før år 2000 (P. Hald Mortensen pers. medd.). Nu er Krebseklo udbredt i det meste af Tømmerby Ringkanal-systemet, og der findes også her en god bestand af Grøn Mosaikguldsmed, særligt på strækningen nordøst for Maskinhuset, hvor op til 20 individer er talt (23. august). Desuden er den fundet ved Krapdiget og Glombak-kanalen på steder uden Krebseklo, og her er den set æglæggende i flydende døde plantestængler (så arten er åbenbart ikke fuldstændigt afhæn-

gig af Krebseklo). Omkring Vejlerne yngler arten også ved et vandhul med Krebseklo i Lild Klitplantage og er desuden truffet tilfældigt enkelte andre steder i området. I det øvrige Danmark er de tætteste bestande på Bornholm, i Nordsjælland og i det midtjyske søhøjland, ervedover spredt i resten af landet. Udover Vejlerbestanden er der meget få kendte ynglesteder nord for Limfjorden. Flyvetid: juli-september (i Vejlerne dette første undersøgelsesår 19. juli-17. september).

Æglæggende Grøn Mosaikguldsmed i Krebseklo, Tømmerby Ringkanal, 23. august 2017.

Baltisk Mosaikguldsmed (rødlistestatus: ??)

En af Vejlernes største sjældenheder er Baltisk Mosaikguldsmed, som i Danmark kun er truffet her i området (hvor den først fandtes i 2006). Det var efter den seneste opdatering af rødlisten, hvorfor den endnu ikke er optaget på denne. Ellers strækker udbredelsen sig fra Midt-sverige og østpå. Den er før denne undersøgelse næsten udelukkende kendt fra gangbroen i Han Vejle, men blev i undersøgelsens første år fundet nye steder i Selbjerg Vejle, Glombak og Tømmerby Fjord (Ringkanalen), således at der nu er fund fra tre atlaskvadrater (tidligere kun ét). Ses især flyvende under fouragering langs rørbræmmer. Der blev i sæsonens løb gjort ni observationer af i alt 14-16 individer i Vejlerne, heraf én fundet døende i Glombak, flydende i vandet. Desuden er arten nær Vejlerne fundet i strandsøer ved Feggeklit på Mors (to individer 15. august). Flyvetid: juli-august (i 2017: 19. juli-27. august).

Baltisk Mosaikguldsmed er en meget stor og markant mosaikguldsmed med lange smalle skulderstriber – kan forveksles med **Sivmosaikguldsmed**, men denne er knyttet til næringsfattige miljøer og findes formentlig ikke i området.

Stor Kejserguldsmed

Stor Kejserguldsmed yngler ret almindeligt ved Tømmerby Ringkanal (flere æglæggende hunner set), men er også truffet ved Arup Vejle, Lund Fjord og Han Vejle. I undersøgelsens første år er der registreret i alt 32 individer fordelt på 17 observationer. Det er en art, som i løbet af de seneste tyve år har spredt sig i Danmark, og det kan forventes, at den vil blive endnu mere almindelig fremover. Den er også registreret omkring Vejlerne; enkelte individer ved mindre søer og vandhuller i klitplantagerne. Flyvetid: juni-august (i 2017 registreret mellem 27. juni og 23. august).

Stor Kejserguldsmed han, Tømmerby Ringkanal, 1. august 2017.

Glinsende Smaragdlibel han, Lund Fjord, 20. juli 2017.

Glinsende Smaragdlibel

Arten optræder ret almindeligt (flyvetid: juni-august) i alle Vejlernes kanaler, ofte nær bevoksning, eksempelvis pilebuske. Den ses desuden i mange småsøer omkring Vejlerne og i klitplantagerne. I lighed med mosaikguldsmede patruljerer hvert individ typisk langs en bestemt kanalstrækning eller rørbræmme.

Fireplettet Libel

Vejlernes mest talrige guldsmed er Fireplettet Libel, der fra klækningstidspunktet i maj visse steder kan forekomme i store sværme med op til over 100 individer. Den er særligt talrig i rørskovspartier i Selbjerg Vejle, Glombak og Bygholm Nord, men kan i øvrigt iagttages overalt. Et eksempel på masseoptræden lige efter klækning sås 2. juni, hvor mindst 775 individer taltes langs Krapdæmningen. I alt blev der denne sæson registreret 1717 individer. Den er også meget almindelig i randområderne; træffes ganske ofte fouragerende langt fra vand. Flyvetid: maj-juli (denne sæson set frem til 1. august).

Fireplettet Libel, Tømmerby, 1. juli 2017.

En fugle- og naturfotograf

Tekst og fotos: Keld Ejning-Duun

Rådyr i moseknebryg.

Min interesse for fugle startede egentlig først rigtig, da jeg begyndte at besøge Lille Vildmose regelmæssigt. Den anden gang jeg var der, ville jeg ud til Rovfugletårnet. Navnet lød jo lovende, så det skulle prøves. Fra tårnet var der en god udsigt over Mellemområdet, men der var ingen rovfugle. Så efter nogen tid vil jeg lidt skuffet forlade tårnet igen. Idet jeg vender mig for at gå, ser jeg en stor fugl nærme sig. Jeg får kameraet i position og får mange billeder af fuglen, imens den flyver tæt forbi. Jeg var ikke i stand til sikkert at kunne identificere fuglen, men tænkte at det med den størrelse måske var Kongeørnen. Det var det. Sådan en startoplevelse hjælper meget på at øge interessen. Der gik dog lang tid før jeg så Kongeørnen igen, men jeg fik blod på tanden og begyndte at bruge en del fritid i Lille Vildmose.

Besøgene i mosen tjente to formål – efter en travl arbejdsuge som selvstændig med lange arbejdsdage var det nærmest terapeutisk behandling at være i mosen fra tidlig morgen og nyde ro og natur, samtidig var det en spændende udfordring at stille sig opgaver med at finde særlige motiver og udvikle dem til brugbare billeder. Kendskabet til fuglene vokser hastigt, når man bruger tid på

at fotografere dem. Var jeg i tvivl om hvad jeg havde set, var der jo altid eksperter i nærheden.

Interessen for at fotografere var ikke ny. Allerede som 14-årig fremkaldte jeg selv mine sort-hvide og farvefilm, og jeg havde spejlrefleks, før jeg blev 16. Men det var meget insekterne, som betog mig. En oplevelse, jeg havde som 8-9-årig, havde fået denne interesse til at hænge ved. På en af mine talrige skovture, havde jeg ved en sø tilfældigt set et insekt kravle op af et siv ude i søen. Det var en ny art for mig, så jeg sad og iagttog den. Pludselig kunne jeg se, at noget rørte sig inden i insektet. Kort efter revnede ryggen, og et hoved kom ud. Efter 10 minutter var der kun skallen af insektet tilbage og et nyt, helt anderledes insekt, sad ovenpå skallen. Efter et kvarters tid var der tydelige vinger, som blev større og større, og til sidst var det en færdig guldsmed, som sad oven på den skal, som oprindeligt havde bragt den op af vandet. Sådan en oplevelse gør indtryk, særlig i den alder. Nu, mange år senere, har jeg haft mulighed for at fotografere hele forvandlingen, og det gør stadig stort indtryk på mig at overvære dette "mirakel".

Kongeørnen kom tæt på allerede ved andet besøg i Lille Vildmose.

Guldmedeforvandlingen.

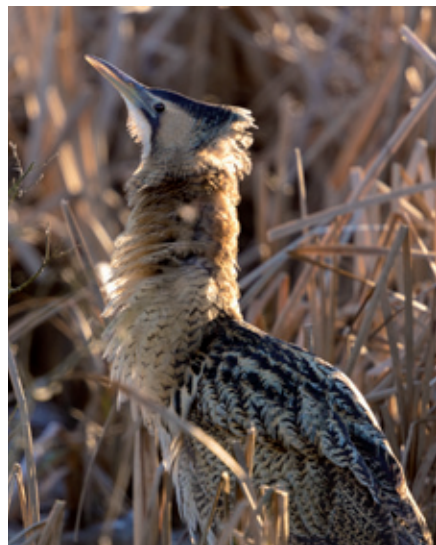
Alene i mosen en tidlig morgen.

Jeg tager stadig på mange skovture med kameraet som fast følgesvend. Der har været mange fine oplevelser mange steder, men i Lille Vildmose er der nærmest "oplevelsesgaranti", bare man er opmærksom og tålmodig. Rørdrum er en fugl som alle, der kommer i naturen, kender lyden af. Ikke så mange har set den, og et år efter at jeg begyndte at besøge Lille Vildmose havde jeg ikke set den, men hørt den utallige gange. Men pludselig fik jeg mange oplevelser med Rørdrum. En dag så jeg Fiskehejren i et flot modlys og ville fotografere den. Det var den dog ikke med på og fløj skrigende derfra. Det var om vinteren og det var det eneste vandløb, som ikke var frosset til, så jeg tænkte, hvis jeg tager min frokost her, så kommer den tilbage for den skal jo også have fanget nogle fisk. Da der var gået lidt tid skete der noget uventet. En Rørdrum kom ud af rørskovene og gik til vandløbet og begyndte at fiske. Super oplevelse i flot lys og tæt på. Men det skulle blive endnu bedre. Pludselig kunne jeg se, at Rørdrummen reagerede på noget. Den gjorde halsen kort og rejste fjerene især på halsen. Så gik den over vandløbet og ind mod rørskovene. Så skete der plud-

selig en masse ting. Det viste sig, at en anden Rørdrum han var dukket op, og nu skulle territoriet forsvares. Halsen blev strakt helt ud og halsfjerene stod lige ud til siden som børsterne på en flaskerenser. Den nyankomne Rørdrum hoppede med udbredte vinger op i luften i et angreb mod den første. Kampen var hurtigt overstået. Angriberen forsvandt, men der gik lidt tid inden Rørdrummen lignede sig selv igen. Det var virkelig en super oplevelse.

En anden god oplevelse med Rørdrum var, hvor jeg havde set den stikke hovedet op for at holde øje med mig. Det gentog sig over en længere periode, så jeg gik ud fra den havde noget for. Det holdt stik. Pludselig kommer den ud af sit skjul og efter et par omveje havde den retning lige mod mig. Den ville op til den grøft, som var lige ved vejen, hvor jeg sad i min bil. Men nu kom den jo alt for tæt på til det objektiv jeg havde på, så jeg måtte skifte til et meget kortere. Til sidst, da den havde nået helt op til grøften, stod jeg ud af bilen og brugte min iPhone til at filme med, og vi gik en tur op langs grøften. Rørdrummen på den ene side og mig på den anden side. Jeg kunne

To Rørdrummer i kamp er ikke hverdagskost for naturfotografer.

endda række iPhonen ind over grøften og få film på ca. to meters afstand. Sjovt, hvordan sådan en ellers sky fugl

kan smide al forsigtighed over bord og stå og kigge på en og derefter fortsætte helt uforstyrret.

Rørhøg der flyver forbi og Rørhøg i aftenlys. Morgen- og aftenlys er det perfekte lys for naturfotografer.

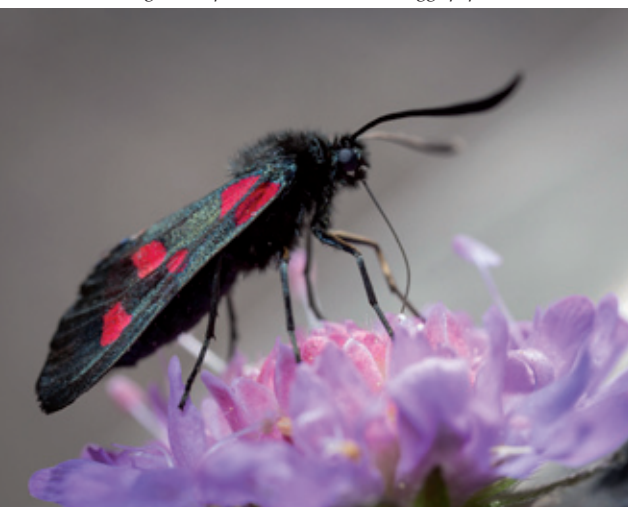

▲ Ræv og ▼ Fempletet Køllesværmer – begge populære motiver.

▲ Elgkalv dier og ▼ DK's største edderkop, Dolomedes fimbriatus.

Lille Vildmose har været en fantastisk oplevelse, hvor jeg har været tæt på mange rovfugle, elge, ræve og mange andre dyr for slet ikke at tale om det væld af insekter, som stadig er et meget spændende område, jeg bruger meget tid på.

Her fik jeg mulighed for at genopleve og fotografere "miraklet" fra min barndom og min lange søgen efter Danmarks største edderkop gav også resultat her. Og med insekter og edderkopper er man sikret nye oplevelser med nye arter meget langt ud i fremtiden, da der jo er mange tusinde forskellige arter at finde.

Jeg har også stor interesse i at færdiggøre og fremstille billeder til ophængning på udstillinger. Det har jo nok noget med min uddannelse som fotograf at gøre, at dette led er en naturlig og vigtig del af processen. At få lov at udstille sine billeder er kulminationen på hele den fotografiske del af oplevelserne.

Jan Skjoldborg Kristensen - Hanstholm

Af Poul Erik Sperling

Jan ved Roshagemolen. Foto: Poul Erik Sperling.

Jan Skjoldborg Kristensen er født i et lille hus helt ude ved vandkanten ved Arup Holme, Feggesund i 1958. Så Jan er vokset op midt i naturen, med en far der var ivrig jæger og i et hjem med mange fugle – både duer, ænder og høns, og de havde også en del pryddænder og fasaner, husker Jan.

I en periode havde de også en Musvåge, der ikke kunne flyve, i en voliere. Musvågen var blevet skudt af en af egnens unge knægte. Den var vingeskudt, så de satte den ind i en voliere og fodrede den med mus, rotter og Gråspurve, samt hvad de ellers kunne finde. Den kom sig, men kom aldrig til at kunne flyve igen. Da Jan skulle på efterskole forærede hans far den til Vildsund Dyrepark, hvor den kom til at sidde i en voliere med andre rovfugle. Det var før vildtplejestationernes tid.

Fra den tid husker han også, at han fik sin først fuglebog. Det var Fugle i Farver af Hans Hvass, og den kostede dengang den formidable sum af 14 kroner og 75 øre.

Jan var altid omgivet af fugle, og han husker især mange spændende augustdage ude på engene med jægerne. Dengang var der jo en ivrig vadefuglejagt i august, især på Hjejle og Stor Regnspøve.

Jan tog også jagttegn så tidligt han kunne på ungdomsskolen, men så kom en periode hvor biler og kærester var mere spændende. Og med tiden kom der to døtre til. Jagt blev det aldrig rigtigt til siden.

Interessen for fugle kom dog igen i 1990'erne, denne gang med kikkert i stedet, så nu kom Jan med i DOF. Forin-

den havde han været medlem af Biologisk Forening for Nordvestjylland (BFN), der på det tidspunkt var meget aktiv i områderne på Mors og i Thy. Den blev oprindeligt stiftet af Holger Søndergaard, da han forlod NOK (Nordjysk Ornitologisk Kartotek, nu Nordjyllands Fugle) og flyttede til Thisted. Det er en forening der stadigvæk lever, de holder møder og kurser, laver ekskursioner, udgiver bladet "NATURNYT" og en del bøger, især om planter og insekter.

Foreningen holder stadig til i Hummerhuset i Klitmøller, men ejer i dag også Tved gammel Skole, som Holger Søndergaard testamenterede til foreningen ved sin død i 2015. Jan har for en del år siden siddet i deres bestyrelse i nogle år.

Jan er meget interesseret i foreningsarbejde, så sidst i 1990'erne kom han også med i DOF Nordvestjyllands bestyrelse og her er han stadig med. Han har i perioder været både formand eller kasserer for den.

Jan er også medlem af DOF's repræsentantskab og som han siger, det er ofte en lang rejse at komme med, men det giver også et nyt pust af oplevelser og mange samtaler med andre fuglefolk hver gang.

Jan's fugleinteresse har mest fokus på det at komme ud i naturen, for eksempel er hans yndlingslokalitet Isbjergtet og området deromkring i Hanstholm Reservatet, men også Vejlerne og Agger Tange aflægges ofte et besøg. Jan kører kun langt efter sjældenheder, når det kan passe med noget andet, han skal. Han er mere interesseret i at kikke på fugle inde i landet og specielt at være med til

at beskytte naturen. Han har derfor også siddet med i bestyrelsen for Nationalpark Thy i to perioder som repræsentant for DOF, et hverv som Poul Hald Mortensen siden har overtaget.

Fra Hanstholm Havn har Jan også hele to forskellige observationer af Ismåge. Andre pudsige observationer på havnen er bl.a. Skestork, Natravn og Sneugle, en ud af hele syv observationer af Sneugle ved Hanstholm.

Men det mest spændende skete dog i august 2006. Jan og John Kyed havde været ude at køre, og netop som John blev sat af og stod i døren, så Jan en stor fugl forsvinde hen over husene i byen. Direkte adspurgt mente Jan nok det lignede en Pelikan. Da John havde hørt, at der var set Pelikan i Tyskland, røg han i bilen igen! En eftersøgning i luftrummet og på markerne uden for Hanstholm gav ikke resultat, og John ville hjem for at spise. Jan kunne dog ikke lægge synet fra sig og kørte i stedet ud til grusgraven i Ræhr, og her stod den Krøltoppede Pelikan og vaskede sig. Danmarks første spontane!

Så blev der ringet til John Kyed igen, nu kan du godt smide gaflen og komme herud. Samme aften og næste morgen var der over 100 mennesker forbi for at se den. En anden oplevelse havde Jan en dag inde i Hanstholm Reservatet. Her gik en rå og græssede med sit lam, da der pludselig kom en Kongeørn og ville slå lammet. Først gemte det sig under maven på moderen, men på et tidspunkt var det kommet fem meter væk fra moderen, og ørnen angreb igen. Moderen fik den bokset væk, så ørnen fik ikke rådyrsteg den dag.

Rejser og de store vingefang har altid været spændende. Jan har mange gange været på ørneture til Skåne og Færøerne, Østrig og Ungarn ligesom Ghana er besøgt flere gange. Af andre lande er Polen, Spanien, Portugal, Israel, Island og Azorerne blevet besøgt for at kikke på fugle.

Jans yndlingsfugl er Tranen, en statelig og flot fugl. Han husker tydeligt, da han fandt det først ynglepar udenfor Hansted Reservatet for mange år siden. De gik med to unger i en mose tæt ved Thisted Lufthavn.

Nogle af de værste oplevelser er, at de store områder omkring Arup Vejle og Østerild Fjord er blevet opdyrket til kornmarker i dag. Her var der tidligere rigtigt mange Klyder, husker Jan.

Jans erhverv er også tilknyttet Hanstholm. Han arbejdede i 34 år i Hanstholm Frysehus og havde herfra sin daglige gang på Havnen. I dag er han rejseleder og medchauffør ved Hanstholm Rejser de fem sommermåneder, og har her ca. 100 rejsedage over hele Europa. Derudover arbejder han fra oktober til nytår ved et ørredslagteri på Vestsjælland. I ledige perioder er han vikar på forskellige fiskefabrikker.

Om hvad der skal ske i den tredje alder, fortæller Jan, at han nok vil kaste sig mere ind i fugleinteressen og bruge mere tid på DOF arbejdet lokalt.

Nu er eftermiddagen ved at være brugt, og vi tager en tur ned på havnen, for at få et par fotos til denne artikel. Samt se lidt på nogle af mågerne.

*Svartbag, Hanstholm Havn, 19. august 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.*

ANDEFUGLE

Pibesvane *Cygnus colombianus*

Et år, der ligger langt under de senere års antal især som følge af markant færre store flokke i første halvår. Der er således blot fire obs. dage med trecifrede antal i første halvår, 1/1 158 og 8/1 147 Søengene syd for Åbybro (BKR) samt 9/3 182 og 13/3 242 Bolle og Try Enge (PR). Uden for disse to lokaliteter er antallene meget små. De tre største nævnes 25/2 57 Nybro Mølle (BKR), 10/3 57 Toftegårds Enge (PR) samt 17/2 44 Damfenner (PR). Trækobservationerne er også meget små med følgende tre obs. som de største 1/3 11 Skagen (KNP), 3/3 18 Sorthøj, Aalborg (RWR) samt 11/3 19 Ø (TRK). Sidste obs. bliver 30/4

1 Ulvedybet (BKR).

Heller ikke efteråret byder på store antal, og langt hovedparten af de set fugle findes i Store Vildmose og randområder her omkring. De første ses 11/10 2 Lille Vildmose (DFS). Herefter ses der spredte småflokke rundt om. Første større flok er 16/10 110 Damfenner (PR). Af andre større flokke nævnes 28/10 51 Rosvang (JPR), 20/11 210 Rebsenge (PR), 21/11 111 Nørhalne Grusgravsøer (PR), 9/12 176 Damfenner (PR) samt 30/12 70 Birkesø, Lille Vildmose (HAC) – den første større observation fra den genetablerede sø.

Sum: 4.648 1. halvår 2476, 2. halvår 2172. Indsendere 79.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	524	640	1217	95	-	-	-	-	-	607	960	605

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Året byder på gode nyheder i form af to nye ynglepar heriblandt ikke mindst det første ynglefund i Vendsyssel i nyere tid. Dækningen af de gamle par var desværre dårlig, så der blev kun konstateret yngel på fire lokaliteter med i alt 18 pulli.

I Vendsyssel blev der 27/5 set et par med 5 pulli i et regnvandsbassin langs Hirtshals motorvejen (SØP). Om fundet berettes "Ja jeg satte hverken koordinat på eller har tastet ind i DOFbasen. Grunden er, at jeg og medpassagerer så Sangsvanen med ungerne i et vandhul ved motorvejen i forbifarten den anden dag, og dagen efter kunne jeg ikke se dem. Men det er et sted, hvor man ikke kan holde (motorvej) og således vente på, at de kommer frem, hvilket gør det svært at observere svanerne. Med mindre de ligger ude i søen, som de gjorde da vi så dem. Der ligger flere småsøer/vandhuller i nærheden, så de kan evt. også være der."

Parret blev ikke set senere.

6/6 blev Fuglenes Hus kontaktet af Karen Bach fra Siem Udflyttere, da et Sangsvanepar var kommet gående til en lille sø nær deres ejendom med fem juvenile. Ret hurtigt forsvinder en af ungerne, og hen over sommeren forsvinder yderligere to. Karen Bach mener, at det måske kan være Odder, der har taget ungerne. Parret blev i den lille sø hen over sommeren, og blev ifølge Karen Bach så tamme, at de kom hen til dem, når de nærmede sig søen. Der kom to juvenile på vingerne (HMT). Der er i marts set tegn på yngel ved Terndrup Mølle Sø i form af Sang-

svaner, der indsamlede redemateriale (TN HMT), men derefter ses de ikke mere. Vurderet ud fra afstanden er det måske ikke helt usandsynligt, at det er disse fugle, der har ynglet et ukendt sted og efterfølgende er vandret til søen ved Siem Udflyttere.

I Lille Vildmose ynglede et par, der fik fem pulli (ML TL DFS m.fl.). Desværre forsvandt ungerne for andet år i træk en efter en hen over sommeren. Det blev ikke konstateret, hvad der tog ungerne, men mistanken er stadig rettet mod Odder (DFS m.fl.). 19/4 ses en fugl på rede (DFS), og 21/5 ses fem pulli (ML), 22/7 er der en juvenil tilbage (DFS) og 18/8 konstaterer TL, at ungen er væk. Veggerby-parret ser nu ud til at have forladt den gamle rede til fordel for en ny rede ved den nærliggende Lyngsø. Fra 16/4 ses en rugende fugl, 21/5 er ungerne klækket i øvrigt præcis samme dato som i Lille Vildmose, men det er først 5/6, at pulli ses, da fuglene opholder sig meget i høj vegetation. Ganske som i fjor forlod parret dog hurtigt søen (12/6) og vandrede til Veggerby, hvor de opholdt sig til 23/8, hvorefter de 27/8 er en tur tilbage ved Lyngsø. Der kom i alt tre unger på vingerne (HMT JB).

Den ene af de gamle fugle i Navn Sø-parret døde i det tidlige forår, så her var der ingen yngel (BLA). Der er ikke meldinger om yngel på andre lokaliteter, dog ses to par i territoriestrigheder ved Lovns Sø 14/4 samt 4/6 1 og 24/7 2 ad. samme sted (JR).

Sangsvane, Siem Udflyttere, 7. juni 2017. Foto: Karen Bach.

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

Årssummen på 7087 ligger lidt over middel, idet gennemsnittet for perioden 2000-16 udgør 6533. Den skæve fordeling på året med stor overvægt af forårsfugle er ganske normal. Månedsmaksima i de to nøgleområder, Agger Tange og Læsø, fremgår af tabellen nedenfor (HHN OA SPP SØP FHK PR m.fl.). Det skal dog nævnes, at der ikke

er fuld dækning i nogen af disse to vigtige områder, og især på Læsø er de reelle tal utvivlsomt en del større og mere stabile end tabellen antyder. Øvrige større indberetninger er i første halvår 24/5 135 Græsholm (JG) og i andet halvår 14/12 216 Voerså (BLA).

Sum: 7087. 1. halvår 5474, 2. halvår 1613. Indsendere 65.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	188	34	195	2007	3023	27	-	-	1065	291	13	244
Agger Tange max.	-	14	46	415	374	6	-	-	-	1	-	17
Læsø max.	48	-	-	476	430	4	-	-	641	130	-	-

Lysbuget Knortegås *Branta bernicla hrota*

Årssummen på 96.896 ligger et pænt stykke over de gennemsnitligt 76.038 i perioden 2000-16. Fordelingen på de to halvår er forholdsvis lige, dog med en normal, mindre overvægt af forårsfugle.

Som vanligt stammer rigtig mange store tal fra IBA'en 'Ulvedybet og Nibe Bredning' og månedsmaksima fra dette store område fremgår af tabellen nedenfor (PES FA BKR SEM JAP m.fl.). Det skal understreges, at tallene ikke stammer fra regelmæssige og fuldt dækkende optællinger. Alligevel fremgår det vist tydeligt, at området

har vital betydning for denne truede og fåtallige race af Knortegås. I 2014 blev den samlede østatlantiske bestand af Lysbuget Knortegås, baseret på tællinger i Danmark og Storbritannien, opgjort til 7300 individer (DCE). Øvrige store forekomster i første halvår er 15/1 375 Mulbjerg (TL), 10/3 330 Nordmandshage (AB) samt 2/5 771 Agerø (OO), mens øvrige store forekomster i andet halvår er 16/9 1450 Kujegrund ved Egense (DFS) samt 1/10 350 Als Odde (CSS).

Sum: 96.896. 1. halvår 54.161, 2. halvår 42.735. Indsendere 100.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	6501	19200	8583	11274	8505	98	-	67	13202	9896	11758	7812
Ulvedyb+Nibe B max	6100	3800	3000	5600	1280	90	-	-	3450	4300	4670	1800

Lysbuget Knortegås, Nibe Bredning, 13. november 2017.
Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Knortegås *Branta bernicla*

Tabellen viser indberetninger af Knortegås uden angivelse af race. Største melding i første halvår er 4/3 650

Dynen ved Egholm og største i andet halvår er 2/12 650 Langerak (begge SEM).

Sum: 5941. 1. halvår 2430, 2. halvår 3511. Indsendere 40.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	620	30	750	746	267	17	-	-	81	802	886	1725

Sortbuget Knortegås *Branta bernicla nigricans*

Der foreligger et fotodokumenteret fund, nemlig 29/4 1

ad. Agger Tange (HHN).

Bramgås *Branta leucopsis*

I 2015 satte årssummen med 839.418 rekord for tolvte år i træk. I 2016 viste årssummen imidlertid med 620.600 en vigende tendens. Denne tendens er fortsat i 2017, hvor årssummen på 517.192 blot er den fjerde-største, der er registreret. Det skal for god ordens skyld pointeres, at årssummen er en opsummering af samtlige observationer – dog fraregnet dobbeltregistreringer på samme dag på samme lokalitet. Årssummen vil for langt de fleste arter således næsten altid være langt større end det faktisk forekommende antal individer.

Som vanligt ses en stærk dominans af forårsfugle, idet summen for første halvår udgør 85% af årssummen. Og som vanligt stammer en overordentlig stor andel af materialet fra Vejlerne; Vejler-tal udgør 48% af forårssum-

men, 57% af efterårssummen og 49% af den samlede årssum. I tabellen nedenfor ses månedssummer og månedsmaksima for Vejlerne (HHN JPK m.fl.).

Meget store antal udenfor Vejlerne er i første halvår 20/4 9300 Staun, Barmer og Valsted Enge (TSE), 10/3 5200 Ulvedyb (KHK) og i andet halvår 3/11 3610 Kølby vest for Nibe (JPK).

Fra første halvår foreligger flere store træktal og de største er 14/5 4000 Liseborg Plantage ved Viborg (DBC), 15/5 1600 Hammer Bakker (SEM) og ligeledes 15/5 4340 Kringelrøn på Læsø (PR). De største trækiagttagelser i andet halvår er noget mindre, de største er således 19/10 673 Nordmandshage (PR) og 27/10 700 Mariager (TN).

Sum: 517.192. 1. halvår 438.558, 2. halvår 78.634. Indsendere 175.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	38476	61184	139691	121249	77887	71	1	1	689	23463	26674	27806
Vejlerne sum	17848	27185	39221	70310	58095	22	-	1	582	15542	9856	18984
Vejlerne max	5085	7879	12526	8000	10500	12	-	1	262	5000	3520	4680

Rødhalsed Gås *Branta ruficollis*

Året byder på et fund, nemlig 15-17/2 1 Thorup og Klim Fjordholme (EM HHN m.fl.).

Snegås *Anser caeruleus*

En sum for første halvår på 27 med observationer fra 10 lokaliteter. De fleste iagttagelser drejer sig om et individ, men 27/5 ses 2 Arup Vejle (LN m.fl.) og 7-25/6 ses 4 ligeledes Arup Vejle (CSS TRK m.fl.). For andet halvår en sum på 91 med iagttagelser fra 12 lokaliteter. Sandsynligvis samme flok på 4, der ses ved

Arup Vejle i første halvår, sætter et stærkt præg på andet halvår og ses i perioden 1/7-17/12 på seks forskellige lokaliteter mellem Vejlerne og Agger Tange, først og sidst ved Arup Vejle (JJ JPK HHN KØJ m.fl.). Alle øvrige observationer drejer sig om et individ, oftest set i flokke af Kortnæbbet Gås.

Sum: 118. 1. halvår 27, 2. halvår 91. Indsendere 32.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	3	3	2	4	12	9	20	16	20	4	10

Indisk Gås *Anser indicus*

En forårssum på 20 med observationer fra 12 lokaliteter og en efterårssum på 11 med observationer fra 6 lokaliteter.

Eneste iagttagelse af mere end et individ er 25/4 2 Lund Fjord (JE).

Sum: 31. 1. halvår 20, 2. halvår 11. Indsendere 27.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	1	4	3	3	8	4	-	-	5	2	-

Kortnæbbet Gås *Anser brachyrhynchus*

Årssummen på 731.384 er den laveste siden 2013, hvor årssummen udgjorde 699.917. Den er således en del lavere end i rekordårene 2015 og 2016, hvor årssummen begge år var på lidt mere end en million. Årssummen har i øvrigt hvert år siden 2012 ligget et pænt stykke over en halv million. Fordelingen på de to halvår med 59% forårsfugle og 41% procent efterårsfugle ligger tæt på de gennemsnitligt 57/43 i årene 2010-16. I perioden 2000-09 var der med gennemsnitligt 87% forårsfugle og 13% efterårsfugle en anderledes skæv fordeling på de to halvår.

Månedssum og månedsmaksima for Vejlerne samt månedsmaksima fra to andre IBA'er, Store Vildmose og Ulvedyb/Nibe Bredning, fremgår af tabellen nedenfor (PR BKR HHN JPK KØJ m.fl.). Det skal nævnes, at tallene fra disse vigtige områder nok er noget mindre fuldstændige end det ellers har været tilfældet i de senere år, hvor dækningen da også generelt har været ekstraordinært flot. Tal fra Vejlerne udgør 16% af forårssummen, hele 45% af efterårssummen og 28% af den samlede årssum.

Sum: 731.384. 1. halvår 432.435, 2. halvår 298.949. Indsendere 152.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	55311	106277	248393	21239	1211	4	1	-	10410	204692	66152	17694
Vejlerne sum	19413	20359	26437	3152	414	-	-	-	9493	112584	8975	3209
Vejlerne max.	6040	4500	4000	1500	391	-	-	-	1620	11500	3300	2200
Store Vildmose max.	3000	546	1800	-	-	-	-	-	-	3430	11400	5100
Ulvedyb+Nibe B max.	1300	11000	15000	1500	150	1	1	-	1	2000	1420	1

Kortnæbbet Gås, Store Vildmose, 3. november 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Årssummen på 83.939 er lidt lavere end de gennemsnitligt 93.157 i perioden 2010-16. Men fordelingen med 68% forårsfugle og 32% efterårsfugle ligger tæt på de gennemsnitligt 66% forårsfugle og 34% efterårsfugle i samme periode.

I kuldeperioden i januar tælles i Lille Vildmose og Tjeleområdet en samlet bestand på 2200 individer og i kuldeperioden i februar tælles tilsvarende en samlet bestand på 2300 (DFS TBR TL). Den maksimale, samlede bestand i disse nært forbundne områder er hermed for andet år i træk med ca. 2300 individer rekordhøj.

I årene 2015-17 er der i første halvår i modsætning til tidligere også store forekomster i Lille Vildmose i de koldeste perioder. Laveste 'kuldetal' i 2015 og 2016 er cirka 500 individer, mens laveste 'kuldetal' i 2017 er på hele 1000. Det spiller dog sikkert i denne sammenhæng en stor rolle, at alle de tre vintre generelt var meget milde. Med forsigtighed kan det samlede antal i Thy i første halvår opgøres til cirka 1025, mens det samlede antal i andet halvår – ligeledes med forsigtighed – kan opgøres til omkring 900 individer (KØJ HHN JPK mfl.).

Lille Vildmose

Største antal, der registreres i januar er 27/1 1750, i februar 5/2 1720 og i marts 1/3 580 (DFS TL TBR m.fl.). Det er dog ikke usandsynligt, at maksimum i Lille Vildmose sidst i januar og i februar i virkeligheden har udgjort 2200 hhv. 2300 individer (kuldeperiodernes summer for Lille Vildmose og Tjele-området, se ovenfor). For-

årets sidste er 10/3 10 (ATL).

Et sjældent august-fund 26/8 1 (TC) er måske i virkeligheden en oversomrende fugl. Ellers er efterårets første 21/10 8 (DFS) og ved månedens udgang ses 30-31/10 235 (TL TBR). Herefter 14/11 644 (FA) og fra midt i december over 1000 individer og maksimum bliver 29/12 1340 (TBR).

Tjele og Nørreådal

I første halvår ses 5-18/1 op til 800 og 8-17/2 op til 1200 (TBR). Begge disse perioder er præget af vintervej med sne og frost.

I det generelt meget milde andet halvår ses der slet ikke Tajgasædgås i Tjeleområdet.

Vejlerne

Et år med få og små indberetninger. I første halvår er der kun observationer fra januar, flest 15/1 60 Bygholmengen (HHN). Og i andet halvår blot 9-14/10 1 Bygholmengen (JPK) og 18/12 23 ligeledes Bygholmengen (HHN).

Øvrige Thy

I første halvår ses flere end 100 individer på otte lokaliteter og heraf ses flere end 200 på de fem. Halvårets største meldinger er 15/1 510 Rosvang og 31/1 315 Kåstrup nord for Thisted (begge KØJ). Forårets sidste iagttagelse er 19/3 51 Skradekær øst for Hanstholm (KØJ). Værd at bemærke er 11/2 210 Vesterby ved Vestervig (KMO TM). Det er ikke almindeligt med større indberetninger af Taj-

Tajgasædgås, Lille Vildmose, 12. januar 2017. Foto: Jan Skriver.

gasædgås fra så sydlig en del af Thy.
De første i andet halvår ses 15/9 28 Rosvang (KØJ). Der ses flere end 100 individer på fire lokaliteter og maksimum på de bedste er 1/10 182 Nors Sø (TRK), 25/11 630 Rosvang og 12/12 295 Kåstrup (begge KØJ).

Andre områder

I første halvår ses 1/1-18/3 op til 15 Gårdbo Sø og Råbjerg Enge (CP m.fl.), 13/1 35 Hjarbæk Fjord (PWB), 4/2

20 Hyllebjerg ved Vilsted Sø (TBR) og 7/3 155 Lundergård Mose ved Rødhus (KØJ). Fuglene i Lundergård Mose tilhører en bestand, der yngler i Dalarne og overvintrer i Skotland. Lundergård Mose har vist sig at være en regelmæssig forårsrasteplass for denne fåtallige bestand. Af de 155 fugle, der ses 7/3, bærer ikke mindre end 11 skotske halsbånd, heraf to med sendere (KØJ). I andet halvår ses 16/10-2/11 op til 230 Gerå Enge og Strand (HAC).

Sum: 83.939. 1. halvår 57.485, 2. halvår 26.454. Indsendere 90.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	23113	31751	2621	-	-	-	-	-	28	2018	10004	14404
Lille Vildmose, max.	1750	1720	580	-	-	-	-	1	-	235	650	1340
Tjele+Nørreå, max.	800	1200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vejlerne, max.	61	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	23
Øvrige Thy, max.	825	650	500	-	-	-	-	-	28	235	815	600

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

En rigtig pæn årssum på 368, heraf 350 i første halvår og 18 i andet – altså meget stor overvægt af forårsfugle. I perioden 2010-16 har årssummen i gennemsnit udgjort 202 med en halvårlig fordeling på 141/61 og årssummerne har i perioden varieret mellem blot 19 i 2010 og hele 634 i 2013.

De største forekomster i første halvår er 14/1 20 Viskum

i Nørreådalene (TBR), 15/1-10/3 op til 43 Toftegårds Enge i Store Vildmose (EFJ PR), 5/2 7 Hostrup ved Sønder Lem Vig (AO) og endelig 12-24/2 op til 31 Aså/Gerå (SØS RSN).

Den mere beskedne maksimumforekomst i andet halvår er 21/11 3 Sandels Fenner i Store Vildmose (PR).

Sum: 368. 1. halvår 350, 2. halvår 18. Indsendere 18.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	192	97	52	9	-	-	-	-	-	12	4	2

Blisgås *Anser albifrons* / Almindelig Blisgås *Anser albifrons albifrons*

Årssummen på 31.801 er for en gangs skyld ikke ny rekord. Dog er den blot ubetydeligt mindre end den rekordhøje årssum i 2016 på 31.948. Summen for første halvår på 30.409 er ellers helt i top og langt over de gennemsnitligt 11.111 i perioden 2010-16. Derimod er andet halvår med en sum på blot 1392 usædvanlig sløjt og ligger endda et pænt stykke under de gennemsnitligt 2606 i samme periode. Det milde vejr i årets sidste måneder har sikkert forhalet rejsen mod syd. Marts er med 43% af årssummen som vanligt årets helt dominerende måned. Tal fra Vejlerne udgør 13% af årssummen, men som det fremgår af tabellen er efterårets Vejler-tal endog meget beskedne. De største forekomster i første halvår er 4/1 910 Egebak-

sande (KØJ), 15/3 420 Hvidbjerg vest for Skive (SR), 16/3 1071 Thorup og Klim Fjordholme (HHN) og 25/3 495 Lille Vildmose (UTE). Forekomsterne på omkring 1000 individer ved Egebak-sande og Fjordholmene er de til dato suverænt største registreringer i Nordjylland. Der foreligger et sommerfund, nemlig 10-21/8 2 Rettrup Kær (GM). Og de beskedne maksimumtal i andet halvår er 28/12 150 Rosvang (KØJ) og 29/12 60 Lille Vildmose (TBR). Forårets største træktal er 25/2 54 Øby i Nørreådalene (TRK) samt 3/4 56 Nordmandshage (PR). Efterårets største træktal er 31/10 65 Als Odde (TN).

Sum: 31.801. 1. halvår 30.409, 2. halvår 1392. Indsendere 132.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	7662	8010	13706	1027	4	-	-	4	4	362	440	582
Vejlerne sum	73	1068	2914	14	1	-	-	-	-	10	-	2
Vejlerne max.	72	350	1200	10	1	-	-	-	-	5	-	2

Grønlandsk Blisgås *Anser albifrons flavirostris*

I alt tre observationer, nemlig 6/2 4 ad. Bjerre Eng sydøst for Hanstholm (HHN), 15/2 1 2K Staun Barmer og

Valsted Enge (PR) og 19/2 stadig 1 ad. Bjerre Eng (JB).

Kongeederfugl han, Hirtshals, 8. februar 2018. Foto: Jørgen Kabel.

Kongeederfugl *Somateria spectabilis*

To fund, 5/11 1 1K hun rastende og senere trækkende SØ ved Grenen (ROC KNP) og en langtidsstationær han, der blev fundet 28/12 ved Hirtshals (LPA og mange) og set langt ind i 2018. Fuglen i Hirtshals tiltrækker folk fra hele landet, da den både ligger i seværdig afstand og

desuden er fast inventar fra sydmoen til fyret, siden den blev opdaget. Kongeederfugl er ikke årlig i Nordjylland, så to fugle er over normen. Sidst der blev observeret en hun var i 1999 i Skagen og seneste han havde fundet vej til Hals og udløbet af Limfjorden i 2013.

Fløjsand *Melanitta fusca*

Et år over gennemsnittet hvad angår antal! Vintertallene for arten i Nordjylland er ikke imponerende, men den opholder sig også gerne længere til havs og ses derfor mest når strøm og vind bringer fuglene ind mod land. De største rasttal er 4/1 100 Øster Hurup (TBR), 14/1 40 Grenen (ROC), 26/2 58 Nordmandshage (AB), 9/3 130 Nordmandshage (PR), 13/3 84 Aså Enge og Havn (SØP) og 13/3 63 Uggerby Strand (LPA). Et par større forekomster sidst i marts inden et dyk i antallet i de følgende fire uger: 26/3 200 Mulbjerg (RSN) og 28/3 105 Grenen (ROC). 27/4 120 Vester Nyland (PR) er sidste større flok i foråret, som kan regnes for trækfugle på vej mod ynglepladserne nordpå.

Følgende kan være ikke-ynglende = oversomrende (1-2-årige fugle) eller fældende fugle (overvejende hanner): 25/5 950 Mulbjerg (TSE), 2/6 195 Gerå (HAC), 8/ 6 120 Nordmandshage (AB PR), 22/6 400 Gerå (HAC), 28/6 500 Nordmandshage (PR). Eneste større fra juli blev 24/7 23 Grenen (ROC). Efteråret begynder med 14/8 80 Gerå Enge og Strand (SØP HAC) og ellers ses af større antal 20/9 116 Grenen (ROC), 25/9 165 NØ Hirtshals (AØ) og samme dag 256 Grenen (ROC m.fl.), 26/9 436 SØ Grenen (ROC) og 25/10 113 NØ Højen (SKAF). Resten af året ses kun mindre flokke med største 11/11 30 Lild Strand (HRC SUB).

Sum: 9676. 1. halvår 6097, 2. halvår 3579. Indsendere 95.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	311	130	1319	858	1653	1786	80	322	1963	926	112	176

Amerikansk Sortand *Melanitta americana*

Følgende fund er godkendt af SU: 11-12/3 + 24/3 1 han Hirtshals Øststrand (LPA m.fl.) og 28/3 2 hanner (den ene genganger) Hirtshals Øststrand/Kjul Strand (LPA m.fl.). Desuden 4-24/11 1 han Grenen (KNP ROC m.fl.). De samme individer vender sandsynligvis tilbage til tid-

ligere overvintringsområder år efter år. Et mønster som tidligere er set omkring lokaliteterne ved Hirtshals, Skagen og Læsø.

Arten er SU art.

Lille Skallesluger *Mergus albellus*

Et rigtig flot år selv om det ikke er et rekordår. Mange fugle er optalt i især Ulvedybet, som derfor dominerer årets materiale. Andre lokaliteter i regionen kan dog også godt være med: 15/1 21 Sønder Lem Vig (PKR), 16/1 26 Lønnerup Fjord (HHN) og fra Ulvedybet bliver januars største antal 28/1 33 (BKR). Herfra foreligger årets største observation 11/2 79 (BKR). I februar og marts er større antal følgende: 13/2 44 Lønnerup Fjord (HHN), 18/2 39 Tømmerby Fjord (LPA) og 17/3 37 Ulvedybet (BKR). For årets sidste to-cifrede observation bliver 8/4 11 Bygholm Vejle (MCH). To sene forårsfugle ses 22/5 1 hun Bygholm Vejle (VFL) og 24/5 1 hun Lille Vildmose (LBRJ).

I juni og juli er der ingen fund, så første i andet halvår bliver en hunfarvet i Tofte Sø 5/8 (HAC). Denne fugl ses ved flere lejligheder i august og september, men muligvis ses fuglen samme sted 26/9, hvor den nu er angivet til at være en han i eklipsedragt (TSJ). Næste udenfor Lille Vildmose indfinder sig 21/10 2 Gjøl Bredning (AB). Større forsamlinger findes 18/11 25 Nors Sø (ELH), 25/11 43 og 9/12 44 Ulvedybet (BKR), 17/12 20 Lønnerup Fjord (HHN) og samme dag 20 Nors Sø (PHM). 18/12 ses 22 i Lund Fjord (HHN) og året sluttet af med 28/12 39 Ulvedybet (HHN).

Sum: 2459. 1. halvår 1733, 2. halvår 726. Indsendere 113.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	369	664	528	168	4	-	-	7	4	6	253	456

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

En formodentlig tilbagevendende Hjelmskallesluger han i Lille Vildmose blev iagttaget 27/4 (WJ TEO m.fl.). Fuglen kan være samme som er observeret i området november 2015 – januar 2016, og igen i oktober samme år. Fun-

det er godkendt af SU i kategori D, da arten er hjemmehørende i Nordamerika og sandsynligvis undsluppet fra fangenskab.

Arten er SU art.

Hjelmskallesluger (og Taffeland, Trolband og Hættemåge), Lille Vildmose, 27. april 2017. Foto: Willy Jørgensen.

Rustand *Tadorna ferruginea*

Arten er ikke set i 2016-17, men en hybrid Rustand x Gravand er observeret ved Nordmandshage 14/9 og 21/9 samt 6/10 (alle PR). Hybrider er indenfor den seneste

årrække næsten forekommet årligt i Limfjordsområdet med flest fund fra Vejlerne og Nordmandshage.

Rødhovedet And *Netta rufina*

Et enkelt fund i 2017, 29/10 1 han Vestsøen, Bygholm

Vejle (JSP AR). Seneste fund er fra Agger Tange i 2014.

Atlingand *Anas querquedula*

Helt klart et godt år for arten og bedste år siden 2003 (708). Der bliver lagt stærkt ud med hele 73 fugle i marts måned, hvor ankomst normalt er efter den 20/3. Tendensen er dog, at fuglene dukker tidligere og tidligere op. Første ses allerede 12/3 4 Kogleaks (LIFO). De næste følger lige efter 13/3 2 Uggerby Strand (LPA) og 14/3 1 Bygholm Nord Rørskov (HHN). En stor observation fra Læsø i marts hvilket samtidig bliver årets største, 20/3 10 Rønnerne (JKJ).

I første halvår ses den på mange lokaliteter under træk med største 1/4 8 Lille Vildmose (JLA CR), 2/4 9 Halvær Sø og Ådal (RWR), 7/5 7 Juelstrup Sø (TSE).

Få ynglefugle er indrapporteret af denne art, som fluktuierer en del i antal/indrapporteringer fra år til år. De

Sum: 706. 1. halvår 627, 2. halvår 79. Indsendere 104.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	73	219	243	92	27	49	3	-	-	-

sikre ynglefund bliver fundet Juelstrup Sø hun med op til tre unger (TSE), Biskær hun med ni unger (PSC) og Strandby hun med fem unger (OSK). Derudover er arten registreret som sandsynlig ynglende i Sønder Lem Vig (PKR) og Fjordholmene (HHN). Hovedparten af den ret fåtallige danske ynglebestand ser ifølge Atlas III ud til at findes i Nordjylland.

Fra juni er det overvejende på ynglepladserne den registreres, bortset fra følgende: 1/7 2 Grynderup Sø (GM), 17/7 1 Gravlev Sø (TSE), 24/7 1 Lille Vildmose (JKT), 7/8 1 Agger Tange og samme sted 9/8 5 (begge TVN). Sidste i 2017 er afkommet fra ynglefuglene i Juelstrup Sø, som holder til i området indtil 24/9 2 (TSE). En ret sen forekomst.

Knarand *Anas strepera*

Kun ynglefund behandles.

Få indrapporterede ynglefugle i år, hvilket hovedsagligt skyldes manglende tal fra Vejlerne. Alle nævnes: Bunken Klitplantage 1 hun med op til 9 unger (HSC), Lille Vildmose 1 hun med 4 unger (HAC), Kogleaks 6 ynglefugle (HRC SUB), Biskær 1 hun med 9 unger (PSC) og

Vesterø Mejeriby 1 hun med 3 unger (Eigil Thomasen). Det giver en sum på fire sikre ynglefund, hvilket er langt under normalen (30+). Knarand har dog i forbindelse med Atlas III (2014-2017) vist fremgang og er konstateret som sikker eller sandsynlig ynglefugl i 31 kvadrater – 9 i Nordvestjylland og 22 i Nordjylland.

Knarand, Lille Vildmose, 20. september 2017. Foto: Jan Skriver.

Pibeand, Bygholmengen, 30. november 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Pibeand *Anas penelope*

Kun ynglefund behandles, men der er ingen indrapporteret i år. Status for arten er dermed stadig, at den er en meget sjælden ynglefugl i landsdelen og oftest i Vejlerne,

når den så yngler her. Sidst med sikkerhed fundet ynglende nævnte sted i 2003.

Spidsand *Anas acuta*

Kun ynglefund behandles. Ingen sikre ynglefund i år, men to sandsynlige fra Fjordholmene og Hannæs (HHN). Begge drejer som observerede ventehanner. Det er i forbindelse med Atlas III (2014-2017) konstateret, at arten

er gået markant tilbage i landet. I Nordjylland er der i perioden blot konstateret tre ynglefund, to i Vejlerne og et på Agger Tange.

Krikand *Anas crecca*

Kun ynglefund behandles.

Tre sikre fund ligger inden for normalen. Juelstrup Sø hun med seks unger (TSE), Strandenge ved Brødengrøft to voksne med antageligt to kuld (TN). Desuden mulige ynglefugle set på følgende lokaliteter: Skarvsøen, Skagen (KNP MJH) og Måstrup Mose (CP). Krikanden er yderst fåtallig som ynglefugl, men det lave indrapporterede an-

tal giver sandsynligvis ikke et helt reelt billede af bestanden.

Dog er det er i forbindelse med Atlas III (2014-2017) konstateret, at arten er gået markant tilbage i landet, således også i Nordjylland. I perioden er arten konstateret som sikker eller sandsynlig ynglefugl i 30 kvadrater – 8 i Nordvestjylland og 20 i Nordjylland.

Amerikansk Krikand *Anas carolinensis*

Tre fugle er set i 2017, efter at arten sprang 2016 over i Nordjylland. 19-29/4 1 han Agger Tange (SVP HHL HHN), 29/4 1 han Viskum (TBR STA CSS TRK) og 29/11-

26/12 1 han Ulvedybet (HHN BKR).

Siden år 2000 er der set 29 fugle i Nordjylland, og med enkelte undtagelser er arten årlig.

HØNSEFUGLE

Vagtel *Coturnix coturnix*

2017 byder på 221 fugle, hvilket er væsentligt under 10-årsgennemsnittet på 314 fugle. Årets total er således den laveste siden 2013. Dette kan sikkert blandt andet tilskrives et koldt forår/sommer.

Arten ankommer til normal tid, idet årets første høres 2/5 1 Rønbjerg (GTW) efterfulgt af 7/5 1 Hvidbjerg ved Skive (SR) og 11/5 1 Hedegårde ved Vegger (HMT). I alt høres syngende/territoriehævdende fugle på 94 forskellige lokaliteter, hvilket er væsentligt flere end sidste år (70), selvom der registreres færre fugle i alt i år. I lighed med de senere år er Vendsyssel og navnlig den syd-

østlige det klart bedste område for Vagtel. Årets største observationer bliver som vanligt gjort ved Sørig Strandenge: 21/6 10 og 20/7 22 (SØP). Øvrige større registreringer af syngende fugle er (lok. maks > 5): 26/5 5 Gårdbo Sø (LPA), 27/5 7 Gøgsig Mark (GRØN), 27/7 7 Ulsted (PAFR) og 30/7 6 Trynmose (CP).

De sidste fund bliver 17/8 1 sy. Store Vadsholt ved Ulsted og 1 sy. Galtrimmen (PR), 19/8 3 Gårdbo Sø, mens årets eneste september-fund samtidig runder året af 5/9 1 Uggerby Å (Vibholm-Sindal) (SWJ).

Sum: 221. 1. halvår 111, 2. halvår 110. Indsendere 60.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	57	54	89	20	1	-	-	-

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*

Det er kun ynglefund, der behandles. Der er indrapporteret ca. 170 ynglepar eller territoriehævdende fugle. Dette er en lidt lavere indrapportering end i 2016, hvor der var indrapporteret 188 ynglepar. Der er observeret ynglepar på 41 lokaliteter, der især er koncentreret omkring Skagen-halvøen, Himmerland og Vejlerne.

Lille Vildmose og Vejlerne er som tidligere år lokaliteterne med de største forekomster af ynglepar. Det er vurderet, at der i Lille Vildmose har været 50-60 ynglepar (HAC UTE GGU m.fl.), mens der i Vejlerne har været 23 ynglepar (HHN). Antallet af ynglepar har i de seneste

år været faldende i Vejlerne – fra 60 par i 2014 til 54 par (2015) til 34 (2016) til 23 par i 2017.

De efterfølgende lokaliteter med de største indrapporteringer af ynglepar er 9 Nordstrand, Skagen (KNP), 7 Juelstrup Sø (TSE KAH HEN m.fl.) og 6 Fyrkat Engsø (CSS FJU).

Første unger observeres 1/6 Lille Vildmose (UTE), 4/6 Lille Vildmose (AS) og 7/6 Tømmerby Fjord (HRC).

I 2017 er der i ATLAS III registreret 19 kvadrater med sikkert ynglende og 15 kvadrater med sandsynlig ynglende.

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Det er vanskeligt at vurdere den samlede total for Nordisk Lappedykker, da der for flere af lokaliteterne er en lang række observationer, der tidsmæssigt er sammenfaldende. En vurdering er, at der har været omkring 50 fugle i Nordjylland, hvilket er en total i den lavere ende. Som tidligere år er der forår og efterår en del observationer i Nors Sø. Observationerne er typisk af 2-3 fugle, men 21/11 observeres der 8 (JVI). Dette bliver sammen med en observation 19/3 8 Selbjerg Vejle (MCH) årets største total.

Lidt usædvanligt er det i 2015 og i 2016 blevet til flere observationer af Nordisk Lappedykker i Juelstrup Sø i sommerperioden. I 2017 får mange observatører også glæde af denne flotte fugl, da to fugle i en måned opholder sig i søen.

Der er observationer fra følgende lokaliteter:

Agger Tange: 25/9 1 (KHK).

Nors Sø: 7/1-8/4 5 observationsdage med største 25/3 3 (SEP) samt 14/10-10/12 9 observationsdage med største

Sum: 49. 1. halvår 25, 2. halvår 24. Indsendere 53.

21/11 8 (JVI) og 15/10 4 (GGU).

Nørre Vorupør: 14/10 1 (GGU).

Arup Vejle: 25/11 1 (PHM).

Selbjerg Vejle: 18/3 2 (HHN), 19/3 8 (MCH) og 28/3 1 (CSS).

Ulvedybet: 7/6 2 (BKR).

Juelstrup Sø: 13/5-13/6 2 sommerdragt – 18 observationsdage (TSE KAH HEN m.fl.) samt 23/8 2 (UTE).

Gravlev Sø: 5/4 1 (RWR).

Als: 16/4 2 (UB).

Horneks Odde: 23/7 1 (ET).

Skagen: 5/5 1 Nordstrand (JHC), 24/10 1 1K Guldmajsøen (JOK ROC KK ASJ KNP).

Måndsopgørelsen omfatter en vurderet opgørelse over det reelle antal fugle, der er observeret i Nordjylland. I materialet er åbenlyse gengangere fravalgt, således at eksempelvis de to fugle ved Juelstrup Sø, der observeres kontinuerligt i maj og juni kun er medtaget som en observation af to fugle den første dag de observeres.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	-	11	5	3	4	1	2	1	8	9	3

Nordisk Lappedykker, Skagen, 24. oktober 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Med 1746 fugle er årets total på niveau med 2016, hvor der blev observeret 1814.

De første ses tidligt 12/3 1 Grynderup Sø (JEAL), hvilket er 2-3 uger før den normale ankomst. Herefter observeres de næste fugle 25/3 4 Jordbro Engsø (BEJE), 26/3 7 Jordbro Engsø (TRK) og 31/3 1 Ulvedybet (RSN). I den efterfølgende periode begynder fuglene at indfinde sig på ynglepladserne, og den første større observation er 13/4 44 Jordbro Engsø (TBR).

Det bliver også fra Jordbro Engsø, at første halvårs største observationer registreres. Det bliver 4/5 106 (TBR), 27/5 100 (TRK) og 11/6 75 (BEJE).

Der er indrapporteret yngel fra Sem Sø (TN), Biskær (PSC), Jordbro Engsø (TRK), Sønder Mose, Viborg (VL MHH), Halkær Sø (PHJ), Lille Vildmose (HAC AK TL

m.fl.) og Juelstrup Sø (TSE HEN AO m.fl.). Der er samlet indrapporteret 49 ynglepar med Jordbro Engsø som største ynglelokalitet med 21 par med 29 unger (TRK). Det skal bemærkes, at der mangler yngleoptælling fra tidligere kendte ynglelokaliteter som eksempelvis Vilsted Sø. Der har dog her sandsynligvis været yngleforekomst i år, da der 6/5 registreres 15 fugle (HHB).

I Vejlerne, der tilbage i 2014 og 2015 havde en bestand på godt 40 ynglepar, har der i 2016 og 2017 ikke været ynglefugle (HHN).

I løbet af sensommeren samles fuglene på en række lokaliteter, hvor blandt andet Hjarbæk Fjord tidligere år har huset en del fugle. I 2017 er der herfra blot følgende observationer 9/9 8 (TRK) og 16/9 3 (SA). Observationen 16/9 bliver også årets sidste.

Sum: 1746. 1. halvår 1381, 2. halvår 365. Indsendere 91.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	13	271	604	493	270	72	23	-	-	-

DUER

Huldue *Columba oenas*

Huldue behandles i årets rapport kun med ynglefund.

Der er indberettet yngleaktivitet fra 54 lokaliteter, og på baggrund heraf kan bestanden opgøres til mellem 100 og 125 par. Den store spredning skyldes, at det ligesom i tidligere opgørelse er vanskeligt at vurdere bestanden ud fra en opgørelse af især syngende hanner.

Fra en af artens nordjyske kernelokaliteter Rold Skov er der registreret 24 par (HAC AHO KAH HEN m.fl.). Dette er cirka en halvering i forhold til 2016. Der er dog ikke noget, som tyder på en reel tilbagegang i ynglebestanden, men mere et resultat af den optællingsmæssige akti-

vitet i området.

Ud over Rold Skov-området er de største forekomster af ynglefugle 23/3 6 Hammer Bakker (ATL), 23/3 6 Solbjerg Sønderkov (TN), 13/4 15 Græsholm (SØP AWN) og 12/6 7-12 Tofte Skov (HAC ATL TC).

I ATLAS-projektet viser udbredelsen, at Hulduen især er registreret i området syd for Viborg samt i den østlige del af Vendsyssel og i de østlige og centrale del af Himmerland. I 2017 er der i forbindelse med Atlas-projektet sket registrering af sikker yngel i 5 kvadrater og sandsynlig yngel i 30 kvadrater.

Turteldue *Streptopelia turtur*

Antallet af observerede Turtelduer varierer en del fra år til år. I 2015 var der op imod ti fugle, i 2016 fire og i 2017 vurderes det, at der har været op til seks fugle.

Årets første observation er 17/5 1 Glargårde (TN). Det er måske den samme, der dagen efter observeres i Skagen (ROC KMO KNP m.fl.). Næste observation bliver 22-23/5 1 Sennels Hede (HFN POHP JBE) fulgt af 26/5 1 Skagen (CSS TA ROC m.fl.). Sidste observation i første halvår bliver 26/6 1 Nors (HRC). I andet halvår er der en enkelt observation 8/10 1 Villerslev (HRC).

Turteldue (og Kernebider), Sennels Hede, 23. maj 2017. Foto: Henrik F. Nielsen.

Natravn, Skagen Klitplantage, 27. maj 2017. Foto: Lars Grøn.

Natravn *Caprimulgus europaeus*

Der bliver i 2017 observeret 413 fugle, hvilket er flere end i både 2016 (355) og i 2015 (394).

De første nordjyske fugle observeres typisk i begyndelsen af maj. Ankomsten er således til normal tid med første 6/5 1 Ålbæk Klitplantage (CSS) og 14/5 1 Hvims (TLY).

I forhold til den store forekomst i 2016 med 213 syngende eller territoriehævdende hanner på 44 lokaliteter, så er 2017 indrapporteringen væsentlig lavere. Der bliver på 32 lokaliteter registreret 146 syngende eller territorie-

hævdende hanner. I forhold til 2016 er der større indrapportering fra lokaliteter som Hvidbjerg Plantage 27/5 11 sy. (TNY), Torup Plantage 27/5 16 sy. (BN) og Ålbæk Plantage 19/5 11 sy. (HSC).

Årets sidste er 19/9 1 Klitmøller (SAL), 22/9 1 Skagen (ROC) og 23/9 1 Skagen (SKAF).

Atlas-projektet viser især forekomst i områderne på Skagen-halvøen, i klitplantagerne i Thy og Hanherred, på Læsø og syd for Skive-Viborg.

Sum: 413. 1. halvår 245, 2. halvår 168. Indsendere 70.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	147	98	106	53	9	-	-	-

GØGEFUGLE

Gøg *Cuculus canorus*

I de seneste 10 år (2007-2016) har antallet af observerede fugle varieret mellem 874 (2007) og 1349 (2013), mens gennemsnittet har været på 1121. Med 954 observerede fugle i 2017 er der således tale om et år noget under gennemsnittet.

De første Gøge ankommer normalt i de sidste dage af april eller de første dage i maj. I 2017 bliver de første fugle observeret 2/5 1 Halkær Ådal syd for Vegger (HMT) og 1 Skinderup (EM), hvilket således er et normalt ankomsttidspunkt. For Gøgens fænologi i Nordjylland skal henvises til Fugle og Dyr i Nordjylland 2010 (side 98). I de to seneste år er der blevet indrapporteret henholdsvis

300 syngende og 333 syngende fugle. Antallet af syngende fugle er i 2017 på niveau hermed med 294 på 189 lokaliteter.

De største forekomster af syngende fugle bliver 22/5 8 Lille Vildmose (HAC), 22/5 8 Tofte Skov (ATL) og 15/6 10 Østerild Klit (HRC).

Tilsvarende andre år sker der fra juli et markant fald i antallet af observerede fugle. De sidste observeres til normal tid i midten af september – 10/9 1 Skagen (SKAF KNP), 14/9 1 Skagen (ROC SKAF) og 18/9 1 Skagen (ROC).

Sum: 954. 1. halvår 892, 2. halvår 62. Indsendere 181.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	541	351	37	17	8	-	-	-

Gronbenet Rørhøne, Østerådal, 24. august 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Vandrikse *Rallus aquaticus*

En rekordhøj årssum. For at finde andre år med mere end 2000, skal man tilbage til 2002 med 2136 og 2003 med 2006. Summen kan variere meget fra år til år. Indenfor de seneste ti år er den laveste sum fra 2010 med 602 og den højeste fra 2012 med 1923.

Fra første halvår er største antal af rastende/overvintrende fugle 2/17 Tjele Langsø (TRK), 13/212 Hirsholm (SØP) og 14/210 Grenen (ROC).

Der er i alt indsendt 164 syngende/territoriehævdende ynglefugle/par i DOFbasen fordelt på 53 lokaliteter. Her nævnes yngleobs på over ni. Fra Vejlerne Han Vejle 10

(SSW) og Vesløs Vejle 10 (TRK), Lille Vildmose 25 (HAC) og fra Viborgeggen Nørreådal, Vejrum-Øby 10 (LM) og Kølsen 10 (TRK). Derudover er der indsendt sandynlige/sikre yngleobs fra 39 Atlaskvadrater, som ikke også er i DOFbasen.

Fra andet halvår kan nævnes følgende observationer, 15/912 Kølsen (TRK), 16/910 Tovsig (JPK), 17/910 Gravlev Sø (TSE) og 4/1111 Grenen (ROC). Det bemærkes også, at forekomsten i månederne november og december er væsentligt større end normalt.

Sum: 2229. 1. halvår 1243, 2. halvår 986. Indsendere 185.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
79	66	246	341	301	210	123	151	264	130	207	111

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Efter tre år med en årssum på over 100 er summen nu under middelværdien for de foregående 10 år på 98.

Årets første fugle høres i Lille Vildmose 3/41 (SSL) og 10/42 (GRØN) efterfulgt af 16/41 Selbjerg Vejle (MLU). Der er i alt indsendt registreringer af 26 ynglende/territoriehævdende fugle fordelt på 12 lokaliteter. Her stammer de fleste obs fra Vejlerne med 16 territorier, hvoraf kan nævnes 6/55 Selbjerg Vejle (HHN) og 6/56 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og Lille Vildmose 3/4-

14/728 (mange gengangere), hvor der i alt er optalt tre territorier. Derudover er der fra Nørreådal hørt fra Vis-kum 1, Torsager 1 (LM) og Thisted Sø 1 (TBR) og fra Skive-egnen Skive Ådal 1 (AO) og Jordbro Engsø 3 (TRK STA). Endvidere er der fra Klokkeholm-kvadratet i Vendsyssel indsendt en mulig yngleobs fra Atlas-projektet, som ikke samtidig er i DOFbasen.

Årets sidste fugle høres 7/71 Torsager (LM), 14/72 Lille Vildmose (SBL) og 11/81 Skiveren (SWJ).

Sum: 71. 1. halvår 66, 2. halvår 5. Indsendere 26.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	5	34	27	4	1	-	-	-	-

Engsnarre *Crex crex*

En meget lav årssum, betydeligt lavere end middelværdien for de foregående 10 år på 81.

Årets første fugle høres 5/6 1 Ellidshøj (JMPJ), 19/6 2 Stagsted Enge (MON), som er årets største obs og 21/6 1 Svangær (SVP).

Der er i alt optalt 11 syngende fugle på 10 lokaliteter i DOFbasen. Bortset fra Svangær i Thy er de alle fra Vendsyssel, hvor der udover Stagsted Enge høres Engsnarre følgende steder, Trynmose 29/7 1 og 30/7 1 (CP), 10/7

1 Sørig Enge (BM), 1/7 1 Gårdbo Sø (EO), 1/7 1 Hvidemose ved Gårdbo Sø (EO), 23/6 1 Uggerby Å (MCH) og 23/6 1 Fjelsted (MCH) samt fra Himmerland, hvor der udover ved Ellidshøj, høres en fugl ved Simested Ådal 7/7 og 8/7 (EM JEAL TRK). Der er optalt syngende fugle i 14 Atlaskvadrater, som ikke også er registreret i DOFbasen. Her er der også en enkelt obs fra Thy, ved Ydby, og resten er fra Vendsyssel og Himmerland.

Sum: 14. 1. halvår 7, 2. halvår 7. Indsendere 11.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	-

TRANER

Trane *Grus grus*

Et markant fald i sum. I 2016 var summen 23.137, men årets sum er ikke meget forskelligt fra de foregående år, den lægger sig pænt mellem summen i 2014 på 16.050 og summen i 2015 på 16.791. I 2016 blev Trane indberettet af 375 forskellige personer, dette bliver overgået i 2017 hvor hele 396 personer har indberettet Trane til DOFbasen. Det er fjerde år i træk, at der er indtastet observationer i alle årets måneder. Første halvårs største observationer bliver 6/5 75 Bygholm Vejle (HHN), 7/5 85 Thorup Fjordholme (MJO) og 17/5 79 Lille Vildmose (SA LAN). HHN's yngletal fra Vejerne melder om ti yngle-

par i de østlige Vejler og to i de vestlige. I Atlas III er der i 2017 indtastet sikre eller sandsynligt ynglende Trane i 10 kvadrater i Nordvestjylland og i 23 kvadrater i Nordjylland.

Andet halvårs største observationer kommer alle fra Bygholm Vejle med 25/9 202 (SAL), 27/9 240 (JPK) og 1/10 218 (KR). Der er også store observationer med over 100 fugle fra andre lokaliteter, alle nævnes: 12/9 125 Lille Vildmose (KHA), 16/9 101 Gårdbo Sø (SWJ), 18/9 115 Råbjerg Hede (PBJ) og 21/9 142 Thorup og Klim Fjordholme (HHN).

Sum: 16.101. 1. halvår 7304, 2. halvår 8797. Indsendere 396.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	16	124	1561	1554	3006	1043	891	2026	3952	1762	114	52

Trane, Thorup og Klim Fjordholme, 1. oktober 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

Årssummen for Hvidnæbbet Lom ligger omtrent på gennemsnittet for de seneste fem år, som er på 18,4 fugle. Fuglene er nogenlunde ligeligt fordelt på de to halvår. I første halvår er der følgende observationer fra Skagen: 28/4 1 Ø Nordstrand (ROC), 2/5 1 NV Nordstrand (KMO JHC KNP m.fl.), som trak over land i "is-lomsporet", 3/5 1 Ø Nordstrand (KMO EKR KNP m.fl.), 4/5 1 Ø Nordstrand (KMO KNP JHC m.fl.), 6/5 1 Ø Nordstrand (KMO EM EKR m.fl.). Alle er adulte fugle i sommerdragt. Vi skal uden for Skagen for at finde det eneste martsfund og det med hele to fugle 17/3 2 2K V Roshage (TRK).

Sum: 19. 1. halvår 8, 2. halvår 11. Indsendere 34.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	2	1	5	-	-	-	-	11	-	-

Derudover er der blot ét andet fund i første halvår, 4/5 1 ad. sdr. NØ Hirtshals Fyr (PR).

Ganske som forventet ses der ingen i sommermånederne. Der ses kun fugle i Nordjylland i oktober måned i andet halvår. I Skagen drejer det sig om 21/10 2 SØ Grenen (ROC), 22/10 3 SØ Grenen (ROC ASF EC JOK) og 23/10 2 Ø Grenen (ROC AB m.fl.). Alle er adulte fugle i sommerdragt. Uden for Skagen drejer det sig om 5/10 1 V Roshage (FRO HHN TRK m.fl.), 16/10 1 1K R Hirschholm (HBØ), 16/10 1 subadult R Deget (AWN) og endelig 23/10 1 ad. sdr. NØ Hirtshals Fyr (LPA).

Islom *Gavia immer*

Gennemsnittet for de sidste fem år lyder på 59 fugle, så vi ligger lidt over i år og ser 47% flere fugle end sidste år, som var halvdårligt. Første halvår starter med en vinterobservation, 4/1 1 ad. vdr. V Roshage (HHN). Herefter skal vi helt ind i april før vi ser den næste Islom, 5/4 1 ad. sdr. NV Grenen (ROC SBR FLS m.fl.). Fra Skagen får vi næsten kun fugle under forårstrækket i maj og her er den mest bemærkelsesværdige observation 12/5 6 ad. sdr. NV (ROC SSH KT m.fl.). Dette tangerer den gamle rekord på seks fugle fra 2011, som dog er blevet slået to gange siden - i 2014 med ni fugle på Grenen og sidste år med syv fugle ved Syrodde. Det bliver til en enkelt større observation mere i foråret i Skagen med 4 ad. sdr. NV Grenen og Nordstrand (ROC KMO JHC SA m.fl.). Uden for Skagen er det ligesom sidste år Syrodde på Læsø, som gør sig gældende. Her er der to observationer 16/5

1 ad. sdr. N (PR) og 18/5 3 ad. sdr. N (PR).

Der gøres et sommerfund 28/8 1 3K sdr. R Grenen (KNP m.fl.). Den første i efteråret kommer en lille uges tid senere, da der 2/9 findes en fotogen 2K vdr. fugl rastende på vandet ved Roshage (SVP). Begge disse kan være oversommende idet de næste, som ser ud til at indikere begyndelsen af efterårstrækket i vores område, optræder først en måned senere med 5/10 1 ad. odr. V Roshage (TRK FRO JBE HHN m.fl.) og 1 ad. R Aså Havn (HAC). Efterårets største observationer fra Skagen bliver 21/10 2 ad. Grenen (ROC) og 29/10 2 ad. Grenen (KNP ROC AB MJH m.fl.). Uden for Skagen bliver der kun gjort observationer af enkeltfugle og alle disse observationer er fra Roshage bortset fra 27/10 1 ad. odr. R Røddhus Strand (SDY DBK). Årets sidste bliver 27/11 1 vdr. SØ ind i Kattegat (ROC).

Sum: 63. 1. halvår 37, 2. halvår 26. Indsendere 92.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	-	3	33	-	-	1	1	15	9	-

Islom, Skagen, 20. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

Rødstrubet Lom, Skagen, 10. september 2017. Foto: Jan Skrubbeltrang.

Rødstrubet Lom *Gavia stellata*

Årets resultat bliver en nedgang på 16% i forhold til sidste år. I de seneste år har der været rekordhøje tal for Rødstrubet Lom i Nordjylland, hvilket er svært at forklare i forhold til den lidt nedadgående tendens for verdensbestanden (BirdLife International 2018 - IUCN Red List for birds). Skagen virker til at ligge lige på trækruterne for fugle der skal til Skandinavien og Rusland, men man ved endnu ikke så meget om trækruterne for arten. Vi kan bare konstatere, at der ses næsten 15.000 fugle i første halvår i Skagen. Igen i år præges sumskemaerne af en dårlig dækning uden for Skagen i maj måned, som traditionelt set er den største måned. Det kunne være interessant med daglig dækning i Hirtshals, Hanstholm og på Læsø i maj måned for at se, hvordan disse lokaliteter ville klare sig i forhold til Skagen. Første vinterperiode byder ikke på nogen observationer på over 1000 fugle med den største observation 13/1 504 NV Grenen (KNP ROC JOK). Ellers topper første halvår i Skagen med disse observationer ved Nordstrand, 30/4 666 (KMO JSP JHC m.fl.), 6/5 1052 (KMO EM EKR m.fl.), 7/5 923 (KMO

JHC ABB m.fl.) og 9/5 1682 (KMO JHC SAK m.fl.). Uden for Skagen er de største observationer fra Hirtshals Fyr, 26/4 586 NØ (BKR), 4/5 338 NØ (PR) og 9/5 473 NØ (LPA).

Der er en smule oversomrende fugle med største antal i Skagen 2/6 67 Grenen (ROC MKP MCH) og største antal uden for Skagen 23/6 17 N Voerså Havn (PR). Efterårstrækket ser ud til for alvor at begynde i oktober og de største dage i Skagen bliver 9/12 436 Grenen (ROC EC SØS) og 24/12 400 Grenen (ROC TMO JOK). Fra andre lokaliteter er de største antal 5/10 331 Roshage (TRK HHN JB m.fl.) og 29/12 300 Roshage (SDY DPK). Ligesom i første vinterperiode er der heller ingen observationer på over 1000 fugle i anden vinterperiode, hvilket er bemærkelsesværdigt i forhold til de seneste år, hvor der er blevet slået flere vinterrekorder, ikke mindst sidste år, hvor rekorden igen blev slået 3/2 med 2665! Hvis tendensen fortsætter med flere fugle i danske farvande, så skal der måske bare en vinterstorm mere til, før rekorden bliver slået igen.

Sum: 28.712. 1. halvår 20.305, 2. halvår 8.407. Indsendere 191.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2529	510	2030	5766	8893	577	255	342	611	3345	1764	2090
Skagen	1644	198	1557	3770	7710	523	189	302	187	947	1164	1545
Skagen procent	65%	39%	77%	65%	87%	91%	74%	88%	31%	26%	66%	74%

Sortstrubet Lom *Gavia arctica*

Der observeres 41 fugle flere end sidste år.

Årssummerne har været relativt stabile siden 1986 med et gennemsnit på 289. Sortstrubet Lom er en ret fåtallig art i Danmark, og der er sjældent observationsdage i træktiden i Nordjylland på over to individer. I første halvår er den største forekomst fra Skagen 15/5 8 R Grenen og Nordstrand (ROC JB m.fl.). Den største observation uden for Skagen gøres 16/5 med 9 S Syrodde (PR).

De oversomrende fugle er som sædvanlig hovedsageligt fra Ålbæk Bugt. Sidste år var der ikke særligt mange her,

men i år er vi tilbage til normalen. De største dage for oversomrende bliver 5/7 14 Tranestederne (MHH), hvoraf to er i sommerdragt, 7/7 17 Tranestederne (MHH) og 15/7 17 odr. Ålbæk Bugt (CHJ). Alle er rastende.

September og oktober bliver de bedste måneder i andet halvår, når man ser bort fra de oversomrende fugle. Den største observation fra Skagen bliver 13/9 med 5 ad. sdr. SØ Grenen (ROC KNP m.fl.). Uden for Skagen er der kun én observation med mere end to, 19/9 3 V Hamborg (SAL).

Sum: 382. 1. halvår 170, 2. halvår 212. Indsendere 111.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	5	26	113	26	114	10	30	31	18	9
Skagen	-	-	4	20	89	18	12	5	18	19	8	4
Skagen procent	-	-	80%	77%	79%	69%	11%	50%	60%	61%	44%	44%

Sortbrynet Albatros *Thalassarche melanophris*

Siden 2014 har Sortbrynet Albatros været en fast gæst ved Nordjyllands kyster. For 2017 foreligger der et godt fund af en fugl set 8/10 ved Skagen i godt en time (KNP ROC m.fl.). Fuglen er angivet som 4K+ i femte dragt.

Denne fugl blev fulgt fra 3/10, da den bliver observeret ved Grosshamn i Bohuslän på den svenske vestkyst. I de næste dage kan den følges langs den svenske vestkyst frem til 5/10, hvor den ved Torekov om formiddagen ses forsvinde mod Danmark. Her bliver den observeret om eftermiddagen ved Liseleje i Nordsjælland frem til mørkets frembrud. Næste dag 6/10 observeres

den vesttrækkende og ved middagstid meldes den fra Sjællands Odde. Senere samme dag om eftermiddagen observeres den ved Fornæs, hvor den raster, indtil den trækker mod nord sidst på eftermiddagen.

Observationen ved Skagen falder således i naturlig sammenhæng med den tur rundt i Kattegat, som albatrossen gennemfører i dagene fra 3/10 til 8/10.

For en nærmere beskrivelse af forekomsten af Sortbrynet Albatros skal henvises til artikel i Pandion fra oktober 2017 "Ny sortbrynet albatros på Kattegatturné".

Arten er SU-art.

Lille Stormsvaler *Hydrobates pelagicus*

For den generelle udvikling i forekomsten i Nordjylland skal henvises til grafisk oversigt i Nordjyllands Fugle 2015.

Efter at arten ikke blev observeret i 2016 i Nordjylland, bliver der i 2017 set to, 13/9 1 NV Grenen (KNP ROC m.fl.) og 5/10 1 V Roshage (FRO TRK HHN m.fl.).

Stor Stormsvaler *Oceanodroma leucorhoa*

For den generelle udvikling i forekomsten i Nordjylland skal henvises til grafisk oversigt i Nordjyllands Fugle 2015.

I 2017 er der syv observationer af 12-13 fugle, der er fordelt med en fugl i første halvår og 11-12 i andet halvår. Alle observationer nævnes 10/3 1 fou. Skagen (KNP ROC), 3/10 1-2 SV Ørhage (JSP SVP m.fl.), 5/10 6 V (FRO HHN TRK m.fl.), 12/10 2 V Ørhage (SVP), 12/10 1 R Skagen (ROC JOK m.fl.) og 2/11 1 V Roshage (KHK).

Fundet fra 10/3 er det første forårssfund i Nordjylland. Observationerne fra 3/10 fra Ørhage kan på baggrund af de tidsmæssige angivelser sandsynligvis regnes som to forskellige. Det kan supplerende nævnes, at der i første halvdel af oktober blev observeret Stor Stormsvaler flere steder langs den jyske vestkyst på strækningen mellem Roshage og Blåvands Huk. Største observation fra den jyske vestkyst ud over de seks fugle fra Roshage bliver 12/10 4 Nørre Lyngvig.

Malleuk *Fulmarus glacialis*

Malleuk, Bulberg, 2. juli 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

I forhold til gennemsnittet i de seneste 10 år på 27.863 fugle, er totalen for 2017 på 15.175 lavere. Antallet varierer dog meget fra 6820 i 2010 til 63.339 i 2007. Som i de seneste år er det især fra Skagen, at der er indrapporteret Mallemukker. Materialet herfra, der er sammenstillet af KNP, udgør 10.038 fugle svarende til 66%. De efterfølgende lokaliteter er Skagerrak 3236 (21%) og Roshage 1519 (10%). Observationerne er således samlet

Sum: 15.175. 1. halvår 7258, 2. halvår 7917. Indsendere 96.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	34	2	66	327	216	6613	1676	3841	58	1293	689	360
	19	2	53	299	199	4996	1173	2565	54	193	223	262

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griseus*

Med 29 fugle bliver 2017 væsentligt under gennemsnittet for de seneste 10 år. I perioden fra 2007 til 2016 er der i gennemsnit observeret 64 varierende fra 17 i 2013 til 154 i 2007. For udviklingen i forekomsten skal henvises til grafisk oversigt i Nordjyllands Fugle 2015.

I første halvår ses kun en enkelt fugl, og der er tale om noget så usædvanligt som et vinterfund – 30/1 1 Skagen (ROC). Der har ikke tidligere været januar-fund i Nordjylland.

I andet halvår ses arten hovedsageligt i oktober (22 ud af 28). De ses især ved Ørhage 9, Skagen 8 og Roshage 4.

Sum: 29. 1. halvår 1, 2. halvår 28. Indsendere 15.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	-	-	-	-	-	5	-	22	1	-

Atlantisk Skråpe/Scopolis Skråpe *Calonectris borealis/diomedea*

Der foreligger en godkendt observation 8/8 1 Ålbæk (LPA CJ). Desuden et dokumenteret fund 12-15/8 1 Grenen.

Første bliver 12/8 1 Agger By (HBØ) og 12/8 1 Agger Tange (LYT) – måske samme fugl, selv om der er flere timer mellem iagttagelserne. Næste observation bliver 12/9 1 Ørhage (TBR). I dagene omkring 3-6/10 foreligger iagttagelser fra Skagen, Klitmøller, Ørhage, Roshage, Lild Strand, Rødhuse Strand og Nordmandshage, hvor alle er af en enkelt fugl undtagen 3/10 2 Roshage (JBE), 3/10 5 Ørhage (JSP) og 4/10 2 Ørhage (JSP). En observation ved Nordmandshage 6/10 1 (PR) bliver årets eneste fra Kattegat kysten. Årets sidste bliver 28/10 1 Ørhage (GM) og 20/11 1 Skagen (KNP).

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Almindelig Skråpe *Puffinus p. puffinus*

Med 32 observerede fugle bliver 2017 noget over gennemsnittet for de seneste 10 år. Der er i perioden fra 2007 til 2016 i gennemsnit blevet set 24 ex. varierende fra 6 i 2012 til 57 i 2009. For udviklingen i forekomsten skal henvises til grafisk oversigt i Nordjyllands Fugle 2015.

Skagen bliver med 21 ex. ud af de 32 observerede lokaliteten med flest. Noget usædvanligt bliver langt hovedparten af fuglene observeret i juni.

I første halvår er der kun observationer fra juni måned

Sum: 32. 1. halvår 21, 2. halvår 11. Indsendere 9.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	21	3	7	-	1	-	-

– alle nævnes, 1/6 3 Skagen (JHC KNP ROC), 8/6 3 Skagen (ROC) 13/6 1 Ejstrup Strand (RSN), 15/6 1 Skagen (ROC), 25/6 1 Skagen (ROC), 25/6 2 Ørhage (TRK), 26/6 5 Skagen (ROC), 26/6 1 Slettestrand (CSS), 26/6 3 Rødhuse Strand (RWR) og 27/6 1 Skagen (ROC).

Andet halvår har følgende, 4/7 3 Roshage (TBR), 7/8 1 Skagen (ROC KNP), 8/8 1 Skagen (KNP LPA ROC), 14/8 2 Skagen (ROC), 21/8 2 Skagen (KNP ROC PBA), 21/8 1 Roshage (JBE) og årets sidste 29/10 1 Skagen (ROC).

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus*

Der er blevet godkendt to observationer fra 2016 – 7/9 1 S Roshage (TBR) og 7/9 1 S Ørhage (HHN), mens der for

2017 er godkendt 27-29/8 1 Grenen (RT m.fl.). Arten er SU-art.

Skråpe sp. *Puffinus sp.*

Der er tre observationer af ubestemte skråper i 2017 – 10/4 1 N Kattegat, Læsø (MHH), 1/5 1 N Hou Nord-

strand (OK) og 12/7 1 SV Lild Strand (ESB).

STORKE

Sort Stork *Ciconia nigra*

Året har 13 observationer, fordelt på seks datoer men nok fire fugle, hvilket er et ret normalt år. Spændende er det, at to af observationer er fra skovområder. Nemlig 24/5 1 Rold Vesterskov (AHO) og 10/6 1 ad. Høstemark Skov (APN). Begge er skove, som har potentiale til yng-

lende Sort Stork. Storken, som har flest indsendere, ses 30/5 til 1/6 1 2K Lindholm Vejle og Boddum Strandenge (SUP LN TRK MSJ PUR MCH JHC HHL JSP). Årets eneste observation i andet halvår er 16/8 1 ad. Hanstholm-reservatet (PHA BDP).

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Materialet er forsøgt rensset for gengangere på enkeltdage, men den enkelte stork vil være talt med på flere datoer. Der er altså ikke set 188 forskellige storke i Nordjylland i 2017. Foråret var ventet med spænding i Nørreådalene. Ville sidste års storke vende tilbage (se artikel i Nordjyllands Fugle 2016)? Alt begynder lige efter storkebogen, hannen fra 2016 ankommer til Øby 15/3 (LM TBR MSU) og er årets første stork i Nordjylland, så den er i meget fin tid i forhold til at gennemføre yngel. Storken flyver rundt i området og besøger områdets forskellige reder, bygger lidt på dem og forer dem med halm. Den knebber ivrigt fra rederne, men der kommer bare ikke en hun. Så intet nyt storkepar i 2017. Årets første storke uden for

Nørreådalene er 18/3 1 Velds Krat (ERE) og 22/3 1 Aalborg (CR). Første observation af Hvid Stork i Skagen er 4/4 1 (mange indsendere) og største observation i Skagen er 17-18/5 3 (mange indsendere). Samlet ses Hvid Stork på ni datoer i foråret ved Skagen. Endelig er det måske de samme fire storke, der ses på skiftende lokaliteter hen over foråret på følgende lokaliteter, 17/4 4 Størvorde (WJ), 1-3/5 4 Otting Hede (JSF), 3/5 og 4/5 4 Oddense (GM JSF) samt 7/5 4 Bindslev (JSF). Forårets sidste observationer er 13/6 1 Havredal (AO), 26/6 2 Gerå (HAC) og storkeåret slutter med årets største observation og den eneste fra andet halvår, 28/8 6 Frederikshavn (HSC).

Sum: 188. 1. halvår 182, 2. halvår 6. Indsendere 109.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	31	66	78	7	-	6	-	-	-	-

Hvid Stork, Viskum, 18. marts 2017. Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Et fald i sum i forhold til 2016 hvor summen var 1111. Det er ved at være reglen, at der registreres Rørdrum i alle årets måneder. Siden 2011 er eneste år uden "fuldt hus" 2014, her var der ingen observationer i januar. Årets første observationer er 15/1 1 Tømmerby Vejle (PAA), 15/1 1 Lund Fjord (HHN), 16/1 1 Sønder Lem Vig (GM) og 16/1 1 Hæsum (IKI). HHN har indberettet ynglefugle fra Vejlerne gennem en årrække. I 2017 er der et markant fald i paukende Rørdrum fra 133 i 2016 til 97 i 2017. Det

Sum: 928. 1. halvår 847, 2. halvår 81. Indsendere 216.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	6	4	133	285	267	152	60	3	12	2	1	3

Fiskehejre *Ardea cinerea*

Arten bliver kun behandlet i forhold til ynglefugle. I DOF-basen er der fem indtastninger af ynglefugle i Nordvestjylland, 2/3 5 Agger By (SVP), 9/5 26 Selbjerg Vejle (HHN), 14/5 20 Karup Å, Hessellund-Vallerbæk (JAV), 17/6 15 Karup Å, Vallerbæk-Skyggehale (JAV) og 22/6 21 Ørslevkloster Sø (TN). I ATLAS III er der indtastet 16 lokaliteter med "sikker" eller "sandsynligt" ynglende Fiskehejre. I 2016 var der kun seks lokaliteter, så en pæn

højeste antal er fra 2008 med 170 ynglefugle og det laveste er fra 2011 hvor HHN kun har optalt 57. Eneste anden lokalitet med et stort antal paukende fugle er Lille Vildmose. Størst indberetning her er 12 fugle (HAC GRØN). Der er meldt om paukende fugle fra 55 lokaliteter, men en stor del af disse lokaliteter er med i området Vejlerne. Årets sidste observationer er 11/12 1 Lille Vildmose (KRD), 14/12 1 Han Vejle (HRC) og 15/12 1 Han Vejle (PES).

stigning. I DOFbasen er der fem indtastninger af ynglefugle i Nordjylland, 26/3 15 Skærum Å (JTN), 2/4 25 Oksholm Skov (BKR), 10/5 1 Jennes Sø (EMI), 20/5 80 Rørdal Lergrave (TC) og 24/6 4 Hals (BN). I ATLAS III er der 13 lokaliteter med sikre eller sandsynlige ynglefugle. Igen en stigning fra 2016 hvor der var seks lokaliteter.

Fiskehejre, Østerild Fjord, 9. september 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sølvhejre *Egretta alba*

Summen for 2017 viser, at der stadig er stor fremgang for Sølvhejre.

I 2016 var summen 967. I 2016 var der 168 forskellige personer, der indtastede observationer af Sølvhejre i Nordjylland. I 2017 er dette tal steget til hele 271. Det er første år, at der registreres Sølvhejre alle årets måneder. Der er observeret Sølvhejre på 78 forskellige lokaliteter. En række af disse lokaliteter, kan dog samles under området Vejlerne. I Aage V. Jensen Fondes nyhedsbrev fra

Vejlerne – september 2017 bliver der informeret om hele fire par ynglende Sølvhejre i Vejlerne. En fremgang fra det ene par i 2016, da arten første gang ynglede i Nordjylland. Årets største observationer kommer også fra Vejlerne 27/3 23 Kogleaks (UGS JFA) og 29/8 17 Bygholm Vejle (LPA). Den sidste observation, som vil blive fremhævet, er en stor trækobservation, noget der nok kommer mere af i de kommende år, 9/9 14 SV Skagen (LOU).

Sum: 1692. 1. halvår 243, 2. halvår 1449. Indsendere 271.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	6	1	27	54	65	90	254	284	421	326	132	32

Silkehejre *Egretta garzetta*

Den samme fugl figurerer mange gange i materialet, men på forskellige datoer. Det kan være svært at komme med et bud på, hvor mange forskellige fugle der tale om. Det er usædvanligt, at arten ses gennem hele december.

De første ses i maj, 7/5 1 Bygholm Vejle (BON), 14/5 1 Lille Vildmose (TC) og 15/5 1 Grenen (ROC KNP AOWN JHC m.fl.). I løbet af året bliver der set Silkehejre på otte forskellige lokaliteter, alle nævnes. I Vejlerne ses én fugl 7/5 (BON) samt op til tre fugle næsten dagligt i perioden 8/6 til 3/9. I Lille Vildmose ses en fugl 14 og 26/5 (TC

HMS) og to fugle fra 23/8 til 9/12 (mange indsendere) samt én så sent som 26/12 (Anne Katrine Thomsen via HAC). Viskum har tre observationsdage fra 23/5 til 31/5 (MHH SA TRK KAL KBN TBR AVJ). Største observation er af to fugle. Ved Grenen ses udover førnævnte 18/5 1 (ROC SA LAN SSN NHV m.fl.). Ulvedybet har tre observationsdage 18/5 (CSS BKR VFL), 24/5 (JBE) og 3/11 (LJ), førstnævnte med to fugle. Ved Birkemose på Læsø ses to fugle 4-5/7 (FHK). Sluttelig skal nævnes 25/5 1 Hou (JJ ARA SSL AF) og 1/8 3 Biskær på Mors 1/8 (PSC).

Sum: 111. 1. halvår 29, 2. halvår 82. Indsendere 53.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	13	16	15	30	7	6	15	9

Silkehejre, Birkese, 20. september 2017. Foto: Jan Skriver.

Skestork (og Sølvmåge, Sildemåge og Lysbuget Knortegås), Trolldholme, 18. maj 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Et markant fald i årssum, fra 18.082 i 2016 til 12.056. Vi skal dog kun tilbage til 2013 for at finde en lavere årssum, her var den 8747.

Årets først observationer er fordelt på tre forskellige lokaliteter, 26/2 1 Pyt Odde (JJ), 2/3 7 Attrup Enge (JPK) og 3/3 1 Ulvedybet (BKR). Som det fremgår af nedenstående skema, er der kommet tre nye danske ynglekolonier i 2017 og antallet af reder er steget fra 266 i 2016 til 331 i 2017, så en solid fremgang for Skestorken. Af disse findes de 151 par indenfor det område Nordjyllands

Fugle dækker, hvilket er en fremgang fra 97 par i 2016. Første halvårs største observationer er 20/4 75 Hornsgård Holm (TSE HHB), 7/6 49 Agger Tange (JPK) og 30/6 75 Bygholm Vejle (FRP) og andet halvårs største observationer er alle fra Vejlerne, hvor største er 24/7 194 Bygholm Vejle (PBE). Uden for Vejlerne er de største 16/7 82 Biskær (GM) og 9/8 78 Agger Tange (SPP). Årets sidste er 4/10 10 Bygholm Vejle (CSS), og 8 Ulvedybet (BKR), 8/10 2 Bygholm Vejle (JJ) samt 22/10 1 Tæbring Enge (ASB).

Sum: 12.056. 1. halvår 2497, 2. halvår 9559. Indsendere 252.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	1	234	536	665	1061	3968	4267	1270	54	-	-

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vår Holm	27	31-32	30	37	33	35	45	76	50	35	4
Høje Sande	17	21	21	43	0	38	67	90	108	145	118
Langli	2	4	8	13	25	25	36	26	19	5	47
Borreholm		6	?	0	0	0	0	0	0	0	0
Klægbanken				1	0	0	0	0	18	0	8
Rotholmene, Limfjorden										2	3
Muddermarens Ø					3	0	0	1	0	0	0
Treskelbakkeholm					0	2	2	0	1	0	0
Melsig, Vejlerne					8	0	2	7	4	2	10
Venø							0	3	12	19	22
Hornsgård Holm							15	11	42	55	57
Djævleøen, Ringkøbing					15	3	0	0	0	0	0
Mandø										3	1
Trolldholme, Limfjorden											55
Tunø Røn, Hou											2
Hjørnø											4
I alt	46	62-63	59	94	84	103	167	213	254	266	331

Udviklingen 2007-2017 i antallet af reder i danske kolonier med ynglende Skestorke (Jan Skriver).

Sule *Sula bassanus*

Lidt over 79,2% af årets observationer kommer fra Skagen, hvor materialet er blevet sammenstillet af KNP. Ud over 79.185 observerede fugle ved Skagen, så er lokaliteterne med flest observerede Roshage 4087 (4,1%), Nordmandshage 4040 (4,0%) og Ørhage 2466 (2,5%). Årstotalen er på niveau med 2016, hvor der blev observeret 99.205 fugle. 2017 har således den næsthøjeste to-

tal, der nogen sinde er registreret i Nordjylland. Den højeste årstotal var 2013 med 117.604.

I første halvår er de største observationer uden for Skagen 17/3 354 Nordmandshage (AB) og 24/3 120 Voerså (BLA), mens det i det andet halvår er 14/9 538 Nordmandshage (PR). 5/10 350 Roshage (JBE), 5/10 382 Nordmandshage (PR) og 17/10 1190 Ørhage (GGU).

Sum: 99.935. 1. halvår 33.332, 2. halvår 66.602. Indsendere 175.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3912	1985	15760	5530	1974	4171	8490	11771	11512	20206	8918	5695
Skagen – sum	3523	1548	12400	4825	1556	3322	6622	8926	7863	14969	8319	5313
Dato og største månedstal Skagen	23/1 587	25/2 336	19/3 1500	8/4 821	19/5 258	11/6 400	4/7 684	22/8 1000	25/9 1289	5/10 1741	18/11 995	9/12 1253

Sule (og Knopsvane), Skagen, 13. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

Topskarv *Phalacrocorax aristotelis*

Arten er fra den 1. januar 2017 fjernet fra listen over de arter, der skal behandles af SU. Det gælder dog ikke fund øst for Skagen.

Der bliver i alt observeret 30 fugle, hvilket er mange i forhold til tidligere år. Stigningen i antallet kan blandt andet hænge sammen med, at der i Bohuslän på den svenske vestkyst findes en voksende bestand. Denne bestand talte i 2016 160 par (Fågelåret 2016/SOF).

Sum: 30. 1. halvår 26, 2. halvår 4. Indsendere 33.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11	-	6	-	8	1	-	3	1	-	-	-

Skarv *Phalacrocorax carbo*

Gennemgangen af Skarv omhandler kun ynglefugle. På landsplan er der en stigning på godt 4,5% i antallet af ynglepar i forhold til sidste år, mens antallet af kolonier på landsplan faldt fra 83 kolonier i 2016 til 79 i 2017. I Nordjylland er der ingen nye kolonier. Her er antallet af reder faldet med 11%. Det mest markante fald i de sidste ti år er fortsat Tofte Sø, hvor der i 2005 var knap 4000 reder, men hvor der i dag kun er 245 reder tilbage. I 2017 blev i alt 4855 reder i 17 danske skarvkolonier berørt af lovlige regulerende tiltag. Der er typisk tale om, at æggene bliver olierede. For fem ynglelokaliteter i Nordjylland skete der regulering af ynglebestanden: **Sdr. Rønner** – 50 reder bliver olieret. **Knogen, Læsø** – 12 reder bliver olieret. **Hirsholmene** – 571 reder bliver olieret. I

Alle observationer er fra Skagen og nævnes her: 31/1 11 (ROC), 10/3 5 (KNP ROC), 19/3 1 (ROC MHT KNP RSN JEAL), 12/5 4 (ROC m.fl.), 13/5 1 (COR RS), 18/5 1 (JMPJ TVN ROC), 21/5 1 (JHC SA PHJ m.fl.), 22/5 1 (SLA), 14/6 1 (ROC) og fra andet halvår 14/8 1 (ROC), 22/8 2 (ROC KK), og 12/9 1 (KNP ROC SKAF). Arten er SU-art for de indre farvande. Der må ikke referes til observationer, der ikke er godkendt af SU.

de områder hvor der ikke skete regulering af reder, var klækningssuccesen høj, og en meget stor andel af ungerne fra disse reder blev flyvefærdige. **Agger Tange** – 30 reder, svarende til hele kolonien, bliver olieret. **Ejerslev Røn** – 1 rede bliver olieret. Naturen fandt også ud af selv at regulere ynglebestanden af Skarv. Der er tilsyneladende ikke ved de nordjyske kolonier været tæt prædation af Havørn, som der blandt andet er konstateret i Ringkøbing Fjord. Det blev dog for kolonien på Skagen Nordstrand konstateret, at en ræv svømmede ud til kolonien og tømte reder for indhold. Det er uvist, om ræven havde flere besøg i kolonien, men mange af Skarverne forlod kolonien, og der blev kun produceret ni flyvefærdige unger i alt.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Danmark total	35261	33700	32851	28015	25189	27109	24586	30503	31076	31682	33171
Antal kolonier	59	57	59	65	61	64	65	76	73	83	79
Nordjylland total	7538	7770	6821	5869	5001	4973	4400	4820	5371	5833	5209
Skagen Nordstrand	0	0	0	6	25	61	98	146	230	248	244
Hirtshals	0	0	15	22	27	34	47	65	114	121	90
Sdr. Rønner	0	0	0	55	55	0	0	55	56	50	238
Knogen, Læsø	73	147	0	40	47	0	0	0	0	31	12
Hirsholmene	1616	1694	1178	1063	1197	1100	738	817	704	1252	1136
Ndr. Rønner	83	0	0	80	5	55	61	78	100	140	100
Melsig	790	1160	1121	942	850	1127	784	710	858	990	1149
Rørdal Lergrave	170	329	347	330	263	326	421	582	587	633	568
Rønholm	0	0	0	0	0	406	433	370	134	381	242
Vårholm	494	476	650	470	0	0	0	240	402	117	0
Troldholmene	30	0	0	0	100	0	43	0	0	0	0
Tofte Sø	2669	1985	1755	1515	1201	753	878	731	811	281	245
Kielstrup Sø	468	324	312	338	404	230	220	215	240	210	280
Ejerslev Røn	0	175	15	70	43	173	13	15	134	230	1
Flyndersø	210	281	370	370	392	280	407	395	480	485	498
Rotholmene	514	486	345	168	0	0	0	150	250	270	262
Hald Sø	206	174	252	188	196	133	101	97	108	91	114
Agger Tange	156	482	402	147	135	231	91	78	90	220	30

Antal reder i nordjyske skarvkolonier 2007-2017. Kilde: Bregnballe, T. & Nitschke, M. 2017. Danmarks ynglebestand af skarver i 2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 40 s. – Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 103.

Triel *Burhinus oedicnemus*

Et godkendt fund, 10-11/5 1 Søndenaen (CP m.fl.). Det er det 22. nordjyske fund af Triel. Fra året 2000 og frem har der med denne været ni fund, seneste observation i Nordjylland er fra 2013. Arten er SU art.

Triel, Søndenaen, Tversted, 11. maj 2017. Foto: Brian Skram.

Klyde *Recurvirostra avosetta*

Arten bliver i 2017 kun behandlet i forhold til ynglefugle. I Atlas III og DOFbasen er der, rensat for gengangere, indtastet 521 ynglefugle, som må give i alt 261 ynglepar. Disse ynglepar er fordelt på 20 forskellige lokaliteter. Først en række lokaliteter med kun et par, Jerup Strand (AWN BKR MCH), Lille Vildmose (AK), Nørholm Enge (ML), Strandenge N for Møllerup Sø (GM), Hannæs (HHN), Karby (LUEK), Buksør Odde (SMK), Rødding Hede (GM), Selde (GTW), Østerby (PEØ), Albæk (SØP), Nibe (PHJ HHN), Fjordholme (HHN), Sigsgårdsmark

ved Lille Vildmose (TN). De næste lokaliteter har mellem to og seks ynglefugle, Nordmandshage 2 (HAC), Løgstør Holme og Lendrup Sandø 4 (BLN) og Gerå Enge og Strand 6 (HAC). De sidste fire lokaliteter har alle et ret stort antal ynglefugle, Voerså Enge og Havn 92 (SØP PR), Ulvedyb 86 (BRK), Agger Tange 140 (PHM) og Bygholm Vejle 167 (HHN HRS SUB). En senere optælling på Bygholmengen giver dog kun 38 par, mens der i de vestlige Vejle er to par (HHN).

Hjeje *Pluvialis apricaria*

Ingen indtastninger hverken i DOFbasen eller i ATLAS III af ynglende eller muligt ynglende Hjeje i Nordjylland. Vi skal tilbage til 2013 for at finde den seneste regi-

strering af ynglefugle i Nordjylland. Her ynglede et par på Agger Tange og fik unger på vingerne.

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Nordvestjylland har ret usædvanligt kun forårsobservationer af rastende fugle på tre lokaliteter. Årets observationer begynder med trækkende fugle 30/4 1 N Bulbjerg (HHN EM TRK AS) og 1/5 2 Ø Vangså Hede (JKK). De tre lokaliteter i Nordvestjylland er 2/5 4 R Hundborg (KØJ), 7/5 3 R Sjørring Sø (TRK) og Egebaksande 13/5 17 og 14/5 3 fugle (LIFO KØJ).

Lokaliteterne i Nordjylland med forårsobservationer er 2/5 4 Klim Fjordholme (GRØN CSS), Jerup Strand 4/5

2, 5/5 2, 6/5 2 og 13/5 3 (EO UKS m.fl.), Ølands Vejle 5/5 8 (BKR), 14/5 7 (JJ), 15/5 30 (BKR) 18/5 6 (CSS) og 22/5 9 (PBE). Søndenaen 16/5 31 og 17/5 22 (mange indsendere). Desuden 17/5 3 Tversted (KMO OAO) og Grenen 17/5 1 (ROC ABB), 23/5 1 SV (KNP ROC RSN TL m.fl.) og 31/5 2 N (ROC DJ SBR JVI). Observationer om efteråret er ikke årlige. 2017 har to observationer, nok af den samme fugl 12/9 1 og 16/9 1 Febbersted (LIFO).

Sum: 263. 1. halvår 261, 2. halvår 2. Indsendere 50.

Lille Præstekrave *Charadrius dubius*

Rekordsum, som klart overgår sidste års rekordsum på 636. Årets første observationer er til normal tid 1/4 1 Tange (KAHA), 1/4 1 Gravlev Sø (PHJ) og 2/4 1 Vejrum Vest Sø (TRK LM). Første halvårs største observationer er 3/5 13 Kølsen-Skals (TRK EM) og 14/6 15 Gravlev Sø (TSE). Der er indberettet ynglefugle fra 10 lokaliteter i

Sum: 853. 1. halvår 628, 2. halvår 225. Indsendere 100.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	183	285	160	155	49	21	-	-	-

Nordvestjylland og 20 i Nordjylland – alle med et par. Andet halvårs største observationer er 4/7 9 Ulvedybet (BKR) og 6/9 9 Jerup Strand (AFJ). Årets sidste bliver set til normal tid 15/9 1 Uggerby Strand (KUP MCH), 23/9 1 Uggerby Strand (SRS) og 27/9 1 Saltum Strand (VAG).

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

2017 blev et år uden observation af Hvidbrystet Præstekrave. Siden år 2000 har det været tilfældet i årene 2001,

2002, 2005 og 2012.

Stor Regnspove *Numenius arquata*

Kun ynglefund behandles. Hvor mange ynglepar, som reelt findes på de nordjyske hedearealer, bliver der nok aldrig helt styr på. Mange fugle er indrapporteret som syngende og territoriehævdende tidligt på sæsonen, men det er nødvendigvis ikke lokale ynglefugle. Hvis man regner de største antal syngende/territoriehævdende fra de enkelte lokaliteter, opnås en "ynge"-bestand på 112. Tager man derimod sikre og sandsynlige fund fra ATLAS-projektet ender man på 5 sikre og 6 sandsynlige ynglefund. Sandheden ligger derfor nok et

sted imellem 5 og 112 ynglefund! I 2016 blev bestanden vurderet til ca. 53 par.

Største antal (SY/TH) er registreret på følgende lokaliteter: Tofte Sø 16, Tornbakkerimmen 15, Bådgårdsvig 6, Harboslette 6, Rødhus 6, Råbjerg Hede 6, Tranestederne 6 og Troldkær 6 (TC JKI AO JBE RWR PMA JKI CP). Sikre fund fra ATLAS: Kollerup Plantage 1 par, Ejstrup Klit 1 unge, Store Vildmose 4 æg, Kandestederne 4 æg og Kølvrå 1 par.

Stor Kobbersnepe *Limosa limosa*

Første halvår er som sædvanlig der, hvor de fleste fugle ses. Borttrækket efter ynglen foregår hurtigt fra først i juli, og fra august skal hovedparten af de sete fugle måske regnes for racen *islandica*. Denne race har eget afsnit. 2/3 dukker de første tre fugle op på Agger Tange (STP), og dernæst ses 13/3 3 Ulvedybet (VFL) – max. fra denne lokalitet i foråret. Allerede 18/3 befinder ynglebestanden af den elegante langbenede vadefugl sig på Bygholm Vejle, hvor 77 fugle tælles (HHN). Dette bliver samtidig årets suverænt største observation. Som det også plejer at være, ses Stor Kobbersnepe kun på få lokaliteter. Der er mange obs. dage fra Vejlerne, hvor max. antal allerede er nævnt. Desuden 2-3/4 1 Lille Vildmose (TL VAG TBA PQ), fra Agger Tange flere dage med max. 3/4 19 (CHJ), 13/4 1 Jordbro Engsø (TBR), 29/4 1 Bobakker (SSL), 6/5 1 og 13/5 hele 25 Ørum Sø (MHH KTR) – ynglefugle som har opgivet? Desuden 21/5 2 Gerå Enge og Strand (KNI), Ulvedybet og Gjølbredning har 13/3-3/4 1-3 fugle (BKR RSN m.fl.) samt 2/5 1 og 11/5 1 (BKR GBL). Endelig 6/6 10 Egense Hage (DFS), som er en meget stor

Sum: 1030. 1. halvår 740, 2. halvår 290. Indsendere 101.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	153	227	222	138	65	148	64	12	-	-

observation på østkysten. Hvor mon de kommer fra? I juli ses der en enkelt 1K fugl på Bygholmengen ved flere lejligheder (JPK KMO TRK). Det udgør beklageligvis det samlede yngleresultat fra lokaliteten. Ellers er bestanden opgjort som følger, Vejlerne 93 par fordelt med 91 i øst (Bygholm Vejle) og 2 i vest (Veslør Vejle) (HHN) samt Agger Tange 15 par (HRC SUB). Fuglene er på vej sydpå fra juli, og i begyndelsen af august registreres 1/8 21 Agger Tange (KDP), som første større ansamling. De fleste observationer gøres i øvrigt på Agger Tange og i Vejlerne. Udenfor de to lokaliteter nævnes alle observationer: 10/7 1 og 3/9-17/9 op til 2 Ulvedybet (KHK BKR), 17/7 1 og 13/8 15 S Nordmandshage (ALPA AB), 27/7 3 V Gjølbredning (BKR), 14/8 3 Biskær på Mors (GM), 18/8 1 Øster Hurup Havn (KEV), 22/8 1 Vejrum Vest Sø (GM), 27/8 2 Jerup Strand og Enge (HSC), 31/8 1, 10/9 1 og 20/9 hele 7 Lille Vildmose (JG GGU JJJ FINJ). Sidste fugle ses 4/10 9 og 16/10 3 Bygholm Vejle (CAHE GGU).

Islandsk Stor Kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Mange Stor Kobbersneppe af *islandica*-racen lagde vejen forbi Nordjylland i 2017. Renset for gengangere og langtidsstationære, som der var en del af, blev årets total på ca. 68 fugle. Dertil kommer ikke-racebestemte fugle, som sandsynligt er af den islandske race. Som navnet mere end antyder, kommer denne fugl fra Island (ynglebestand vurderet til 25.000 par 2015), men Færøerne, Shetlandsøerne og Nordnorge har også mindre bestande, der kan opholde sig i Nordjylland under trækket. Nylige optællinger viser, at den nordnorske bestand nok er mindre end forventet. I 2011 blev bestanden vurderet til 50-60 ynglepar, men i 2016 kun til 4-9 par, så det er nok kun et fåtal af de nordjyske fugle, som stammer derfra. Adskillige ynglepar kan dog være overset i det store land mod nord. Ud fra materialet ser det ud til, at Islandsk Kobbersneppe i højere grad raster i længere tid på lokaliteterne i Nordjylland end de tiltrækkende (og borttrækkende lokale ynglefugle) af *limosa*-racen. Det harmonerer også bedre med den kortere afstand til overvin-

trings-områderne for *islandica* (Vesteuropa) end for *limosa* (Vestafrika).

Første halvårs fugle drejer sig udelukkende om fugle set i Ulvedyb: 24/1-15/4 (6 obs. dage) med max. 4 24/1 (BSØ BKR KHK).

Andet halvårs fugle nævnes: Første med angivelse af *islandica*-racen er 5-6/8 1 1K Bygholm Vejle (RSN RDN m.fl.). De følgende bliver: 9/8-11/9 op til 13 (5 obs.-dage) Agger Tange (TVN JBE TRK m.fl.), 13/8-25/10 op til 6 (19 obs.-dage) Gerå Enge og Strand (HAC SØP), 18/8-8/11 1 (4 obs.-dage) Ulvedyb (KHK BKR), 23-24/8 3 Vejrum Vestsø (TBR TRK), 24/8 3 Viskum (LM), 27/8 1 Stokenge (PR), 3-9/9 3 Lille Vildmose (HAC), 11/9-16/10 op til 6 (5 obs.-dage) Bygholm Vejle (HHN RSN GGU m.fl.), 20/9 6 Krik Vig (SVP), 21/9 2 og 1/10 1 Nordmandshage (PR AB), 8/10 10 Glombak (HHN) og 26/10 2 Roddenbjerg Sø (SVP). Årets sidste er ligesom første fra Ulvedyb, 8/11 1 (BKR).

Sum: 200. 1. halvår 18, 2. halvår 182. Indsendere 20.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	9	7	-	18	-	-	-	38	121	22	1	-

Stenvender *Arenaria interpres*

Super-flot år med næsten dobbelt så mange fugle som gennemsnittet for de seneste 10 år. Forekomsterne præges af fugle fra Agger Tange og Hanstholm-området, samt fra trekantsområdet Strandby-Bratten-Hirsholmene. Uden for disse lokaliteter ses ofte encifrede antal af rastende fugle, og dertil lidt trækkende fra Skagen. Januar har en usædvanlig observation fra det indre af Limfjordsområdet: 28/1 27 Hvalpsund (KJLJ). Fra vintermånederne kan desuden nævnes 13/2 24 Hirsholm (SØP), 19/2 34 Agger Tange (RQ) og 25/2 53 Rugholm Stene (LPA). Det er samme områder i foråret, som også har de højeste antal og mest stedfaste fugle, 9/4 38 Rugholm Stene (MCH), 1/5 72 Hirsholm (SØP) – som også bliver årets største og 7/5 32 Agger Tange (SB HHN m.fl.). Forårets sidste større flok tælles 23/5 15 Sulbæk

(JG). I juni og juli ses fåtallige forekomster rundt omkring af nok sene forårstrækkende eller tidlige efterårstrækkende fugle.

Arten yngler kun på Læsø, hvor den er i tilbagegang. I 2017 meldes blot om 9-10 par på øen (PR).

Fra starten af august ankommer trækfuglerne med 1/8 29 ad. Agger Tange (RPA). Samme dag 16 Nordre Rønner (FHK), som kan være ynglefugle fra nærliggende Læsø. I Hanstholm-området ses 25/8 35 Havnen og 27 Roshage (TBR) – flest 1K fugle. Fra efteråret skal også nævnes 16/9 16 Agger Tange (NRA), 9/10 32 Græsholm (SØP) og 12/10 20 Roshage (SSW). Vinteren byder på 4/12 27 Bratten Strand (LBRJ) og 29/12 18 Hanstholm Havn (NRA).

Sum: 2847. 1. halvår 906, 2. halvår 1941. Indsendere 155.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	173	176	82	118	342	15	72	694	283	498	81	313

Stenvender, Roshage, 25. august 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Brushane, Tømmerby Fjord, 16. september 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Årssummen er højere end gennemsnittet for de foregående 10 år på 10.041, og er i denne periode kun overgået af 2011 på 16.205 og 2014 på 15.961. Det er specielt forekomsten i andet halvår, der er markant.

Årets første fugle ses 16/3 1 Debelenge (RSN), 16/3 4 Vesløs Vejle (HRC) og 17/3 1 Arup Vejle (HHN). Fra første halvår kan fra vestkysten nævnes følgende forekomster af trækkende/rastende fugle, Skagen 1/5-28/5 81 med de største 7/5 10 Grenen (GRØN), 13/5 16 Nordstrand (LRU) og 13/5 37 Buttervej (BKR) og Agger Tange 3/4-7/5 49 med den største 3/4 35 (CHJ). Fra Limfjorden nævnes Ulvedybet 31/3-27/6 392 med de største 3/5 57 (RSN) og 6/5 40 og 7/5 91 (begge BKR), Vejlerne 16/3-19/6 962 med de største 21/4 134 og 24/4 140 begge Vesløs Vejle (HRC), 9/5 124 Bygholm Vejle (HHN) og Kølsen 2/4-29/6 503 med de største 5/5 66 (TRK), 9/5 58 (TRK) og 14/5 100 (STA). Af indlandslokaliteter kan fra Himmerland nævnes Lille Vildmose, der 4/4-29/6 har 482 med de største 14/5 122 (DFS) og 17/5 45 (SA), Juelstrup Sø 18/4-20/6 70 med de største 6/5 11, 11/5 13 og 13/5 26 (TSE) og 6/5 20 Vilsted Sø (HHB). Endelig kan fra Nørreådal nævnes 2/4-10/5 30 med de største fra Viskum 4/5 4 (TRK) og 5/5 4 (TBR) og fra Skiveegnen 6/5 21 Grynderup Sø (JEAL). Det har været et meget dårligt yngleår med kun én "ynglehøne" i de Østlige Vejler og ingen i de Vestlige Vejler (HHN). I 2016 var der 17 i de østlige og 1 i de vestlige.

Derudover er der observeret en sikker "ynglehøne" på Agger Tange i forbindelse med Atlas-projektet (OTH). Fra andet halvår kan fra vestkysten nævnes Grenen, hvor der 13/8-9/10 ses 117 med de største 9/9 18 (KNP) og 20/9 11 (ROC) samt Agger Tange 19/7-21/11 215 med de største 7/8 26 (TVN), 11/8 14 (HBØ) og 16/9 20 (NRA) og fra østkysten Gerå, hvor der i perioden 1/8-25/10 ses 1080 med de største 20/9 170, 27/9 140 og 5/10 200 (alle HAC). Fra Limfjorden nævnes Ulvedybet 4/7-22/10 1838 med de største 16/9 359, 22/9 364 og 24/9 182 (alle BKR), Vejlerne 10/7-4/12 1802 med de største 11/9 350 Hov (BLK) og Bygholm Vejle 17/9 90 (NRA) og 21/9 203 (HHN), fra Biskær på Mors 17/7-23/9 388 med de største 6/8 9 (PSC), 8/8 10 (SC) og 23/9 320 (GM), Kølsen 17-13/10 1284 med de største 15/9 110 (TRK), 26/9 349 (TRK) og 27/9 375 (TBR) og 16/9 60 Skals Enge (STA). Fra Himmerland nævnes 28/8 190 Lindborg Ådal (RSN), i Lille Vildmose ses 10/7-7/11 743 med de største 14/9 85, 18/9 120 og 23/9 112 (alle HAC) og 3/10 24 Gravlev Sø (HAC). Fra Viborgegnen nævnes Nørreådal, der 2/8-9/12 har hele 2666 med de største 25/9 350 Viskum (TBR), 26/9 210 Nørreådal, Øby-Løvskaal (LM) og 27/9 337 Vejrum Vestsø (TRK) og endelig fra Skiveegnen Rettrup Kær 3/8-18/11 214 med de største 22/9 35 (MSU), 1/10 48 (SR) og 8/10 36 (GM). Årets sidste ses 4/12 17 Bygholm Vejle (AB) og 9/12 1 Viskum (TBR).

Sum 13.877. 1. halvår 2693, 2. halvår 11.184. Indsendere 150.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	73	743	1778	99	650	869	7959	1638	50	18

Kærløber *Limicola falcinellus*

En årssum pænt over middelværdien for de foregående 10 år på 90. Summen kan variere meget, idet den højeste sum i denne periode fra 2014 er på 216 og den laveste fra 2015 på 31.

Årets første fugle er fra Gerå 19/5 2 og 20/5 2 (HAC) og 20/5 1 Lille Vildmose (CSS). Fra første halvår stammer de største obs og største summer fra to lokaliteter. Fra Gerå rapporteres i perioden 19/5-22/6 52 fugle med årets to største observationer af hver 12 fugle 26/5 og 27/5 (HAC) og 28/5 6 (CBS) samt Ulvedybet, der 22/5-3/6 har 29 med den største 22/5 8 (BKR MON). Forårets sidste ses 3/6 1 Jerup Strand (BSC), 3/6 1 Ulvedybet

(BKR) og 22/6 1 Gerå (HAC).

Andet halvårs første fugle ses ved Bygholm Vejle, 19/7 1 (JODK) og 20/7 1 (GRØN). Fra østkysten ses ved Gerå 24/7-13/9 7 med den største 1/8 2 (HAC). Det er ikke normalt med Kærløber så langt ind i september som 13/9. Desuden Nordmandshage med 2/8 1 og 17/8 3, som er største i andet halvår (PR). Eneste lokalitet fra Limfjorden er Vejlerne, 19/7-22/7 5 Bygholm Vejle (sikkert samme alle dage) og 21/7 1 Østerild Fjord (JPK). Derudover er der følgende indlandslokalitet fra Himmerland, 22/7 1 Juelstrup Sø (TSE). Året sidste observation er førnævnte fra Gerå.

Sum: 106. 1. halvår 89, 2. halvår 17. Indsendere 40.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	81	8	8	6	3	-	-	-

Krumnæbbet Ryle *Calidris ferruginea*

Den tredjelaveste årssum indenfor de foregående 10 år, hvor gennemsnittet er på 997. Fra første halvår er der fra østkysten følgende observationer, Gerå 21/5 1 og 23/5 1 (begge SØP) og 24/5 1 Nordmandshage (PR). Alle øvrige forårsobs er fra Ulvedybet med følgende af hver en fugl 16/5, 19/5 og 21/5 (BKR) og 26/5 (JMPJ) samt forårets største 4/6 2 (SKRY).

I andet halvår ses de første fugle 16/7 2 Bygholm Vejle (JODK) og 16/7 2 Agger Tange (JBE). Fra vestkysten nævnes Uggerby Strand med 21/7-23/9 10 hvor af den største er 13/9 4 (MCH), 21/7 10 Lild Strand (JODK) og Agger Tange 16/7-16/9 41 med de største 22/7 16 (EM)

og 16/9 10 (NRA). Fra østkysten nævnes Jerup 23/7-4/9 11 med den største 23/7 5 (AWN), 21/7 12 Strandby (AWN), Gerå 19/7-20/9 30 med den største 19/7 16 (RSN) og Nordmandshage 27/7-1/10 19 med den største 21/9 9 (PR). Fra Limfjorden kan nævnes Ulvedybet, hvor der i perioden 26/7-30/9 ses 19 med de største 26/7 5 og 22/9 6 (begge BKR), Vejlerne 16/7-25/9 431 med de største fra Bygholm Vejle 21/7 48 (JODK), 23/7 59 (JPK) og 24/7 39 (VFL) og Kølsen 20/7-26/9 15 med de største 20/7 5 (TRK) og 21/7 6 (EM). Endelig kan nævnes årets sidste observationer, 30/9 3 Ulvedybet (BKR) og 1/10 1 Nordmandshage (PR).

Sum: 638. 1. halvår 9, 2. halvår 629. Indsendere 61.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	7	2	424	40	164	1	-	-

Krumnæbbet Ryle, Limfjorden ved Bygholmdæmningen, 29. august 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Temmincksryle *Calidris temminckii*

Den næstlaveste årssum indenfor de foregående 10 år, hvor laveste sum er fra 2010 på 442. Middelværdien for perioden er 1009.

Årets første observationer er fra Ulvedybet, 7/4 1 og 12/4 1 (BKR). Fra første halvår kan fra Skagen nævnes 13/5 21 Buttervej (BKR), fra Limfjorden nævnes Ulvedybet, der i perioden 7/4-24/5 har 240 med de største 15/5 38, 17/5 22 og 21/5 22 (alle BKR), fra Vejlerne nævnes 12/5 60 Lønnerup Fjord (HRC), som er årets største observation, og ved Kølsen ses 2/5-26/5 122 med de største 11/5 12 (EM), 14/5 58 (TRK) og 17/5 22 (TBR). Fra indlandslokaliteter nævnes fra Himmerland Lille Vildmose 10/5-23/5 22 med den største 20/5 8 (CSS) og Juelstrup

Sum: 651. 1. halvår 601, 2. halvår 50. Indsendere 64.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	8	592	1	20	24	6	-	-	-

Sø 4/5-26/5 53 med de største 13/5 16 (TSE), 15/5 6 (PHJ) og 17/5 7 (TSE) og fra Nørreådal Viskum, hvor der 8/5-27/5 ses 24 med den største dag 11/5 6 (TBR). Sidste observation fra forårstrækket er fra Grenen, 28/5 1 (JHC) og 7/6 1 (ROC).

Første fra andet halvår er 9/7 2 Ulvedybet (BKR) og 17/7 1 Juelstrup Sø (TSE). De største antal fra perioden er 5/8 5 Bygholm Vejle (RSN), 27/7 3 Ulvedybet (BKR) og 25/7 3 Kølsen (HK). Derudover nævnes følgende af hver to fugle, 1/8 Grenen (ROC), 15/8 Skiveren Strand (MCH) og 11/8 Aså Enge og Havn (LS). Årets sidste ses ved Uggerby Strand, 12/9 1 (PHP) og 13/9 1 (MCH).

Engryle *Calidris alpina schinzii*

Bestanden i Danmark er opgjort til 107-111 par, hvilket markerer en tilbagegang fra 119-123 par i 2016. Der er dog ikke foretaget en totaltælling, hvorfor enkelte tal er overført fra året før. De nordjyske tal er (antal par) Vejlerne 44, Agger Tange 18, Læsø 8-9. Markante tilbage-

gange i både Vejlerne og på Læsø (alle Naturstyrelsen og HHN PR JJA).

Der er desuden indsendt et muligt ynglefund fra Mariaer Fjord fra strandenge ved Brødensgrøft (TN).

Engryle, Bygholmengen, 11. maj 2017.

Foto: Henrik Haaning

Nielsen/Avifauna Consult.

Sortgrå Ryle, Agger Tange, 17. november 2017.
Foto: Henrik Haaning Nielsen/Aoifauna Consult.

Sortgrå Ryle *Calidris maritima*

En årssum under middel for de foregående 10 år på 520. Højeste sum for perioden er fra 2010 på 1268 og laveste fra 2014 på 353.

Fra første halvår kan fra vestkysten nævnes Agger Tange 8/1-9/4 36 med den største 15/1 21 (MHH) og 9/4 4 Flade Sø (SVP). Fra kattegatkysten nævnes Skagen Havn 30/1-14/5 21 med de største 5/2 4 (ROC), 7/2 5 (JOK) og 8/2 3 (LKJ), Rugholm Stene 25/2-17/4 24 med den største 9/4 9 (MCH), 7/3 5 Hou Nordstrand (FS) og endelig fra Hirsholmene 1/5 45 Hirsholm (SØP), som er årets største observation og 24/5 16 Græsholm (JG), som

Sum: 418. 1. halvår 184, 2. halvår 234. Indsendere 82.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	50	33	9	27	65	-	-	4	8	114	60	48

Dværgryle *Calidris minuta*

En årssum lidt under gennemsnittet på 794 for de foregående 10 år.

Årets første observationer er 16/5 2 Gerå (HAC), 17/5 1 Lille Vildmose (DFS) og 17/5 3 Juelstrup Sø (HHB). Fra første halvår kan fra østkysten nævnes Gerå 16/5-30/5 31 med de største 27/5 7 og 29/5 8 (begge HAC) og fra Limfjorden 23/5 14 Nørholm Enge (MLA), som er forårets største observation og Ulvedyb 18/5-4/6 25 med de største 24/5 9 (JBE) og 25/5 8 (SSL). Forårets sidste fugle ses 3/6 2 Jerup Strand (BCS) og fra Ulvedyb 3/6 3 (BKR) og 4/6 1 (SKRY).

De første fugle i andet halvår ses 15/7 Juelstrup Sø (TSE) og 15/7 2 Bådsgård Vig (AO). Fra vestkysten kan nævnes Grenen 20/8-3/10 28 med de største 16/9 3 (ROC)

Sum: 767. 1. halvår 78, 2. halvår 689. Indsendere 82.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	71	7	183	62	408	36	-	-

er forårets sidste obs.

Fra andet halvår kommer de første iagttagelser fra Roshage, 10/8 2 (TVN) og 25/8 1 (KHK) samt 25/8 1 Ørhage (JBE). Fra vestkysten i øvrigt kan nævnes 8/10 5 Lønstrup (GRAN), 18/10 6 Hamborg (GGU), Roshage 10/8-30/12 79 med de største 17/10 6 (MHR) og 27/10 7 (AKV), 22/10 5 Hanstholm (CAHE) og Agger Tange 7/10-29/12 81 med de største 21/11 14 (BJA), 29/11 20 (LRJ) og 1/12 20 (ELH), hvor de to sidstnævnte er de største antal fra andet halvår.

og 20/9 4 (MCH), 21/9 34 kysten ud for Tversted Plantage (PBJ), som er årets største forekomst, Uggerby Strand 18/8-23/9 74 med de største 15/9 12 og 16/9 17 (begge MCH) og 23/9 14 (SRS), 24/9 11 Hirtshals (PHP) og Agger Tange 7/8-26/9 55 med de største 3/9 16 og 9/9 15 (begge SVP). Fra østkysten kan nævnes 24/9 10 Jerup Strand (SKAF) og 26/9 11 Gerå (KSCH). Fra Limfjorden kan nævnes Ulvedyb, hvor der i perioden 16/8-1/10 ses 95 med de største 24/9 19, 30/9 24 og 1/10 14 (alle BKR), Vejlerne 17/7-8/10 188 med de største alle fra Bygholm Vejle Vestsø 21/7 17 (TRK), 24/7 18 (AWN) og 28/7 19 (FLP) samt Kølsen 20/7-27/9 67 med de største 26/9 26 (TRK) og 27/9 30 (begge TBR). Årets sidste fugle ses 3/10 1 Grenen (ROC) og 8/10 1 Bygholm Vejle (HHN).

Prærieløber *Calidris subruficollis*

Året gav et godkendt fund, 2/6 1 Jerup Strand (STE Lisbeth Vinzents m. fl.).

Derudover er følgende fund fra 2016 blevet godkendt 17/9 2016 Bygholm Vejle (HHN JHN HLÆ m fl.).

Fundene er nr. 13 og 14 i Nordjylland og nr. 55 og 56 i Danmark. Arten er udbredt i Nordamerika.

Arten er SU-art.

Stribet Ryle *Calidris melanotos*

Året gav følgende to fund, 3-4/5 1 hun Kølsen (TRK m.fl.). De efterfølgende dage blev den eftersøgt uden held. Det andet fund drejer sig om en fugl fra Bygholm

Vejle Vestsø, fundet 19/7 (HHN JPK m fl.) og set frem til 22/7.

Skovsneppe *Scolopax rusticola*

En årssum over middel for de foregående 10 år på 302. Fra første halvår kan nævnes følgende observationer af hver fire fugle, 7/1 Skagen Klitplantage (SWJ), 22/1 Øsø (PHM), 19/2 Torsager Skov (LM), 13/3 Pajhede Skov (JTN), 14/3 Bankes Marker, Skagen (LPA) og 20/3 Børglumkloster Skov (JTN) samt følgende af hver tre fugle, 7/1 Skiveren (SWJ) og 20/3 Skal Plantage (PHJ). Resten af observationerne er af højst to fugle.

Der er i alt indsendt 12 ynglepar fra 12 lokaliteter, hvoraf to er fra Atlasprojektet, men ikke indtastet i DOFbasen. Bortset fra to fra Læsø, 15/5 1 Læsø Klitplantage (FHK) og 22/7 1 Mosen (MF), er alle fra Himmerland. Et af ynglefundene drejer sig om en fugl, som flyver fra re-

den 6/6 i Tofte Skov (TC). Resten er sandsynlige fund med territoriehævdende/syngende fugle. Heraf er to ynglepar observeret gennem længere tid fra henholdsvis 27/4-7/7 Moskov (AHO) og 15/4-22/7 Als Odde, sommerhusområde (AHO).

De største obs i andet halvår er 12/11 10 Ålbæk Klitplantage (EC), 28/12 8 Hvidbjerg Kær (SR), følgende af hver syv fugle, 4/11 Linderumgård og 14/11 Lilleheden Klitplantage (begge SWJ) og følgende af hver fem fugle, 18/11 Donsted Kær, 9/12 Skagen Klitplantage og 10/12 Råbjerg (alle SWJ). Resten af observationerne er af højst tre fugle.

Sum 375. 1. halvår 197, 2. halvår 178. Indsendere 87.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	42	33	93	12	9	8	12	-	4	15	91	56

Tredækker *Gallinago media*

Forventeligt er årssummen ikke over rekorden på 89 fra 2016, men alligevel over næsthøjeste sum fra 2015 på 37. Eneste observation fra foråret er to fra Skagen, 16/5 1 Grenen (ROC PLO m.fl.) og 25/5 1 tråd op i Reservatet og efterfølgende set ved Grenen (CHJ og en del andre). Andet halvårs første er 15/8 1 Voldsted Kær (PHJ). De fleste fra sensommer/efterår stammer også fra Voldsted Kær 15/8-3/9 26 med de største 23/8 6 (UTE), 25/8 8 (LPA) og 26/8 4 (CSS). Der er givet en del gengangere blandt disse. Fra Himmerland i øvrigt 28/8

2 Lindenberg Ådal (RSN), 29/8 1 Storvorde Nørkær (GRØN), 29/8 1 Hasseris Å (RWR) og 22/8 2 Halkær Sø og Ådal (RSN). Fra Vendsyssel 1/9 1 Uggerby Å (SWJ), 28/8 1 Sønderkov ved Hjørring (LPA), 27/8 1 Damfener, Store Vildmose (PR) og 18/8 1 Bolle Enge (MON), fra Thy 7/9 1 Klim Fjordholme (RSN), Vejlerne 27/8 1 Bygholm Vejle (JPK) og 17/9 1 Vesløs Vejle (HRC), som er årets sidste obs. Endelig er der fra Viborgegnen 31/8 1 Nørreådal, Vejrum-Øby (LM).

Sum: 42. 1. halvår 2, 2. halvår 40. Indsendere 30.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	2	-	-	35	5	-	-	-

Enkeltebekkasin *Lymnocyrtus minimus*

Årssummen er godt en tredjedel over middelværdien for de foregående 10 år på 109, hvor den højeste sum er fra 2015 på 148 og den laveste fra 2010 på 71. Fra første halvår kan nævnes Grenen, der 2/1-12/5 har syv observationer af i alt syv fugle, Uggerby Strand med samme antal i perioden 7/1-13/3 med den største 22/1

2 (JFN) og Hirtshals 1/1-17/4 10 med den største 13/1 3 (KUP), som er største obs i første halvår. Forårets sidste ses 9/5 1 Jerup Strand (KK) og 12/5 1 Grenen (JEAL). I andet halvår ses den første usædvanligt tidligt, 31/8 1 Nørreådal (EM), fulgt af 23/9 1 (ROC) og 24/9 1 (SKAF) Grenen. Herfra kommer de næstfleste obs, idet der i pe-

rioden 23/9-23/12 ses 25 med de største 15/10 3 og 17/10 5 (ROC) og 18/10 3 (EC). De fleste obs kommer fra Syregrunden, Nr. Sundby, der 5/11-28/12 har 28 med den største 5/11 12 (ALM), som er årets største obs. Derudover kan fra Vendsyssel også nævnes 21/11 7 Sønder

Harritslev (SWJ), fra Thy 20/10 11 Nors Sø (GGU), som er årets næststørste og fra Himmerland 2/11 7 Lille Vildmose (GRØN). Alle øvrige iagttagelser er af højst to fugle. 6/10 8 Nors Sø (GGU) og 5/10 5 Gerå (HAC).

Sum: 131. 1. halvår 33, 2. halvår 98. Indsendere 50.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	15	2	9	4	3	-	-	1	2	41	44	11

Svaleklire *Tringa ochropus*

Større indrapporterede antal i månedsskiftet juli/august må dreje sig om Tinksmid og er ikke medregnet her.

Antalsmæssigt et år over gennemsnittet. Første halvdel af 2017 begynder med nogle vinterfund: 14/1 1 Højris Mølle (HMT), 18/1 1 Døstrup (AHO) og 10/2 1 Gravlev Kildevæld (AHO). Foråret sætter ind med 6/3 1 Roum (EM) og domineres siden af fund fra lokaliteter så som Juelstrup Sø, Viskum, Vejrum Vestso, Skagen og Kølsen-Skals Engso. Eksempler på dette ses bl.a. med 4/4 9 Vejrum Vestso (TBR), 10/4 17 Grenen (ROC m.fl.), 17/4 9 Juelstrup Sø (TSE) og 30/4 9 Viskum (FIA). Et par større observationer i juni er sikkert fugle på efterårstræk eller ikke ynglende fugle: 7/6 9 Ulvedybet (RSN MON) og

11/6 7 Vester Nyland (PR).

Fra andet halvår ses 1/7 8 Kølsen-Skals Engso (TRK). Det er en lokalitet, der i øvrigt har flere store observationer i efteråret bl.a. 20/7 29 (TRK), 26/7 16 (EM) og 4/8 23 (TRK). Fra andre lokaliteter ses 1/8 10 Gerå Enge og Strand (HAC) og 12 Gettrup (AHO). Sidste større forekomst bliver 8/9 5 Juelstrup Sø (TSE) og sidste i efteråret 25/9 1 Aalborg Ø (TBA).

Overvintrende fugle ses fra 26/11 1 Døstrup Bæk (CSS), 1/12 1 Tissing Vig (ASB) og slutter af med 19/12 1 Mågerodde (ASB).

Der er ikke indberettet ynglefund i 2017.

Sum: 942. 1. halvår 366, 2. halvår 576. Indsendere 96.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	1	10	208	48	97	238	307	28	-	1	2

Tinksmid, Kølsen-Skals Engso, 12. maj 2017. Foto: Frits Rost.

Tinksmed *Tringa glareola*

Et supergodt år for en art i tilsyneladende fremgang, hvis man skal dømme ud fra gennemtrækkende fugle i Nordjylland. Ankomst 14/4 1 Skagen (PBA) er til normal tid. Mange ses i månedsskiftet april/maj, med 30/4 18 Viskum (TBR JSP), 1/5 41 Ø Vangså Hede (JKK), 18 Viskum (TBR TRK), 33 SØ Grenen (ROC) og 2/5 17 Gravlev Sø (TSE PHJ). Kulminationen ses dog 3/5 med hele 219 Kølsen-Skals Eng sø (TRK EM). Fra samme lokalitet raster 150 stadig 4/5 og generelt trækkes maj-totalen op af tal herfra. Summen er 2397 på denne nydannede (2015-16) lokalitet i maj. Ellers foreligger der følgende større antal 8/5 57 Læs vig og 39 Arup Vejle (HHN), 9/5 følgende 40 Bygholm Vejle (HHN), 75 Sandholme (RSN), 71 Ulvedyb (SSL) og 80 Juelstrup Sø (TSE). Fra midt i maj er trækket stort set overstået, og herefter ses kun mindre flokke.

Ynglefund: En optælling af yngleområdet i Thy giver samlet 115 par fordelt med Hanstedreservatet 65 par,

Sum: 6513. 1. halvår 4430, 2. halvår 2083. Indsendere 110.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	89	4152	189	1250	795	37	1	-	-

Sortklire *Tringa erythropus*

En meget lav årstotal! Til gengæld begynder året med et usædvanligt vinterfund: 13/2 1 Glomstrup Vig (ASB). Samme(?) fugl er ifølge observatøren set på lokaliteten i februar 2014 og 2016. Ellers er ankomst til mere normal tid 14/4 1 Ulvedyb (BKR) og 16/4 1 Lille Vildmose (DFS). Forårstrækket er sparsomt med encifrede antal undtagen 6/5 16 Sønder Lem Vig (PKR) og 6/5 7 Grynederup Sø (JEAL) skal også nævnes. De første på sydtrækket ses allerede 7/6 1 Grenen (ROC). Få gamle fugle

Sum: 494. 1. halvår 152, 2. halvår 342. Indsendere 82.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	1	-	25	112	14	96	125	109	12	-	-

Vangså Hede 10 par, Ålvand Klithede 18 par, Stenbjerg Hede 10 par, Lyngby Hede 11 par og Vang Sø 1 par (JJA). Fra ATLAS-projektet meldes om et sikkert fund (to unger) og to sandsynlige.

Efterårets første større flokke ses 23/6 17 Juelstrup Sø og 20 Torsted Sø (begge TSE). 29/6 er der igen mange fugle ved Kølsen-Skals Eng sø, 36 tælles og 1/7 104 samme sted (begge TRK), som også bliver maximum herfra i efteråret. Fra andet halvår er der rapporteret 693 fugle fra denne lokalitet, og ialt 48% af årssummen er fra Kølsen-Skals Eng sø.

Fra andet halvår ses bl.a. følgende: 20/7 21 Juelstrup Sø (TSE), 26/7 84 Ulvedyb (BKR), 1/8 og 7/8 40 Gerå Eng og Strand (HAC), 2/8 62 Vejrum Vest sø (TBR), 46 Jerup Strand og Enge (AWN), og 23 Biskær (PSC), 5/8 25 Lille Vildmose (HAC). 14/9 10 Lille Vildmose (HAC) er årets sidste tocifrede antal, og årets sidste fugl ses 1/10 1 Ulvedyb (BKR).

gør ophold i Nordjylland med flest 16/7 7 Gerå Eng og Strand (SØP), 22/7 8 S Stensnæs (MLU) og 26/7 8 Ulvedyb (BKR). Ungfugletrækket er fåtalligt bortset fra 17/8 10 Bygholm Vejle (PB), 27/8 7 Stokenge (PR), 16/9 12 Egense Østkyst (DFS) og 15 Agger Tange (NRA). Desuden 20/9 10 Agger Tange (SAL). De sidste fugle raster 18/10 1 Agger Tange (HHN) og 19/10 3 Vejrum Vest sø (TBR).

Odinshane, Grenen, 14. september 2017. Foto: Jan Skrubbeltrang.

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Et år uden forårsfugle og med max. 11 fugle på tilbagestræk. Alle nævnes, 11/7 2 Løgstør Bredning (MIB), 16-18/8 1 Bygholm Vejle (JPK BLK VFL PHJ PES m.fl.), 29/8-1/9 3 Bygholm Vejle (JPK LPA JBE), 11/9 1 Krik

Vig (SVP) og så en langtidsstationær fugl 11-23/9 1 Grenen (ROC KNP SKAF MCH ASJ m.fl.), 16/9 1 Ulvedybet (BKR) og 17/9 1 Lille Vildmose, Birkesø (TL).

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

2017 bliver ikke et stort år, og der er langt op til rekordåret 2011 med observation af nok 22 forskellige fugle. I

2017 bliver der kun observeret én fugl 19 + 21/11 1 Agger Tange, Store Nordlige Lagune (SVP BJA HHN).

*Thorshane, Agger Tange, 21. november 2017.
Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.*

Lomvie, Bulbjerg, 4. juli 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Lomvie *Uria aalge*

Antallet ligger i den øvre ende, men 2014 var dog endnu større med en sum på 34.444. Som det ses af tabellen, er det Skagen, der dominerer. De største månedsmaksima herfra er 5/1 1328, 4/3 920, 18/10 637 og 3/11 359 (SKAF). Fra Kattegat er største antal 19/1 43 Læsø Rende (FHK),

men herudover kun få. Fra vestkysten syd for Skagen er de største observationer 6/10 41 Roshage (GRØN m.fl.), 17/10 43 Ørhage (GGU m.fl.), 18/10 81 Hamborg, Thy (GGU m.fl.).

Sum: 30.834. 1. halvår 25.860, 2. halvår 4.974. Indsendere 62.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
I alt	4310	15	1047	12	15	35	26	28	83	3229	1330	278
Skagen	4250	1	1044	10	13	29	15	24	62	2768	1262	272

Polarlomvie *Uria lomvia*

Et fund fra 22/10 fra Skagen Nordstrand og Grenen er under behandling i SU. Der foreligger hidtil fem fund fra Nordjylland, senest fra Skagen i 2014.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til fund, der endnu ikke er godkendt af SU.

Alk *Alca torda*

Et ret normalt år. Summen på 46.464 er kun lidt under gennemsnittet for 2005-2014 på 48.292.

Største dage i Skagen i de store trækmåneder: 27/1 5280, 4/3 2075, 27/10 4101 og 15/11 1680 (SKAF).

Største træktal udenfor Skagen: 5/10 200 Roshage (TRK), 6/10 111 Roshage (GRØN m.fl.), 22/10 41 Ejstrup Strand

(BKR). Langt størsteparten af fuglene er fra vestkysten. Største antal fra Kattegat er 13/3 9 Læsø Rende (PR). I perioden 21/7-14/8 iagttages 1-2 fugle ved Hjarbæk Fjord/Virksunddæmningen (KL m.fl.). Desuden et ret usædvanligt fund fra ferskvand: 17/10-25/11 1-2 Hald Sø (PBA m.fl.).

Sum: 46.464. 1. halvår 18.404, 2. halvår 28.060. Indsendere 63.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
I alt	15751	134	2473	11	11	24	21	17	38	20519	7448	17
Skagen	15715	133	2458	10	11	22	14	9	22	19935	7315	15

Lunde *Fratercula arctica*

Otte observationer af ni fugle er hvad 2017 kan præstere. De foregående fem år var totalerne 9, 14, 5, 8 og 67. Alle fund nævnes: Eneste dødfunden er 16/1 1 Agger Tange (SVP). Et usædvanligt sommerfund: 20/6 1 Roshage (JBE). Fra efteråret er der kun fund fra oktober: 5/10 1 Nordmandshage (PR), 5/10 2 Grenen (SKAF), 7/10 1 Nordmandshage (RSN AB GRØN), 8/10 1 Grenen (SKAF), 9/10 1 Grenen (SKAF) og 27/10 1 Roshage (AKV).

Tejst *Cephus grylle*

Kun artens yngleforekomst omtales. Antallet af ynglepar tælles i 2017 til Hirsholm anslået 990 par, Deget 65 par samt Tyvholm 70 ynglefugle (alle JG m.fl.), Østerby Havn 27 par (FG m.fl.), Ndr. Rønner 35-37 par (Carl-Johan Junge via Sten Asbirk). Følgende observationer kan også tyde på mulig yngel: 20/5 35 Frederikshavn Havn (MCH), 27/6 2 Strandby Havn (AK) og 6/8 6 Aalbæk Havn (CJ LPA). Antallet af ynglepar angives i Fugleåret 2016 til 1330-1360 par i Nordjylland og 1807-1938 i Danmark (Sten Asbirk). De tilsvarende tal var i 2007 986-1024 par i Nordjylland og 1370-1414 par i Danmark. Med andre ord en ret kraftig fremgang på ni år Nordjylland og i landet som helhed.

Søkonke *Alle alle*

Med 10 observationer af 13 fugle er 2017 det ringeste år i mindst 25 år. Alle fund nævnes: Eneste fra første halvår er 13/1 1 Grenen (SKAF). Resten er fra oktober-december: 19/10 1 Grenen (SKAF), 28/10 1 Roshage (GRØN m.fl.), 28/10 1 Grenen (SKAF), 29/10 1 Roshage (TBN m.fl.), 29/10 1 Skagen Havn (SKAF), 11/11 1 Roshage (HHN), 19/11 4 Roshage (EM), 4/10 1 Lild Strand (AB) samt en død 12/12 Hirtshals Havn (LPA).

KJOVER

Mellemkjove *Stercorarius pomarinus*

Når materialet er renset for gengangere er der i 2017 observeret ni fugle heraf de syv fra Skagen. Det er kun i 2002 og 2013, der tidligere er set så få. I begge år blev der observeret otte fugle. Alle observationer i 2017 nævnes: 26/4 1 ad. Skagen (ROC), 4/5 1 ad. Skagen (KNP JHC KMO), 31/5 1 ad. Skagen (ROC), 21/6 1 Skagen (ROC), 21/7 1 ad. Skagen (SKAF RTM), 7/8 1 ad. Skagen (ROC KNP), 12/10 1 1K Ørhage (SVP), 21/10 1 Skagen (ROC) og 11/11 1 1K Roshage (HHN).

Almindelig Kjove *Stercorarius parasiticus*

Med et gennemsnit i de sidste ti år på 948 fugle, så er en årstotal i 2017 på 562 meget under gennemsnittet. Antallet af observerede fugle svinger dog meget fra år til år, og i de ti år fra 2007 til 2016 har antallet varieret mellem 405 (2013) og 2149 (2011). Observationer fra Skagen udgør 287 fugle af totalen, hvilket svarer til 51,3% (79% i første og 29% i andet halvår). Første bliver 21/3 1 Skagen (ROC), hvilket er tidligt. Af DOFbasen fremgår, at der siden år 2000 kun er to fund, der er tidligere eller lige så tidlige. Det drejer sig om 8/3 2012 1 Skagen (ROC) og 21/3 2010 1 Skagen (SKAF). Første halvår bliver domineret af observationer af enkelte fugle, og de eneste større observationer er 20/4 6 Skagen (ROC), 4/5 8 Skagen (KNP KMP JCH), 4/5 14 Hirtshals Fyr (PR) og 13/5 8 Skagen (ROC). Observationerne 4/5 er de eneste i første halvår af mere end ti fugle. I andet halvår bliver fuglene også typisk set som enkelte fugle, og ud over Skagen ses fuglene især ved Roshage og Agger Tange. Ved Skagen bliver de største observationer 29/7 6 (SKAF), 4/8 5 (SKAF) og 1/9 4 (ROC), mens de største uden for Skagen bliver 2/8 11 Nordmandshage (PR), 12/8 10 Agger By (DMA) og 12/9 28 Ørhage (TBR), hvilken også bliver årets største observation. Der ses et begrænset antal 1K fugle, og den første bliver noteret 11/8 1 Skagen (KNP), hvilken er den hidtil tidligste 1K'er ved Skagen. Årets sidste bliver 2/10 1 Grenen (SKAF JHH) og 17/10 1 Lild Strand (MHR).

Sum: 560. 1. halvår 252, 2. halvår 308 Indsendere 147.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	1	60	114	77	47	166	76	19	-	-
	-	-	1	44	93	60	27	40	17	5	-	-

Lille Kjove *Stercorarius longicaudus*

Med fire fugle bliver 2017 et år, der ligger helt i bund med hensyn til indrapportering, og ikke siden 1996 har der i et enkelt år været indrapporteret så få af arten.

Alle observationer nævnes, 23/5 1 ad. Skagen (ROC HST KNP m.fl.), 26/5 1 ad. Højen, Skagen (MAL ALH), 28/8 1 ad. Løkken Strand (FINJ) og 30/9 1 1K Ørhage (SAL).

Storkjove *Stercorarius skua*

Årets total er på 2285 fugle, hvilket er det højeste indrapporterede antal i rapportens historie. Til sammenligning kan nævnes, at der fra 2007 til 2016 er blevet rapporteret i gennemsnit 648 fugle årligt med en variation mellem 233 (2008) og 1673 (2011).

Ud af årets total på 2285 fugle er de 1958 (85,7%) set ved Skagen, mens 215 (9,4%) ses ved Roshage.

I januar er der fem observationer, der alle nævnes 3/1 1 Agger Tange (SKN), 14/1 1 Skagen (ROC), 15/1 1 Skagen (KNP), 22/1 2 Skagen (ROC) og 23/1 1 Skagen (ROC). Første herefter bliver 5/3 2 Skagen (MCH ROC). Arten observeres næsten udelukkende ved Skagen i første halvår, hvor største bliver 28/4 17 Skagen (ROC). Der er her tale om ny forårsrekord.

I løbet af maj og juni observeres fortsat en del, men fra medio juli og efterfølgende er der tale om større observationer. Største i juli bliver 18/7 43 Skagen (ROC SKAF), mens største i august bliver 7/8 183 Skagen (KNP ROC). Der er dog stadig et stykke op til den største observation i Nordjylland, der er 22/8 2004 med 281 Skagen (KNP ROC).

I løbet af august bliver det til flere større observationer, og det er også her, at største observation uden for Skagen gøres, 21/8 123 Roshage (JBE CH). Oktober bliver også kendetegnet ved flere større observationer med den største 5/10 96 Skagen (ROC SKAF).

Årets sidste større observation bliver 9/12 10 Skagen (ROC).

Sum: 2285. 1. halvår 131, 2. halvår 2154. Indsendere 132.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	6	-	4	52	24	45	259	1173	135	504	65	18
Skagen	5	-	4	52	24	32	224	972	123	453	52	17

MÅGER

Ride, Bulbjerg, 4. juli 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Ride *Rissa tridactyla*

Året byder på i alt 49.146 fugle (sum af lokalitetsmax pr. dag.), hvilket ligger på niveau med de senere års forekomster.

Yngleforekomst: På Hirtshals Havn er der talt op til 53 reder (svarende til 106 fugle) 11/6 (KUP), og for landets største koloni ved Bulbjerg er der maksimalt indtastet 1000 ynglefugle 21/5 (VD). Her fremkom ved en præcis optælling af kolonien ved hjælp af drone 7/7 355 aktive reder, samt 21 reder som så ud til at have været brugt samme år (J.P. Kjeldsen/ornit.dk & T. Bregnballe/DCE, Aarhus Universitet). Det fremgår ikke af materialet, om arten har ynglet på Hanstholm Havn i år, men observationer af op til 40 fugle i yngletiden 8/4 (JJM) og to ung-fugle 6/8 (SGN) indikerer, at dette har været tilfældet. Ynglesuccesen (udfløjne unger) kendes ikke for nogen

af lokaliteterne, men på Bulbjerg var der 7/7 unger i 137 ud af 302 checkede reder, svarende til 45% (J.P. Kjeldsen/ornit.dk & T. Bregnballe/DCE, Aarhus Universitet). Første halvårs største forekomster er 14/1 1312 Grenen (ROC) og 15/1 540 Skagen Havn (EC). Skagen står samlet for 5170 fugle i denne periode svarende til 42%. Andet halvårs forekomster er også totalt domineret af observationer fra Grenen, som i alt registrerer 28.626 fugle svarende til ca. 80%. Den største observation er 12/11 1394 (flere inds.). Øvrige fremgår af skemaet. Ros-hage markerer sig også med i alt 2759 fugle i perioden 4/7 - 9/12, hvoraf de tre største dage er 19/11 245 (EM), 11/11 907 (HHN) og 9/12 760 (JB). Af øvrige store trækforekomster kan 11/11 160 Lild Strand (HRC) og samme dag 149 Svinkløv Plantage (BKR) nævnes.

Sum: 49.146. 1. halvår 13.513, 2. halvår 35.633. Indsendere 166.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3424	98	1150	2935	4131	1775	3664	1506	636	6382	16953	6492
Skagen – sum	2811	33	574	639	434	642	1256	308	135	2497	11538	3929
Skagen – max.	1312	19	265	106	61	135	334	47	45	734	1394	1775

Sabinemåge *Xema sabini*

Med i alt fem forskellige fugle bliver 2017 det bedste år siden 2011, hvor 14 fugle sås. Årets sum er dog noget under 10-årsgennemsnittet på ni fugle, og arten er således blevet væsentlig mere sjælden i dette årti, end det

var tilfældet i 00'erne. Alle årets fund nævnes: 4/10 1 1K NV + 17/10 1 1K S Ørhage (JSP GGU), 5/10 1 1K V Ros-hage (FRO JB JSP) samt 8/10 1 1K NV og 28/10 1 1K Grenen (KNP ROC).

Dværgmåge *Hydrocoloeus minutus*

2017 lægger sig i sporet af sidste års meget lave forekomst. Når gengangere er sorteret fra, lander årstotalen på yderst beskedne 385 fugle. Dette betyder, at 2017 bliver det dårligste år siden 1995, hvor 348 fugle sås. Med undtagelse af et lille influks i starten af maj, ses arten gennem hele året i betydeligt lavere antal end normalt, og særligt efterårstrækket er praktisk talt ikke-eksisterende.

Der er ikke indrapporteret nogen yngleforekomster. Arten er stort set fraværende i vintermånederne. Der ses således kun tre fugle i alt, alle i januar, hvilket er usædvanligt få: 11/1 1 2K Hirtshals Havn (LPA) samt 14/1 1 imm. og 15/1 1 begge Grenen (ROC). Med undtagelse af to observationer i starten af marts, 1/3 6 og 4/3 1 3K+ Grenen (ROC), skal vi frem til slutningen af april, før arten bliver set regelmæssigt. De største trækforekom-

ster ses alle i de første dage af maj: 1/5 27 ad. Torsted Sø (TSE), 2/5 22 og 3/5 8 Nordstrand, Skagen (JHC m.fl.). Førstnævnte er en stor observation for en inlandslokalitet, og det bliver faktisk også årets største. Af større rasteforekomster (>5) kan følgende nævnes: 1/5 20 ad. + 3 2K Kogleaks (HHN) samt 5/5 6 Rødsø (TBR). I et meget sløjt efterår er Lund Fjord den eneste lokalitet, der kan mønstre mere end 10 fugle. Følgende observationer fra denne lokalitet bliver således også efterårets største observationer i det hele taget: 5/9 16, 14/9 17 og 23/9 16 (CAN HHN JJ). Det er meget bemærkelsesværdigt, at der stort ikke registreres trækobservationer. Der er således kun to observationer af mere end to fugle: 15/9 6 1K Ørhage (NRA) og 26/10 4 Grenen (ROC).

Sum: 221. 1. halvår 111, 2. halvår 110. Indsendere 55.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	-	7	18	172	9	21	18	82	51	4	-

Lattermåge *Leucophaeus atricilla*

Et godkendt fund. I perioden fra 29/12 2017 til 29/1 2018 observeres 1 ad. Hanstholm Havn (SDY DPK m.fl.). Fuglen var tillidsfuld, og blev i mange tilfælde fotograferet meget tæt på.

Det er første fund af Lattermåge i Hanstholm, der er kendt som en god lokalitet for måger. Der er indtil nu truffet 15 arter af måger i havnen, hvortil skal regnes to racer af Hvidvinget Måge.

Lattermåge, Hanstholm, 30. december 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Der er tale om det ottende fund i Danmark. I Nordjylland er de tidligere fund 18/6-2/9 1985 1 2K Vejlerne samt 3-4/7 og 6/7 1985 1 ad. Gl. Skagen og Hirtshals

(sidste dag).
Arten er SU-art.

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

Sorthovedet Måge 2K, Hanstholm, 11. december 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Når materialet er rensset for oplagte gengangere på samme lokalitet og samme dag, ender årstotalen på 385 fugle. 2017 bliver dermed det næstbedste år nogensinde kun overgået af 2016, hvor der sås 522 fugle. Hanstholm-området er den altoverskyggende lokalitet, idet hele 96% af alle årets fugle ses i dette område – se fotosider om arten side 42!

Første halvår byder blot på fire fugle, heraf et vinterfund. Alle nævnes: 16/1 1 2K Hanstholm Havn (HHN), 16/5 1 imm. Grenen (ROC), 25/6 1 Strandby ved Frederikshavn (AA) og samme dag 1 2K Roshage (TRK). Der er således ingen tegn på ynglefund i Nordjylland i år. I andet halvår registreres i alt 371 fugle i Hanstholm-området fordelt på 49 observationsdage i perioden 4/7-30/12 – mange gengangere! Der er 10 dage med mindst 10 fugle, og de tre største observationer bliver: 3/9 26 (8 1K, 14 2K, 4 ad.) (KNP), 20/10 19 (5 1K, 8 2K, 6 ad.)

Sum: 385. 1. halvår 4, 2. halvår 381. Indsendere 58.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	-	-	1	2	18	75	100	182	3	3

Britisk Sildemåge *Larus fuscus graellsii*

2017 byder blot på et enkelt fund: 14/3 1 ad. Ilbro (LPA). Det er blot anden gang i løbet af de seneste 10 år, at der

(GGU FLF) og 28/10 17 (FRO AR). Den førstnævnte observation er efter alt dømme ny Danmarksrekord! Hirtshals, Grenen og Ørhage bliver de eneste lokaliteter uden for Hanstholm-området, hvor der registreres mere end en fugl. Hirtshals Havn byder på tre fugle: 5/7 1 ad. (FNI), 19+21+28/8 1 2K (samme fugl alle dage) samt 7/9 1 2K (LPA). Grenen har to fugle: 12/7 1 imm. (ROC) og 30/8 1 2K (KNP), og det samme gælder Ørhage: 27/9 1 1K og 2/10 1 1K (PHJ TRK). Alle øvrige observationer nævnes: 15/7 1 ad. sdr. Industriområde, Aalborg Ø (HHB), 4/9 1 ad. odr. Frejlev (HHB), 5/10 1 1K Lild Strand (HRC SUB) og 29/10 1 1K Klitmøller (HAC). Årets sidste observationer bliver 30/12 og det sker sympotomatisk i Hanstholm, hvor hele tre fugle (1K, 2K, ad.) registreres ved Nytorp i forbindelse med fundet af Lattermågen (mange indsendere).

kun er en enkelt observation af denne britiske race (2015).

Middelhavsmåge *Larus michahellis*

Der ses i alt fire forskellige fugle, hvilket er den laveste årstotal siden 2009. 1/8 1 ad. Gerå Enge Strand (HAC) er årets eneste observation uden for Hanstholm-området, som byder på 18 observationer af i alt nok tre fugle – 1 1K og min. 2 ad. 1K-fuglen ses 26+29/9 Hanstholm Havn (SAL), og der ses med sikkerhed to gamle fugle

2/10 ved Ræhr Grusgrav (TRK). Derudover er der 15 observationer af enlige gamle fugle fra Hanstholm-området i perioden 3-28/10, som alle vurderes at være gengangere med fuglene fra Ræhr 2/10 (PHJ GM HHN TRK m.fl.).

Kaspisk Måge *Larus cachinnans*

Efter at materialet er rensset for oplagte gengangere, så ender årets total med i alt 31 fugle. Sammenlignet med de sidste to år (2016 56 og 2015 83 fugle) virker årets total noget beskednen, men årets resultat er dog stadig den tredjehøjeste nogensinde. Grenen er den suverænt bedste lokalitet med i alt 19 fugle.

Der gøres fire fund i første halvår, som alle nævnes: 5/1 1 ad. Ålbæk Havn (MER)) og tre fugle fra Grenen: 16/5 1 imm. (ROC PLO), 23-24/5 1 3K (JHC TVN m.fl.) og 1/6 1 2K (ROC KNP).

Andet halvårs observationer er domineret af fund fra Grenen, som i perioden 30/8-6/11 har 11 observationsdage af i alt 16 fugle fordelt på 9 1K, 3 2K, 1 3K+, 1 4K og 2 ad. De største dage er: 7/9 2 1K + 1 2K, 11/9 2 1K og 13/9 1 1K + 1 ad. (KNP ROC). Der kan gemme sig en

del gengangere her imellem, da materialet kun giver mulighed for at rense observationerne for gengangere på dagsniveau. De eneste andre lokaliteter med mere end en fugl er Hanstholm Havn og Roshage, der har tre 1K-fugle i perioden 4-10/10, heraf 2 4/10 (FRO JBE TRK TBR HHN) samt 11/11 1 1K(HHN). Hirtshals har overraskende nok kun enkelt fund, 31/8 1 1K Hirtshals Øststrand (RSN KHK MCH). Eneste øvrige observationer i efteråret er 28/9 1 1K Vejrum Vestsø (TBR), 29/9 1 4K+ Ålbæk Havn (MER), 8/10 1 1K Kjul Strand (GRØN), 17/10 1 2K Nordstrand, Skagen (KNP m.fl.), 31/10 1 3K Fjordparken, Aalborg (RWR) samt årets sidste 15/12 1 2K Skagen Havn (KK).

Observationer uden aldersangivelse eller andre kommentarer er udeladt.

Sum: 31. 1. halvår 4, 2. halvår 27. Indsendere 24.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	-	-	2	1	-	3	12	9	2	1

Hvidvinget Måge *Larus glaucoides*

I 2017 er der blevet observeret Hvidvinget Måge på fem lokaliteter, hvor der på to af lokaliteterne – Frederikshavn og Hanstholm – kun er tale om en enkelt observation. Det vurderes, at der i alt i 2017 har været tale om omkring 10 forskellige individer.

Det er bemærkelsesværdigt med observationer i juni og juli. Der går år mellem observationer i sommermånederne, og i følge DOFbasen er de sidste observationer fra sommermånederne 2/6 2002 1 2K Hirtshals Havn og 1/6 1990 1 2K Skagen.

Agger By/Agger Tange: I perioden 7/1-13/2 15 observationsdage. Der observeres to fugle 8/1 (SVP) og 15/1 (MHH). De fleste observationer er omkring en død fin-

hval, der ligger i vandkanten (se fotoserie side 108).

Frederikshavn: 13/3 1 2K (PR).

Hanstholm: 11/2 1 2K (KMO).

Hirtshals Havn: I perioden 5/7-30/12 er der 18 observationer af Hvidvinget Måge (KUP LPA MCH m.fl.). Alle aldersbestemte observationer er af 3K. Det er ikke ud fra observationerne muligt at give et bud på antal fugle. En vurdering kunne være tre forskellige fugle.

Skagen (Nordstrand, Grenen og Skagen Havn): observationer fra 23/4 1 2K (JCH m.fl.), 14/5 1 3K+ (KMO m.fl.) og 23+24+25+27+28/5 og 10+18+22/6 1 3K (LNA KNP m.fl.). Der er sandsynligvis tale om tre forskellige fugle vurderet ud fra observatørernes bemærkninger.

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Materialet for Gråmåge er efterhånden ved at blive omfattende. Der er i alt 421 observationer, men når de umiddelbare gengangere fjernes fra materialet (sammenfaldende observationer på samme dato på samme lokalitet), så er materialet reduceret til 211 observationer af 266 fugle. Der er dog ikke tale om den reelle forekomst, da mange af fuglene opholder sig samme sted i længere tid, og derfor indrapporteres gentagne gange. Det vurderes, at der har været godt 50 fugle i landsdelen i 2017. For de enkelte lokaliteter er der følgende indrapporteringer:

Agger Tange/Agger By: I perioden 7/1-17/3 er der 19 observationer. Observationer gøres oftest ved en død Finhval, der ligger i vandkanten (se fotoserie side 108). Ved flere lejligheder observeres fire fugle – 15/1, 17/1, 18/1 og 31/1. De fire fugle, der observeres på de fire datoer samtidig er alle 2K, så der er sandsynligvis tale om de samme fugle (TA PPO TUN TL). Det vurderes, at der på lokaliteten har været tale om min. 4 fugle.

Hirtshals: Observationer i perioderne 1/1-29/4 (32 observationsdage) og 1/11-29/12 (9 observationsdage), og i alle tilfælde drejer det sig om et enkelt individ – undertagen 17/2 2 2K (LPA). Det vurderes, at der på lokaliteten har været tale om min. 6 fugle, men det er vanskeligt at vurdere.

Hanstholm/Roshage: Observationer i perioderne 4/1-27/6 (19 observationsdage) og 4/7-31/12 (20 observationsdage). Det er vurderingen, at der i første halvår er tale om syv forskellige individer, mens der i andet halvår er tale om seks forskellige individer. Første 1K observeres 16/12 1 1K (MK), mens største observation bliver 29/12 og 30/12 begge med 3 1K og 1 3K (SDY BKR).

Skagen: Observationer i perioden 1/1-24/6 (57 observationsdage). Største observation bliver 8/5 4 Grenen (JSJ). I andet halvår er der observationer fra 29/10-31/12 (21 observationsdage). Enkelte dage observeres to fugle – 17/11, 17/12 og 24/12 (SKAF KK ROC JPIP). En forsigtig vurdering af antal individer vil være, at der hen over

Gråmåge 3K, Hanstholm, 28. oktober 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

året godt kan have været over 20 forskellige fugle. Uden for disse lokaliteter er der følgende observationer, hvor det er bemærkelsesværdigt med flere fund fra østkysten og fra Vejlerne. Alle observationer nævnes: 5/1 1 2K Lund Fjord (HHN), 13/3 1 2K Frederikshavn (PR),

18/3 1 2K Arup Vejle (CSS), 31/3 1 Bøgsted Rende (SB), 15/4 1 2K Nørre Vorupør (MK), 29/4 1 2K Liver Ås udløb (BRØN), 26/5 1 2K Gerå Enge (HAC) og i andet halvår 29/10 1 1K Klitmøller (HAC).

Sum: 266. 1. halvår 204, 2. halvår 62. Indsendere 143.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	80	41	16	39	22	6	1	1	2	8	12	38

Hættemåge *Chirococephalus ridibundus*

Stormmåge *Larus canus*

Sildemåge *Larus fuscus*

Sølvmåge *Larus argentatus*

Svartbag *Larus marinus*

De fem mest almindelige mågearter i behandles samlet i forhold til ynglefund. Atlas-projektet har i 2016 givet en del oplysninger om udbredelsen af måger i landsdelen. Der er dog også kommet en lang række ynglefugleobser-

vationer ind via DOFbasen. Der kan på grund af materialets størrelse og sammensætning med få optællinger af reder/rugende fugle ikke gives bud på bestandsstørrelser.

	Atlasprojektet 2017	DOFbasen 2017
Hættemåge	20 sikre kvadrater 3 sandsynlige kvadrater 31 mulige kvadrater Registeret jævnt i hele regionen, undtagen det centrale Vendsyssel	Der er optælling på en lang række ynglelokaliteter. Alle lokaliteter med mere end 500 ynglefugle nævnes: 4/5 1400 Lille Vildmose (HAC), 13/5 600 Volsted Kær (TSE), 15/5 700 Sønder Mose, Viborg (VL) og 24/5 4000 Hirsholmene (JG). Herudover er der en totaltælling for Vejlerne med 2999 par (HHN).
Stormmåge	20 sikre kvadrater 1 sandsynligt kvadrat 18 mulige kvadrater Især Limfjorden, Mariager Fjord, østkysten og indlandsfund især i Himmerland	En række mindre ynglelokaliteter er optalt – antal ynglefugle: Største bliver 24/5 75 Hirsholm (JG).
Sildemåge	14 sikre kvadrater 0 sandsynlige kvadrater 7 mulige kvadrater Registreret omkring Limfjorden og på Hirsholmene	24/5 bliver ynglefuglene på Hirsholmene optalt til 600 på Hirsholm, 10 på Tyvholm og 40 på Græsholm (JG).
Sølvmåge	26 sikre kvadrater 4 sandsynlige kvadrater 31 mulige kvadrater Især ved Limfjorden, østkysten, Læsø og Mariager Fjord	Største yngleforekomst registreres på Hirsholmene. Ved registreringen 24/5 bliver der observeret 8000 ynglefugle på Græsholm, 40 ynglefugle på Hirsholm og 80 ynglefugle på Tyvholm. Største registreringer herudover er 23/5 2500 Deget (JG) og 10/3 500 Arup Vejle (PHM).
Svartbag	14 sikre kvadrater 2 sandsynligt kvadrat 6 mulige kvadrater Især ved Limfjorden, Vendsyssels østkyst og Læsø	Største yngleforekomst registreres på Hirsholmene. Ved registreringen 24/5 bliver der registreret 20 Tyvholm og 1800 Græsholm (JG).

Yngleoplysninger fra Atlasprojektet og DOFbasen om Hættemåge, Stormmåge, Sildemåge, Sølvmåge og Svartbag 2017.

Dværgterne *Sterna albifrons*

Summen er lav i sammenligning med de senere år, og også ret få ynglefund er indberettet. Første ses som vanligt omkring månedsskiftet april-maj: 27/4 1 Vester Nyland, Læsø (PR). Sumtallet kan fordeles på Læsø 2, Skagen 26, Østvendssyssel (Jerup-Hals) 288, Vestlige Limfjord (især Vejlerne og Agger Tange) 60, øvrige 6. De indberettede ynglefund er udelukkende fra Vendsyssels østkyst. Antal par: Stensnæs 6 (MLUH), Voerså Enge 8

Sum: 382. 1. halvår 220, 2. halvår 162. Indsendere 61.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	2	121	92	142	20	-	-	-	-

(PR SØP), Gerå 1 (HAC), Hou Havn 3 (HAC) og Nordmandshage 3 (HAC). Ligesom sidste år mangler vi yngletal fra Læsø og vestlige Limfjord, hvorfra der er rapporteret yngel under Atlas-undersøgelsen. Et indlandsfund: 5/6 1 Juelstrup Sø (TSE). Største antal er 11/6 25 Gerå (RSN). Største antal fra vestlige Limfjord er 21/7 12 Østerild Fjord (JPK). Sidste er så tidlig som 10/8 1 Agger Tange (CAHE).

Rovterne *Sterna caspia*

10 ex. observeret. Det er på niveau med de senere år. Vi nævner alle: 31/5 2 ad. Ø Grenen (ROC m.fl.), 19/6 2 ad. Han Vejle (CSS m.fl.), 29/7 1 ad. Møhlholm-søerne, Aal-

borg (RWR), 26/7 1 Kølsen-Skals Engsø (HHP), 26/7-30/7 1 ad. Bygholm Vejle (BCA m.fl.) og endelig årets største obs. 12/8 3 S Agger Tange (TE via MCH).

Hvidvinget Terne *Chlidonias leucopterus*

Alle obs. nævnes: 24/6-27/6 1 ad. sdr. Kølsen-Skals Engsø (TRK m.fl.), 31/7-1/8 1 odr. Klejtrup Sø (TRK TBR), 1/8

2 odr. Kølsen-Skals Engsø (KAL). Der er vel tale om 3-4 individer.

Sortterne *Chlidonias niger*

Første er 28/4 2 Nordstrand, Skagen (AL PQ). Øvrige forårsobservationer uden for Vejlerne er 12/5 1 Nordstrand, Skagen (KMO m.fl.), 14/5 4 Nordstrand, Skagen (KMO m.fl.), 1/6 1 Grenen (MCH m.fl.), 18/6 1 Voerså Enge (SØP) og 23/6 1 Grenen (ROC m.fl.).

Der foreligger en lang række observationer af fugle fra de Østlige Vejler fra perioden 1/5-14/9. 20 ynglepar konstateres, men desværre igen i år nul unger (HHN m.fl.).

Fra andet halvår kun disse ret få observationer uden for Vejlerne: 6/7 1 Nordmandshage (PR), 6/8 1 Svinkløv (BKR), 13/8 1 Nordmandshage (AB), 15/8 1 Grenen (ROC m.fl.) og 17/8 5, heraf 1 1K Nordmandshage. Der noteres på årets sidste obs-dag 14/9 3 1K Lund Fjord (HHN). Det må formodes at være udefra kommende ungfugle.

Sortterne, Voerså Enge, 18. juni 2017. Foto: Søren Poulsen.

Rosenterne *Sterna dougallii*

Det andet nordjyske og tredje danske fund, 19/7 2013 1 3K Hanstholm (Johnny L. Pedersen), er blevet godkendt af SU på en noget pudsigt måde. Følgende fra pandion.dof.dk/HHN: En ringmærket terne blev den 19. juli 2013 aflæst på Hanstholm Havn. Den stod i en stor flok Fjordterne, og den blev aflæst som en sådan, men observatøren blev ekstra opmærksom på fuglen, da den var ringmærket på begge ben. Overraskelsen var stor, da gemeldingen kom tilbage og fortalte, at det drejede sig om en 3K Rosenterne! Den var ringmærket på den Irske ø Rockabill som pullus den 13. juli 2011. SU har i sagsbehandlingen lagt vægt på at kunne udelukke en eventuel fejlringmærkning af Fjordterne eller Havterne, da

begge disse arter også yngler på Rockabill. Derfor kontaktede SU ringmærkerne, der er ansvarlige for ringmærkningen af terneunger på øen for at få oplysninger om omstændighederne omkring mærkningen og risikoen for en eventuel fejlbestemmelse under mærkningen. Det viste sig at pullus af Rosenterne, er meget nemme at bestemme fra både Fjord- og Havterne allerede kort efter klækningen, og at de ansvarlige ringmærkere udelukker en fejlbestemmelse i denne forbindelse. Derfor godkender SU naturligvis fundet, selvom selve observationen på Hanstholm Havn ikke bidrager med dragt karakterer, der godtgør en bestemmelse til Rosenterne. Arten er SU-art.

Fjordterne *Sterna hirundo*

Kun yngleforekomster behandles.

De absolut største yngletal er Østlige Vejler 48 par og Vestlige Vejler 32 par (HHN). Herefter følger Sem Sø med 3 par (TN). Fra en række lokaliteter er der meldt et

ynglepar: Frederikshavn Havn (TUN), Ulvedybet (BKR), Lille Vildmose (BBM), Ræhr Grusgrav (AH LIN), Rettrup Kær (SR), Vilsted Sø (KNM), Kølsen-Skals Engsø (TRK TBR) og Kjellerup Sø (LTP).

Havterne *Sterna paradisaea*

Kun yngleforekomster behandles. Der er tale om rekordstore antal ynglepar på Vendsyssels østkyst fra Jerup til Hals: Jerup Strand 2 (MCH), Frederikshavn Havn 35 (TUN), Voerså Enge 326 (SØP PR), Aså Enge 72 (SØP), Gerå-Aså 80 (HAC), Hou Nordstrand 2 (OK) og Nordmandshage 10 (HAC PR). Hertil kommer fra Limfjorden:

Ulvedybet 1 (MCH) og Østlige Vejler 10 (HHN). Vore ynglende terne-arter er kendte for at kunne flytte ynglested fra år til år, hvis forholdene er bedre et andet sted. Det ser ud til, at Voerså-kolonien i de senere år har opsuget en stor del af yngleparrene på Vendsyssels østkyst.

Havterne, Voerså Enge, 18. juni 2017. Foto: Søren Poulsen.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Kun yngleforekomster behandles. Der er i år kun indkommet oplysninger om yngleforekomst fra Hirsholm og således ikke fra Agger Tange, hvor der var en ynglekoloni i 2016 og fra Ørum Sø, hvor der var en koloni i 2014. De første fugle ses på Hirsholm 20/3 2 (SØP). En

ynglefugleoptælling giver 24/5 2040 reder (JG m.fl.). I 2016 var der 2306 par på Hirsholm. Det var 60% af det samlede antal ynglepar i Danmark (JG/Thomas Bregnballe i Fugleåret 2016).

*Splitterne, Hirsholmene,
1. maj 2017. Foto: Søren Poulsen.*

Splitterne, Skagen, 23. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

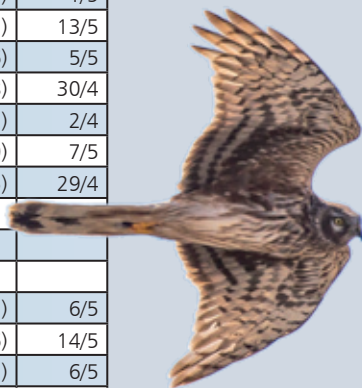
Forekomsten af rovfugle trækker altid overskrifter. Her skal nævnes et par stykker. Antallet af Havørnepar i Nordjylland er fordoblet til nu otte. For første gang får områdets Kongeørne ingen unger på vingerne, mens Fiskeørn holder stand med et enkelt par. Når vi er ved ynglefuglene bør det nævnes, at Rød Glente fortsætter fremgangen (trods få unger), mens Duehøg er en art i krise. Fra forårstrækket kan det nævnes, at Steppehøg fortsat er imponerende talrig, ligesom der også er store forekomster af Havørn, Rød Glente, Lærkefalk med flere. Til gengæld skraber vi bunden for arter som Hedeheg, Hvepsevåge og Fjeldvåge. Stor Skrigeørn ses for første gang siden 2011 – endda med to fugle. Materialet fra Skagen er sammensat af Knud Pedersen.

Aftenfalk ad. han, Skagen, 19. maj 2017. Foto: Lars Grøn.

	Marts	April	Maj	Juni	Total	Største dag	Median-dato
Hvepsevåge	0	0	273	146	419	14/5 og 3/6 (38)	23/5
Sort Glente	1	8	49	6	64	15/5 (7)	15/5
Rød Glente	29	130	117	28	304	28/5 (14)	30/4
Havørn	8	16	47	5	76	3/5 (10)	3/5
Rørhøg	3	106	296	51	456	1/5 (30)	13/5
Blå Kærhøg	3	141	157	3	304	30/4 (25)	1/5
Hedeheg	0	0	14	0	14	1/5, 2/5, 21/5, 27/5 (2)	13/5
Steppehøg	0	18	37	1	56	5/5 (6)	5/5
Spurvehøg	218	1316	1216	155	2905	18/5 (228)	30/4
Duehøg	6	7	1	0	14	23/3 (2)	2/4
Musvåge	618	1165	2355	212	4350	30/4 (260)	7/5
Fjeldvåge	2	72	60	1	135	22/4 (15)	29/4
Lille Skrigeørn	0	0	1	0	1		
Stor Skrigeørn	1	1	0	0	2		
Kongeørn	0	1	1	0	1		
Fiskeørn	1	74	199	11	285	1/5 og 18/5 (17)	6/5
Tårnfalk	4	143	1002	26	1175	18/5 (186)	14/5
Lærkefalk	0	17	316	15	348	4/5 (62)	6/5
Aftenfalk	0	0	4	0	4		
Dværgfalk	0	100	215	2	317	30/4 (39)	5/5
Vandrefalk	6	87	100	0	193	30/4 (29)	1/5
Sum	900	3402	6460	662	11423		

Blå Kærhøg ad. hun, Skagen, 30. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

Rovfugletrækket ved Skagen i foråret 2017 fordelt på måneder, samt totalen, største dag(e) og mediandato for de enkelte arter.

Statistik:

Træktallene fra Skagen 2017 sammenlignes i disse tabeller med tiårs-gennemsnittet for årene 2007-16.

2017 over gennemsnit (>10% afvigelse)

Sort Glente	+36%
Rød Glente	+66%
Havørn	+46%
Rørhøg	+28%
Blå Kærhøg	+24%
Steppehøg	+124%
Tårnfalk	+46%
Lærkefalk	+59%

2017 tæt på gennemsnit (<10% afvigelse)

Dværgfalk	+16%
Vandrefalk	+38%
Spurvehøg	+10%
Musvåge	-8%
Fiskeørn	-3%

2017 under gennemsnit (>10% afvigelse)

Hvepsevåge	-54%
Hedeheg	-65%
Duehøg	-35%
Fjeldvåge	-65%
Aftenfalk	-80%

Alle arter samlet

Alle arter	+0,2%

Spurvehøg, Skagen, 20. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

Art / År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Gns.
Hvepsevåge	1082	1871	899	277	614	668	1084	1049	134	1518	419	920
Blå Glente	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	-
Sort Glente	40	59	38	39	54	52	54	40	34	64	64	47
Rød Glente	169	267	195	136	209	174	252	171	157	294	304	183
Havørn	45	93	63	27	55	30	72	44	28	67	76	52
Slangeørn	1	2	0	0	1	0	1	0	0	0	0	-
Rørhøg	248	483	417	351	395	291	284	280	195	619	456	356
Blå Kærhøg	143	339	328	139	158	356	169	187	152	480	304	245
Hedehøg	23	50	25	10	36	10	15	17	11	30	14	23
Steppehøg	1	12	9	5	26	44	31	22	5	95	56	25
Spurvehøg	2549	3736	3134	2827	2387	3120	1427	1957	2563	2749	2905	2645
Duehøg	21	26	81	56	39	42	36	39	30	17	14	40
Musvåge	5060	7670	4083	5204	7356	5081	4343	2599	2213	3880	4350	4749
Ørnevåge	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	-
Fjeldvåge	242	882	323	205	377	592	254	414	161	378	135	383
Lille Skrigeørn	1	3	1	1	2	2	4	1	0	1	1	2
Stor Skrigeørn	1	4	1	0	3	0	0	0	0	0	2	1
Dværgørn	1	0	0	0	1	1	1	2	0	0	0	-
Kongeørn	0	4	1	3	5	2	0	5	1	4	1	2
Høgeørn	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	-
Steppeørn	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	-
Fiskeørn	211	434	301	238	336	307	172	393	150	384	285	293
Tårnfalk	487	1038	721	322	827	1216	357	911	495	1687	1175	806
Lærkefalk	198	330	182	113	215	248	196	253	81	378	348	219
Aftenfalk	5	63	7	1	43	20	2	14	3	37	4	20
Dværgfalk	182	367	296	223	267	374	150	281	187	414	317	274
Jagtfalk	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	-
Vandrefalk	83	140	124	98	185	194	96	150	129	201	193	140
I alt	10789	17864	11227	10274	13593	12825	9002	8830	6729	13299	11423	11443

Sum af rovfugletræk ved Skagen i forårene 2007-2017, med gennemsnit (Gns.) for årene 2007-16.

Fiskeørn *Pandion haliaëtus*

En pæn årssum som dog er noget lavere end summen for 2016, hvilket primært skyldes, at forårstrækket ved Skagen i år blot var af gennemsnitligt omfang modsat den store sum sidste år. Det opvejes i nogen grad af pænt med fugle i andet halvår. Området huser fortsat et ynglepar.

Årets første Fiskeørne ses 25/3 på tre lokaliteter – Lille Vildmose (KL), Jægersborg Skov ved Skørping (CR) og Flyndersø (JN). Ved Skagen dukker den første op 30/3 (BH). Første dag med et to-cifret antal bliver 18/4 10 (flere indsendere) fulgt af 30/4 13 (flere indsendere). Som sidste år falder hovedtrækket dog først i maj med mange dage med to-cifrede antal til og med 19/5. Max bliver 1/5 17 og 18/5 17 (flere indsendere).

Fra andre lokaliteter foreligger følgende trækdage med mere end to fugle – 23/4 3 Lille Vildmose (CR JLA), både 1/5 og 2/5 5 Bulbjerg (HHN EM JKY TRK CKP VF), 13/5 4 Vangså (JJA JKY JKK) og 18/5 3 Sletten ved Blokhuis

Sum: 650. 1. halvår 407, 2. halvår 243. Indsendere 258.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	10	118	258	21	52	91	84	16	-	-
Skagen	-	-	1	74	199	11	-	2	2	-	-	-

(AB).

Hvad angår ynglefugle meldes fra artskoordinatør Leif Novrup fra Flyndersø-området:

Ved den gamle rede i Estvadgård Plantage blev den første Fiskeørn set den 25. marts, og den 31. marts sås begge Fiskeørne på reden. Pænt tidligt! Hunnen begyndte som sædvanlig at ruge midt i april, og den 30. maj stod hunnen og fodrede unger. Den 14. juli sås tre store unger stå i reden, mens to unge Havørne fløj forbi, og den 19. juli var alle tre unger fløjet fra reden og sad i hver sit udgæede grantræ i skarvkolonien. Dejligt med tre unger igen.

Som nævnt er forekomsten i andet halvår ganske stor med mange spredte iagttagelser, hvoraf de største er 8/8 4 Kærup Holme (KR), 22/8 4 Hjarbæk Fjord Øst (HK EBJ) og 3/9 min. 4 samme sted (MHH).

Året slutter med flere halvsene fund, 14 og 18/10 1 Lejgind Sø (GGU JHB m.fl.), 18/10 1 Agger Tange (HHN JFA) og 19/10 1 Flyndersø (KCAL).

Fiskeørn, Skagen, 5. maj 2017. Foto: Knud Pedersen.

Hvepsevåge *Pernis apivorus*

Så er vi i den grad nede på jorden igen med en årssum, der kun er godt en tredjedel af summen for 2016. Det skyldes ikke mindst en forekomst ved Skagen, der blot er halvdelen af gennemsnittet for de seneste ti år.

Årets første ses ved Skagen 1/5 1 Flagbakken (JHC m.fl.) fulgt af 4/5 1 Grenen (JM JTM). Efter 13/5 ses dage med to-cifrede antal og den største forekomst i maj er beskedne 38 trækkende 14/5 (flere indsendere). Uden for KNP's materiale har andre bl.a. 60 denne dag (CSS m.fl.). Den følgende uge ses dagligt 10-30 trækkende. Omkring månedsskiftet maj/juni ses atter pæne totaler med max 3/6 38 (JHC m.fl.). Uden for KNP's materiale angiver (JLI) dog 72 denne dag. Samlet ses ved Skagen 419 fugle i foråret.

Fra andre lokaliteter er eneste observationer fra første halvår af min. 5 fugle 14/5 5 N Tofte Sø (PLO) og 15/5 8

N Tofte Skov (HAC). Arten er i Atlas-basen i projektets første tre år registreret som sikker ynglende i 15 kvadrater (heraf 12 i Region Nord) og sandsynlig ynglende i 34 kvadrater (23 i Region Nord). Udbredelsen er primært koncentreret til de østlige dele af Vendsyssel og Himmerland. Det ligner umiddelbart en marginal fremgang i forhold til forrige Atlas-projekt, skønt antallet af sikre par er faldet. Der er fortsat ingen sikre eller sandsynlige ynglefund i Thy, Han Herred og på Mors, ligesom blandt andet Vesthimmerland ikke huser sikre par.

Som vanligt ses en del i Skagen i juli. Nævnes kan 1/7 21 og 2/7 30 (SKAF m.fl.). Fra disse dage skal også nævnes 1/7 7 Skørping (CR). Ellers bliver største forekomst i andet halvår 8+16+22/8 5 Flyndersø (KCAL LN).

Årets sidste ses til normal tid, 23/9 1 Ny Spøttrup Enge (JENY) og 24/9 1 Viskum (TRK).

Sum: 755. 1. halvår 545, 2. halvår 210. Indsendere 166.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	362	183	127	76	7	-	-	-
Skagen	-	-	-	-	273	146	97	1	-	-	-	-

Lille Skrigeørn *Aquila pomarina*

Det kølige forår gav to fund af forskellige fugle, 22/5 1 4K TF Skagen (mange indsendere) og 16/6 1 2K R Vesløs Vejle (HRC). Begge fugle er fotodokumenterede. I de

sidste tyve år, er Lille Skrigeørn iagttaget i Nordjylland i alle år på nær i 2015.

Lille Skrigeørn 4K, Skagen, 22. maj 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Stor Skrigeørn *Aquila clanga*

Hele to godkendte fund i år, 14-16/3 1 ad. Skagen (LHM Peter Kristensen m.fl.) og 26-28/4 1 2K Skagen (JKI m.fl.).

Seneste fund fra Skagen og Nordjylland er fra 2011. Arten er SU-art.

Stor Skrigeørn 2K, Skagen, 27. april 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Stor Skrigeørn ad., Skagen, 14. marts 2017. Foto: Knud Pedersen.

Kongeørn, Lille Vildmose,
28. februar 2017. Foto: Jan Skriver.

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

2017 bliver noget af en nedtur for den nordjyske og danske kongeørnebestand, idet det for første gang, siden arten etablerede sig som ynglefugl, ikke lykkedes at få unger. Det på trods af at fire par er etablerede i landsdelen. Om årsagen hertil kan der kun gisnes. Vejret var i april, hvor æggene klækkes, koldere end normalt, hvilket kan spille ind. Et af parrene forsøger sig for første gang, hvilket ofte ikke lykkes, men det dårlige resultat rammer med andre ord også par, der har haft en stabil produktion gennem mange år. Alle par formodes dog at have lagt æg, så prædation er også en mulighed. Endelig kan det ikke udelukkes, at de efterhånden mange Havørne i området kan have en negativ effekt på Kongeørnene.

Hals Nørreskov (JTN HAC):

Parret ses i skoven gennem hele året og hunnen ruger langt hen på forsommeren, hvilket kan tyde på (ubefrugtede) æg i reden. Det er første gang, at parret ikke får unge/unger, siden de første gang ynglede med held i 2007.

Tofte Skov (TC ATL HAC):

I hele året ses en enlig hun over det gamle redeområde. DNA analyser viser, at magen er den fugl, der i 2016 findes skudt ved Limfjorden. Et nyt par etablerede sig imidlertid i 2016 i en anden skovpart. Dette par, der består af en 4K og 7K fugl, bygger rede, men som nævnt ovenfor uden at der kommer unger på vingerne. Parret lægger dog æg, idet et goldt æg findes under reden. Fuglene ses i området året ud. Se endvidere artikel om Lille Vildmose.

Høstemark Skov (FA TL JTN):

Parret er på plads i området gennem hele året, men får for første gang siden 2003 ikke held med ynglen. Der findes dog rester af æg nær reden. Se endvidere artikel om Lille Vildmose.

Store Vildmose (JTN EFJ PR m.fl.):

Parret som ynglede for første gang i 2016 byggede ny rede, men opgav tilsyneladende ret tidligt. Ungen fra 2016 blev set i området frem til april måned. Året ud er ørnene ikke særligt stedfaste, og det er ved årsskiftet uvist, om mere end én af forældrefuglene fortsat er til

Sum: 632. 1. halvår 476, 2. halvår 156. Indsendere 169.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	93	58	86	118	73	48	7	34	45	36	19	15

stede i området.

Vendsyssel (JTN):

Et nyt par har etableret sig og bygget rede på en ny lokalitet i løbet af året.

Skagen:

Her ses foråret igennem blot en enkelt fugl. Denne (2K) dukker op 26/4 og ses til 29/4 og igen 8-9/5 (mange indsendere).

GPS-ørne:

I 2015 blev tre ørne forsynet med GPS. De to sender fortsat og opholder sig året igennem i det sydøstlige Vendsyssel. Den tredje (unge fra Hals Nørreskov) har ikke sendt siden kort efter, at den blev påsat i 2015. Fuglen opholder sig dog fortsat i Vendsyssel, idet den enkelte gange er blevet iagttaget på Jyske Ås. Fuglene kan følges på <http://macroecology.ku.dk/research/conservation/goldeneagle/>.

Øvrige iagttagelser:

Udover ovennævnte foreligger fra landsdelen følgende iagttagelser: 5/1 1 imm. Kastbjerg Ådal (LTP), 29/1 1 subad. overflyvende Ellidshøj (SAL), 28-29/1 1 imm. Dronninglund Storskov (RSN), 13/3 1 3K Bolle/Try Enge (CBS), 18/3 1 2K Lille Vildmose (KEA), 18/9 1 3K Dronninglund Storskov (SUT), 6/10 2 Lindborg Gods (HAC) – dragtkarakterer viser, at det drejer sig om parret fra Tofte Skov. Sluttelig 30/11 1 3K Bolle/Try Enge (PR). Iagttagelserne fra 13/3, 18/9 og 30/11 er alle sammenfaldende med opholdsstedet de pågældende dage for en fugl med GPS, som er mærket i Tofte Skov i 2015. Det må derfor dreje sig om 3K-fugle, skønt to af disse er indsendt som 2K. Dette er derfor rettet.

Enkelte observationer udenfor yngleområderne, hvor til der ikke foreligger angivelse af alder eller andre kommentarer, er ikke medtaget.

Sumskemaet herunder giver på ingen måde udtryk for det reelle antal fugle, men viser blot i hvor høj grad arten rapporteres. Rapporteringen er især i andet halvår væsentligt lavere end de senere år.

Rørhøg *Circus aeruginosus*

For Rørhøg omtales som udgangspunkt blot yngleforekomsten. Dog skal det nævnes, at årets første fugl ses 2/3 Selbjerg Vejle (AGS) og det hele slutter med en enkelt december-fugl 10/12 1 Vesløs Vejle (HRC SUB). Der er registreret ca. 65 par i 2017, hvilket er noget lavere end i 2016. I Vejlerne optælles 38 par (HHN) (43 par i 2016). I Lille Vildmose er bestanden opgjort til blot 3-5 par og altså en vigende bestand de seneste par år. Fordelingen af øvrige ynglepar på områder er Vendsyssel 8 par, Østhimmerland (uden for Lille Vildmose) 4 par, Vesthimmerland 3 par, Thy (minus Vejlerne) 2 par, Viborg/Viskum-området 6 par, Skive/Salling-området 3

par og øvrige 2 par. Hertil kommer en del rapporteringer, der sikkert dækker over ynglepar, selv om det ikke direkte fremgår af indrapporteringerne. Ynglesæsonen synes flere steder ikke at være særlig god, idet mange fugle forsvinder ret tidligt fra yngleområderne og ret få 1K-fugle ses. Registreringer tastet i Atlas-projektet viser, at Rørhøg er gået meget markant frem som ynglefugl siden forrige Atlas-undersøgelse. Det gælder også vores landsdel, hvor den sandsynligvis er ret udbredt. Dog drejer hovedparten af indtastningerne sig ikke om sikre ynglefund.

Rørhøg han, Lille Vildmose, 3. juni 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

En årssum, der er væsentligt lavere end det store år 2016 men med et pænt stort forårstræk. Til gengæld er forekomsten i andet halvår svag, hvilket måske kan tilskrives et dårligt yngleår nordpå.

Januar og februar byder på mange spredte observationer, men større antal ses kun ved overnatningspladsen ved Sønder Lem Vig 16/10 10 (POHP KMO) og samme dag 12 ved Håsum nær ved (NPM).

Ved Skagen ses enkelte rastende kærhøge i sidste halvdel af marts, men først efter 10/4 tager trækket fart med første to-cifrede dag 17/4 22. Årets største dag bliver 30/4 25, fulgt af 1/5 22. Sidste større dage er 12/5 13 og 13/5 18. Alle observationer (mange indsendere). Forårets sidste ses 3/6 3 (SWJ EC JHC).

Der foreligger kun ganske få og små registreringer fra andre lokaliteter i denne periode.

Sum: 1254. 1. halvår 875, 2. halvår 379. Indsendere 263

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	149	95	118	194	313	6	4	10	32	129	97	107
Lille Vildmose – sum	31	13	26	22	3	-	-	2	13	28	37	18
Vejlerne – sum	32	22	27	12	-	-	2	-	9	34	19	46
Skagen	2	-	3	106	296	3	-	-	-	3	-	-

I perioden fra medio juni til de første efterårsfugle ankommer ultimo august foreligger en del spredte fund, 28/6 1 brun Råbjerg Hede (SWJ), 30/6 1 hun Sønder Vorupør (GM), 15/7 1 han Bygholm Vejle (AKJ), 24/7 1 hun Hovsør (LM) og 1 hun Sindrup Vejle (GM) samt 1 han Bygholm Vejle (FLP) og 1/8 1 hun Hedegårde ved Ørum Sø (SVP). Fund fra denne periode uden angivelse af køn/alder eller kommentarer i øvrigt er ikke medtaget.

Det første tiltræk nordfra ses måske med 22/8 1 han Lille Vildmose (TL GRØN) og 1 han Vejrholm (DFS) – kan være samme. Næste er 23/8 1 hun ved Troldkær, Råbjerg Enge (BH). Herefter ses arten hyppigt.

Fra efteråret og vinteren bliver de største forekomster 16/10 13 (total fra) Store Vildmose (PR), 17/10 7 Vejlerne (CS), 4/11 7 Sønder Lem Vig (AO), 9/12 8 Selbjerg Vejle (JBE) og 14/12 8 Vejlerne (HHN).

Blå Kærhøg ad. han, Gandrup, 16. december 2017 ▲ og ad. hun, Lille Vildmose, 8. oktober 2017 ▼. Foto: Mette Berg Hansen (begge fotos).

Steppehøg ad. han, Skagen, 26. april 2017 (begge fotos). Foto: Lars Grøn.

Steppehøg *Circus macrourus*

Trods markant færre fugle end i 2016 er der alligevel tale om den næsthøjeste forekomst nogensinde. En forekomst der primært er båret af fugle set ved Skagen, hvorfra 56 ud af årets 68 fugle stammer. Årets første ses 31/3 1 ad. hun Viskum og Øby (TBR TRK) efterfulgt af 2/4 1 ad. han NØ Hulsig Hede (JKI). 17/4 er første dag med Steppehøg i Skagen – endda hele tre fugle (mange indsendere). Dagen efter 18/4 ses 4-5 ex og i en periode herefter er der næsten daglige observationer. Nævnes kan specielt 1/5 med 4, 5/5 med 6 og 13/5 med 5 fugle (mange indsendere). Den sidste ved Skagen ses 3/6 1 2K (JLI).

Sum: 68. 1. halvår 67, 2. halvår 1. Indsendere 105.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	23	43	1	-	-	1	-	-	-
Skagen	-	-	-	18	37	1	-	-	-	-	-	-

Fra andre lokaliteter foreligger i første halvår yderligere følgende ti fund, 21/4 1 ad. hun NV Hals Nørreskov (HAC), 26/4 1 ad. hun NØ Klitmøller (JJA), 30/4 1 ad. han N Nørre Vorupør (JKK) og 1 2K+ hun NØ Vangså Hede (JKK) samt 1 2K NØ Klitmøller (JJA) – de to sidstnævnte kan være samme. Desuden 1/5 1 2K Stenbjerg Klitplantage (CHE) og 1 2K Agger Tange (JJA), 2/5 1 2K N Rebild (AHO), 13/5 1 2K Vangså Hede (JJA) og 25/5 1 ad. hun Troldkær ved Råbjerg Enge (AWN). Eneste fra andet halvår er 14/9 1 ad. han S Skørping (HAC).

Hedehøg *Circus pygargus*

Efter sidste års høje årssum er vi atter nede på normalt niveau med ca. 23 fugle, hvor af de 14 er set ved Skagen.

Årets første ses ved Hjørdemål 30/4 1 ad. han (JKK). Dagen efter ses to fugle ved Skagen (2K og ad. hun) (KNP

ROC KMO JHC m.fl.). Dagen efter ses også to fugle (2K og ad. han) (mange indsendere). Frem til 27/5 ses yderligere ti fugle med to dage med to fugle, 21/5 og 27/5 (mange indsendere). Antallet er under gennemsnittet på 23 for de seneste ti år. Fra første halvår foreligger yderligere seks fund, som alle nævnes, 1/5 1 ad. han Bulbjerg (LH HHN EM) og 1/5 1 ad. han Agger Tange (JJA + 25), 7/5 1 1 ad. han Vigso Klithede (CHE), 3/6 1 2K Vigso

Sum: 23. 1. halvår 21, 2. halvår 2. Indsendere 59.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	1	17	3	-	2	-	-	-
Skagen	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-

Duehøg Accipiter gentilis

Blot yngleførekomster behandles. Hoveddelen af disse er JTNs årlige rapport: I det 2417 km² undersøgelsesområde "Vendsyssel" er 40 par en tilbagegang på 13% i forhold til 2016 (46 par). I alt 65 udføjne unger (60 ringmærket); gennemsnitlig 1,63 ungelpar og 2,24 ungelpar med unger. 27,5% er kuld uden unger. Dårlig ungeproduktion pga. den ekstrem kolde og våde sommer. 17,7% af hunnerne ynglede som 1-årige – de seneste 10 år har andelen af 1-årige hunner været på 3,2-

Klithede og Hanstholm Fyrhaver (TRK), 6/6 1 2K hun Hulsig Hede (KNP) og 27/7 1 ad. han Lille Vildmose (GGU). Andet halvår byder blot på to fugle, 5/8 1 hun Tofte Sø (HAC m.fl.) og 24/8 1 hun Sejlflod Kær (FINJ). Endelig skal det nævnes, at der i kategorien Hede/Steppehøg er indrapporteret ni fugle.

8,6 %. Duehøgebestanden er i krise. Det understøttes af de foreløbige resultater fra Atlas-projektet, der viser en markant nedgang siden forrige projekt i 90'erne. Fra den øvrige del af området er der i år rapporteret ni sandsynlige par fordelt med østlige Himmerland 1, vestlige Himmerland 1, Hobro-området 3, Viborg-egnen 1, Syd for Viborg 1, Han Herred 1, Thy 2 og Læsø 1.

Sum: 205. 1. halvår 139, 2. halvår 66. Indsendere 83.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	16	20	46	43	8	6	8	14	6	12	16	10
Skagen – sum	1	3	6	7	1	-	1	3	1	1	3	2

Havørn Haliaeetus albicilla

Endnu et år med meget stor rapportering og nu hele otte par i det nordjyske område. Disse behandles mere detaljeret i særskilt artikel om Havørnen som ynglefugl i Nordjylland. Desuden bemærkes det næststørste forår nogensinde ved Skagen. Generelt kommer rapporteringerne fra et stort antal lokaliteter, og de tre lokaliteter i skemaet står blot for følgende procentdele af observationerne, Vejlerne 17%, Lille Vildmose 16% og Skagen 4,5%.

Ved Skagen ses den første Havørn 28/2 (KNP ROC LKJ), fulgt af 1/3 1 (ROC KNP). Det er dog først sidst i april, at der begynder at optræde flere ørne, og de største antal i april er 27/4 4 og 30/4 4 (JHC HAC m.fl.). I de første majdage tager det til gengæld fart, og 2-3/5 optræder et stort antal ørne – henholdsvis 8 og 10 (mange indsendere). De følgende dage daler antallet og den resterende del af foråret ses blot op til to fugle dagligt. Enkelte trækfugle ses ind i juni med de sidste 20/6 (EC) og 21/6 (JMPJ). De mange fugle ved Skagen i de første majdage skal givet ses i sammenhæng med en meget stor

forekomst ved Bulbjerg 1/5, hvor hele 12 fugle trækker øst (EM HHN JKY). Fra første halvår i øvrigt: Store ansamlinger ses ved Nordmandshage i perioden primo marts til primo april med blandt andet 10/3 5, 17/3 6, 20/3 og 25/3 hele 11, 27/3 8 og 3/4 6 (alle AB og PR). Fra andre lokaliteter skal i første halvår nævnes 4/1 4 Mariager Fjord (JEZZ), 22/1 4 Bygholm Vejle (JSK KR), 12/2 4 Ørum Sø (EM SA), 13/2 4 overflyvende Østre Anlæg, Aalborg (AB), 15/2 4 Arup Vejle (EM) og 6/5 4 Bygholm Vejle (VFL). Som nævnt er den nordjyske ynglebestand nu oppe på hele otte par, som kort nævnes her med antal unger i parentes, Tofte Skov (2), Østerild (1), Øland (1), Sydthy (1), Estvadgård (2), Rødsø/Sødal (1), Tange Sø (0) og Viskum (?). Fra andet halvår skal følgende større forekomster nævnes – antal på fire og derover, 11/9 4 Agger Tange (LEA PEJ), 16/10 6 Vejlerne (GGU), 19/10 4 Agger Tange (GGU) og 9/12 4 Tofte Sø (GGU).

Sum: 1672. 1. halvår 1015, 2. halvår 657. Indsendere 336.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	180	131	228	218	183	75	88	115	122	129	98	104
Vejlerne – sum	39	17	23	37	17	10	22	18	24	38	40	19
Lille Vildmose – sum	33	12	45	53	28	17	6	18	13	8	10	21
Skagen	1	1	8	16	47	5	-	-	-	-	-	-

Rød Glente *Milvus milvus*

Årssummen sætter endnu engang rekord, idet summen i 2016 var 1151. Også Skagen har rekord-mange fugle. Dog er der en klar tendens til, at andelen af Skagen-fugle er faldende, således fra i 2016 25% til 20% i år. Med andre ord, der ses flere fugle rundt omkring i landskabet, hvilket harmonerer med en stadigt voksende bestand.

I januar og februar ses en del spredte fugle i landsdelen. Ingen observationer af kollektiv overnatning og de største antal er 24/1 4 Understed (AK) og 18/2 4 Karup (BBM). Meget tidligt optræder Rød Glente ved Skagen, således 28/2 6 (LKJ JPIP m.fl.). Fra midt i marts er der daglige observationer og første større dag er 1/4 9 (NEJ SKAF m.fl.). Omkring månedsskiftet april/maj ses de fleste fugle. Nævnes kan at der 26-30/4 dagligt ses 11-14 glenter (mange indsendere) og tilsvarende i dagene 5-7/5 (mange indsendere). Herefter fortsat daglige, men mere fåtallige iagttagelser. Dog en stor dag 28/5 med 14 fugle (MIK KNP SKAF GM m.fl.). Iagttagelserne fortsætter ind i juni med bl.a. 5/6 6 (SKAF) og videre i juli med fx 5/7 6 Højen (EC). Forårstrækket opgøres til 304 fugle, hvilket er marginalt mere end den hidtidige rekord fra 2016 på 294.

Fra andre lokaliteter foreligger en lang række spredte forekomster, hvoraf blot skal nævnes Nordmandshage, der 10/3 til 8/6 har 20 fugle (PR AB SØP) med max 3/4 5 (PR) samt Muldbjerget med 2/4 5 (AB).

Sum: 1464. 1. halvår 1058, 2. halvår 406. Indsendere 282.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	35	49	167	328	309	170	122	65	58	110	32	19
Skagen	-	6	29	130	117	28	17	-	-	-	-	-

Antallet af ynglepar i Nordjylland sætter som sagt rekord. JTN melder fra "sit" område: Vendsyssel 33 par mod 27 par i 2016, men pga. det ekstrem dårlige vejr hele sæsonen kun 27 udflyjende unger; gennemsnitlig 0,84 unger/par og 1,8 unger/par med unger. På lokaliteten hvor redetræet blev savet ned i 2016, bygger glenten en ny rede i et af de resterende træer i bevoxsningen og fik tre unger på vingerne. Endnu et sandsynligt giftdrab i 2017 – hunnen lå død i reden med tre små døde unger. Den døde hun var kun en mumie, da jeg fandt hende og kunne derfor ikke analyseres, men efter måden den døde glente lå i reden på, med klørene lukket omkring noget tilført redemateriale, var det et typisk gift-dødsfund.

Fra det øvrige Nordjylland er i DOF- og Atlasbasen i 2017 indtastet fem ynglefund fra Østhimmerland (TN), tre fra Vesthimmerland (HMT), et enkelt syd for Mariaager Fjord (TN) samt tre fra området øst for Viborg (LM TBR).

Forekomsten i andet halvår er også væsentligt højere end de senere år. Fra sommeren skal nævnes 7/7 4 Vis-kum (LM) og 8/8 6 Årup ved Kvorning (TBR). Fra Hel-lum i Vendsyssel skal nævnes et par større rasttal, 25/9 10 og 27/9 8 (BSL). Endelig skal nævnes en meget markant trækdag 5/10, hvor der ved Gerå ses 29 SV (HAC) og 23 S ved Nordmandshage (PR). Året slutter med få overvintrende fugle og ingen forekomster af kollektiv overnatning.

Sort Glente *Milvus migrans*

Sort Glente, Skagen, 21. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

En høj årssum som primært skyldes en tangering af rekordåret fra Skagen sidste år. Årets første ses meget tidligt 14/3 1 udtrækkende Skagen (LAM). Næste ses mere end en måned senere, 21/4 Sæby (ASF) og først 23/4 ses den næste ved Skagen (flere indsendere). Fra måneds-skiftet april/maj og en måned frem er der her daglige iagttagelser – ofte af flere fugle. Blandt større dage kan nævnes 15/5 7 (JHC m.fl.), 18/5 5 (JHC KMO SKAF m.fl.) og 28/5 7 (MIK). I første halvdel af juni ses fortsat flere frem til den sidste 17/6 (EC KK KNP).

Sum: 81. 1. halvår 74, 2. halvår 7. Indsendere 134.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	1	10	56	7	4	2	-	1	-	-

Fjeldvåge *Buteo lagopus*

En meget lav årstotal, hvilket ikke mindst skyldes en meget fåtallig optræden under forårstrækket suppleret af et ringe efterår, der sikkert afspejler et dårligt yngleår nordpå. Fordelingen af årets rapporteringer er Skagen 30%, Lille Vildmose 24% og Store Vildmose 15%. Der er dog mange gengangere blandt fuglene på de enkelte lokaliteter.

I vintermånederne januar til marts er alle registreringer af 1-2 fugle og første observation af flere er 16/3 4 Lille Vildmose (JTN). Ved Skagen ses den første 24/3 1 (SKAF JPIP). Forekomsten i første halvdel af april er fåtallig og vi skal frem til 22/4 15 (SKAF KMO JHC m.fl.) for at finde første – og hvad der senere skal vis sig at være eneste – to-cifrede antal under forårstrækket. Dagstotalerne her-

Sum: 442. 1. halvår 326, 2. halvår 116. Indsendere 180.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	60	42	48	105	70	1	-	-	2	33	44	37
Store Vildmose	-	-	2	72	60	1	-	-	-	7	-	-
Lille Vildmose	13	10	10	4	1	-	-	-	-	-	9	17
	16	12	23	9	1	-	-	-	-	7	25	11

Fra andre lokaliteter foreligger følgende fund fra første halvår, 30/4 1 Rubjerg Knude (BHJ PEB), 1/5 1 Lyngdrup Bæk (SØP), 1/5 1 Bulbjerg (HHN EM JKY), 15/5 1 Karred (PHP) og 1 Aalbæk (LAM), 18/5 1 Lerbæk (AA), 20/5 1 Dannerhøj (LBJ) og 21/5 1 Legind Sø (KDP).

Andet halvår byder på syv fugle. Alle nævnes: 11/7 2 Skagen (JPIP), 30/7 2 Østenkær ved Tversted (CP), 15/8 1 Sønder Ørum (KL) og 22/8 1 Lillevorde (AK) samt et usædvanligt sent efterårsfund, 2/10 1 TF Skagen (ROC ASJ).

efter er på 1-5 fugle frem til de sidste, der noteres 28/5 1 (TN) og 3/6 1 (JLI MCH PHJ MKP). Totalen for Skagen er på sølle 135 fugle, tæt på bundrekorden på 128 fra 2001. Fra andre lokaliteter foreligger blot en enkelt forekomst af mere end to fugle, 9/4 6 Skarresøerne (BLK). Seneste uden for Skagen er 24/5 1 Lindensborg Gods (TN). Andet halvårs første er 30/9 1 1K Nørre Rubjerg (PEC), fulgt af 5/10 1 SV Gerå (HAC). De største forekomster i andet halvår bliver 6-7/11 5 Lille Vildmose (GGU TN), 9/12 3 Lille Vildmose (GGU) samt totaltællinger fra Store Vildmose med 9/12 6 og 15/12 5 (PR). Den fåtallige forekomst i efteråret harmonerer med forekomsten ved Falsterbo, hvor efterårstrækket både i 2016 og 2017 har været meget fåtalligt (www.falsterbofagelstation.se).

Fjeldvåge, Skagen, 23. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

Slørugle *Tyto alba*

Siden begyndelsen af 2010'erne, hvor et par hårde vintre satte bestanden markant tilbage, er det lige så stille gået frem for Sløruglen. I 2017 er der således 64 observationer fordelt på 26 indsendere. Der er samtidig indrapportering om flere sikre ynglepar.

Det er fortsat i den nordvestlige del af rapportens område, at langt de fleste fugle observeres, men der er også begyndt at komme flere observationer fra det nordlige Vendsyssel, hvor der i ATLAS-projektet er indrapporteret flere ynglefund.

10/7 bliver der i et større område omkring Skive foretaget ringmærkning af unger i en række kasser. I løbet af denne dag er der indrapportering om Slørugle på 11 lokaliteter, hvor der samlet indrapporteres 35 fugle (AO SR MHH). Af de 35 fugle er der tale om ringmærkning af både voksne og unger.

I Atlas-projektet er der registreret 17 sikre og et sandsynligt kvadrat med Slørugle. De 18 kvadrater er især beliggende i Thy, Hanherred og Salling samt i den nordvestlige del af Vendsyssel.

Kirkeugle *Athena noctua*

Der er hele tre observationer: 6/6 1 Vesterris Plantage (TN), 11/6 1 Rold (personligt meddelt til GRØN) og 29/7 1 Østenkær ved Tversted (personligt meddelt til CP).

Der henvises til artiklen om arten andetsteds i denne årbog.

Skovhornugle *Asio otus*

I forhold til tidligere år er der tale om lidt flere indrapporterede fugle, men dette hænger til dels sammen med flere observationer fra et par af de faste vinterstader. Fra 2/1-30/1 er der op til 12 fugle på vinterstade ved Gammel Vrå (ATL HEN KHK m.fl.), mens der fra 26/1-12/2 observeres op til 13 fugle på vinterstade ved Viborg Golfbane (SA AVJ CAHE). Der har i de sidste par år ikke været større observationer fra andre vinterstader end disse to steder.

Ynglepar af Skovhornugle registreres typisk ved syn-

gende voksne fugle eller ved at store unger kalder efter føde. Der er i DOFbasen indrapporteret få ynglepar, mens der i forbindelse med Atlas-projektet er registreret ynglepar i hele Nordjylland. For 2017 er der registreret sikker yngel i 32 kvadrater og sandsynlig yngel i et kvadrat. Første unger observeres 17/5 1 Voer Å (MCH) og 27/5 1 Lyngså (MLU).

Fra andet halvår bliver eneste større observation ud over udføjne unger 22/12 3 på vinterstade Dragstrup, Vestmors (MK).

Sum: 165. 1. halvår 123, 2. halvår 42. Indsendere 38.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
62	27	3	6	9	16	32	2	2	-	2	4

Mosehornugle *Asio flammeus*

Antallet af Mosehornugle varierer meget, blandt andet afhængig af, om der er invasion af trækfugle fra nord. I perioden fra 2007 til 2016 har antallet således varieret mellem 65 til 340 fugle. Gennemsnittet har været på 183, så totalen af indrapporterede fugle for 2017 på 218 er således noget over dette gennemsnit.

Der observeres typisk kun én eller to fugle ad gangen, men fra første halvår er der en række observationer af op til fem fugle. Disse observationer er især samlet omkring Jerup Strand og Enge, Dalsager Klit samt Ø. De største observationer bliver 27/1 4 Harre Vig (JØH), 13/2 5 Ø (MOLA), 26/2 5, 11/3 5 og 18/3 4 Dalsager Klit (AO HEP), 23/3 og 13/4 4 Jerup Strand og Enge (LPA).

Der er for flere af disse lokaliteter sandsynligvis tale om overnatningspladser, hvilket også er angivet i forbindelse med flere af observationerne.

Ved Skagen observeres i perioden 1/4-12/6 Mosehornugle på 33 dage. Observationerne er især fra Grenen og Nordstrand. Som tidligere år er det vanskeligt at vurdere et totalt antal fugle, da mange af observationer er af fugle, der indrapporteres som rastende eller trækforsøgende. Største bliver 14/5 3 Grenen (ROC).

Der er ingen indrapporteringer af sikre eller sandsynlige ynglefund – hverken i Atlas-projektet eller i DOFbasen. Det er dog ganske spændende med flere observationer af fugle i juli måned. Alle observationer nævnes 7/7 1 Jerup Strand og Enge (MHH), 15/7 1 Jerup Strand og Enge (MCH) og 28/7 1 Skagen (ROC).

I andet halvår er der observationer af et begrænset antal fugle, og der er ingen lokaliteter, der har observationer af flere end en enkelt fugl ad gangen.

Sum: 218. 1. halvår 202, 2. halvår 16. Indsendere 125.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	18	22	46	57	52	7	3	-	1	6	1	5

Stor Hornugle, Aalborg, 24. august 2017. Foto: Lars Grøn.

Stor Hornugle *Bubo bubo*

I Fugleåret 2016 fremgår det, at der er registreret omkring 70 lokaliteter med anslået lige så mange ynglepar i Jylland, men det angives samtidig, at der i Nordjylland berettes om tilbagegang, idet fem par er forsvundet fra tidligere ynglelokaliteter.

Denne tendens med en negativ udvikling fortsætter tilsyneladende.

Der er i 2017, i forbindelse med rovfugleundersøgelserne i Nordjylland, undersøgt ni lokaliteter fordelt med tre lokaliteter i hvert af områderne Vendsyssel, Himmerland

og Hanherred/Thy (Jan Tøttrup Nielsen pers. meddelt). I forbindelse hermed er et nyt par blevet fundet i Hanherred, hvor to unger er blevet ringmærket. Begge døde dog, inden de fløj fra reden. Denne er den eneste lokalitet, hvor der er registreret unger, mens fire lokaliteter er opgivet enten inden æglægning eller under rugning. På de sidste fire lokaliteter er der kun registreret en enkelt fugl på én lokalitet, mens der ikke er registreret fugle på de sidste tre lokaliteter.

HÆRFUGLE

Hærfugl *Upupa epops*

Det er efterhånden årligt, at Hærfugl bliver observeret i Nordjylland. I 2017 bliver det til fire observationer, 30/4 1 Nøvling (Kirsten Bach via DOF), 31/8 1 Sønderlev

(fugleognatur.dk via TN), 1/10 1 Mariager (BBM) og 22/10 1 Nørre Rubjerg (PEC).

Vendehals, C.E. Flensborg Plantage, 7. maj 2017. Foto: Tommy Ravn Kristiansen.

Vendehals *Jynx torquilla*

Med 112 fugle er årssummen 15 mindre end sidste års rekord, men antallet af lokaliteter med observationer er uændret (48).

Årets første er relativt sene: 27/4 1 sy. Høstemark Skov (JVI) og 1 sy. Rold Vesterskov (ESA). Efter at yngleaktiviteterne er overståede ses i august og september to fugle. Den sidste er 3/9 1 Stenbjerg (Vibeke og Torben Andersen via HAC).

Mest bemærkelsesværdige er årets mange sangobservationer fra 10 lokaliteter i Rold Skov. De skal ses i forlængelse af den i 2016 igangsatte vendehalsundersøgelse i skoven. Som en del af Atlas III er resultatopgørelsen påvirket af Atlasprojektledelsens meget sene ændring af klassificeringen af enkeltobservationer af en syngende fugl fra et "muligt ynglepar" til et "sandsynligt". I 2016 fandtes i Rold Skov-området tre sikre ynglepar, fire sandsynlige med flere observationer og fire sandsynlige med en sangobservation. Årets resultat er et sikkert ynglepar, fem sandsynlige med flere observationer og fire sandsynlige med enkeltsang. Hermed synes det klart, at der i Rold Skov-området findes en hidtil stort set overset population af ynglende Vendehals. Rold Skov-projektets metoder og resultater er nærmere beskrevet andetsteds i denne årsrapport (i en artikel med udbredelseskort). Bortset fra Rold Skov rapporteres i DOFbasen om i alt 15 lokaliteter med syngende fugle eller andre yngle tegn.

Blandt de bemærkelsesværdige er 2/5-26/5 op til to fugle ved redekasse Skiveren, hvoraf den ene til sidst findes død (VHL m.), 14/5-26/5 op til 2 sy. Lodskovvad (EO OO) og 22/5 og 6/6 2 Tofte Skov (HAC). En vurdering af yngletegnene kræver til tider kombination mellem DOFbasen og Atlasbasen. Herved fremgår 5/7 voksen fugl med føde til unge Kryle Klit i CC79 Hune (AES og TN). Desuden beretter EFJ ved afslutningen af Atlasprojektet om en lang række succesfulde ynglepar i redekasser i Han Herred. For 2017 drejer det sig om seks sikre ynglepar i CC67 Tranum Klitplantage (heraf et i spættehul), et sikkert i CC46 Hjortdal og et sikkert i CC36 Kollerup Plantage.

Atlasprojektets opklassificering af fugle, der høres en enkelt gang, bør ikke fjerne interessen for genfinding. Tværtimod bør erkendelsen af, at sådanne fugle meget ofte kan være yngleforsøgende, føre til en kraftigt øget interesse for dem. I fremtiden bør alle sangobservationer følges op med yderligere besøg i området. Det kunne være gjort for følgende enkeltobservationer af syngende fugle: 28/4 1 Storsig (ROC), 2/5 1 Nors Å ved Nors Sø (CHE), 5/5 1 Næsset ved Løvsdal (TBR), 7/5 1 C.E. Flensborg Plantage (EM TRK), 7/5 1 Villestrup Ådal ved Hedegårde (AHO), 11/5 1 Grenen (ROC), 11/5 1 Hasseris Enge (GRA), 13/5 1 Tranum Klit (SGN), 14/5 1 Hirtshals Øststrand (MCH), 15/5 1 Hammer Bakker (SEM)

og 19/5 1 Horne (PDP).

Sum: 112. 1. halvår 105, 2. halvår 7. Indsendere 49.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	8	89	8	5	1	1	-	-	-

Grønspætte *Picus viridis*

Med 344 rapporterede fugle i DOFbasen er der to flere end sidste års rekordhøje antal.

De større enkeltobservationer er 16/3 4 syngende Tofte Skov (HAC), 23/3 1 par ved redehul samt en syngende fugl i nærheden Solbjerg Sønderskov (TN), 24/3 3 redebyggende fugle Stagsted Skov (JTN), 27/3 3 territoriehævdende fugle Hulknøse Plantage (SØP), 7/5 3 ynglefugle på to territorier ved Højris Mølle/Skivum Østerkrat (HMT), 12/6 3, herunder udflyen unge Trinderup Krat (TN) og 1/7 3, herunder udflyen unge Grevelund Skov (TN).

Der er 61 lokaliteter med yngleadfærd, herunder enkelt-

stående sangobservationer i perioden 1/2 til 11/8. Sådanne enkeltobservationer regnes efter beslutning i atlasprojektledelsen nu som tegn på sandsynlige ynglepar. Denne beslutning fører til, at artens status i mange atlas-kvadrater opgraderes fra mulige til sandsynlige ynglepar. Men der er stadig – i forhold til tidligere atlasundersøgelser – en meget kraftig tilbagegang for arten mange steder. På atlaskortet ses det særlig tydeligt i Nordjyllands vestlige dele, herunder Hanherred, Thy, Mors m.v.

Det bemærkes, at der i andet halvår er usædvanligt mange observationer, 127 mod 61 i 2016.

Sum: 344. 1. halvår 217, 2. halvår 127. Indsendere: 93

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	8	17	77	58	38	19	28	29	18	23	19	10

Sortspætte *Dryocopus martius*

Årssummen på 175 fugle er mindre end de 219 fra sidste år men større end de umiddelbart foregående år. Fuglene observeres på 73 lokaliteter (mod 72 sidste år).

Eftersøgningen af arten er i Rold Skov-området mindre systematisk og intens end sidste år. Det betyder, at antallet af observerede fugle i DOFbasen falder fra 109 til 57. Disse fugle findes på 16 lokaliteter i skoven. Ifølge fænologifiltret i atlasprojektet er det observationer i perioden 11/3 til 1/8, der er relevante for vurderingen af antallet af ynglepar. Særligt relevante observationer er: 11/4, 6/5, 20/5, 3/6 op til to fugle, der udhugger redehul og hævder territoriet i den nordlige del af Ersted Skov/Torstedlund (LPK), 28/3 og 24/4 1 territoriehævdende og rastende Rold Vesterskov (KAH CSS), 3/4 1 territoriehævdende ved Farsø Mose i Rold Østerskov (AHO), 17/4 1 territoriehævdende Rebild Skovhuse (AHO), 5/5 1 syngende Sønderskov (AHO), 18/4 1/5 1 territoriehævdende Brændeskov (AHO), 26/4 friskt redehul Mørkeskov (AHO), 20/3, 6/5 1 syngende/territoriehævdende Nørreskov/Bjergeskov (KAH JLA), 14/3 2

med "allikekald" Skørpinglund (AHO), 28/3, 2/4 1 syngende/territoriehævdende Jægersborg Skov (PHJ AHO), 25/3 1 territoriehævdende Kærby Skov (AHO), 6/5 1 territoriehævdende Langmosen/Astrup Skov (HAC). Fra resten af Nordjylland er der yngleadfærd på følgende lokaliteter: 17/3, 25/3, 2/4 og 8/4 1 syngende/territoriehævdende samt 2 rastende Hammer Bakker (RSN ATL MCH), 23/3 2 territoriehævdende Solbjerg Sønderskov (TN), 17/3 1 ynglefugl Lindum Skov (TN), 1/6 1 territoriehævdende Hou Skov ved Mariager Fjord (TN), 25/4 1 territoriehævdende Ejstrup Klit (ARE), 22/3 1 territoriehævdende Stendal Plantage (SA), 4/4 1 territoriehævdende Langskov (NIN), 18/4, 2/5 1 syngende/yngefugl Viskum Skov (GRAN), 13/6 1 syngende Rindsholm Mose/Skov (FRO). 17/3 1 territoriehævdende Nørreådal, Øby-Løvskaal (TBR). I Tofte Skov ligger følgende observation umiddelbart før fænologigrænsen: 10/3 1 syngende (HAC). Til gengæld er der flere observationer af mindst to rastende spætter: 15/5 3 (HAC) og 31/3, 22/5, 6/6 2 (TC HAC).

Sum: 175. 1. halvår 121, 2. halvår 54. Indsendere 50.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	14	8	37	28	22	12	7	13	10	14	10	3

Lille Flagspætte *Dendrocopos minor*

Årssummen på én fugl er endnu lavere end sidste års rekordlave sum på tre. Der er ingen observationer fra Skagen-området, hvor der sidste år var to. I perioden 2009 til 2015 kunne man skaffe sig et nogenlunde sikkert års-

kryds fra området omkring Hald Sø. Den enlige observation er fra dette område, 12/4 1 syngende og trommende Hald Sø, Inderøen (HMT).

Biæder *Merops apiaster*

Årets observationer af Biæder er samlet omkring nogle få uger i maj. Der er i alt tale om 65 observationer foretaget af 47 indsendere.

De første ses 13/5 8 Skagen (KMO JJA AO MHH m.fl.) og bliver efterfulgt 17/5 6 Kjul Å (Torsten Christensen via MCH). I den efterfølgende periode er der en række observationer i Skagens-området. Det er ikke umiddelbart muligt ud fra materialet at vurdere, om det er de samme fugle, der ses gennem alle dage, eller om der kommer nye til.

For de enkelte dage er største observation 21/5 2 Skagen (SKAF KNI KMO PHJ m.fl.), 23/5 1 Skagen (ROC SKAF), 24/5 1 Skagen (TA ROC), 27/5 14 Skagen (KNP MCH

JHC m.fl.) og 28/5 1 Skagen (JHC KNP GM SA m.fl.). De 14 fugle er ifølge DOFbasen den største observation i Nordjylland nogensinde. En observation 12/5 2009 11 Skagen (ROC JHC JPIP m.fl.) har indtil nu været den største.

Årets sidste observation bliver 6/6 3 Skagen (KK). Efter ynglefundet i Himmerland i 2016 bliver lokaliteten med spænding holdt under observation i foråret og sommeren, men desværre ses der ingen. Foråret var også usædvanlig koldt.

Biæder (og Rødrygget Tornskade), Grenen, 28. maj 2017. Foto: Christian Andersen Jensen.

ISFUGLE

Isfugl *Alcedo atthis*

For den generelle udvikling i forekomsten af Isfugl siden 1992 skal henvises til Nordjyllands Fugle 2016.

I forhold til indrapporterede fugle i 2016 er der i 2017 sket et fald i antallet fra 877 fugle til 788 fugle. Der har ikke været en hård vinter, der kan begrunde faldet, så de kommende år må vise om der er tale om en reel reduktion i antallet af indrapporterede fugle.

Isfugl observeres ofte i forbindelse med fouragering, hvor der typisk kun ses en enkelt fugl. De fleste observationer er således af 1-2 fugle, men for Hald Sø området er der en række observationer af 3 fugle – 13/3 + 2/4 + 12/4 + 13/4 + 14/5 (POHP BEJE HMT JMHA BZ).

De største observationer i første halvår bliver 10/5 4 Hald

Sø (LHS) og 23/3 5 Elling Å (BRY).

Der er indrapporteret forskellige former for yngleadfærd fra 11 lokaliteter.

Atlas-projektet viser en udbredelse i hele landsdelen, dog er tætheden i registreringen mindst i Thy, i dele af Vendsyssel og i Vesthimmerland.

Ligesom i første halvår er der også i andet halvår typisk tale om observationer af 1-2 fugle. Der er dog fra Hald Sø, Voerså, Han Vejle og Tjele Langsø en række observationer af tre fugle. De største observationer i andet halvår bliver 20/9 4 Hærup Sø (TBR), 7-8/11 4 Tjele Langsø (TBR).

Sum: 788. 1. halvår 395, 2. halvår 393. Indsendere 166.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	115	64	87	50	52	27	46	53	81	72	97	44

Falke har jo sit eget afsnit – et stykke fra ”de egentlige rovfugle”. Sammenstillingen af forårstrækket ved Skagen, lavet af KNP, skal dog findes ved rovfugleafsnittet. Ellers kan det nævnes, at året byder på store forekomster ved Skagen af specielt Lærkefalk og Vandrefalk, der begge sætter ny dagsrekord.

Aftenfalk ad. han, Skagen, 17. maj (til højre) og 18. maj (til venstre) 2017.
Foto: Erik Christophersen.

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Efter et fint år i 2016 er vi nede på jorden igen. Året giver 12 iagttagelser, alle på nær én fra foråret. Årets første ses på tre lokaliteter 13/5 – 1 hun R Ølands Vejle (LD), 1 han Ø Tversted (HAC) og 1 han N Vangså Hede (JJA JKK JKY). Første ved Skagen ses 15/5 og samlet set er forekomsten her på blot fire fugle, 15-19/5 1 ad. han (mange indsendere), 23/5 1 2K han (KMO JMPJ SKAF m.fl.), 24/5 1 ad. hun (mange indsendere) og 27/5 1 hun (TA JLI m.fl.). Yderligere byder foråret på kun fire fugle,

Sum: 12. 1. halvår 11, 2. halvår 1. Indsendere 69.

17/5 1 hun R og 1 hun N (måske samme) Gerå (HAC MON), 23/5 1 ad. hun Harboslette (JBE), 27/5 1 ad. han Bygholm Vejle (VFL) og en langtidsstationær 2-15/6 1 2K hun Lille Vildmose (Jens Peter Jensen og mange andre).

Andet halvår byder blot på én iagttagelse, 23/8 1 1K fotodokumenteret Agger Tange (ELH). Iagttagelser af fugle, der ikke er køns/aldersbestemt eller på anden måde kommenteret er udeladt.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	10	1	-	1	-	-	-	-

Dværgfalk *Falco columbarius*

Med en noget lavere total fra Skagen bliver årssummen væsentligt lavere end i 2016, som dog også bød på den højeste indenfor den seneste tiårsperiode. Også forekomsten i andet halvår er væsentligt lavere.

Vintermånederne januar til marts byder på færre fund end de seneste år, således kun 17 fugle mod 41 i 2016. Eneste vinterfund af flere end én fugl er 6/2 2 Bygholm Vejle (TN LH m.fl.). Første på direkte træk er 31/3 2 N Sorthøj, Aalborg (RWR). Ved Skagen dukker den første op 1/4 (ROC m.fl.). Først efter midten af måneden ses større antal og første dag med mere end ti fugle er 29/4 og dagen efter 30/4 falder forårets største trækdag med 39 fugle (SKAF m.fl.). Hovedparten af trækket ses dog først i første halvdel af maj, hvorfra kan nævnes 2/5 19, 12/5 25 og 13/5 32 (SKAF KMO JHC m.fl.). Sidste fugle

Sum: 515. 1. halvår 397, 2. halvår 118. Indsendere 168.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	5	5	7	131	246	3	-	-	70	39	6	3

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Efter rekordåret i 2016 er vi tilbage på en mere normal sum, dog med endnu et stort forår ved Skagen – det næststørste nogensinde, endda med den klart største enkelt-dag gennem tiderne. Til gengæld er indrapporteringen fra andre lokaliteter ret begrænset.

Årets første ses 22/4 1 Skagen (SKAF m.fl.) og 24/4 1 Bratten (JLI). Forekomsten ved Skagen i april er begrænset, dog med 8 fugle 30/4 (SKAF m.fl.), men fra begyndelsen af maj ses et flot gennemtræk med følgende imponerende række af store dage (alle >20), 2/5 23, 4/5 62, 5/5 30, 6/5 30, 13/5 20 og 18/5 21 (SKAF og mange andre). De 62 fugle er klar rekord. Lærkefalk ses måneden ud dagligt, og de største dage det resterende forår

Sum: 460. 1. halvår 435, 2. halvår 25. Indsendere 179.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	18	384	33	5	5	15	-	-	-

Jagtfalk *Falco rusticolus*

En "hvid" af grønlandsk type er set på flere lokaliteter i området. Følgende iagttagelser er indsendt til og godkendt af SU, 12/7 Lørslev (CP), 14-15/7 Skagen og 17-19/7 Selbjerg/Bygholm Vejle (OS m.fl.) samt ikke dokumenterede iagttagelser fra Agger Tange og Tåbel ultimo august. Fuglen er undsluppet fra fangenskab. Selv om det kun ved nogle af iagttagelserne er angivet, at der kunne ses stropper på falken, er der givet tale om samme fugl.

Følgende fund fra 2016 er i øvrigt godkendte af SU: 14/1 1 2K Flade Sø (Jan Løvås) og 14-15/3 1 2K Agger Tange (CAJ PHJ) og 14/3 Lodbjerg Fyr (Jan Løvås). Alle fund antages at dreje sig om samme fugl, som også blev set i området i oktober 2015. Arten er SU-art.

ses 3/6 (JLI MKP LBS MCH). I alt ses 317 fugle, hvilket er noget mere end gennemsnittet for de seneste ti år på 274.

Fra andre lokaliteter er meldingerne ret sparsomme, og kun et enkelt sted ses flere en to fugle på en dag, 1/5 3 Bulbjerg (HHN EM JKY). Forårets sidste bliver 5/6 1 Lille Vildmose (EJK).

Der er ingen sommerfund i år og første i efteråret ses først 7/9 1 Bygholm Vejle (RSN). Normalt ses der nogle i august. Forekomsten i andet halvår består af en lang række fund af enlige fugle og eneste iagttagelser af flere end to bliver 14/9 4 og 5/10 6 Nordmandshage (PR) og 26/9 3 Vester Nyland (SØP). Året slutter med få vinterfund, hvoraf de sidste er 4/12 1 Hals Nørreskov (HAC), 11/12 1 Stensnæs (AB) og 17/12 1 Arup Holm (HHN).

bliver 27/5 6 (SKAF MCH m.fl.) og 3/6 9 (JLI). Samlet noteres 348 fugle, en smule færre end rekorden på 378 fra året før.

Som nævnt er forekomsten uden for Skagen-området ret begrænset. Nævnes skal dog 1/5 6 Bulbjerg (EM HHN JKY), 12/5 4 Klitmøller (JJA) samt fra Lille Vildmose, der står for mange iagttagelser, 24/5 4 (KBN) og 25/5 8 (AR MHR BHJ m.fl.).

I sommeren og efteråret ses de sædvanlige spredte forekomster af enkeltfugle, flest i Lille Vildmose (9) efterfulgt af Skagen (6). Der er dog ikke noget som tyder på ynglefugle i området. Årets sidste ses 28/9 1 Hals Mose (PR) og 29/9 1 Lille Vildmose (JPRA).

Hvid Jagtfalk, Selbjerg Vejle, 19. juli 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Vandrefalk, Lille Vildmose, 8. marts 2017. Foto: Jan Skriver.

Trods et forår ved Skagen næsten på højde med rekordåret 2016 og den største enkeltstående trækdag nogen-
sinde er der tale om en samlet nedgang på 30%. Det skyl-
des nedgang i rapporteringerne fra klassiske lokaliteter
som Lille Vildmose, Agger Tange og især Vejlerne. Fort-
sat ingen tegn på nordjyske ynglefugle.

Forekomsten i vintermånederne januar til marts er lidt
lavere end i 2016 og består med ganske få undtagelser
af iagttagelser af enlige fugl. Der er kun få observationer
fra havnene i februar-marts, således blot tre noteringer
fra Aalborg og fire fra Skive.

Første forårsfugl i Skagen noteres 9/3 (ROC). Først efter
midten af april ses dage med mere end én fugl, således
18/4 6 (SKAF m.fl.). Omkring månedsskiftet april/maj
ses det helt store gennemtræk med følgende impone-
rende dage 30/4 29, 2/5 12, 12/5 10 (SKAF og mange
andre). Sidste dag med mere end fem fugle er 19/5 6
(SKAF). Sidste ses 29/5 1 (JLI). De 29 fugle er klar re-
kord, idet hidtil største forekomst er 23 fra 2014. Sam-
let ses ved Skagen 193, marginalt færre end rekorden på

Sum: 983. 1. halvår 537, 2. halvår 446. Indsendere 259.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	75	67	118	147	125	5	18	47	118	132	77	54
Skagen	-	-	6	87	100	-	-	3	2	3	1	-
Vejlerne	8	8	20	11	5	1	15	12	39	29	20	11
Lille Vildmose	7	10	6	5	1	1	-	3	4	11	8	2

201 fra 2016. Rapporteringer fra andre lokaliteter er for-
året igennem sparsomme og ingen trækdage byder på
mere end to fugle.

Sommermånederne byder primært på iagttagelser fra
Vejlerne, hvor der blandt andet ses tre fugle 21/7 (TRK).
Forekomsten i andet halvår er markant lavere end de
senere år, hvilket i udpræget grad skyldes få rappor-
teringer fra Vejlerne. Her kan det være lidt vanskeligt at
vurdere, i hvor høj grad det skyldes færre fugle eller al-
ternativt færre besøgende. Største noteringer fra Vejler-
ne er 17/9 3 (KBN NRA KNS), 21/9 4 (HHN) og 1/10 3
(HHN). Fra efteråret skal i øvrigt følgende markante ob-
servationer nævnes, Agger Tange 11/9 4 (PEJ LEA) og
19/10 3 (GGU m.fl.), Nordmandshage 14/9 5 (PR), 5/10
3 (PR), 7/10 4 – alle sydtrækkende (RSN AB GRØN) og
Lille Vildmose 23/9 3 (HAC AR ESA). Endelig kan næv-
nes to rastende fugle på Hirsholm 16/10 (AWN HBØ
m.fl.). Sluttelig kan det nævnes, at Skive Havn har en
stationær fugl i perioden september-oktober.

Slagfalk *Falco cherrug*

Det første nordjyske og danske fund i kategori A er ble-
vet godkendt af SU, 6-7/5 2006 1 2K Grenen (KNP AØ KMO

m.fl.).

Arten er SU-art.

Pirol *Oriolus oriolus*

Året bliver især domineret af observationer af trækken-de/trækforsøgende fugle ved Skagen.

I tidligere år har der været indikation på, at Pirol er ved at etablere sig som ynglefugl i landsdelen, men i 2017 er der ikke observationer, der peger på, at Pirol er ved at vende tilbage som ynglefugl. Foråret var dog også usædvanlig køligt.

Første fugl i Skagen er 11/5 1 Grenen (FSH), hvorefter det frem til 24/6 bliver til samlet 12 observationsdage. De fleste dage observeres en enkelt fugl, men på nogle

dage observeres to og tre fugle; 18/5 3 Skagen (ROC SA), 21/5 2 Skagen (TA JHC), 28/5 3 Skagen (KNP m.fl.) og 12/6 2 Skagen (ROC MKP). Med de mange angivelser af trækforsøgende fugle er det vanskeligt at vurdere hvor stor udskiftning, der har været af fuglene ved Skagen, men det vurderes, at der har været tale om minimum 18 fugle.

Uden for Skagen observeres følgende, 17/5 1 Hirtshals Fyr (DPE), 25/5 1 Lodsbovad (EO) og 29/5 1 Gerå Enge og Strand (HAC).

Sum: 21. 1. halvår 21, 2. halvår 0. Indsendere 33.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	14	7	-	-	-	-	-	-

Rødrygget Tornskade *Lanius collurio*

Årssummen er næsten på størrelse med gennemsnittet for de foregående 10 år på 974.

Årets første fugle ses 7/5 1 Klim Klitplantage (HH) og fra Skagen 11/5 1 Grenen (ROC) og 11/5 2 Nordstrand (FSH KMO).

Fra forårstrækket kan især nævnes Grenen med 108 i perioden 11/5-28/6 med de største 3/6 13, 9/6 14 og 10/6 12 (ROC), med en næsten ligelig kønsfordeling. Det drejer sig i alle tilfælde om fugle på træk. På andre lokaliteter med lavere antal er det i starten af sæsonen i maj sværere at skelne trækkende/rastende fugle fra yngle-fugle, med mindre disse viser tydelig yngleadfærd.

Der er i DOFbasen indsendt i alt 120 ynglepar fordelt på 51 lokaliteter. Derudover er der indsendt sikre eller sandsynlige yngleobs fra 43 Atlas-kvadrater, som ikke sam-

tidig er i DOFbasen. I disse kvadrater er antallet af par ikke optalt. Det største antal ynglepar stammer fra Lille Vildmose med 30 par, heraf 25 Tofte Skov (HAC m.fl.). De lokaliteter med de næsthøjeste optalte antal ynglepar på fire er Råbjerg Mose (MLU), Østerkær ved Tversted (CP) og Jægersborg Skov/Nordre Purker (CR). På resten af lokaliteterne er der højst optalt tre par.

De største antal rastende fugle fra andet halvår er 15/7 5 Liver Ås udløb og Kærsgård Strand (JBR), 22/7 5 Tornby Klit (PHN), 29/7 6 Lille Vildmose (GRØN) og 13/8 9 Professorens Plantage (SØP). Alle andre observationer af rastende fugle er på højst tre.

Årets sidste ses 1/9 1 Hamborg, Hanstholm (SAL), 24/9 1 Flynder Sø (KB) og en meget sen, 9/10 1 ad. han Østerild Fjord (HHN).

Sum: 935. 1. halvår 509, 2. halvår 426. Indsendere 180.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	176	333	269	143	13	1	-	-

Rødrygget Tornskade, Lille Vildmose, 12. september 2017. Foto: Jan Skriver.

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

En årssum under middel for de foregående 10 år på 344. På følgende to lokaliteter er der gennem det meste af foråret indsendt observationer, Præstesø 13/2-27/5 13 med alle obs af hver en fugl, som sandsynligvis er den samme, og Lille Vildmose 15/1-3/4 29, hvor alle obs også er af hver en fugl. Ifølge de få opgivne dellokaliteter og kommentarer må der her være tale om mindst tre fugle. Forårets største observationer er af hver to fugle, 13/1 Nørreådal, Øby-Løvsdal (TBR), 27/5 Simon Skrivners Klit (HMS) og 27/5 Råbjerg (MMR).

Forårets sidste tre observationer er alle fra 27/5. Det er udover de to ovenfor nævnte 1 Præstesø, Råbjerg Sø (MMR). Efterårets første ses 21/9 1 Grenen (ROC), 22/9 1 Reservatet, Skagen (ASJ) og 28/9 1 Råbjerg Hede (JAC). Fore-

Sum: 285. 1. halvår 164, 2. halvår 121. Indsendere 109.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	48	33	43	32	8	-	-	-	5	41	52	23

komsten i perioden er klart under niveauet for de senere år.

Nævnes kan følgende trækobs fra Nordmandshage, 6/10-26/10 7 med den største 26/10 3 (PR). Derudover nævnes følgende lokaliteter med flere obs af rastende/overvintrende fugle, Lille Vildmose 21/10-28/12 34 med de største 25/10 2 (DFS), 2/11 2 (GRØN) og 9/12 3 (GGU) og Nørreådal og Ø 13/10-24/12 16, hvor alle obs er på hver en fugl. Der må her være tale om mindst fire forskellige. Udover de ovenfor nævnte kan følgende på hver to fugle nævnes, 11/10 Lild Klitplantage (HHN), 18/10 Vester Engklit ved Råbjerg Mile (AWN), 22/10 Tranum Klit (BKR), 7/11 Underlien (CP) og 12/11 Rosborg Sø (BEJE). Alle øvrige obs er af hver én fugl.

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Året gav følgende to obs, 4/4 3 Drastrup, Aalborg (TE) og 19/4 1 Overlund, Viborg (PWB). Siden den lille invasion i 2012, hvor ti obs blev indsendt, seks af dem dog

mulige gengangere fra Skagen, har der været følgende obs indsendt, 2013 med 3 og 2015 med 2.

Sortkrage *Corvus corone*

Den højeste årssum nogensinde, og første gang summen har rundet 500. Gennemsnittet for de foregående 10 år er på 218, en sum på over 200 er blevet det normale. Man skal tilbage til 2008 for at finde en tocifret sum på 96. I 1990'erne var en tocifret sum det normale. Baggrunden for det høje antal er dog gentagne observationer af de samme fugle i Skagen.

De fleste observationer er således indsendt fra Skagen, hvor der i første halvår i perioden 2/1-25/6 er indsendt en sum på 196. De største er 18/5 6 Nordstrand (JHC). De øvrige obs på over tre fugle kommer alle fra Grenen,

Sum: 548. 1. halvår 303, 2. halvår 245. Indsendere 101.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	14	12	42	68	111	56	39	47	63	49	31	16

hvor den største 5/6 5 (ROC) og følgende på hver 4 28/4, 11/5 og 23/5 (ROC) samt 10/6 og 12/6 (MKP). Uden for Skagen er de største obs 18/2 2 Hvidbjerg Kær (HK), 23/4 4 Gravlev Sø (AHO) og 4/6 2 Nørreådal (SA).

I andet halvår er det også Skagen med en samlet sum i perioden 1/7-28/12 207, hvor de største obs på hver tre fugle er indsendt 14 gange. Uden for Skagen er de største observationer på to fugle set 7/8 Viskum (TRK), 16/9 Gårdbo Sø (AN), 17/9 Troldkær (BH), 29/10 Als Odde (AHO) og 10/12 Nygårds Mølle (BKR).

Ravn *Corvus corax*

Ravn, Store Vildmose, 17. november 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Væksten i årssum fortsætter for tredje år i træk. Især væksten i ynglepar i Vendsyssel er blevet beskrevet af JTN i en artikel andet steds i denne rapport.

Fra første halvår er der indsendt følgende antal af rastende/overnattende fugle, 15/1 170 Dronninglund Storskov (SØS), 29/1 106 Løgholt (SØP), 4/3 135 Tjele Langsø (TRK) og 15/5 79 Hedegårde ved Vegger (HMT).

Der er i alt indsendt observationer af 118 ynglepar. Heraf har Vendsyssel 72 par (JTN). Fra Thy er til DOFbasen indsendt tre par fordelt på to lokaliteter foruden to Atlas-

kvadrater, som ikke også er i DOFbasen. Desuden er Ravn fra Mors registreret i to Atlaskvadrater, fra Himmerland 23 par fordelt på 19 lokaliteter foruden fem Atlaskvadrater. Fra Viborg/Nørreådal er der 12 par fra 11 lokaliteter og fire Atlaskvadrater samt endelig Skive/Salling otte par fra otte lokaliteter og seks Atlaskvadrater.

Fra andet halvår nævnes følgende antal af rastende/overnattende fugle, 16/7 120 Løgholt (SØP), 23/8 140 Hedegårde ved Vegger (HHB), 28/9 41 Vandet Klitplantage (JASA) og 31/10 105 Børglumkloster Skov (JTN).

Sum: 6388. 1. halvår 3950, 2. halvår 2438. Indsendere 239.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	774	750	1151	547	471	257	255	609	519	525	316	214

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Endnu et år i den lave ende med kun 14 fugle. Alle fund nævnes.

I første halvår ses en redebyggende han i perioden 5/4-9/5 Nørreådal (TBR). Fuglen får i løbet af perioden bygget to reder og ses en enkelt gang i karambolage med en anden pungmejsehan, men får tilsyneladende aldrig held med en mage. Desuden ses 26/4 1 Han Vejle (PH), 1/5 1

han med rede Rærup Slambassiner (AB), 23/5 1 ynglefugl Kastbjerg Ådal (TN) og 4/6 1 Han Vejle (LIFO).

I andet halvår ses 4-5 fugle: 16/10 1 Bygholms Nordlige Rørskov (GGU) samt et par sene ungfugle 12/11 1 Rærup Slambassiner og 4/12 2 Rærup Slambassiner (begge MBH).

Pungmejse, Rærup Slambassiner, 12. november 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Toplærke *Galerida cristata*

Danmarks sidste bestand af Toplærke i Hirtshals er sejlivet. Siden 2010 har bestanden hvert år været på mellem seks og ti fugle. Således også sidste år, hvor der helt ind i december observeres op til seks individer. Januar 2017 lægger positivt ud med, hvad der skal vise sig at blive året største observation 10/1 med seks fugle fordelt på fire på Cirkuspladsen og to på Tværmolen (CJ HAC). Det er også på disse to lokaliteter, at de bliver set mest i løbet af året. Hvad der sker med et par stykker af dem er ikke til at vide, men januar er i hvert fald sidste gang i år, hvor vi ser så stort et antal. Resten af første halvår

observeres der maksimalt fire. Der bliver observeret de sædvanlige syngende hanner fra marts til juni, og der bliver set to redebyggende fugle 21/4 (SRS). Der bliver dog ikke set unger eller tegn på, at der er kommet unger i år.

De største observationer i andet halvår bliver på op til fire fugle. I november og december ses der maksimalt tre. Det bliver næsten lidt for spændende at se, hvad der sker de næste år. Det tegner desværre ret skidt, og i år er nogle af de gode steder til lærkerne omkring jernbanestationen blevet asfalteret og belagt med fliser.

Hedelærke *Lullula arborea*

En antalsmæssigt fåtallig forekomst i forhold til de tre forgangne år, som alle var rekordår på mellem 407 og 413 fugle. Dog er årssummen stadig bedre end alle år før 2014 og lidt højere end det tidligere fjerdebedste år 2010, som præsterede 309. Der registreres et enkelt vinterfund på første vinterperiodes sidste dag 28/2 1 TF Grenen (ROC). Dette var måske startskuddet på forårstrækket for fra 3/3-7/3 observeres der fem trækkende fugle mellem Aalborg og Skagen, og så dukker den første observation af syngende op 9/3 2 sy. Simon Skrivers Klit, Skagen (N2H). Den største trækobservation i foråret bliver 18/5 4 Nordstrand, Skagen (KMO JHC SKAT m.fl.). De største koncentrationer af syngende og alle observationer af sikre ynglefugle nævnes her: 17/3 3 sy. Lindum

Skov (TN), 19/3 3 sy. Gårdbogård Plantage (KUP), 5/4 4 sy. Damsted (JPIP), 11/4 3 sy. Sem Hede (AHO), 14/4 3 sy. Isbjerg (JLJ), 27/5 3 sy. Hvidbjerg Klitplantage (TNY), 28/5 2 fugle med mad til unger eller mage Bunken Klitplantage (TN HNI), 4/6 par med føde til unger Mosbjerg Atlaskvadrat (AØ), 9/6 2 fugle med mad i næbbet til unger og syngende han samme sted Tuen (CP) og 23/6 8 sy. Bunken Klitplantage (PR).

I andet halvår holder arten lav profil, og der observeres kun 9% af årets sum i andet halvår. Det bliver til en enkelt observation af ynglefugle nemlig 20/7 nyudfløjne unger i Lodskovvad Atlaskvadrat (PMA). Den største trækobservation i efteråret bliver 24/9 5 Højen, Skagen (ESE). Der gøres ingen vinterfund i anden vinterperiode.

Sum: 312. 1. halvår 283, 2. halvår 29. Indsendere 85.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	1	98	70	87	27	4	1	8	16	-	-

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Et år der ligger ca. på gennemsnittet for de seneste ti år. Igen i år er Jerup Strand og Enge den helt store overvintringslokalitet for arten, i hvert fald den mest besøgte, hvorfor den har fået tildelt en særskilt linje i sumske-maet. Procentsatsen i sumske-maet angiver procentdel af månedssummen for Nordjylland.

Første halvår står kun for ca. 1/3 af årets sum. De største observationer er: 1/1 24 Jerup Strand og Enge (KNP IMP), 26/3 25 Thorup og Klim Fjordholme (HHN), 15/4 20 Vesterby ved Vestervig (SPP) og 5/5 27 Revlsbuske, Vejlerne (PHA). Alle er rastende fugle. I sumske-maet for Jerup Strand og Enge ses at fuglene er forsvundet inden maj. Den sidste observation herfra er 28/4 2 (HSC). For-årets sidste bliver 13/5 2 NØ Buttervej, Skagen (BKR). Andet halvår starter med den første observation ved Bulbjerg 3/10 7 T (RSN). Oktober bliver suverænt den stør-

ste måned i året med 474 fugle svarende til 48% af års-summen. Arten trækker igennem Danmark på dette tids-punkt, og det ses også på forekomsten på de forskellige lokaliteter. Træklokaliteten Grenen er i oktober den mest fremtrædende. I alle andre måneder er det overvintrings-lokaliteten Jerup Strand, som gør mest væsen af sig, bort-set fra i maj, hvor fuglene her er forduftet. Grenen har i oktober 206 fugle svarende til 43% af månedssummen for Nordjylland. Agger Tange er også godt med i okto-ber måned med 121 fugle svarende til 26%. Den første observation fra Jerup Strand i efteråret bliver 19/10 32 (HBØ). De største observationer i andet halvår bliver 6/10 20 Grenen (ROC LPA OS m.fl.), 18/10 30 Agger Tange (HHN), 19/10 75 Agger Tange (GGU m.fl.) og 12/11 34 Jerup Strand og Enge (HSC).

Sum: 997. 1. halvår 303, 2. halvår 694. Indsendere 57.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	73	52	67	81	30	-	-	-	-	474	118	102
Jerup Strand og Enge	51	31	38	36	-	-	-	-	-	44	100	69
Jerup procent	70%	60%	57%	44%	0%					9%	85%	68%

Skægmejse *Panurus biarmicus*

En høj årssum der kun er overgået af 7639 i år 2000. Ho-vedparten af materialet stammer fra følgende lokaliteter med procentvis andel angivet i parentes: Grenen (16%), Rærup Slambassiner (9%), Vejlerne (32%), Lille Vildmose (11%) og Kølsen-Skals Engsø (8%).

I de første vintermåneder ses ikke helt så store ansam-linger som sædvanlig med de største observationer 5/1 60 Rærup Slambassiner (AB), 15/2 25 Rærup Slambas-siner (JEA) og 26/3 25 Nordstrand, Skagen (KK). Der meldes om ynglefugle på fem lokaliteter, hvilket nok er i den lave ende i forhold til den reelle formodede yngle-

forekomst.

Andet halvårs største totaler er 18/9 80 Lille Vildmose (HAC), 16/10 80 Bygholms Nordlige Rørskov (GGU mfl.), 26/10 86 Grenen (ROC mfl.) samt en meget stor obser-vation 23/9 250 Lille Vildmose (HAC AR ESA). Fuglene ophober sig i områdets sydvestlige hjørne, hvorfra de trækker mod sydvest i smågrupper. Observationen en-der i top 2 over største observationer af Skægmejse i Danmark nogensinde. Desuden gøres der observationer ved trækstederne, 14/10-24/11 126 Grenen (GRØN JKI ROC) og 13/10-25/11 157 Nordmandshage (PR AB).

Sum: 5371. 1. halvår 1054, 2. halvår 4317. Indsendere 151.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	255	116	131	301	135	116	495	128	1054	1481	716	443

Skægmejse, Rærup Slambassiner, 12. november 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Savisanger *Locustella luscinioides*

Der observeres to fugle i år. En høres synge 18/5 ved Haldager Vejle (RSN MON). Arten har tidligere optrådt på lokaliteten i 2011, 2013 og 2014. Desuden høres en fugl 1/7 i Lille Vildmose øst for den nordlige del af Grønvej

(MCH). Det er anden gang, at Savisanger er observeret i Lille Vildmose. Første gang var 28/6-2015 nogle hundrede meter længere mod nord (PR).

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

Der observeres 29/5 en syngende Flodsanger på Grenen, som bliver årets eneste fund i Nordjylland. MJH fra Skagen Fuglestation er på vej meget tidligt om morgenen ud på Grenen for at åbne net til ringmærkning. Her hører han fuglen synge to serier af ca. fire minutters varighed

hver og med femten minutter imellem serierne. Derefter bliver fuglen tavs og høres ikke igen på trods af flere personers eftersøgning. Flodsanger er ikke årlig i Nordjylland, og dette er første fund siden 2015.

Græshoppesanger *Locustella naevia*

Som det fremgår af Nordjyllands Fugle 2016, så tegnede det til, at vi havde nået et nyt bundniveau for arten på omkring 300 fugle efter nogle rigtig gode år 2010-2013 med årssummer på 420 i gennemsnit. Dette viser sig at holde nogenlunde stik i år. Vi ryger endda en lille smule længere ned end det tidligere formodede bundniveau og havner på 290, hvilket til dels kan skyldes et usædvanligt koldt forår. Hertil skal dog nævnes, at historisk så er det stadig meget bedre end gennemsnittet for 1986-2010, som lå på kun 138 fugle. Lad os håbe, at den nedadgående tendens ikke fortsætter i de kommende år.

Årets første fugle bliver hørt syngende til sædvanlig tid, 29/4, fra to forskellige lokaliteter: 1 Kølsen og Vorde Enge (EM STA) og 1 Vandplasken (BRØN). Derefter tikker der

observationer ind jævnlige og de mest bemærkelsesværdige bliver fra nogle af regionens gode klassiske lokaliteter: 11/5 5 Nørreådal (LM), 15/5 6 Nørreådal (TBR), 15/5 6 Tofte Mose (HAC), 22/5 6 Tofte Skov (HAC), 26-27/5 5 Kølsen-Skals Engso (TRK), 14/6 6 Volsted Kær (HAC) og 27/6 5 Simested Ådal (PBA). Alle observationer er af syngende fugle.

Andet halvår byder ikke på noget spektakulært. Der bliver som forventet stille med få observationer, hvoraf der kan nævnes: 10/7 4 sy. Tofte Skov (TC) og 18/7 3 sy. Volsted Kær (TSE). Årets sidste fugl bliver det eneste augustfund med en småsyngende fugl 27/8 fra Volsted Kær (TSE). Dette er en hel måned efter den næstsidste observation som er 30/7 1 sy. Gravlev Sø (TSE).

Sum: 290. 1. halvår 252, 2. halvår 38. Indsendere 69.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	4	170	78	37	1	-	-	-	-

Gulbug *Hippolais icterina*

Vi er inde i en god stabil periode med gennemsnitlige årssummer fra 2011-2015 på 416 fugle. Årets sum er således næsten på samme niveau med en stigning på 10% i forhold til sidste års sum på 354.

Den første træffes til normal tid 7/5 1 sy. Bankes Marker, Skagen (EC). Herefter er de største observationer i første halvår 20/5 4 ringm. og 4 sy. Grenen (MJH SSC GRØN ROC m.fl.), 21/5 5 Hanstholm Fyrhaver (JBE), 26/5 4 Bjerget ved Ulvedyb (BKR), 29/5 8 Gerå Enge (HAC), 9/6 4 Mølholm Søerne (RWR) og 19/6 6 Havkær Skov (TN).

I andet halvår holdes der lav profil og de største observationer er derfor også mere beskedne med 1/7 3 sy. Nørreådal, Øby-Løvskaal (TBR), 5/7 3 udføjne unger Kysten ved Tofte Skov (TC), 6/7 6 R, hvoraf 3 småsyngende, Hanstholm Fyrhaver (TBR), 15/7 1 ad. og 2 juv. Skagen By (JPIP), 1/8 3 1K Nordmandshage (HAC), 2/8 3 S Nord-

mandshage (PR). Årets sidste observation bliver et sent septemberfund 2/9 1 R Agger Tange (TRK).

I Atlasbasen er der indrapporteret 15 sikre ynglefund, som alle nævnes her: 9/6 1 voksen fugl med føde til mager/unger Aggersund (GH), 13/6 1 voksen fugl med føde Vårst (TC), 16/6 1 voksen fugl med føde Sejerslev (SMK), 21/6 1 voksen fugl med føde Løkken (JKR), 24/6 1 voksen fugl med føde Tømmerby Fjord (HRC), 28/6 1 voksen fugl med føde Gerå (HAC), 5/7 observeres nyudføjne unger Kysten ved Tofte Skov (TC), 15/7 nyudføjne unger Klokkeholm (SEM), 15/7 1 voksen fugl med føde Vesterby (JPIP), 18/7 1 voksen fugl med føde Støvring (TSE), 19/7 nyudføjne unger Tøttrup (TN), 22/7 nyudføjne unger Nørre Uttrup (SEM), 25/7 2 nyudføjne unger Hannæs (TN), 5/8 nyudføjne unger Gug (JLI) og 12/8 nyudføjne unger Ålborg (JLI).

Sum: 390. 1. halvår 303, 2. halvår 87. Indsendere 90.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	150	153	43	13	1	-	-	-

Sivsanger, Han Vejle, 15. juli 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Efter sidste års rekordsum på 724, som var det største antal siden perioden med systematiske optællinger fra Vejlerne, kan vi i år præsentere endnu en stigning på 10%. Der er stor dækning fra specielt én lokalitet, nemlig den nyligt genoprettede Kølsen-Skals Engso. Vandet er blevet pumpet væk fra engen ved Skals Ås udløb siden 1941, men Naturstyrelsen har i 2012 igangsat et projekt, som skal genskabe vådområdet og reducere udledningen af kvælstof til Hjarbæk Fjord. Dette medfører, at åen får et mere deltaagtigt udløb som i gamle dage. Der var indvielse af Kølsen-Skals Engso i maj sidste år, og dette har skabt stor interesse blandt fuglekiggere, som har nydt at følge den biologiske udvikling i området i år. Årets første Sivsanger optræder noget sent 26/4 1 sy. Rærup Slambassiner (RSN). Kølsen-Skals Engso står for 28% af tallene i første halvår og mange af første halvårs største observationer er således også herfra: 7/5 21 (TBN), 14/5 19 (SA), 17/5 14 (TBR LM TRK) og 19/5 15 (EM). Fra andre lokaliteter kan nævnes: 5/5 14 Rærup Slambassiner (AB), 7/5 15 Han Vejle (BCS) og 8/5 11 Ulvedybet (BKR).

Sum: 799. 1. halvår 578, 2. halvår 221. Indsendere 93.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	10	457	111	166	37	17	1	-	-

Den store dækning af Kølsen-Skals Engso fortsætter ind i andet halvår, og man kan opleve, hvorledes sangaktiviteten gradvist ebber ud og dermed også antal fugle pr. observation. Lokaliteten står for 30% af tallene for andet halvår og de største observationer er således fra begyndelsen af perioden med 1/7 10 (TRK) og 7/7 9 (EM). De sidste observationer er mere beskedne, 28/8 2 (HK) og 1/9 4 (TRK). De største observationer i andet halvår for hele Nordjylland bliver, udover de allerede nævnte fra Kølsen, 1/7 14 Ulvedybet (BKR), 1/7 8 Han Vejle (BCS) og 26/7 9 Ulvedybet (BKR). Den sidste observation, som bliver et sent oktoberfund, iagttages 1/10 1 Ulvedybet (BKR).

Fra Atlasbasen meldes om otte sikre ynglefund i år: 29/5 1 voksen fugl med føde til mage/unger Gerå (HAC), 17/6 1 voksen fugl med føde Gug (JLI), 22/6 1 voksen fugl med føde Hasseris (ARE), 27/6 1 nyudfløjne unge på egnet ynglebiotop Elling (VHL), 6/7 nyudfløjne unger Skive (JEAL), 21/7 1 voksen fugl med føde Rovvig (LGN), 27/7 5 ungfugle set Han Vejle (TN) og 8/8 1 voksen fugl med føde Sankt Knuds By (LGN).

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

Årsummerne er dalet en smule de sidste to år og i år får vi et antal, der er 10% lavere end sidste år. Vi ligger dog stadig højt og på omkring gennemsnittet for 2011-2015, som er på 772.

Der er ankomst ret tidligt i år med 3/5 1 sy. Kølsen-Skals Engsø (TRK EM), som efterfølges 9/5 af 1 sy. Onsild Ådal (CSS). Omkring 20/5 ser det ud til at fuglene er ankommet for alvor i hele regionen. De største observationer bliver: 2/6 og 4/6 10 sy. Nørreådal (TBR SA), 3/6 8 Hjeds Kær (TSE), 5/6 11 Lille Vildmose (EJK), 6/6 13 Lerkenfeld Ådal (TN), 6/6 13 Trend Ådal (TN), 10/6 9 sy. og 3 ringm. Grenen (SKAF ROC m.fl.), 10/6 8 Skørpingholme (HAC) og 15/6 9 Kastbjerg Ådal (LTP). 89% af fuglene bliver observeret i første halvår, så andet

Sum: 730. 1. halvår 648, 2. halvår 82. Indsendere 86.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	138	510	77	2	3	-	-	-

halvår, hvor fuglene generelt er tavse, har ikke så meget at byde på: 1/7 5 sy. Lille Vildmose (MCH), 2/7 4 Karup Å (JAV) og 5/7 3 sy. og 1 voksen fugl med føde til unger Strandenge ved Brødensgrøft (TN). Årets sidste observationer i august og september bliver af ringmærkede 1K-fugle på Grenen 8/8, 17/8, 3/9, 4/9 og 9/9 (MJH SSC AVJ m.fl.).

Atlasbasen melder i 2017 om sikre ynglefund i form af observation af voksne fugle med føde til unger/mage i kvadraterne Gug, Hammershøj, Hirtshals, Helberskov, Høgild Mose, Karup, Lund, Poulstrup, Storvorde Østerenge, Svinding, Taslum, Vallerbæk og Øster Hornum. Der rapporteres om nyudfløjne unger fra Gerding, Plovmandshøj Plantage og Ålborg.

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Efter et 2016 uden observationer af arten, iagttages der to fugle i år. En fugl høres 14-15/5 i rørskoven ved Skarvsøen i Skagen (CH LN EH m.fl.). Fuglen høres af en del

fuglekiggere. På en noget overraskende lokalitet, nemlig Tofte Skov, høres og ses også en fugl 12/6 (HAC).

Rødrygget Svale *Hirundo daurica*

Der bliver ikke observeret Rødrygget Svale i Nordjylland

i år. Et år uden denne art er ikke set siden 2005.

Skovsanger *Phylloscopus sibilatrix*

Årssummen viser en nedgang på 8% i forhold til sidste år, men vi ligger stadig lidt over gennemsnittet for femårsperioden 2011-2015, som er på 307.

Årets første observeres til sædvanlig tid med 29/4 1 sy. Hald Sø ved Niels Bugges Kro (PBA). Dagen efter er de første fugle nået Grenen 1 R (ROC HHØ DAC m.fl.), Høbro Østerskov 2 sy. (CSS), Jægersborg Skov 1 (AHO) og Sandvad 1 (SSL). De mest bemærkelsesværdige observationer i første halvår bliver: 7/5 9 Batteriskoven, Skagen (LYT ANB GRØN MCH), 15/5 12 Tofte Skov (HAC

Sum: 312. 1. halvår 306, 2. halvår 6. Indsendere 93.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	7	236	63	2	3	1	-	-	-

TC), 19/5 10 Hald Sø ved Niels Bugges Kro (BJA), 26/5 5 Tofte Sø (AF), 27/5 7 Eskær Skov ved Mosbjerg (BKR), 28/5 5 Høstemark Skov (AF) og 12/6 5 Tofte Skov (HAC). I andet halvår er der næsten ingen observationer. Den sidste ses 2/9 1 R Stald Grenen, Skagen (LKJ).

Ifølge Atlasbasen er der en enkelt observation af en rede med unger ved Svinding og to observationer af voksne fugle med føde til mage/unger, det er ved Løkken og Hou Skov.

Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Sidste år begyndte vi med månedsskema for Hvidbrynet Løvsanger, fordi den er blevet så almindelig under efterårstrækket. Rekord på 43 fugle fra sidste år kan vi dog ikke leve op til igen i år. Arten træffes som sædvanlig kun i efteråret og første gang den noteres bliver 23/9 1 R Grenen (ROC). Dette er et ret normalt ankomsttidspunkt, og som forventet kommer resten af observationerne i løbet af september og oktober med 26/9 1 R Hanstholm Fyr-

haver (LTP HHN), 27/9 1 Hanstholm Minkfarme (SAL), 28/9 1 Skallerup Ferieby (LAM) og septembers sidste fugl bliver ringmærket på Bøjlevej, Skagen, 30/9 og bliver lidt senere fremvist for dagens ornitologer i Skagen ved Det Grå Fyr (MA MCH AVJ JOF m.fl.).

Oktober byder på 1/10 1 R Als Odde (CSS), 5/10 1 Grenen (JOF AVJ), 5/10 1 Friluftsbadet, Aalborg (RWR), 6/10 1 Østerild Klitplantage (HRC), 6/10 1 Skagen Klit-

plantage (JOK MHT JPIP), 7/10 1 Bulbjerg (HHN), 13/10 1 Hanstholm Fyrhaver (HHN CP JFA), 16/10 1 ringm. Agger Tange (HHN AU JKY m.fl.), 19/10 1 Gerå By

(HAC) samt årets sidste fugl 22/10 1 ringm. Lild Klitplantage (HHN AU).

Sum: 15. 1. halvår 0, 2. halvår 15. Indsendere 17.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	-	-	-	-	5	10	-	-

Hvidbrynet Løvsanger, Skagen, 30. september 2017. Foto: Erik Christophersen.

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

Hele to fund af denne smukke art ses i år. AØ observerer helt ekstraordinært 17/10 en trækkende fugl ved Nord-

mandshage. Dagen efter finder FLF et eksemplar ved Nors Sø, som ses af flere observatører (GGU HHN JFA).

Løvsanger *Phylloscopus trochilus*

Efter et par år uden at have skrevet om Løvsanger, gør vi her status for arten anno 2017. Vi har ligget på et stabilt lavt niveau siden slut 90'erne. Før midten af 90'erne var Løvsanger en langt mere almindelig ynglefugl herhjemme, og årssummerne lå generelt på over 5000. Status i 2014 var en årssum på 2870, hvilket var en nedgang på 28% i forhold til 2013. Dette var dog ikke så galt som den katastrofale femårsperiode 2001-2005, som så virkelig skidt ud med et gennemsnit på kun 802. Heldigvis er vi ikke så langt nede længere og med årets antal går det endda en smule op. Tallet trækkes dog betragteligt op af nogle store trækdage og ringmærkning af fugle på træksteder.

Årets første observationer er 13/4 1 Skiveren (VHL) og 1 Øsløs (PHM). Herefter rapporteres der om syngende fugle fra hele regionen. De største observationer i første halvår bliver fra 30/4 29 Tofte Sø (HMT) og 25 Sandvad (SSL), 3/5 32 Volsted Kær (TSE), 7/5 30 sy. Agger Tange (TRK), et stort fald af arten i Skagen samme dag giver mindst 100 fugle trækkende øst i buskene ved Nordstrand (HP m.fl.), 93 bliver ringmærket på Grenen (MJH), 55 ses i Batteriskoven (KMO), 50 ses rastende og trækkende øst ved Skarvsøen (EC) mens kun 15 bliver set på Verdens

Ende, Grenen (MCH ANB LYT ROC HHØ m.fl.) samt 36 Rødhus (RWR), 8/5 27 Ø (TBR), 9/5 35 ringm. Grenen (MJH), 12/5 bliver endnu stor dag i Skagen med 115 ringm. Skagen By (MA), 40 Batteriskoven (CBS MAT), 37 ringm. Grenen (MJH), 20 Poul Eeg Camping (CSS) samt 80 T Verdens Ende, Grenen (RSN MON GRØN ROC AOWN m.fl.) og 15/6 27 Østerild Klitplantage (HRC).

Andet halvår lægger blødt ud inden efterårstrækket går i gang, og vi får nogle større observationer, hvoraf de mest bemærkelsesværdige bliver: 19/8 25 Batterivej, Skagen (GGU) og 14 Grenen (MJH), 20/8 18 Grenen (ROC GGU KK), 23/8 21 Grenen (ROC JAS FLS m.fl.) og 25/8 21 ringm. Skagen By (MA). Årets næstsidste dag med Løvsangere bliver en række observationer 1/10 med 1 Det Grå Fyr, Skagen (SKAF), 2 Hanstholm Fyrhaver (TRK), 1 1K ringm. Klitmøller (JASA), 1 ringm. Skagen By (MA) og 10 Storsig (SKAF). Årets sidste ses over en måned senere med en meget sen fugl, som bliver ringmærket 4/11 på Grenen (MJH).

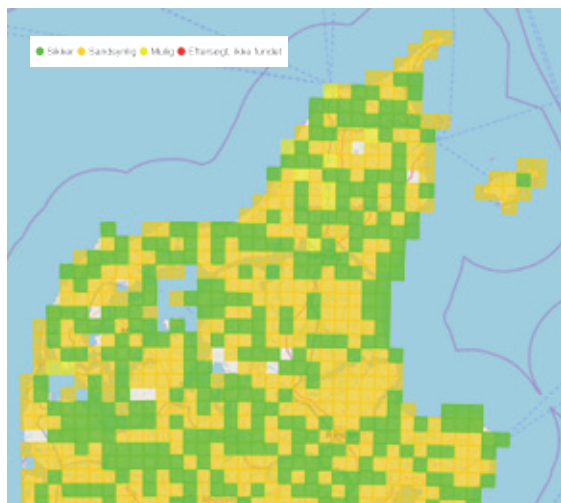
Atlas III-projektet har vist en lille fremgang for Løvsanger i vores to lokalafdelinger i forhold til Atlas II, når man ser på sikre eller sandsynlige ynglefund. Nordjyl-

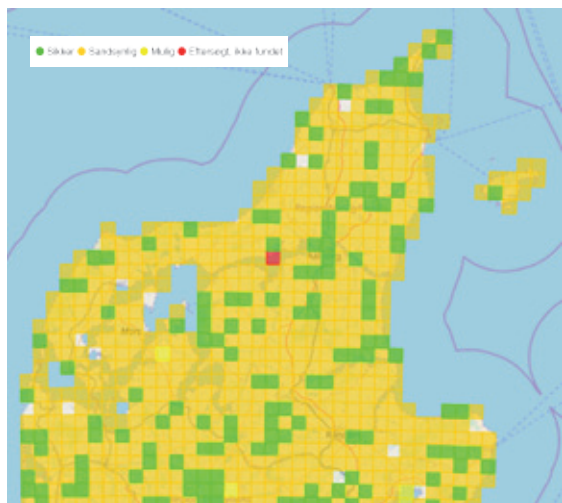
Løvsanger, Skagen, 9. maj 2017. Foto: Knud Pedersen.

land har fået 17 nye af disse kvadrater, hvilket primært er i Midtvestsyssel og omkring Lerkenfeld Å. Løvsanger er dog også forsvundet som sikker eller sandsynlig ynglefugl eller er ikke registreret under Atlas III i seks kvadrater på Livø, Østerby ved Ulvedyb, Vrensted, Haldbjerg og Bjergby. Ser man udelukkende på sikre ynglefund ser vi en reel nedgang. Kun 65 kvadrater ud af 320 er med sikre ynglefund under Atlas III mod 134 under Atlas II. Vi har altså mistet over 50% af kvadraterne med sikre ynglefund i løbet af de sidste 25 år i Nordjylland. Nordvestjylland har fået ni nye kvadrater med sikre eller sandsynlige ynglefund ved Fur, Salling, Lille-

hav, Koldby, Karby og Sindrup. Vi har dog også mistet syv kvadrater, hvor Løvsanger er forsvundet som sikker eller sandsynlig ynglefugl eller ikke er registreret under Atlas III. Dette er ved Holmkær, tre kvadrater på Mors: Sejerslev, Buksør Odde og Nykøbing Nord og ved Durup, Agerø og Visby. Ser vi på sikre ynglefund, kan der i Nordvestjylland ligeledes spores en markant tilbagegang. Kun 28 kvadrater ud af 186 er med sikre ynglefund under Atlas III mod 80 kvadrater under Atlas II. I Nordvestjylland ser det altså endnu værre ud med en tilbagegang på hele 65%.

Yngleudbredelse af Løvsanger i Nordjylland, Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Løvsanger i Nordjylland, Atlas III (2014-2017).

Sum: 3332. 1. halvår 2698, 2. halvår 634. Indsendere 175.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	384	2021	293	82	411	124	17	1	-

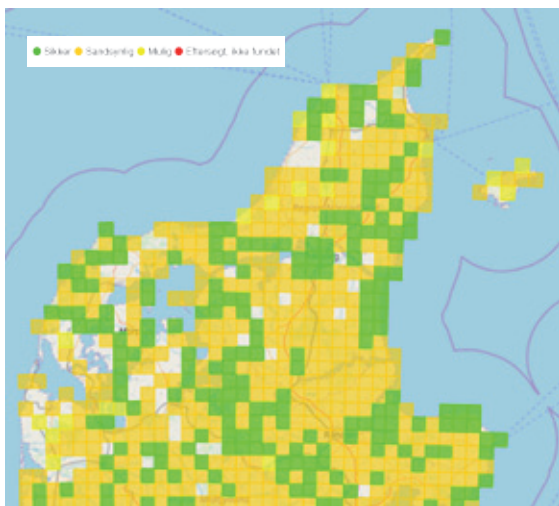
Gransanger *Phylloscopus collybita*

Ligesom med Løvsanger har vi ikke skrevet om Gransanger siden 2014, hvorfor denne art også medtages i årets rapport. I 2014 blev der sat rekord med en årssum på 5612. Dette slog den tidligere rekord på 4545 fra året før med 23%. At vi så i år slår rekorden endnu en gang med 1767 svarende til 31%, vidner bare om, at Gransanger fortsætter med at storme frem. Årsummerne lå på et jævnt lavt niveau helt indtil 2003, før de begyndte at ligge stabilt på over 1000 fugle hvert år. Det er i dag næsten utænkeligt at forestille sig, at der i 1986 kun blev observeret 255 fugle på et helt år!

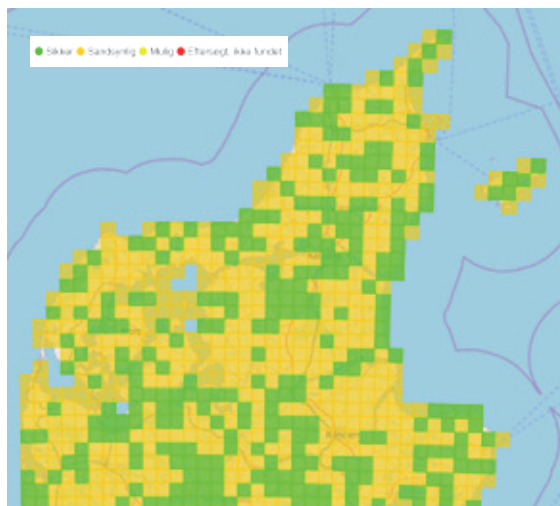
I år gøres der et enkelt vinterfund i første halvår 19/1 1 Onsild Ådal (CSS). Forårstrækket sætter ind 13/3 med årets første fugl på Grenen 1 SØ (ROC). Herefter høres der syngende fugle overalt med de største observationer 2/4 68 Oksholm Skov (BKR), 8/4 30 Næsset ved Løvsdal (TRK), 11/4 36 Havkær Skov (TN), 7/5 60 Batteriskoven, Skagen (LYT ANB GRØN MCH), 12/5 40 Batteriskoven, Skagen (CSS MAT) og 24/5 38 Skagen By (ROC). Observationer i andet halvårs to første måneder må for størstedelens vedkommende antages at være af lokale ynglefugle. Efterårstrækket ser ud til at sætte ind omkring medio september, hvor antallet begynder at stige på de forskellige træklokaliteter og der observeres decideret trækkende fugle. Andet halvårs største observation er: 3/9 32 Oksholm Skov (BKR), 9/9 30 C. E. Flens-

borg Plantage (TRK), 14/9 30 Grenen (SKAF), 18/9 30 Lille Vildmose (HAC), 1/10 40 Hanstholm Fyrhaver (TRK), 1/10 50 Storsig (SKAF), 5/10 112 S Nordmandshage (PR), hvor der bliver observeret spredte trækkende fugle igennem obsperioden med største flokke på omkring 5. Et enkelt vinterfund bliver det også til i andet halvår 17/12 1 Østerådal (RSN).

Atlas III-projektet viser ligesom årssummen en fremgang for Gransanger i vores to lokalafdelinger i forhold til Atlas II. Nordjylland har fået 45 nye kvadrater med sikre eller sandsynlige ynglefund og ingen kvadrater, hvor der var sikre eller sandsynlige ynglefund i Atlas II, er gået tilbage. Dette bringer antallet af denne type kvadrater for Nordjylland op på 313 ud af i alt 320, hvor de manglende kvadrater er minikvadrater omkring Læsø og i Jammerbugt. For Nordvestjylland er billedet præcis det samme. Vi har fået 46 nye kvadrater med sikre eller sandsynlige ynglefund af Gransanger, og ingen af denne type kvadrater er gået tilbage fra Atlas II. Dette bringer antallet for Nordvestjylland op på 179 ud af 186. De tomme kvadrater er områder uden træer, nemlig kyststrækningen i Hanstholm-reservatet, minikvadraterne Febbersted Strand, Lild Strand Nord og Bulbjerg, Agger Tange og to små kvadrater på østsiden af Krik Vig ved Helligsø. Konklusionen må uomtvisteligt være, at Gransanger nu findes overalt i Nord- og Nordvestjylland.

Yngleudbredelse af Gransanger i Nordjylland, Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Gransanger i Nordjylland, Atlas III (2014-2017).

Sum: 7379. 1. halvår 4294, 2. halvår 3085. Indsendere 213.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	389	1919	1425	560	539	434	1298	764	49	1

Sibirisk Gransanger *Phylloscopus collybita tristis*

Der gøres seks fund af denne svært bestemmelige race i år. En fugl bliver set og hørt under forårstrækket 3/6 på Grenen (ROC MCH MKP m.fl.). I efteråret bliver den første fugl en ringmærket, som dog ikke høres kalde, 3/9 Grenen (MJH). En fugl ses og høres 1/10 på Storsig, Ska-

gen (SKAF). En fugl fanges og ringmærkes på Agger Tange 18/10 (HHN JFA). To trækker forbi Grenen kaldende 2/11, hvilket er første gang i Nordjylland med observation af mere end én fugl (ROC KNP IB).

Sibirisk Gransanger, Skagen, 3. juni 2017. Foto: Erik Christophersen.

Schwarz' Løvsanger

Phylloscopus schwarzi

Som en opfølger på sidste års fabelagtige efterår, hvor vi blev velsignet med et overflødhedshorn af sjældne sibiriske småfugle i Danmark om efteråret, heraf ikke mindst vores allesammens "Sibbe", den Sibiriske Jernspurv, der var stationær i Hirtshals i et par måneder, fortsætter 2017 i samme spor, hvilket også drypper lidt på Nordjylland. Det bliver til et enkelt fund af Schwarz' Løvsanger med en ringmærket fugl 16/10 på Agger Tange. Fundet er i skrivende stund dog endnu ikke forelagt SU. Fuglen er en ud af hele fem, som bliver fundet i Danmark samme dag, hvilket er helt utroligt, artens sjældenhed taget i betragtning. Fuglene er spredt ud over hele landet fra Agger Tange og Blåvand i vest over Langeland og Stevns til Christiansø i øst. Det er første fund i Nordjylland siden 2007. Arten er SU-art. Der må ikke refereres til fund, der ikke er godkendte af SU.

Schwarz' Løvsanger, Agger Tange, 16. oktober 2017.

Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Lundsanger, Skagen, 17. juni 2017. Foto: Erik Christophersen.

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

Efter det bedste år i 10 år med fem fugle sidste år, så ryger vi ned på to fugle i år. Det er dog to meget samarbejdsvillige fugle, der bliver set om foråret i år. Den første bliver fundet syngende 10/6 i Nystrup Plantage (JASA TRK LGNI JKK m.fl.). Det bliver en meget populær fugl,

som besøges af mange fuglekiggere helt indtil den 26/6, hvor den kan nydes en sidste gang. Den anden fugl bliver fundet 17/6 syngende i nåleskovsbæltet bag Stald Grenen, Skagen (JMP MCH MON JOK EC m.fl.). Den ses sidste gang dagen efter.

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Et magert år med kun ét fund fra Hirtshals Havn 20/9, hvor en fugl observeres igennem tre timer i solskin i en

hyld (LP CJ PHJ FLL AAA).

Rødtoppet Fuglekonge *Regulus ignicapillus*

Årssummen på 86 fugle er mere end dobbelt så stor som i 2016.

I første halvår er summen 44, mens den var 27 forrige år. Forøgelsen skyldes 21 observationer af to ynglepar ved Tversted. Ved Tversted Søerne er der en syngende han og to fugle observeres samtidigt i perioden 11/4-30/5 (AWN MCH KBJ SA KNP LPA MLU). Også i Tversted Plantage er der 13/4-25/5 et par med en syngende han (LPA CJ MCH KMO EO KNP KUP BCS). Her observeres 25/5 en fugl med føde i næbbet (LPA).

Antallet af observerede fugle i Rold Skov er fortsat højt. Der observeres 31/3-27/5 14 især syngende fugle på de fem Rold Skov-lokaliteter Rold Vesterskov, Sønderskov, Mørkeskov, Mosskov og Fællesskov (AHO TEO HAC). De øvrige fund er: 19/3 1 Grenen (ROC), 25/3 1 Skagen Haveforening (LKJ), 29/4 1 sy. Bunken Klitplantage (BCS),

23/5 1 sy. Hobro Østerskov (CSS), 25/5 1 sy. Hobro Skov (KNI), 6/6 1 sy. Valsgård Bæk & Bramslev Bakker (CSS) og 28/5 1 sy. samt føde i næbbet Mønsted Plantage (TBN). I andet halvår observeres 42, næsten en firedobling i forhold til 2016. Det skyldes 33 observationer fra Grenen af op til to fugle 2/11-15/12 (ROC KNP KK SKAF). Det begynder 2/11 og 3/11 med to ringmærkninger af hanner (SKAF KNP). Herefter følges den formodede floks overvintring nøje, og der ses en ikke-ringmærket fugl samt op til to fugle samtidigt. Eftersøgningen lettes af, at fuglene kortvarigt kan høres tidligt om morgenen. Hertil kommer de andre lokaliteter: 17/10 1 Batteriskoven, Skagen (EC), 15/10 1 Højen Fyr (ROC), 24/11 1 ringmærket Klitmøller (LS), 15/10 1 Krabbesholm Skov (GTW), 3/10 1 Svankær (SVP), 16/10 2 Hirsholm (AWN), 2/10 1 Store Vildmose (JEA) og 1/10 1 Als Odde (CSS).

Sum: 86. 1. halvår 44, 2. halvår 42. Indsendere 28.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	5	20	16	3	-	-	-	8	30	4

Silkehal, Bygholm Vejle, 21. december 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Silkehal *Bombycilla bombycilla*

2017 var præget af nogle små forekomster af Silkehaler, hvilket også afspejledes i årssummen, der er den laveste siden 2014. De største observationer fra første halvår er 3/3 117 Nordby, Skagen (ASJ) og 4/3 105 Nordby, Skagen (ASJ).

Foråret slutter som vanligt af med sene fugle, der ses i Skagen, således er der fra maj kun en enkelt observation udenfor Skagensområdet, 8/5 4 Jerup (HSC). De sidste fugle ses 26/5 1 Skagen By (ASJ), 30/5 1 Grenen (ROC)

Sum: 9814, 1. halvår 5899, 2. halvår 3915. Indsendere 111.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
1267	1579	2430	317	305	1	-	-	-	170	2778	967

Parktræløber *Certhia brachydactylos*

Årssummen er 64, mens den sidste år var 46.

I DOF Nordjyllands område ses 11 fugle på to lokaliteter. I modsætning til sidste år observeres der igen fugle på Almen Kirkegård i Aalborg: 7/3-30/4 op til 2 (RWR RSN PHJ) samt 16/11 1 (PR). Desuden er der et sikkert ynglefund ved Højris Mølle, 21/5 1 med føde (HMT). Hovedparten af observationerne gøres som sædvanligt i den sydlige del af Nordvestjylland. De fleste kommer fra artens kerneområde omkring Hald Sø. Maksimumtallene for syngende fugle er 13/3 1 Hald Ege (TT), 18/3 2 Hald Sø ved Non Mølle (TBR), 23/3 og 17/5 1 Hald Hovedgård (MHH SA), 23/3 2 Hald Sø ved Niels Bugges

Sum: 64, 1. halvår 50, 2. halvår 14. Indsendere 23.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
3	2	25	12	7	1	1	-	-	5	6	2

og 6/6 1 Grenen (ROC).

Andet halvår starter hvor vi sluttede, i Skagen, med 25/10 1 Skagen By (JPIP) og 27/10 1 Grenen (ROC). Forekomsten i andet halvår er meget koncentreret til få områder, hvor det nærmest udelukkende er i Skagen, Nordmandshage og i Aalborg området, at der bliver set Silkehaler, således bliver der kun set ni fugle i Nordvestjylland. De største observationer er 16/11 200 Frederikshavn (KUP) og 16/11 175 Assistens Kirkegård, Skagen (TUN).

Kro (MHH), 13/4 og 10/5 1 Hald Sø, Inderøen (SA LHS) og 18/3 3 Dollerup Mølle (TBR). Andre lokaliteter med syngende hanner i yngleperioden er: 24/4 1 Flyndersø (LN), 15/2 1 Daubjerg (TBN), 14/3 1 Lynderupgård (EM), 17/2 og 4/3 1 Tjele Langsø (TRK TRK) og 17/3 1 Lindum Skov (TN).

I andet halvår observeres arten på følgende lokaliteter: Hald Sø-området (FIA FRO), Søndersø, Viborg (VL), Ø (SAR), Nørreådalen omkring Skjern Hovedgård (TBR), Rindsholm (TBR), Tjele Langsø (TBR), Torsager Skov (LM) og Palstrup Skov (LM).

Rosenstær *Sturnus roseus*

Fra Grenen er der med tre dages mellemrum indsendt følgende observationer 3/6 1 ad. TF sammen med fire Stære (ROC MKP MCH) og 6/6 1 ad. TF sammen med

50 Stære (ROC). Det drejer sig sandsynligvis om to forskellige fugle.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Et kanongodt år, der ligger hele 234 fugle over 10-års-gennemsnittet. Der er således set rigtigt mange fugle både i første og andet halvår. I første halvår bliver der højest set fire fugle pr. lokalitet i Nordvestjylland, og det er på lokaliteterne Rindsholm og Tange Sø, Gudenåcentralen & Energimuseet. I Nordjylland ses der højest tre fugle på en lokalitet, som er Guldbæk Ådal (Ridemandsmølle-Oldstien). Forårets sidste fugl bliver set 8/4 1 Sæby

Å (HA).

De første i andet halvår ses 8/10 1 Batteriskoven, Skagen (MOA) og 14/10 1 Kølsen-Skals Engsø (KAL). I andet halvår ses der maksimalt fire fugle pr. lokalitet. Her drejer det sig om to af de samme lokaliteter, som i første halvår, nemlig Rindsholm og Guldbæk Ådal (Ridemandsmølle-Oldstien).

Sum: 542 1. halvår 375, 2. halvår 167. Indsendere 111.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	127	144	103	1	-	-	-	-	-	36	90	41

Vandstær, Godthåb, 15. oktober 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Grå Fluesnapper *Muscicapa striata*

Et fint år, der ligger lidt højere end de seneste 10 års gennemsnit på 700.

En relativt tidlig fugl ses 30/4 Vedsted Skov (SBØ). Herefter ses de næste til mere sædvanlig tid 7/5 1 Kærup (AO) samt 8/5 1 Batteriskoven og 1 Bankes Marker – begge Skagen (begge EMI). De største observationer er fra Skagen, 12/5 20 Poul Eeg Camping (HP PAA) og 15 Buttervej Industriområde (RSN MON) samt 27/5 20 Bankes Marker (JHH mfl.). Atlas-projektet viser et flot resultat med ynglefund på 58 forskellige lokaliteter. Det

er betydeligt højere end tidligere år, hvor der højest er indrapporteret 10-20 ynglefund om året.

Fra andet halvår er et par store observationer værd at nævne, 19/8 35 Batterivej, Skagen (GGU) og 9/9 22 C. E. Flensborg Plantage (TRK). Årets sidste observationer falder omkring månedsskiftet september/oktober, 29/9 1 Hanstholm (SAL), 1/10 1 Hanstholm Fyrhaver (TRK MJH HHN) og 2/10 1 Stald Grenen, Skagen (ROC ASJ). Desuden foreligger en meget sen observation, 19/10 1 Hanstholm Slamdepot (HHN).

Sum: 931. 1. halvår 519, 2. halvår 412. Indsendere 134.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	384	134	94	213	102	3	-	-

Nattergal *Luscinia luscinia*

Et meget dårligt år, der er hele 133 fugle lavere end 10-årsgennemsnittet. Det kan givet tilskrives, at både foråret og sommeren generelt var kølige.

De første høres 5/5 1 Næsset ved Løvskal (TBR) og 5/5 1 Tapdrup (GEJA). De største observationer, der registreres i første halvår, er 22/5 22 Skals Ådal syd for Onsild (CSS), 15/5 14 Nørreådal, Øby-Løvskal (TBR) og 18/5

14 Skals Ådal syd for Onsild (CSS) – alle syngende fugle. I løbet af Atlas III perioden er der registreret 153 sikre eller sandsynlige ynglefund i lokalrapportens område. Det er en stigning på 48 siden år 2016. Helt som sædvanligt ses der kun meget få i andet halvår, og årets sidste ses 18/7 1 Enge ved Gudumholm (KJNI) og 19/7 3 1K Hjeds Kær (TSE).

Sum: 468. 1. halvår 461, 2. halvår 7. Indsendere 66.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	323	138	7	-	-	-	-	-

Sydlig Blåhals, Kølsen-Skals Engsø, 25. maj 2017. Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Årets første fugle høres 26/3 1 Kølsen-Skals Engsø (TRK) og 26/3 1 Fyrkat Engsø (CCS). De højeste registreringer bliver som sædvanlig gjort i Vejlerne med Han Vejle og Lund Fjord som de bedste lokaliteter i år, 4/4 5 Han Vejle (LS), 27/4 5 Han Vejle (PBE) og 30/4 5 Lund Fjord (HHN). Fra områdets nordlige del er de største observationer 19/4 4 Rærup Slambassiner (JEA) og 11/7 4 Gjøl Bro (VAG).

I løbet af Atlasperioden er der registreret 74 kvadrater med sikker eller sandsynlig yngel. Det er en stigning på

22 i løbet af år 2017. Der er flest kvadrater med ynglefugle i Nordjylland, men det skyldes nok, at der her er en større fuglekigger-aktivitet end i Nordvestjylland.

I Vejlerne bliver der registreret 23 ynglepar, der er tale om en lille nedgang på fire par i forhold til 2016. Det nordligste ynglepar befinder sig stadigvæk ved Elling Strandeng, 28/5 1 hun (KNP).

Årets sidste ses 12/8 1 Bygholm Vejle (HMS), 3/9 1 Kølsen og Vorde Enge (MHH) og 3/9 1 Kølsen-Skals Engsø (MHH).

Sum: 349. 1. halvår 281, 2. halvår 68. Indsendere 98.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	7	126	100	48	62	3	3	-	-	-

Nordlig Blåhals *Luscinia svecica svecica*

Der er kun to sikre fund af racen Nordlig Blåhals, 12/5 1 sy. Grenen (ROC m.fl.) og 20/5 1 Hulsig (JKI). Udover disse fund er der enkelte observationer af ubestemte Blåhalse, hvor både datoen og lokaliteten indikerer, at der

kan være tale om Nordlig Blåhals, således 14/5 1 Buttervej, Skagen (VAG) og 15/5 1 2K hun Grenen (ROC AOWN m.fl.).

Lille Fluesnapper, Skagen, 30. maj 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Lille Fluesnapper *Ficedula parva*

Et rigtig flot år sammenlignet med de seneste 10 års gennemsnit på 12.

Alle første halvårs fugle observeres i Skagen på nær 17/5 1 Gerå (HAC MON). I Skagen bliver det til 27 i perioden 7/5-3/6 (mange indsendere). Antallet topper ultimo maj,

hvor der stort set er iagttagelser hver dag. På Skagen Fuglestation bliver det til seks ringmærkede fugle (SKAF). I andet halvår observeres fire – alle nævnes, 16/9 1 Det Hvide Fyr, Skagen (ROC), 25/9 1 Klitmøller (SAL), 26/9 1 Svankær (SVP) og 15/10 1 Agger Tange (GGU mfl.).

Sum: 32. 1. halvår 28, 2. halvår 4. Indsendere -.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	24	4	-	-	3	1	-	-

Broget Fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

En rigtigt høj årstotal. Vi skal tilbage til 1997 med 515 fugle, for at finde et år, der minder om årets sum. De seneste 10 års gennemsnit ligger på 216.

Årets første ankommer til sædvanlig tid, 23/4 1 Vilsbøl Plantage (CHP), 25/4 1 Svankær (SVP) og 27/4 1 Østerild Klitplantage (HRC) – alle hanner. Der ses som altid mange i Skagen, og i år er ingen undtagelse. I perioden 28/4-24/6 bliver det til 381 (mange indsendere). Det er også her, vi finder første halvårs største observationer, da der ses et stort fald 11-12/5. 11/5 ses 37 fugle (FSH AOWN GRØN mfl.), og 12/5 stikker det helt af, da der observeres 158 fugle i Skagen med de største indrapporteringer 25 Batteriskoven (CBS PAA AO), 25 Buttervej Industriområde (RSN CBS mfl.) og 20 Poul Eeg Camping (HP PAA).

Fra DOFbasen og Atlas-projektet er kun indrapporteret ét sikkert ynglefund 12/5-3/6 1 par Tindbæk (TBR LM). Herudover er der 24 observationer af syngende eller territoriehævdende fugle i yngletiden.

Fra andet halvår kan nævnes 13/8-19/9 9 ringmærket Grenen (SKAF) og 19/8 6 Batterivej, Skagen (GGU), 15/8 1 Halkær Sø og Ådal (RSN). Alle øvrige er iagttagelser af 1-3 fugle. De sidste fugle forlader Nordjylland 10/9 1 ringmærket Grenen (SKAF), 23/9 1 Hanstholm Fyrhaver (SAL) og 1/10 1 han Ulsted (JTN).

Broget Fluesnapper er en af de arter, der siden sidste Atlas-projekt er gået mest tilbage. På landsplan er ca. 3/4 forsvundet siden det seneste projekt. I Nordjylland er antallet af sikre kvadrater faldet fra 48 til 13.

Sum: 526. 1. halvår 484, 2. halvår 42. Indsendere 111.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	32	444	8	-	37	4	1	-	-

Broget Fluesnapper, Skagen, 7. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

Hvidhalset Fluesnapper *Ficedula albicollis*

Der gøres to observationer af denne art i år. 11/5 1 Skagen Haveforening (GRØN) og 12/5 1 Lendum (HOM) –

begge hanner.

Husrødstjert *Phoenicurus ochruros*

Fremgangen for denne art fortsætter. Årsummen er således igen over 10-års gennemsnittet på 327 fugle. Året begynder med, hvad der kan regnes for at være den samme fugl i Hirtshals, der ses i forbindelse med Sibirisk Jernspurv. Ellers forløber årets første måneder meget som forventet. Første halvår er uden større enkeltobservationer, og de største observationer er af ynglefugle, med de største på tre fugle fra henholdsvis Skive Havn (JEAL), Hirtshals Havn (SFX MCH) og Skalborg, Aalborg (RWR). Ellers kan nævnes 31/3 3 Bøgsted Rende (SB), 25/3 3

Butterstien, Skagen (LKJ) og 14/5 3 Læsø Golfbane (FHK), som er de største forekomster af ikke ynglende fugle. Der er i løbet af Atlasperioden i alt registreret 129 sikre eller sandsynlige ynglepar indenfor lokalrapportens område. Det er en stigning på 32 par i løbet af 2017. Andet halvårs største observationer er 6/9 8 Hirtshals Havn (LPA), 2/9 7 Buttervej, Skagen (LKJ), 6/7 4 Skive Havn (JEAL) og 22/10 4 Hirtshals Havn (POHP). Året slutter i Skagen med 20/12 1 Det Grå Fyr (FQU).

Sum: 395. 1. halvår 210, 2. halvår 185. Indsendere 105.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	12	4	12	58	83	41	35	25	63	46	10	6

Bynkefugl *Saxicola rubetra*

Igen, igen et år hvor 10-års gennemsnittet er væsentligt lavere end årsummen. I år er årsummen 310 fugle højere end 10-års gennemsnittet.

Årets første fugle ses lidt sent 27/4 1 Aalborg Ø (TBA), 29/4 2 Bobakker, Læsø (SSL).

Første halvår bærer meget præg af en enkelt stor dag i Skagen, hvor der var et meget stort fald 12/5. På denne dag ses de seks største observationer i første halvår! Den største observation er 150 R Grenen (MD), hvilket er den

niende største observation i Danmark ifølge DOFbasen. Andre af de store observationer den dag er 35 R Buttervej, Skagen (RSN) og 35 Brovande, Skagen (GRØN). I Atlas-perioden er der registreret i alt 299 sikre eller sandsynlige ynglepar af Bynkefugl i lokalrapportens område. Der er i løbet af 2017 sket en stigning på 46 ynglepar. Den største observation i andet halvår er 16/8 19 Stensnæs (UB). Året slutter med 6/10 1 Hanstholm Fyrhaver (MF) og 15/10 1 Buttervej, Skagen (ASJ).

Sum: 1367. 1. halvår 1130, 2. halvår 237. Indsendere 146.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	8	951	171	82	131	22	2	-	-

Sortstrubet Bynkefugl, Grønnestrand, 22. oktober 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquata*

Ligesom i 2016 er der i 2017 virkelig tale om et år, hvor der bliver set rigtigt mange fugle. Årssummen er hele 473 fugle over 10-årsgennemsnittet, så vi kan da kun håbe på, at det bliver normen for fremtiden med så mange sete fugle. Der ses en enkelt overvintrende fugl 22-26/1 1 Febbersted (LIFO). Ellers ses de første fugle 10/3 1 Tofte Skov (HAC) og 11/3 1 Hirtshals Østerstrand (LPA). Alle de største observationer i første halvår ses lidt overraskende i Tofte Skov med den største observation 6/6 17 (HAC) – her er der tale om familieflokke. Fra andre lokaliteter kan nævnes 22/5 5 Sønder Kettrup (PBE) og 22/5

5 Buttervej, Skagen (KK).

Der er i løbet af Atlas perioden registreret imponerende 169 kvadrater med enten sikker eller sandsynlig yngel indenfor lokalrapportens område. Det er en stigning på 47 i løbet af 2017. Det er en kolossal stigning i forhold til forrige Atlas-projekt, hvor de 169 skal sammenlignes med 29 kvadrater – for hele Danmark!

De største observationer i andet halvår er 24/9 11 Lerup Strand (RWR), 6/10 10 Hanstholm Fyrhaver (MF) og 16/10 9 Uggerby Ås Udløb (MCH). Årets sidste fugle ses 30/12 2 Roshage (JSA).

Sum: 871. 1. halvår 499, 2. halvår 372. Indsendere 140.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
2	-	50	124	241	80	42	59	119	133	7	12

Stenpikker *Oenanthe oenanthe*

Et supergodt år med en årssum på hele 646 fugle flere end 10-årsgennemsnittet. Vi skal tilbage til 2011 for at finde en højere årssum. De første fugle ses 24/3 1 Mou (GRØN) og 26/3 1 Vangså Hede (HOC). Første halvårs største observationer er 12/5 100 Grenen (MD), 12/5 65 Brovande, Skagen (GRØN) og 15/5 45 Vester Nyland, Læsø (PR).

I løbet af Atlasperioden er der i alt registreret 21 sikre eller sandsynlige ynglefund af arten indenfor rapportens

område. Der er tale om syv nye registreringer i år 2017. Blot fire af disse er dog sikre ynglefund, og generelt er der tale om en meget markant tilbagegang siden sidste Atlas-projekt, som endda også markerede en ret dramatisk nedgang siden det første projekt (1971-74).

De største observationer i andet halvår ses 15/9 55 Grenen (ROC), 2/9 51 Reservatet, Skagen (EC) og 14/9 45 Grenen (ROC). Året slutter med 2/11 1 Ulvedyb, Perlen (JG) og 9/11 1 Det Grå Fyr, Skagen (SKAF).

Sum: 3048. 1. halvår 1546, 2. halvår 1502. Indsendere 185.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	6	165	1349	26	12	556	856	76	2	-

Sjagger *Turdus pilaris*

Kun ynglefugle behandles. Der gøres 5-6 ynglefund på to lokaliteter. I Store Vildmose observeres 21/5 tre sikre ynglepar (ATL). 25-26/5 ses ungefodring på en anden nærliggende lokalitet i Store Vildmose (CP). Der kan være tale om gengangere. I samme område ses en sen

fugl på rede 24/6 og herefter 23/7 8 ungfugle (begge ATL). Endvidere gøres et sikkert ynglefund 24/5 Agdrup (VAG). Af sandsynlige ynglefund ses der ængstelig kaldende fugle 10/5 Snedsted (Børge Petersen) og 18/6 Løkken (RSN).

Ringdrossel *Turdus torquatus*

Et år på niveau med de seneste 10 års gennemsnit på 1326.

De første fugle ankommer relativ tidligt, 1/4 1 Grenen (ROC mfl.) samt 2/4 1 Ølands Vejle (RSN), 1 Fyrkat Engsø (CSS) og 1 Gårdbo Sø (CHJ) – alle hanner. Forårstrækket går over Skagen i perioden 1/4-12/6 med 351 (ROC KMO mfl.). Trækket toppe som sædvanlig sidst i april med første halvårs største dage, 20/4 48 Grenen (ROC mfl.), 24/4 71 Grenen (PLA mfl.) og 1/5 43 Nordstrand (KMO JHC KNP mfl.). Fra andre lokaliteter bør nævnes 28/4-13/5 73 Bulbjerg (PH HHN EM TRK BS) og 18-30/4 47 Klitmøller (JJA KØJ JASA). Et par sene

fugle ses, 6/6 1 hun (KNP MJH) og 12/6 1 (ROC MKP CFM) – begge Grenen.

I andet halvår ses en tidlig fugl 3/9 1 Holmkær (FL HB). Herefter ankommer de første til normal tid 27/9 1 Hanstholm (SAL) samt 5/10 1 Fjordparken, Aalborg (RWR) og 1 Grenen (ROC mfl.). Hovedparten af fuglene ses 5/10-12/11 19 Skagen (ROC mfl.) og 27/9-26/10 21 strækningen Hanstholm til Agger Tange (GGU HHN SAL SVP). Et par sene novemberfund udgør årets sidste, 2/11 1 Nørreådal (TBR) samt 6-12/11 1 Grenen (ROC EC mfl.) – begge ungfugle.

Sum: 1305. 1. halvår 1247, 2. halvår 58. Indsendere 125.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	911	334	2	-	-	2	50	6	-

Ringdrossel, Skagen, 30. april 2017. Foto: Knud Pedersen.

Sibirisk Jernspurv, Hirtshals, 24. januar 2017. Foto: Lars Grøn.

Sibirisk Jernspurv *Prunella montanella*

Sidste års helt store tilløbsstykke i Nordjylland var stadig at finde i begyndelsen af 2017 og er nu godkendt af SU. *Sibirisk Jernspurv* 1/1-6/2, 1 R Hirtshals (Brian Ravnborg, Lars Paaby m.fl.). Se omtale i Nordjyllands Fugle 2016. Fuglen som blev fundet 9/11 2016 1 Hirtshals Havn (BR m.fl.) blev i området i 90 dage som nævnt helt indtil 6/2

(LPA MCH). Den blev, som den eneste Sibirisk Jernspurv i forbindelse med invasionen kønsbestemt, som en han. Dette skete på baggrund af, at fuglen flere gange blev oplevet syngende.

Der er tale om det første fund for lokalrapportens område og det 13. fund i Danmark af denne art.

Rødstrubet Piber *Anthus cervinus*

Et ret usædvanligt år med markant flere observationsdatoer i foråret end i efteråret og ingen observationer fra Nordvestjylland. Alle forårets observationer falder helt normalt i maj. Første er 12/5 1 Grenen (ROC AOWN m.fl.), 13/5 1 Nordstrand (LRU), 14/5 1 Nordstrand og Grenen (mange indsendere), 18/5 1 Nordstrand (KMO

JHC m.fl.), 19/5 1 Hirtshals Fyr (THE) og årets sidste forårsobservation bliver 22/5 1 Grenen (ROC JHC m.fl.). Efterårets observationer falder helt normalt i september måned. Første er 10/9 1 Gerå Enge og Strand (SØP), 19/9 1 Grenen (ROC SKAF MCH). Årets sidste observation bliver 24/9 1 Grenen (ROC SKAF MCH).

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Næststørste årssum i rapportens historie, kun overgået af 2009 med en sum på 1223. Første halvårs største observationer er 2/1 17 Ø (LM), 14/2 12 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og 14/2 24 Selbjerg Vejle (HHN). Første halvårs sidste observation er 2/4 1 Bygholm Vejle

(KNP HHN).

Andet halvårs første observation er 6/10 1 Hanstholm Slamdepot (GRØN HK), og de største observationer er 1/11 20 Grenen (ROC JOK), 20/11 23 Grenen (ROC KNP MER) og 14/12 20 Bygholm Nordlige Rørskove (HHN).

Sum: 1171. 1. halvår 306, 2. halvår 865. Indsendere 62.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	174	105	26	1	-	-	-	-	-	125	295	139

Skærpiber *Anthus petrosus*

Årets gennemgang af Skærpiber omhandler kun ynglefugle. Optællingerne på Hirsholmene er foretaget af Jens Gregersen, Kjeld T. Pedersen, Jacob Funder og Kaj Hal-

berg 23/5 og 24/5. Deget et par, Græsholm 10 par (20 par i 2016) og Hirsholm syv par.

Storpiber *Anthus richardi*

Blot én iagttagelse, 1/2 1 R Grenen (KNP FLS EC MER JOK). En indtastning af en fugl, som kun er hørt, er ikke

medtaget her.

Markpiber *Anthus campestris*

Ingen observationer af Markpiber i 2017. I 2015 var der

en observation og i 2016 var der fire.

Gulhovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava flavissima*

Der gøres et enkelt fund af denne race, 16/5 1 han Stald

Grenen, Skagen (KNP JHC KMO mfl.).

Sorthovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava feldegg*

Et godkendt fund fra Skagen af en fugl set 7/6 og 9/6 (ROC EC JMPJ m.fl.). Der er tale om det andet nordjyske

og tredje danske fund. Racen er SU-race.

Sorthovedet Gul Vipstjert, Skagen, 7. juni 2017. Foto: Erik Christophersen.

Bjergvipstjert *Motacilla cinerea*

En flot total sammenlignet med de seneste 10 års gennemsnit på 630.

I første halvår ses 207 fugle på trækk over Grenen i perioden 9/3-28/6 (ROC SKAF KNP mfl.). Trækket toppes ved månedsskiftet marts/april med de største dage 28/3 12 (ROC LTP), 1/4 18 (ROC mfl.) og 2/4 15 (ROC mfl.). Største observationer uden for Skagen bliver 11/5 6 Gravlev Ådal (HAC) og 1/6 5 Bindslev (ET).

En sammenstilling af data fra DOFbasen og Atlas-pro-

jektet giver hele 34 sikre ynglefund. Mest bemærkelsesværdigt er 4/6 Subæk Mølle, Tapdrup, hvor et par yngler to gange.

I andet halvår ses 38 trækkende fugle ved Grenen i perioden 10/7-29/10 (ROC mfl.). På Nordmandshage ses 93 trækkende i perioden 6/7-9/11 (PR AB GRØN RSN HHB). Det er også på sidstnævnte lokalitet, at andet halvårs største observationer gøres 5/10 11 (PR), 14/10 21 (AB) og 26/10 14 (PR).

Sum: 827. 1. halvår 595, 2. halvår 232. Indsendere 127.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
10	6	225	157	127	70	28	20	51	118	12	3

Citronvipstjert *Motacilla citreola*

Der foreligger ét godkendt fund af denne art, 14/5 1 hun Grenen (ROC ABK mfl.). Arten er SU-art.

Citronvipstjert hun, Skagen, 14. maj 2017. Foto: Erik Christophersen.

Sorttrygget Hvid Vipstjert *Motacilla alba yarrellii*

En total noget under de sidste par års rekordhøje totaler på 80 og 51. Men stadig højere end årene forinden, hvor årstotalerne lå på 10-20 fugle. Alle observationer er af enkeltfugle.

De første ses 20/3 1 Lille Vildmose (DFS), 23/3 1 han Butterstien, Skagen (ROC) og 24/3 1 Mou (GRØN WJ). På Skagen Odde ses sammenlagt 13 i perioden 23/3-26/5 (ROC JKI mfl.). Uden for dette område ses der 31/3

1 Agger Tange (SVP), 3/4 1 han Bulbjerg (APN), 12/4 1 hun Kvorning Mølle (TBR), 26/4 1 hun Try Enge (RSN), 12/5 1 Hirsholm (KTP) og 17/5 1 Frederikshavn Havn (RSN). De sidste ses 7/6 1 Lille Vildmose (JNS) og 14/6 1 han Kringelrøn (PR). Sidstnævnte indgår i et blandingspar med en Hvid Vipstjert, hvor begge fugle flyver med føde til unger i rede.

Sum: 25. 1. halvår 49, 2. halvår 2. Indsendere 21.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	4	10	9	2	-	-	-	-	-	-

Kernebider *Coccothraustes coccothraustes*

Den laveste total i fem år, men dog på niveau med de seneste 10 års gennemsnit på 1524.

Hovedparten af indrapporteringerne i første halvår kan fordeles ud på fire områder, 18/3-23/6 232 Skagen (ROC SKAF KNP JPIP mfl.), 1/1-19/6 120 Tversted/Bindslev (CP mfl.), 1/1-29/6 168 Rebild-området (AHO mfl.) og 6/1-30/6 122 Nørreådsområdet (TBR TRK mfl.). De største enkeltobservationer gøres 31/1 13 Hald Ege (VIN), 23/3 17 Solbjerg Sønderskov (TN) og 28/5 18 Grenen (ROC KNP TA mfl.) samt 16 Ellekrattet, Skagen (KMO HQ). En sammenstilling af data fra ATLAS-projektet og DOFbasen giver sikre ynglefund fordelt på 38 lokalite-

ter.

I andet halvår ses der trækbevægelser på Nordmandshage i perioden 10/8-24/11 87 (PR AB OZG). På samme lokalitet ses et par af andet halvårs største observationer, 1/10 21 (PR AB) og 9/11 26 (PR). I Aalborg-området ses der også mange, 24/9-27/12 110 (TBA RWR HHB AB mfl.) med de største enkeltobservationer 13/10 14 Skovbakken (RWR) og 16/11 22 Almen Kirkegård (PR). Det skal desuden bemærkes, at antallet af observationer fra kerneområdet Rebild er meget lavere end normalt. Dette skyldes dog nok snarere manglende rapporteringer end færre fugle.

Sum: 1577. 1. halvår 1067, 2. halvår 510. Indsendere 117.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	94	133	255	187	258	140	31	11	14	158	190	106

Karmindompap *Carpodacus erythrinus*

Det er ned ad bakke med denne art, som indvandrede til Nordjylland i løbet af 70'erne og 80'erne og havde sin storhedstid i fra sidst i 80'er og ind i 90'erne. Se oversigtsartikel i 2016-udgaven af denne rapport. Første er 2/5 Grenen (ROC). I de senere 2-4 år har der været 1-3 ynglepar, men i år er ingen indrapporteret. Observationerne er gjort med flest i Skagen, dernæst

kommer Hanstholm, og hertil kommer fund af enkelte fugle på kystnære lokaliteter ved Vestkysten: Kandestederne, Skiveren, Tversted, Kjøl, Hirtshals, Tornby, Lønstrup og Vandet Klitplantage. Kun ét fund herudover: 21/5 Bramslev Bakker (CSS). Eneste tal over to er 26/5 3 Grenen (ROC m.fl.) og 7/6 4 Hanstholm (PWB). Sidste er 6/8 Grenen (ROC).

Karmindompap, Skagen, 3. juni 2017. Foto: Lars Grøn.

Sum: 84. 1. halvår 74. 2. halvår 10. Indsendere 61.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	46	28	8	2	-	-	-	-

Krognæb *Pinicola enucleator*

En invasion er under opsejling i vore skandinaviske nabolande, men afblæses imidlertid inden den for alvor når Danmark. Min. 5 fugle når dog til Nordjylland. De formodes at komme via Norge, da der stort set ikke ses fugle på den svenske vestkyst, men betydeligt flere langs Norges sydlige kyststrækning. De første fugle melder deres ankomst i Skagen 3/11 1, 5/11 3 og 6/11 2 (ROC LAM KNP mfl.) – fuglene formodes trækforsøgende, da de alle ses trække retur over Grenen og forsvinde ind over Ellekrattet og Storsig. Sidst-

nævnte par ses desuden ved Jennes Sø, inden de når Grenen. Alle fund er godkendte af SU og kan dreje sig om de samme tre fugle. Årets sidste ses 2/12 2 hanner Grenen (ROC EC mfl.). Foruden ovennævnte foreligger et udokumenteret fund fra Nordmandshage 11/11. Før 2017 foreligger der 11 fund fra Nordjylland foruden den store invasion i 2012. Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Gråsisken, Skagen, 10. december 2017. Foto: Knud Pedersen.

Gråsisken *Carduelis cabaret/flammæa*

Da Stor Gråsisken og Lille Gråsisken efter den nye taksonomi er blevet slået sammen til én art, behandles de nu under ét. 2017 byder på et imponerende antal fugle, der særligt skyldes en stor invasion sidst på året. Det er den største kendte invasion i Nordjylland, hvor de næststørste år udgøres af 1996 (49.098), 1997 (35.623) og 2010 (32.783). Endvidere er årets total over tre gange så stor som de seneste 10 års gennemsnit på 17.330.

Første halvårs indrapporteringer stammer særligt fra Grenen, hvor der i perioden 5/1-28/6 ses 5044 (ROC SKAF MCH mfl.). Særligt én observation skiller sig ud 25/2 1182 (ROC WL). Der gøres også en stor indsats i Aalborg-området, hvor der ses 6894 i perioden 2/1-14/6 (RSN TBA mfl.). Her er de største observationer 14/1 570 Bouet (RSN MCH MON), 25/1 550 Aalborg Universitet (RSN MOLA) og 27/3 1200 Vadum (RSN). Endelig skal Tjele Langsø nævnes med 1421 i perioden 2/1-26/4 (TBR TRK mfl.). Af andre store enkeltobservationer bør følgende nævnes 26/1 700 Hals Nørreskov (HAC), 13/3 350 Østenkær ved Tversted (CP) og 18/4 400 Råbjerg Hede (SSL).

Der meldes om ynglefugle fra 19 forskellige lokaliteter.

I andet halvår er det særligt Nordmandshage, der gør sig bemærket med over halvdelen af andet halvårs materiale. I perioden 6/7-3/12 ses der hele 18.403 fugle (PR AB GRØN mfl.). Særligt én dag slår alle rekorder 24/11 7823 (PR BKR) og udgør knap 70% af hele november måneds materiale. Der er desuden fire andre dage over 1000: 4/11 1459 (GRØN), 6/11 1140 (PR GRØN), 9/11 1740 (PR) og 25/11 1580 (AB). På Grenen ses også mange trækkende i perioden 6/7-29/12 6255 (ROC SKAF KNP mfl.) med de største dage 27/10 518 (KNP ROC mfl.), 30/10 920 (ROC SKAF KNP) og 20/11 820 (ROC KNP). Aalborg-området tegner sig for 3657 fugle i perioden 27/7-30/12 (RSN TBA ALM RWR mfl.) indeholdende et par store observationer 3/12 500 Hvorupgård og 16/12 500 Lindholm Fjordpark (begge RSN). Endelig bør Tjele Langsø nævnes med 1082 i perioden 7/11-28/12 (TBR TRK).

Nordjyllands ringmærkere får også invasionen at føle, da der bl.a. ringmærkes 1089 i Skagen (SKAF). Helt ekstraordinært er det, da der genfanges en Stor Gråsisken med kinesisk ring i Skagen By 24/11 (MIK). Læs mere herom i en artikel andetsteds i årbogen.

Sum: 58.033. 1. halvår 22.384, 2. halvår 35.649. Indsendere 147.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen – sum	7001	4850	6556	2614	1263	100	334	168	548	3646	25064	5889
Nordmandshage – sum	211	1527	1651	1250	351	40	44	131	488	1997	3066	529
	68	31	1500	135	-	-	37	7	32	905	17292	130

Hvidsiskken *Carduelis hornemanni*

Et absolut rekordår, der ikke er set tilsvarende før. De næsthøjeste totaler stammer fra 1986 (104), 1995 (169) og 2014 (73). Det høje antal skyldes kombinationen af mange fugle i både første og andet halvår samt mange indrapporteringer fra Skagen Fyr, hvor en del Hvidsiskener holder til sidst på året.

I første halvår indrapporteres der særligt fra Aalborgområdet, 2/1-31/3 29 (RSN PHJ mfl.). Alle observationer er af 1-3 fugle, og særligt Bundgårsparken springer i øjnene med 12 af fuglene (RSN PHJ) – der er dog formentlig tale om en del gengangere. Også Tjele Langsø gør sig bemærket med 13/1-8/2 26 (TBR TRK SA mfl.). Her er de største observationer 3/2 mindst 5 (TBR) og 8/2 5-8 (TRK). Herudover bør følgende nævnes, 27/1 mindst 6 Terpet, Hirtshals (RSN). De sidste ses relativt

sent 31/3 mindst 1 Vadum (RSN), 1/4 1 Grenen (ROC mfl.) og 3/4 1 Gerå (AFJ).

Startskuddet på andet halvår bliver 3/11 4 ringmærket Skagen Fyr (SKAF), 8/11 1 ringmærket Skagen Fyr (SKAF) og 12/11 2 Nordmandshage (GRØN OZG CBS ESB LN mfl.). Skagen står for hovedparten af observationerne i perioden med 3/11-29/12 67 (SKAF MIK KNP mfl.). Det skyldes særligt en del fugle, der holder til ved Skagen Fyr, hvor flere må formodes at være gengangere. Af disse ringmærkes 12 (SKAF). Desuden ringmærkes der på Grenen 7 (SKAF) og i Skagen By 7 (MIK). I Thy ringmærkes der 15 fugle (Arne Urvang). Endelig skal Thorup og Klim Fjordholme nævnes med 33 i perioden 4/12-12/12 (HHN HRC AS) med de største dage 8/12 6 (HHN), 12/10 5 (HRC) og 12/12 hele 15 (AS).

Sum: 218. 1. halvår 89, 2. halvår 129. Indsendere 54.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
51	30	6	2	-	-	-	-	-	-	29	100

Hvidsiskken, Skagen, 17. december 2017. Foto: Erik Christophersen.

Hvidvinget Korsnæb *Loxia leucoptera*

Efter et år med kun 19 fugle er dette års total væsentligt højere. Sammenlignet med de seneste 10 års gennemsnit på 347 ligger totalen dog betydeligt under. Totalen skal ses i lyset af et forår med kun få fugle, hvorimod efteråret byder på invasionsagtige tilstande. Fuglene trækker formentlig ad en vestlig rute ned over Norge fra det nordlige Rusland, da der kun ses beskedne antal i det østlige Danmark og ved Falsterbo.

Fra første halvår foreligger to fund, 5/2 1 Svankær (SVP) og 25/2 1 han Råbjerg Mose (BKR).

Sum: 198. 1. halvår 2, 2. halvår 196. Indsendere 33.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	2	-	-	-	-	122	21	12	12	18	11

I andet halvår dukker de første fugle op 4/7 1 han Poul Eeg Camping, Skagen (ROC) og 5/7 1 Hald Tostrup (CSS) samt 1 Skagen By (ROC). Skagens Odde tegner sig for hovedparten af indrapporteringerne, 4/7-7/11 133 (ROC SKAF JKI mfl.) og for årets tre største observationer 14/7 21 Grenen (ROC) og 26/7 15-24 Grenen (ROC SKAF mfl.) samt 15 Skagen Fyr (SKAF). Næststørste lokalitet er Nordmandshage 9/7-12/11 36 (PR AB mfl.) med største dag 27/7 12 (PR). I resten af landsdelen gøres der observationer af 1-3 fugle foruden 30/12 11 Bindslev (HOM).

Lille Korsnæb *Loxia curvirostra*

Året byder på en imponerende invasion med et antal fugle, der ikke er set i nyere tid. De næsthøjeste totaler udgøres af 1990 (27.959), 2010 (37.023) og 2013 (28.218). Frøsætningen har ganske givet været lav i vores skandinaviske nabolande. Men et så stort antal fugle peger formentlig også på en stor repræsentation fra de russiske nåleskove. Gennemsnittet for de seneste 10 år ligger på 15.932.

I første halvår ligger antallet på et ret lavt niveau, og det er særligt ved Grenen, at de fleste ses. Det bliver til 700 i perioden 13/1-28/6 (ROC SKAF MCH EC mfl.). Herefter følger Flagbakken med 310 i perioden 19/4-24/6 (KMO HST mfl.) og Skiveren med 245 i perioden 14/1-26/5 (SWJ CP Awn VHL mfl.). To indrapporteringer er på mere end 100 fugle, 10/3 200 Jennes Sø (ROC) og 20/5 114 Grenen (TVN SA CDA GRØN OZG). DOF-basen og Atlas-projektet melder sammenlagt om yngle-

fugle fra 12 lokaliteter.

I andet halvår går det for alvor løs. Allerede i juli ses de første indikationer på en nært forestående invasion, men det er først i slutningen af september og oktober, at det virkelig tager fart. Således ses i perioden 1/7-17/12 13.542 fugle på Grenen (ROC SKAF mfl.) med de største dage 21/9 600, 22/9 755 og 30/9 1041 (alle ROC SKAF MCH mfl.). På Nordmandshage ses der 18.572 i perioden 6/7-3/12 (PR AB GRØN mfl.). På hele fem dage ses der over 1000 fugle – alle nævnes: 31/7 1016 (AB), 5/10 2320 (PR), 11/10 3540 (PR HHB KBC), 16/10 1328 (AB) og 9/11 1280 (PR). De største forekomster af rastende fugle ses 11/7-30/11 595 Batteriskoven, Skagen (EC MCH ROC mfl.), 9/7-17/12 763 Skagen Klitplantage (SKAF KNP mfl.), 22/7-26/10 481 Tversted Plantage (SWJ MCH BKR PBj), 30/7-19/12 619 Ø (LM TBR TRK) og 12/7-18/10 848 Nørreådal (TBR LM).

Sum: 52.141. 1. halvår 3989, 2. halvår 48.152. Indsendere 165.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	247	545	634	577	1187	799	6739	1486	9553	22277	7366	731
Grenen – sum	34	44	10	106	297	210	1753	282	6398	4387	679	43
Nordmandshage – sum	-	13	16	4	-	10	3444	570	226	9819	4508	5

Stor Korsnæb, Skagen, 18. oktober 2017. Foto: Erik Christophersen.

Stor Korsnæb
Loxia pytyopsittacus

En høj årssum, der skyldes en særdeles stor invasion i andet halvår. Totalen er den næsthøjeste i rapportens historie og overgås kun af 3966 i 1990. Gennemsnittet for de seneste 10 år ligger på 347. Der ses ingen i første halvår.

I andet halvår ankommer de første rettidigt, 24/9 1 Flagbakken (ESE), 28/9 1 Tved Plantage og 29/9 1 Hanstholm (begge SAL). Omtrent to tredjedele af observationerne stammer fra Skagens Odde, 24/9-23/12 1053 (ROC KNP SKAF mfl.). Særligt Skagen Klitplantage huser mange

Sum: 1541. 1. halvår 0, 2. halvår 1541. Indsendere 71.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	-	-	-	6	972	345	218

Gulirisk
Serinus serinus

Et fint år på niveau med de seneste 10 års gennemsnit på 32.

De første ankommer til sædvanlig tid 31/3 1 Øgadekvarteret, Aalborg (AB), 2/4 1 Grenen (ROC PBA) samt 3/4 1 han S Nordmandshage (PR) og 1 Grenen (ROC mfl.). Alle årets fund er af enkeltfugle, på nær 15/5 2 syngende Poul Eeg Camping, Skagen (BHA COR).

Sum: 36. 1. halvår 28, 2. halvår 8. Indsendere 41.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	1	7	16	4	3	-	-	2	3	-

Lapværling
Calcarius lapponicus

En lav årssum sammenlignet med sidste års 291 og de seneste 10 års gennemsnit på 305.

Første halvårs største observationer udgøres af 17/1 4 Sletten ved Ullerup Holme (HHN), 23/2 8 Ølands Vejle (BKR) og 11/3 4 Jerup (LAM). De sidste ses til normal tid 4/5 1 Nordstrand, Skagen (KMO mfl.) og 5/5 1 Rubjerg Knude (CSS) foruden en relativt sen fugl, 17/5 1 Frederikshavn Havn (RSN).

I andet halvår dukker de første op til sædvanlig tid, 12/9

Sum: 96. 1. halvår 35, 2. halvår 61. Indsendere 30.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	9	9	10	3	4	-	-	-	19	25	10	7

Lapværling, Jerup, 26. november 2017. Foto: Brian Skræm.

Snespurv *Plectrophenax nivalis*

En total på niveau med sidste år, men stadig i den lave ende. Gennemsnittet for de seneste 10 år ligger på 7865. I første halvår ses ingen flokke af betydelig størrelse. Således er de største indrapporteringer 2/1 60 Grenen (MER KNP MKP) og 60 Grønhøj Strand (ONB) samt 16/1 75 Agger Tange (SVP). Over en tredjedel af fuglene ses på Grenen og udgør dermed den suverænt bedste lokalitet med 529 fugle i perioden 2/1-1/4 (ROC KNP SKAF mfl.). De sidste forlader Nordjylland til sædvanlig tid 23/4 2 Nordstrand, Skagen (KMO mfl.), 26/4 1 Hirtshals Fyr (BKR) og 28/4 1 han Bulbjerg (KBN).

Andet halvårs fugle ankommer sent, idet de første ses

6/10 1 Grenen (ROC mfl.), 7/10 1 Agger Tange (MHH mfl.) og 8/10 14 Grenen (EC AN). Grenen er atter lokaliteten med flest observationer og rummer over halvdelen af de indrapporterede fugle i andet halvår. I perioden 6/10-28/12 ses der 1421 på Grenen (ROC KNP SKAF mfl.) med de største dage 31/10 146 (KNP ROC), 1/11 80 (ROC SWJ) og 3/10 82 (KNP mfl.). Der er en del gengangere i dette materiale. De næststørste lokaliteter udgøres af Jerup med 199 i perioden 5/11-27/12 (BKR mfl.) og med den største dag 10/12 70 (BKR) samt Agger Tange med 176 i perioden 7/10-28/12 (SVP HHH JVI MHH HKSØ) og med den største dag 17/11 70 (HHN).

Sum: 4025. 1. halvår 1499, 2. halvår 2526. Indsendere 103.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	852	183	457	7	-	-	-	-	-	489	1258	779

Hætteværling *Emberiza melanocephala*

Et godkendt fund, 3/6 1 han Grenen (MJH SKAF mfl.). Det drejer sig om det femte fund fra Skagen. Desuden foreligger et fotodokumenteret fund af en fugl på foder-

bræt primo juni i Vester Vandet.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Hætteværling, Skagen, 3. juni 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Hortulan *Emberiza hortulana*

Så ramte vi bunden! Ingen observationer af denne art i år. Det er første gang i rapportens historie, og understøtter endnu engang opfattelsen af artens tilbagegang. Yngleraten er tilsvarende nedadgående i landende nord for os. I Norge er der sket et drastisk fald i årene 2005-

2017 på 115 hanner med faste territorier til nu kun 5. Tilbagegangen skyldes særligt illegal fangst af Hortulaner i det sydøstlige Frankrig, hvor det anslås, at der stadig fanges op mod 30.000 fugle om året. Hortulanerne druknes i armagnac og spises i hel tilstand som en delikatesse.

Dværgværling *Emberiza pusilla*

Der gøres tre fund af denne art i år. Alle stammer fra Skagen, 22-23/9 1 Grenen (ROC SKAF ESE), 9-10/10 1 Jennes Sø (LCJ KNP KK ASJ JOK mfl.) og 12-14/10 1 Grenen (ROC GRØN JHH mfl.). Fra 2016 er yderligere tre fund blevet godkendt 12/10 1 ringmærket Hanstholm (Arne Urvang),

16/10 1 Hanstholm (BHA) og 29/10 1 Grenen (ROC KNP KK). Arten blev fra 2017 taget af SU-listen. Inden da var der 20 fund af arten, der fordelte sig på Skagen 12, Hanstholm 6, Kærup Holme 1 og Mønsted 1.

Dværgværling, Skagen, 9. oktober 2017. Foto: Jørgen Kabel.

Indsendere 2017

AA	Andreas	Andreasen	9970AA	ARSI	Arnold	Simonsen	9800ARSI
AAA	Asker	Aarkrog	2920AAA	AS	Albert	Schmidt	7741AS
AB	Anders	Brinkmann	9310AB	ASB	Andreas	Svane Bech	7960ASB
ABIN	Anne Birgitte	Nørgaard	7884ABIN	ASF	Alex	Sand Frich	7300ASF
ABK	Andreas	Bruun Kristensen	2100ABK	ASH	Albert	Steen-Hansen	9240ASH
ABR	Arne	Bruun	5700AB	ASJ	Anders	Sydney Jensen	3600ASJ
AC	Arne	Christensen	9550AC	ATL	Anton Thøger	Larsen	9310ATL
AEP	Axel	Pedersen	9510AEP	AVJ	Anders	Vadstrup	7442AVJ
AES	Alex	Ståde	9492AES	AWM	Andreas	Winding Mønsted	8654AWM
AF	Annette	Friis	2990AF	AWN	Anders	Wiig Nielsen	4000AWN
AFJ	Allan	Jensen	9900AFJ	AØ	Anders	Østerby	9800AO
AFR	Allan	Frederiksen	1750AFR				
AGJ	Alfred	Gork-Jensen	4180AGJ	BB	Birgit	Brammer	2300BB
AGS	Allan	Gotaas Sprange	3500AGS	BBK	Bent	Birk Kristensen	7900BBK
AH	Anders	Høgsholm	3050AH	BBM	Bent	Markussen	9500BBM
AHO	Anders	Horsten	8220AHO	BCA	Bent	Carstensen	7000BCA
AJA	Allan	Janniche	8000AJA	BCS	Brian	Skræm	9300BCS
AJAJ	Arnbjørn Jens	Jørgensen	5700AJAJ	BDP	Bodil	Deen Petersen	8600BDP
AK	Arne	Kiis	9260AK	BEJE	Bent	Jensen	8800BEJE
AKJ	Anette	Kjærø	3450AK	BER	Bente	Rasmussen	5500BR
AKN	Anders	Kjær Nielsen	9000AKN	BF	Berit	Foulum	7600BF
AKV	Allan	Kjær Villesen	7620AKV	BFA	Bo	Fabech	7430BFA
AL	Allan	Nielsen	3120AL	BGO	Bjarne	Golles	8220BGO
ALH	Anton	Herrig Liebermann	6100ALH	BH	Benny	Haahr	9500BH
ALI	Arne	Lilhauge	7000AL	BHA	Bjarne	Haugaard	9982BH
ALK	Arne	Kristiansen	9000ALK	BHAN	Bo	Hansen	4200BHA
ALM	Asger	Lykkegaard Møldrup	8210ALM	BHB	Bjørn	Bihlet	8260BHB
ALPA	Allan	Pade	7700ALPA	BHJ	Bjarke	Huus Jensen	9800BHJ
ALU	Aleks	Lund	6070AL	BHP	Poul	Hansen	2870BHP
AMBB	Andreas	Bennetsen Boe	6200AMBB	BIG	Birthe Irene	Gotfredsen	9830BIG
AMLD	Ann Maria	Linnea Dithmer	7850AMLD	BIL	Birgitte	Lauritzen	9500BL
ANI	Anders	Nielsen	5471AN	BIW	Birgitte	Wiwe	3400BIW
ANIS	Anni	Stub	7850ANIS	BJ	Bent	Møllmann Jürgensen	2970BJ
ANN	Ann	Ahrenkiel	9200AN	BJA	Brian	Jakobsen	7800BJA
ANY	Annalise	Nymand	9990AN	BJH	Bjarne	Holm	6823BJH
AO	Anni	Oppelstrup	7840AO	BJS	Bjarne	Boye Sørensen	8500BJS
AOWN	Anders	Odd Wulff Nielsen	5700AOWN	BK	Birthe	Karpfen	2660BK
AP	Anni	Pedersen	8464AP	BKM	Bruno	Kvist Madsen	4440BKM
APN	Anni	& Peter Nielsen	8382APN	BKR	Brian	Kristensen	0BKR
APR	Andreas Kristian	Pedersen	8900APR	BL	Bo	Levesen	7080BL
AR	Anette	Reinholdt	9881AR	BLA	Bjarke	Laubek	8200BLA
ARA	Anders	Rasmussen	8500ARA	BLAN	Berit	Lanther	8900BLA
ARE	Anders	Refstrup	9430ARE	BLK	Bent	Lyngklip Kjeldgaard	7700BLK

Gul Vipstjert, Nørre Kongerslev, 14. juni 2017. Foto: Jan SkrIVER.

Indsendere 2017

BLN	Brian	Lyngsøe Nilsson	9600BLN	CJ	Conny	Jensen	9800CJ
BM	Brian	Martinsen	4640BM	CJC	Carl Johan	Corneliussen	2300CJC
BN	Bjarne	Nielsen	6440BN	CJO	Carsten	Jonassen	24837CJ
BNH	Bjarne	Hemmingsen	8543BNH	CKP	Carsten	Krog Pedersen	7741CKP
BNI	Børge	Nielsen	9000BNI	CL	Carina	Levermann	9881CL
BOF	Bodil	Fredgaard	8830BOF	CLO	Carsten	Lome	1170CLO
BOME	Bodil	Mellerup	7860BOME	CMG	Christian	Glahder	4200CMG
BON	Bo	Netterstrøm	2800BON	CMM	Christian Michael	Villadsen	8000CMM
BPE	Bent	Pedersen	8543BPE	CN	Christian	Nøhr	4591CN
BPS	Bjarne	Streyffert Rosenfeldt	2860BPS	COL	Conni	Lauritzen	2610COL
BR	Brian	Ravnborg	9800BR	COR	Carsten	Nielsen	8240COR
BRY	Benny	Rytter	9000BRY	COZ	Connie	Zachariassen	9280COZ
BRØN	Bent	Rønsholdt	9800BRØN	CP	Carlo	Pedersen	9881CP
BS	Bjarne	Skovgaard	8600BS	CPEU	Christophe	Peucheret	1855CPEU
BSI	Bent	Silberg	7741BS	CPR	Christian	Rørdam	3450CPR
BSL	Bjarke Steen	Larsen	9740BSL	CQP	Claus	Quist Pedersen	8200CQP
BSM	Boye	Madsen	2750BSM	CR	Claus	Rømer	9520CR
BST	Benny	Steinmejer	4871BST	CRH	Chris	Rævsgaard Hansen	8600CRH
BSTR	Beate	Strandberg	8654BSTR	CS	Carsten	Sørensen	8260CS
BSØ	Børge	Søndergård	9000BSØ	CSA	Carsten	Søndergaard Andersen	9490CSA
BVI	Børge	Vistisen	6900BVI	CSJ	Hans Carl	Søndergaard-Jensen	8900CSJ
BWI	Brian	Wielsøe	4100BWI	CSJE	Casper	Sylvester Jensen	8200CSJ
BZ	Birthe	Zimmermann	6400BZ	CSJO	Carl	Jochimsen	2800CSJ
CAHE	Carl Aage	Hesselberg	8830CAHE	CSK	Carsten	Skou	5700CS
CAN	Carsten	Andersen	3790CAN	CSS	Carsten	Svejstrup Sørensen	9500CSS
CAS	Carsten	Sørensen	9900CAS	CW	Colin	Watson	8751CW
CB	Carl	Bohn	4000CB	DAC	Daniel	Christensen	9400DAC
CBB	Claus	Barnewitz	8800CBB	DAC	Daniel	Christensen	9400DAC
CBR	Conny	Brokholm	7000CB	DAL	Daniel	Lehmberg	3520DAL
CBS	Carsten	Søndergaard	8240CBS	DAU	Mogens	Daugård	6682DAU
CBØS	Christian	Bøggild	8860CBS	DB	Dan	Bruhn	2800DB
CDA	Christian	Damgaard Andersen	6740CDA	DBC	David	B. Collinge	4000DBC
CFM	Claus	Færch Madsen	9990CFM	DBR	Dan	Blohm	8300DB
CGL	Carsten	Gørges Laursen	7400CGL	DE	Dann	Elmström	4180DE
CH	Christian	Hjorth	7830CH	DEP	Dennis	Pedersen	4681DEP
CHE	Theo	Askov	4180CHE	DFS	Dorte	F. Sørensen	9820DFS
CHJ	Christian	A. Jensen	8462CHJ	DLP	David	Lykke Pedersen	8000DLP
CHP	Christina	Pedersen	9690CP	DMA	David	Manstrup	8305DMA
				DOF	DOF	Fuglenes Hus	1620DOF

Dværgfalk, Lille Vildmose, 19. december 2017. Foto: Ib Dyhr.

Indsendere 2017

DOFJYL	DOF	Nordjylland	DOFJYL	ERKE	Ernst	Kempf	7700ERKE
DPE	Daniel	Palm Eskildsen	3500DPE	ERO	Erik	Rosendahl	6870ER
DPK	Dorthe	Pors Knudsen	8740DPK	ERT	Erik	Thomsen	9800ET
EA	Erling	Andersen	7752EA	ESA	Esben	Sloth Andersen	9520ESA
EB	Erik	Biel	6534EB	ESAN	Erik	Søgaard-Andersen	9000ESAN
EBA	Erik	Balle	8600EBA	ESB	Emil	Skovgaard Brandtoft	8230ESB
EBJ	Erik	Bisballe Jensen	8600EBJ	ESE	Esben	Eriksen	1720ESE
EBJE	Erik	Jensen	7120EBJ	ESØ	Esben	Stubbe Østergaard	8330ESØ
EC	Erik	Christophersen	9990EC	ESØR	Ejgild	Sørensen	2450ESØ
EE	Erik	Enevoldsen	6950EE	ET	Eigil	Thomasen	6950ET
EEE	Erhardt	Edmund Ecklon	5700EEE	EVKR	Eva	Kristiansen	7870EVKR
EFJ	Einar	Flensted-Jensen	9700EFJ	FA	Frank	Abrahamson	2300FA
EFK	Erik	Fisker Knudsen	8900EFK	FBS	Flemming	Schmidt	8000FBS
EGA	Erik	Groth-Andersen	3000EGA	FD	Flemming	Damkov	7870FD
EGJ	Eigil	Gork-Jensen	4180EGJ	FE	Finn	Erichsen	7830FE
EH	Edvin	Haupt	4230EH	FG	Frederik	Grønfeldt	8600FG
EHJ	Erik	Hjort	9400EH	FHK	Folmer	Hjort Kristensen	9940FHK
EI	Egon	Iversen	6470EI	FIA	Finn	Andersen	8840FIA
EJK	Ejnar	Korsgaard	8300EJK	FIM	Finn	Madsen	6700FIM
EJNF	Eskil	J. Nielsen-Ferreira	7400EJNF	FINJ	Finn	Jeppesen	9000FINJ
EKJ	Erling	Kock Jensen	6600EKJ	FJU	Frans	Julin	9500FJU
EKR	Erik	Kramshøj	2791EKR	FKL	Flemming	Kusk	8680FKL
EL	Elin	Løyché	9881EL	FLF	Flemming	Falk	8000FLF
ELH	Elly	Hansen	7755ELH	FLH	Finn	Lund Henriksen	8200FLH
EM	Egon	Mogensen	8832EM	FLL	Flemming	Lyng Larsen	9800FLL
EMI	Ella	Mikkelsen	5250EMI	FLP	Flemming	Petersen	7200FLP
EO	Egon	Østergaard	7490EO	FNI	Flemming	H. Nielsen	8541FNI
EOA	Else	Østergaard Andersen	4840EOA	FQU	Flemming	Quist	2635FQU
ER	Erik	Røjgaard	8723ER	FRA	Frank	Andersen	7800FRA
ERBR	Erik	Bräuner	8800ERBR	FRO	Frits	Rost	8800FRO
ERE	Erland	Erlandsen	8800ERE	FRP	Frank	Pedersen	8220FRP
ERIJ	Erik	R. Jespersen	7700ERIJ	FS	Finn	Skov	5700FS

Middelhavssølvmåge, Hanstholm, 3. oktober 2017. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Indsendere 2017

FSH	Freddy	Hansen	5600FSH	HIHA	Hanne	Albertsen	6950HIHA
FSL	Flemming	Skovgaard Larsen	7884FSL	HJF	Hans Jørgen	Falk	8362HJF
FT	Flemming	Toxværd	6100FT	HK	Hans	Knakkegaard	8654HK
				HK	Henrik	Rähr	7500HK
GAH	Gitte	Holm	9510GAH	HKA	Hanne	Kapala	2400HKA
GB	Gert	Berthelsen	7620GB	HKJ	Hanne	Krogh Johansen	9560HKJ
GBL	Gerda	Bladt	6200GBL	HKN	Henrik	Knudsen	5750HKN
GBØ	Liva Gerd	Bonnesen	2100GB	HKS	Henrik	Kaufmann Sørensen	3760HKS
GC	Gitte	Christiansen	9700GC	HKSØ	Henning	Søndergaard	7950HKSØ
GEJA	Gert	Jakobsen	8800GEJA	HLK	Henrik	Kolsbjerg	7300HLK
GEN	Gert	Nicolaisen	6580GEN	HM	Henrik	Møller	9240HM
GF	Gert	Fahlberg	6400GF	HMA	Henrik	Madsen	8660HMA
GG	Gorm	Gaarde	7100GG	HMC	Henrik	Mørch Christensen	9000HMC
GGU	Georg	Guldvang	8600GGU	HMS	Helge	Mølbach Sørensen	8370HMS
GJU	Gunhild	Justesen	2650GJU	HMT	Henrik	Møller Thomsen	9000HMT
GKB	Gert	Brosbøl	6870GKB	HMØC	Hans	Møller Christensen	8680HMC
GKJ	Gitte og Kaj	Jensen	7800GKJ	HNI	Hanna	Nielsen	9560HNI
GM	Gerner	Majlandt	7600GM	HO	Bjarne	Hove-Jensen	8000HO
GRA	Gert	Rasmussen	9000GRA	HOC	Hans Ole	Christensen	7752HOC
GRAN	Ole	Dahlgreen	8660GRAN	HOL	Hans	Olrik	4100HOL
GRØN	Lars	Grøn	9220GRØN	HOM	Hans Olav	Møller	9881HOM
GTA	Gert	Thorhauge Andersen	7490GTA	HOU	Kjeld	Hougaard	8230HOU
GTI	Gunnar	Tindborg	9560GTI	HP	Hans	Pinstrup	8700HP
GTW	Gorm Thyge	Wæhrens	7800GTW	HPD	Hans Peter	Dahlgard	7752HPD
GVJ	Gorm	Vognsen Jensen	2765GVJ	HPH	Helene	Pilgaard Hejlskov	9520HPH
GØTZ	Henning	Gøtz	4760GØTZ	HPL	Hans-Peter	Larsen	2100HPL
				HQ	Heidi	Quist	2820HQ
HA	Henrik	Andersen	9300HA	HRB	Helle Regitze	Boesen	6100HRB
HAC	Hans	Christophersen	9520HAC	HRC	Helge	Røjle Christensen	7742HRC
HANI	Hanne	Nielsen	8000HANI	HS	Henning	Sørensen	9493HS
HAPN	Henrik Asbjørn	Pedersen	9800HAPN	HSC	Henning	Schmidt	9981HSC
HARA	Hans	Rasmussen	6100HARA	HSH	Helle Susanne	Hallin	8800HSH
HARS	Hans	Rasmussen	7500HARS	HSKA	Henrik	Skaftø	3460HSKA
HAT	Tage	Holdgaard Andersen	8600HAT	HST	Henrik	Stenholt	8600HST
HBJ	Hjalte Benjamin	Johansen	2820HBJ	HT	Henrik	Toft	7400HT
HBJE	Henriette	Bjerregaard	8240HBJE	HTM	Henriette	Tøttrup Hansen	3720HTM
HBS	Henning	Beck Sørensen	7950HBS	HAA	Harry	Andresen	6541HA
HBØ	Henrik	Böhmer	7150HBØ				
HCB	Heine Chr.	Bonnevie	8850HCB	IKI	Inge	Kirk	7950IKI
HE	Henning	Elgaard	8310HE	ILD	Inger-Lisbeth	Damm	9900ILD
HEB	Henrik	Brandt	6710HEB	ILM	Inge-Lise	Mortensen	7800ILM
HEH	Hans Ejnar	Hansen	9550HEH	ILSB	Ilan Samuel	Benarroch	2100ILSB
HEN	Henrik	Nyrup	9530HEN	IN	Ib	Nielsen	7500IN
HEP	Helge	Paulsen	9800HEP	ISB	Ivan	Sejer Beck	5300ISB
HES	Helle	Suadicani	5690HES	IZN	Inger & Ivan	Zink-Nielsen	8270IZN
HESC	Henning	Schmidt	8850HESC				
HET	Henning	Ettrup	8471HET	JAC	Jan	Christophersen	9900JAC
HFN	Henrik	F. Nielsen	7700HFN	JAE	Jakob	Engelhard	3520JAE
HH	Hans	Hovaldt	9800HH	JAM	Jakob	Møller	4400JAM
HHA	Henrik	Hasle	8382HHA	JAP	Jan	Pedersen	4660JAP
HHB	John	Brask	9000HHB	JASA	Jan	Salmonsens	7700JASA
HHBA	Hans Henrik	Bay	7120HHB	JASP	Jan	Søren Pedersen	4895JSP
HHE	Henning	Heldbjerg	1417HHE	JAV	Janne	Veller	7470JAV
HHL	Hans Henrik	Larsen	7790HHL	JB	Jesper	Bjørn	6600JB
HHLA	Hans Henrik	Larsen	9800HHL	JB	Jens	Ballegaard	6950JB
HHN	Henrik	Haaning Nielsen	7742HHN	JBE	Jørgen	Bech	1953JBE
HHNØ	Henrik	Hald Nørgaard	2650HHN	JBP	Jane	Bøgelund	9830JBP
HHP	Henrik	Høgh-Poulsen	8831HHP	JBR	Jesper	Brodersen	2970JBR
HHPE	Hans	Hebsgaard-Pedersen	8831HHPE	JC	Johan Henrik	Funder Castenschiold	9460JC
HHS	Henrik	H. Søndergaard	8370HHS	JCO	Jørgen	Cordes	9510JCO

Stor Flaspætte, Lille Vildmose, 11. juni 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2017

JD	John	David	9900JD	JKC	Johnny	Krämer Christensen	8530JKC
JDI	Jens	Dithmarsen	4760JDI	JKH	Jens	Kristian Holm	5000JKH
JE	Jørn	Eskildsen	8700JE	JKI	Jens	Kirkeby	8680JKI
JEA	Jan Ejvind	Andersen	9430JEA	JKIE	Jan	Kiel	4180JKI
JEAL	Jens	Albrechtsen	7800JEAL	JKJ	Jørgen	Kærbro Jensen	9320JKJ
JEDI	Jesper	Damgaard-Iversen	9220JEDI	JKK	Jens Kristian	Kjærgård	7950JKK
JEE	Jens	Eriksen	138JE	JKR	John	Kristensen	9480JKR
JEH	Joshua	Haahr	2450JEH	JL	Joan	Laursen	7100JL
JEJ	Jens	Jensen	9800JJ	JLA	Johnny	Laursen	9520JLA
JEK	Jens Erik	Knudsen	8752JEK	JLG	Jonna	Lindegård	9300JLG
JENY	Jens-Erik	Nygaard	7860JENY	JLH	Jens	Lund Hansen	3760JLH
JER	John Ernst	Rønnenfelt	3140JER	JLI	Jens	Lilleør	9000JLI
JEZZ	Jesper	S. Christensen	8660JEZZ	JLJ	Jette	Lyng Jensen	7470JLJ
JFA	Jørgen	Andersen	9900JFA	JLØ	Jan	Løvås	7089JLØ
JFN	Jytte	Fuglsang Nissen	4791JFN	JM	Jørgen	Madsen	4100JM
JG	Jens	Gregersen	8700JG	JMM	Jesper	Møller	2980JMM
JGH	Gunnar	Hansen	9670JGH	JMPJ	Jørgen	Munck	2800JMPJ
JGHØ	Jan	Højland	8920JGH	JN	Jørgen	Nørgård	7620JN
JGL	Jørn	Grønhøj Lausen	9280JGL	JNE	John	Winkler Neumann	3450JNE
JHB	Jens	Bjerg	5220JHB	JNIS	Jacob	Niss	2000JN
JHC	Jørgen	Hulbæk Christiansen	2610JHC	JNK	Jesper	Nelby Kristiansen	2700JNK
JHH	Jonathan	Hemmer-Hansen	8260JHH	JNS	Jan	Nør Skriver	9240JNS
JHK	Jens	Hasager Kirk	6880JHK	JNSC	John	Nielsen Schmidt	8462JNS
JJ	John	Jensen	8740JJ	JO	Jan	Østerby Olesen	7430JO
JJA	Jens Jørgen	Andersen	7700JJA	JOCL	John	Clausen	8800JOCL
JJE	Jane	Jensen	9800JJE	JODK	Jonas	Kjærgaard	8960JODK
JJM	Jesper Johannes	Madsen	1770JJM	JOG	John	Graversgaard	8200JOG
JJO	John	Jørgensen	9000JJO	JOH	Jens	O. Hansen	5270JOH
JJP	Jens Jørgen	Pedersen	7900JJP	JOHA	John	Hansen	8362JOH
JKA	Jeppé	Kajgaard	9970JKA	JOK	Jørgen	Kabel	9400JOK

Indsendere 2017

JPE	Jim	Pedersen	8700JPE	JVV	Jens	Veilgaard Vendelbo	8520JVV
JPIP	John	Pedersen	9990JPIP	JWI	Jens	Wiberg	2770JWI
JPK	Jørgen Peter	Kjeldsen	7741JPK	JYHA	Jytte	Hansen	7700JYHA
JPM	Jørgen	Møller	9760JPM	JØH	Jørn	Hansen	7800JØH
JPRA	J.P.	Ringtved Andersen	8200JPRA	JØL	Jørn	Dyhrberg Larsen	2300JØL
JR	John	Rasmussen	9640JR	JAAB	Jane	Abrahamowitz	7860JAAB
JRE	Jette	Reeh	7100JR				
JRL	Jens	Rye Larsen	6855JRL	KA	Kaj	Agerbæk	8270KA
JRP	Johannes	Pedersen	8930JRP	KAB	Kaj	Abildgaard	6400KA
JS	Jørgen	Stubgaard	9800JS	KAEN	Kaj Erik	Nielsen	2970KEN
JSA	Jacob	Sterup	5854JSA	KAH	Klaus Anker	Hansen	9530KAH
JSAN	Jes Sig	Andersen	8740JSA	KAHA	Karsten	Hansen	8850KAHA
JSC	Jørgen	Scheel	4581JS	KAL	Kai	Lindgaard	8800KAL
JSF	Jess	Sander Frederiksen	2630JSF	KAP	Karsten	Pagh	3600KAP
JSH	John	Solhøj Hansen	4180JSH	KB	Karin	Bach	2600KB
JSJ	John	Stokholm Jensen	4760JSJ	KBC	Kenneth	Bach Christensen	9000KBC
JSK	Jan	Skrubbeltrang	9990JS	KBE	Karen	Bentsen	7830KBE
JSK	Jan	Skjoldborg Kristensen	7730JSK	KBG	Kis	Boel Guldman	6000KBG
JSP	Jan	Speiermann	1670JSP	KBH	Kristian	Berg Hejlesen	7442KBH
JSPE	Jens	Skovgaard Pedersen	7950JSP	KBJ	Kristian	Birchwald Jensen	4000KBJ
JSPT	Steen	Petersen	9230JSPT	KBN	Kristian	Nielsen	8920KBN
JST	Jakob	Strand	4000JS	KBR	Karl Åge	Broen	9881KB
JT	Jesper	Tofft	6200JT	KCAL	Keld	Christensen	7830KCAL
JTK	John	Toft Kristensen	7430JTK	KDC	Klavs	Dahl Christensen	8240KDC
JTL	Jørgen	Terp Laursen	8220JTL	KDP	Keld	Dahl Pedersen	7860KDP
JTN	Jan	Tøttrup Nielsen	9870JTN	KEA	Knud-Erik	Andersen	4300KEA
JVB	Jan	Bihlet	8240JVB	KEAM	Kent Amond	Jørgensen	9610KEAM
JVI	Jørgen	Vigstrup	7700JVI	KEC	Knud Erik	Christensen	9990KEC
JVIN	Jens	Vinge	9520JVI	KEM	Karl Erik	Madsen	9740KEM
JVS	Jørn	Vinther Sørensen	6100JVS	KEN	Knud	Nielsen	4350KEN

Skarv, Halkær Sø, 19. august 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2017

KER	Kenn	Rasmussen	4573KR	KJNI	Kjeld	Nielsen	9260KJNI
KEV	Knud Erik	Vinding	6400KEV	KK	Karsten	Klausen	9990KK
KFK	Karl	Filtenborg Kristensen	8830KFK	KKN	Kurt	Knudsen	6430KK
KFL	Klaus	Flemløse	3060KFL	KL	Kristian	Laustsen	9640KL
KG	Kari	Geneser	9490KG	KLHO	Klaus	Homøe	2670KLHO
KGH	Kurt	G. Holm	5462KGH	KMHA	Kirsten Marie	Haugstrup	8800KMHA
KGP	Karsten	Pedersen	8830KGP	KMO	Klaus	Malling Olsen	2700KMO
KH	Kirsten	Hedegaard	8000KH	KNHJ	Knud	Haugaard Jacobsen	8800KNHJ
KHA	Kjeld	Hansen	4672KHA	KNI	Kaj	Nissen	9500KNI
KHK	Kennerth	Kristensen	9430KHK	KNM	Kim	Mouritsen	8420KNM
KHL	Kirsten	Halkjær Lund	5290KHL	KNP	Knud	Pedersen	9990KNP
KHP	Karsten	Højen	9460KHP	KNS	Knud	Søndergaard	7950KNS
KHU	Kai	Hultmann	2760KHU	KR	Kristian	Røge	9690KR
KIBM	Kirsten	Bruun Møller	8830KIBM	KRA	Kurt	Rasmussen	9330KRA
KIKH	Kirsten	Krogh Hansen	8850KIKH	KRD	Kjeld	Rydahl	9574KRD
KIP	Kirsten	Pedersen	5610KIP	KRM	Kresten	Madsen	5450KRM
KITD	Kirsten	Toftgaard Dahl	7860KITD	KSCH	Karl	Schlichter	6230KSCH
KJ	Kurt	Jensen	8381KJ	KSE	Klaus	Seerup	7500KSE
KJI	Karl Jørgen	Ingversen	9500KJI	KT	Knud	Thusing	7400KT
KJL	Karl Johan	Legaard Jensen	7870KJL	KTO	Kristian	Tikjøb Olsen	7620KTO

Vandrefalk og Stær, Lille Vildmose, 22. marts 2017. Foto: Jan Skriver.

Aftenfalk, Skagen, 16. maj 2017. Foto: Knud Pedersen.

Indsendere 2017

KTP	Kjeld Tommy	Pedersen	2635KTP	LKJ	Leif	Jensen	9990LKJ
KTR	Kristian Torben	Rasmussen	8000KTR	LKJO	Lars	Johnsen	3600LKJO
KTS	Klaus	Sørensen	8000KTS	LLH	Leo L.	Hansen	8270LLH
KUH	Kurt	Kaack Hansen	5800KUH	LM	Lars	Mogensen	8830LM
KUP	Kurt	Prentow	9800KUP	LMN	Lars Max	Nielsen	2840LMN
KVN	Kjeld	Nielsen	9400KVN	LMP	Lars	Møgeltoft Poulsen	6990LMP
KW	Kurt	Willumsen	7171KW	LMU	Lars	Munk	4990LMU
KØJ	Keld	Ørum Jensen	7700KØJ	LN	Leif	Novrup	7830LN
				LNA	Lars	Nørgaard Andersen	2700LNA
LAI	Laila	Knudsen	8900LAI	LNI	Lars	Nielsen	8700LN
LAM	Lars	H. Mortensen	9800LAM	LOG	Lars Ole	Gjesing	5970LOG
LAN	Lars	Andersen	2100LAN	LOU	Oluf	Lou	3700LOU
LASP	Lars	Spejlborg	9700LS	LPA	Lars	Paaby	2730LPA
LB	Leo	Bøjlesen	7100LB	LPH	Lars Peter	Hansen	6400LPH
LBE	Lene	Berthing	6310LB	LPK	Lars Peter	Kvist	2200LPK
LBO	Lars	Boesen	8961LB	LRJ	Lisbeth	Rødbro Jeppesen	7700LRJ
LBO	Lars	Borup	8220LBO	LRU	Lars	Rudfeld	4600LRU
LBRJ	Lars	Breum Jeppesen	9900LBRJ	LS	Leif	Nørgaard Schmidt	8680LS
LBS	Lars	Svith	8240LBS	LSA	Leo	Salmonsens	7700LS
LD	Lars	Dinesen	4470LD	LSN	Leif	Schack-Nielsen	4791LSN
LEA	Laurids Erik	Andreassen	6900LEA	LSN	Leif	Sturla Nielsen	2690LSN
LEB	Lotte og Erik	Brühl	3450LB	LSP	Lars	Pedersen	9270LSP
LENZ	Laszlo	Hertelendy	8260LENZ	LSØ	Leif	Sørensen	5750LS
LG	Lars	Gabrielsen	8330LG	LTP	Lars	Tom-Petersen	8900LTP
LGN	Laus	Gro-Nielsen	9800LGN	LV	Lars	Viggers	9700LV
LH	Lars	Højbjerg	9690LH	LYT	Lars	Ytte	3050LYT
LHA	Lise	Hammer	2860LHA				
LHS	Lars	Heiring Sørensen	9690LHS	MA	Michael	Andersen	6040MA
LIFO	Lindy	Foulum	7700LIFO	MAD	Mads	Kjeldgrd. Oddershede	2400MAD
LIN	Lise	Nielsen	3050LIN	MAKR	Martin	Kristensen	7950MAKR
IJ	Lars	Jørgensen	9900IJ	MAL	Martin	Liebermann	5500MAL
IJK	Leif	Kristensen	5672IJK	MAP	Mads	Paulsen	2720MAP
IJO	Lars	Johansen	3500IJO	MBB	Mathias	Blicher Bjerregård	3400MBB
LK	Liselotte	Kahns	8000LK	MBEH	Mette	Berg Hansen	9000MBH

Toppet Lappedykker, Aalborg, 11. juli 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2017

MBH	Morten	Bentzon Hansen	2000MBH	MLY	Mogens	Lykkegaard	8860MLY
MBO	Morten	Borup	8543MBO	MMH	Morten	Mønnike-Hald	9210MMH
MCH	Morten	Christensen	9881MCH	MMR	Margit	Mølbak Ringkjøbing	9800MMR
MCSO	Milton	Christensen	9800MCSO	MN	Michael	Juul Nielsen	8270MN
MD	Mogens	Damm	9900MD	MO	Mads	Olsen	8240MO
MDH	Morten	D.D. Hansen	8240MDH	MOA	Mogens	Andersen	4660MOA
MDK	Mariane	Dalgaard Kragelund	9541MDK	MOK	Morten	Kattenhøj	8220MOK
MER	Mogens	Erlandsen	8600MER	MOLA	Morten	Larsen	8800MOLA
MF	Michael	Fink Jørgensen	2610MF	MON	Mogens	Neergaard	9320MON
MG	Mathias	Glavind	2200MG	MSJ	Martin	Svinth Ebbesen	8000MSJ
MGN	Morten	Gammelgaard Nielsen	2610MGN	MSN	Martin	Søgaard Nielsen	5000MSN
MHH	Martin	Høj Hansen	8210MHH	MSS	Martin	Strømkjær	5471MSS
MHO	Margit	Hove	8382MHO	MST	Mogens	Stoustrup Jensen	8410MST
MHR	Mikkel	Rasmussen	8500MHR	MSU	Marianne	Suhr	8831MSU
MHT	Mette	Hjort Thomsen	9990MHT	MVR	Mathias	Vilsgaard Ravn	8200MVR
MIB	Michael	Birn	3480MIB				
MIBH	Michael	Brunhøj Hansen	2000MIBH	N2H	Nils	Holsko	9982N2H
MIK	Michael	Ancher	8230MIK	NDR	Niels Poul	Dreyer	4291NDR
MIWI	Michael	Winther	8831MIWI	NE	Niels	Eriksen	9210NE
MJH	Morten	Jenrich Hansen	8260MJH	NEJ	Niels Evald	Jensen	9990NEJ
MJO	Morten	Jørgensen	1672MJO	NIN	Niels	Imhoff Nielsen	8800NIN
MK	Martin	Kviesgaard	8800MK	NJ	Niels	Jæger	9900NJ
MKP	Michael	Køie Poulsen	3480MKP	NKBJ	Niels Kristian	Bech Jensen	8380NKBJ
MKPE	Mads	Pedersen	2720MKP	NOD	Niels	Dideriksen	8600NOD
MKR	Morten	Krog	2200MKR	NOH	Niels-Ole	Hørlyk	8382NOH
ML	Mogens	Larsen	6200ML	NPM	Niels Peter	Møller Jensen	6100NPM
ML	Mette	Lyngdorf	8000ML	NRA	Nis	Rattenborg	5900NRA
MLA	Mikael	Lassen	8250MLA	NRL	Nina	Rosendahl Larsen	6052NRL
MLAR	Mogens	Larsen	9000MLA	NT	Nikolaj	Thomsen	2200NT
MLP	Mogens	Lange Petersen	6623MLP	NTP	Niels	Tønnes Petersen	2840NTP
MLU	Martin	Lundholm	9310MLU	NU	Niels	Utzon	7830NU
MLUN	Martin	Lund	7741MLU	OA	Ole	Amstrup	6830OA

Taffeland, Østerådal, 21. marts 2017. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2017

OBO	Ole Bo	Olsen	5500OBO	PCH	Peter	Hansen	9900PCH
OBV	Ole	Bøgh Vinther	8000OBV	PC-K	Per	Clauson-Kaas	8464PC-K
OEA	Ove	E. Andersen	4200OEA	PCL	Preben	Clausen	8270PCL
OEH	Ole Emil	Hansen	8981OEH	PDH	Paul	Dalholm Hansen	4400PDH
OFA	Ole	Frøstrup Andersen	2690OFA	PDJE	Peter	Dalsgaard Jensen	8800PDJE
OFL	Ole	Friis Larsen	4900OFL	PDP	Per	Damgaard Poulsen	5600PDP
OJE	Ole	F. Jensen	8361OJE	PEB	Peter	Breyen	9800PEB
OK	Ole	Krogh	9800OK	PEC	Per	Christensen	9400PEC
OKR	Orla	Kristensen	9500OKR	PEJ	Poul Erik	Jeppesen	6900PEJ
OL	Ole	Lilleør	8800OL	PER	Peder	Rasmussen	5700PER
OLEB	Ole	Brauer	3480OLEB	PES	Poul Erik	Sperling	9230PES
OLH	Ole	Hansen	6710OLH	PET	Per	Tejsner	1749PET
ON	Ole	Nygaard	8654ON	PEØ	Poul Erik	Østergaard	8330PEØ
ONB	Ole	Nørgaard	9480ONB	PFB	Paul	Fjeldborg	8240PFB
OO	Ole	C. Olesen	7490OO	PGT	Per	Grove Thomsen	2970PGT
OP	Ove	Pedersen	7400O.P	PH	Per	Hauge	8620PH
OS	Ole	Sørensen	8300OS	PHA	Peter	Halkier	7700PHA
OSK	Ole	Skrubbeltrang	9990OS	PHAN	Peter	Hansen	4250PHA
OSK	Ole	Sanvig Knudsen	9900OSK	PHJ	Peter	Hartoft-Jacobsen	3460PHJ
OTH	Ole	Thorup	6760OTH	PHL	Peter	Larsen	8310PHL
OZG	Ole	Zoltan Göller	6760OZG	PHM	Poul	Hald-Mortensen	7742PHM
OZIE	Ole	Zimmermann	8310OZIE	PHP	Poul Henrik	Pedersen	9800PHP
				PIZ	Frits	Mønsted	4180PIZ
PA	Peter	Andreasen	7500PA	PJ	Per	Jensen	3790PJ
PALJ	Peter Andreas	Lund Jacobsen	9000PALJ	PJP	Peder	Pedersen	7830PJP
PB	Per	Bækgaard	2630PB	PKH	Peter	Kjer Hansen	6270PKH
PBA	Poul	Blicher Andersen	8800PBA	PKR	Poul	Krag	7830PKR
PBAC	Preben	Bach	8600PB	PLA	Peter	Lange	8464PLA
PBE	Peter	Bonne Eriksen	3500PBE	PLAF	Peter	Lafrenz	2600PLA
PBJ	Preben	Jensen	6400PBJ	PLO	Peter	Leth Olsen	6950PLO
PBN	Poul	Bastholm Nørgaard	9850PBN	PM	Poul	Mogensen	8240PM
PBR	Per	Brahde	9220PBR	PMA	Peter	Manstrup	9000PMA

Indsendere 2017

PME	Per Magnus	Ehde	3026PME	SAS	Svend Anker	Schwebs	6372SAS
PMM	Peter	Madsen	5600PMM	SB	Steen	Brølling	7741SB
PNH	Peter Nicolai	Halvorsen	1174PNH	SBL	Søren	Blanke	2100SBL
POHP	Poul	Holm Pedersen	7700POHP	SBØ	Søren	Bøgh	9510SBØ
POK	Poul	Kodahl	2635POK	SCS	Steen	Christensen	7000SCS
POW	Poul	Weje	7752POW	SDY	Svend	Dybkjær	2400SDY
PPO	Per	Poulsen	6710PPO	SEE	Steen	E. Engelbøl	7400SEE
PQ	Per	Quaade	3200PQ	SEJ	Svend Erik	Jessen	4900SEJ
PR	Palle	A.F. Rasmussen	9000PR	SEM	Svend Erik	Mikkelsen	9310SEM
PRD	Peter	Rand	3220PRD	SEP	Svend Erik	Petersen	6950SEP
PRE	Per	Reng	8500PR	SF	Steen	Frandsen	8800SF
PSC	Peter	Staarup Christensen	2600PSC	SFX	Steen	Flex	4440SFX
PSCJ	Peter	Schwartz Jensen	6400PSJ	SGN	Søren	G. Nielsen	5690SGN
PSJ	Per Steen	Jensen	9940PSJ	SHØ	Søren	Højager	8381SHØ
PUR	Poul Ulrich	Riis	7760PUR	SIMU	Sigfred	Munk	7120SIMU
PVR	Poul	Vestergård Rasmussen	5700PVR	SK	Solvejg	Knudsen	8900SK
PWB	Per	Wessel Buchwald	8800PWB	SKA	Steen	Kaag	7560SK
PAA	Per	Aarkrog	4100PAA	SKAF	Skagen	Fuglestation	9990SKAF
				SKN	Sara	Konstantin Nissen	8000SKN
RBA	René	Andreasen	9240RBA	SKR	Stig	Kjærgaard Rasmussen	2000SKR
RBI	Rolf	Bisgaard	3460RBI	SKRO	Skagen Fuglest.'s	Rovfugleobservatører	9990SKRO
RBOA	Rasmus	Bomann Andersen	2200RBA	SKRY	Steen	Kryger	3500SKRY
RDN	Rasmus	Due Nielsen	8260RDN	SKS	Søren	Knorr Søndergaard	9400SKS
RK	René	Knudsen	8660RK	SL	Søren	Lund	2300SL
RMJ	Rasmus	Matthiesen-Juhl	8500RMJ	SLA	Steen	Lauritsen	5300SLA
ROC	Rolf	Christensen	9990ROC	SLGI	Simon	Iversen	8230SLGI
RPA	Rune	Palmqvist	4600RPA	SLI	Stig	Linander	3520SLI
RQ	Ralph	Qwinten	2800RQ	SMSO	Søren	Søes	2800SMSO
RS	Rasmus	Strack	2700RS	SN	Sørn	Nordhald	9370SN
RSN	Rune	Sø Neergaard	8220RSN	SØP	Søren	Poulsen	8000SOEP
RT	Rasmus	Turin	2700RT	SØR	Søren	Ervig	8830SOER
RTJ	Rune	Tjørnløv	4270RTJ	SP	Søren	Mygind	3600SP
RTM	Roy	Magnussen	9600RTM	SPJ	Søren Peter	Jensen	6000SPJ
RWR	René	Rørbæk	9000RWR	SPP	Søren Peter	Pinnerup	4320SPP
RZ	Ruth	Zimmer	8660RZ	SPR	Susanne	Primdahl	7850SPR
				SR	Steen	Reinholdt	7860SR
SA	Stinne	Aastrup	8800SA	SRI	Søren	Ring Ibsen	3670SR
SAK	Svend Aage	Knudsen	7600SAK	SRO	Søren	Rosenberg	9440SR
SAL	Svend	Aage Linderstrøm	2680SAL	SRS	Sune	Riis Sørensen	2200SRS
SAN	Stefan	Andersen	2800SA	SRW	Simon	Rosenkilde Waagner	8210SRW
SAR	Steen	Reimers	8000SAR	SSC	Simon	S. Christiansen	9200SSC

Havlit, Skagen, 28. april 2017. Foto: Erik Christophersen.

Indsendere 2017

SSL	Stephan	Skaarup Lund	8240SSL
SST	Stefan	Stürup	2765SST
SSW	Sven	Wemmelund	8270SSW
ST	Søren	Tanderup	9000ST
STE	Stig	Englund	3400STE
STEJ	Steen	Jensen	8370STEJ
STF	Steen	Franch	7870STF
STH	Søren	Thøgersen	7830ST
STP	Sten	Petersen	3480STP
SUF	Suzette	Frydensberg	5400SUF
SUHA	Susan	Hangstrup	8700SUHA
SUT	Søren	Ulrich Thomsen	9620SUT
SUW	Susanne	Worm	7900SUW
SV	Svend	Vinter	8600SV
SVI	Simon	Vikstrøm	4872SVI
SVP	Steen	Vester Pedersen	7800SVP
SVR	Svend	Rønnest	6700SVR
SVUR	Signe	Uldall	8800SVUR
SW	Stig	Westergård	9460SW
SWJ	Svend	Wøjcik-Jonasson	9800SWJ
SØS	Søren	Skov	9330SØS
TA	Tim	Andersen	2605TA
TB	Torben	Brygger	2770TB
TBA	Tom	Bak Andersen	9200TBA
TBAS	Thorkild	Bastholm	2100TBA
TBC	Thorkild	Bjerre Christensen	9900TBC
TBK	Thomas	Boll Kristensen	8700TBK
TBN	Thomas	Buus Nielsen	8800TBN
TBR	Thorkil	Brandt	8300TBR
TBUR	Thomas	Bundgaard Rasmussen	2100TBR
TBØ	Torben	Bøgeskov	7160TB
TC	Tscherning	Clausen	9270TC
TCH	Tonny	Christensen	3450TC
TE	Tim	Eistrup	9000TE
TEO	Troels	Eske Ortvad	2100TEO
THE	Thyge	Enevoldsen	2000THE
THEL	Thomas	Elbek	2840THE
THEN	Tonny	Henriksen	7000THE
THH	Tim	Hesselballe Hansen	5000THH
THHL	Thomas	Højland Larsen	9000THHL

Natugle, Tofte Skov, 12. juli 2017. Foto: Jan Skriver.

Lille Skallesluger, Ulvedybet, 15. december 2017. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Indsendere 2017

TK	Tommy	Kaae	8723TK	UDA	Uffe	Damm Andersen	2800UDA
TL	Thorkild	Lund	9280TL	UGS	Uffe	Gjøl Sørensen	1415UGS
TLA	Thomas	Lillelund Andersen	9800TLA	UHA	Uffe	Haulund	4653UHA
TLAU	Torben	Laursen	8462TL	UK	Ulf	Klemmetsby	9380UK
TLB	Tove	Brødsgaard	9310TLB	UKS	Ulrik	Kjølør Skovenborg	8000UKS
TLY	Torben	Lyng	9900TLY	ULS	Ulrik	S. Sørensen	2860ULS
TLÆ	Thomas	Læssøe	2650TL	UMR	Uffe	Musse Rasmussen	4450UMR
TM	Troels	Monrad	7120TM	UPA	Ulla	Paulsen	9981UPA
TMOL	Tove	Mølgaard	7500TMOL	US	Uffe	Seneca	4400US
TMØ	Torben	Møller	5892TMØ	UTE	Uffe	Terndrup	8250UTE
TN	Torben	Nielsen	9560TN				
TNY	Timme	Nyegaard	1663TNY	VAG	Vagn	Gjerløv	9700VAG
TOS	Tommy	Skagbæk	9300TOS	VAJU	Valdemar	Juul	7870VAJU
TPA	Tonny	Papillon	4060TPA	VC	Vilhelm	Christiansen	9260VC
TQA	Torben	Quist Andersen	8500TQA	VD	Vagn	Donskov	7550VD
TR	Torben	Rasmussen	8380TR	VDA	Vilhelm	Dalgaard	3400VD
TRK	Tonny	Ravn Kristiansen	8830TRK	VFL	Vagn	Freundlich	9400VFL
TSE	Terje	Seidenfaden	9220TSE	VHL	Vagn	Højkjær Larsen	2900VHL
TSJ	Thomas	Secher Jensen	8680TSJ	VIN	Vivian	Risør Neidel	5380VIN
TT	Thomas	Thelle	8800TT	VJ	Vera	Jessen	6320VJ
TUN	Tonny	Nielsen	8831TUN	VK	Villum	Klæstrup	9493VK
TVN	Thomas	Varto Nielsen	4690TVN	VL	Villy	Lauritsen	8800VL
TWJ	Torkil	Werner Jørgensen	4330TWJ	VM	Vibeke	Mortensen	8600VM
UB	Ulla	Baslund	6000UB	WJ	Willy	Jørgensen	9280WJ
UBS	Ulla	Bondrup Sørensen	5500UBS	WL	Werner	Larsson	9990WL

Halemejs, Sundstrup, 30. november 2017. Foto: Frits Rost.

Indeks arter

ALKEFUGLE	102	Engsnarre	80	Kongeederfugl	72
ANDEFUGLE	66	Enkeltbekkasin	99	Kongeørn	117
BIÆDERE	128	F Fiskehejre	86	Kortnæbbet Gås	69
DUER	77	Fiskeørn	115	Krikand	75
FALKE	129	Fjeldvåge	123	Krognæb	155
GØGEFUGLE	78	Fjordterne	111	Krumnæbbet Ryle	95
HEJRER & IBISSER	86	Flodsanger	137	Kærløber	95
HØNSEFUGLE	75	Fløjsand	72	Kærsanger	139
HÆRFUGLE	125	Fuglekongesanger	140	L Lapværling	159
ISFUGLE	128	G Gransanger	142	Lattermåge	105
KJOVER	103	Græshoppesanger	137	Lille Flagspætte	127
LAPPEDYKKERE	76	Grønlandsk Blisgås	71	Lille Fluesnapper	148
LOMMER	81	Grønspætte	127	Lille Kjove	104
MÅGER	104	Grå Fluesnapper	146	Lille Korsnæb	158
NATRAVNE	78	Gråmåge	108	Lille Præstekrave	92
ROVFUGLE	113	Gråsiken	156	Lille Skallesluger	73
SPÆTTER	126	Gråstrubet Lappedykker	76	Lille Skrigeørn	116
SPURVEFUGLE	132	Gulbug	137	Lille Stormsval	83
STORKE	85	Gulhovedet Gul Vipstjert	153	Lomvie	102
STORMFUGLE	83	Gulirisk	159	Lunde	103
SULE & SKARVER	89	Gøg	78	Lundsanger	144
TERNER	110	H Havterne	111	Lysbuget Knortegås	67
TRANER	80	Havørn	121	Lærkefalk	130
UGLER	124	Hedehøg	120	Løvsanger	140
VADEFUGLE	91	Hedelærke	135	M Mallemuk	83
VANDHØNS	79	Hjejle	91	Markpiber	153
A Aftenfalk	129	Hjelmkallesluger	73	Mellemkjove	103
Alk	102	Hortulan	161	Middelhavsmåge	107
Almindelig Kjove	103	Huldue	77	Mosehornugle	124
Almindelig Skråpe	84	Husrødstjert	149	Mørkbuget Knortegås	67
Amerikansk Krikand	75	Hvpesevåge	116	N Natravn	78
Amerikansk Sortand	73	Hvid Stork	85	Nattergal	147
B Atlantisk Skråpe	84	Hvidbrynet Løvsanger	139	Nordisk Lappedykker	76
Atlingand	74	Hvidbrystet Præstekrave	92	Nordlig Blåhals	147
Balearskråpe	84	Hvidhalset Fluesnapper	149	Nøddekrige	133
Biæder	128	Hvidnæbbet Lom	81	O Odinsbane	101
Bjerglærke	136	Hvidsiken	157	P Parktræløber	145
Bjergpiber	152	Hvidvinget Korsnæb	158	Pibeand	75
Bjergvipstjert	154	Hvidvinget Måge	108	Pibesvane	66
Blisgås	71	Hvidvinget Terne	110	Pirol	132
Blå Kærhøg	119	Hærfugl	125	Plettet Rørvagt	79
Blåhals	147	Hættemåge	109	Polarlomvie	102
Bramgås	68	Hætteværling	160	Pomeransfugl	91
Britisk Sildemåge	107	Høgesanger	144	Prærieløber	98
Broget Fluesnapper	148	I Indisk Gås	69	Pungmejse	134
Brushane	94	Isfugl	128	R Ravn	133
Bynkefugl	149	Islandsk Stor Kobbersnepe	93	Ride	105
C Citronvipstjert	154	Islom	81	Ringdrossel	151
D Drosselrørsanger	139	J Jagtfalk	130	Rosenstær	146
Duehøg	121	K Karmindompap	155	Rosenterne	111
Dværgfalk	130	Kaspisk Måge	107	Rovterne	110
Dværgmåge	105	Kernebider	154	Rustand	74
Dværgryle	97	Kirkeugle	124	Rød Glente	122
Dværgterne	110	Klyde	91	Rødhalset Gås	69
Dværgværling	161	Knarand	74	Rødhovedet And	74
E Engryle	96	Knortegås	68	Rødrygget Sval	139

Indeks arter

Rødrygget Tornskade ...	132	Sodfarvet Skråpe	84	Storpiber	153
Rødstrubet Lom	82	Sort Glente	122	Stribet Ryle	98
Rødstrubet Piber	152	Sort Stork	85	Sule	89
Rødtoppet Fuglekonge ..	144	Sortbuget Knortegås	68	Svaleklire	99
Rørdrum	86	Sortbrynet Albatros	83	Svartbag	109
Rørhøg	118	Sortgrå Ryle	97	Sydlig Blåhals	147
S Sabinemåge	105	Sorthalset Lappedykker ...	77	Sædgås	70
Sangsvane	66	Sorthovedet Gul Vipstjert .	153	Søkonge	103
Savisanger	137	Sorthovedet Måge	106	Sølvhejre	87
Schwarz' Løvsanger	143	Sortklire	100	Sølvmåge	109
Scopolis Skråpe	84	Sortkrage	133	T Taigasædgås	70
Sibirisk Gransanger	142	Sortrygget Hvid Vipstjert .	154	Tejst	103
Sibirisk Jernspurv	152	Sortspætte	127	Temmincksryle	96
Sildemåge	109	Sortstrubet Bynkefugl ..	150	Thorshane	101
Silkehal	145	Sortstrubet Lom	82	Tinksmæde	100
Silkehejre	87	Sortterne	110	Toplærke	135
Sivsanger	138	Spidsand	75	Topskarv	90
Sjagger	151	Splitterne	112	Trane	80
Skarv	90	Stenpikker	150	Tredækker	98
Skestork	88	Stenvender	93	Triel	91
Skovhornugle	124	Steppehøg	120	Tundrasædgås	71
Skovsanger	139	Stor Hornugle	125	Turteldue	77
Skovsneppe	98	Stor Kobbersneppe	92	V Vagtel	75
Skægmejse	136	Stor Korsnæb	159	Vandrefalk	131
Skærpiber	153	Stor Regnspejl	92	Vandrikse	79
Slagfalk	131	Stor Skrigeørn	116	Vandstær	146
Slørugle	124	Stor Stormsval	83	Vendehals	126
Snegås	69	Stor Tornskade	133		
Snespurv	160	Storkjove	104		
		Stormmåge	109		

Agerhøne, Harboslette, 22. september 2017.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Forkortelser

Følgende forkortelser anvendes i rapporten:

ad.	adult, voksendragt	sdr.	sommerdragt
imm.	immature, dragter mellem juv. og ad.	odr.	overgangsdragt
juv.	juvenil, den første fulde fjerdragt	vdr.	vinterdragt
pull.	pullus, dundragt		
2K	aldersangivelse i kalenderår (fuglen "fylder år" ved årsskiftet)	h	hørt
3K+	fuglen er mindst i sit 3. kalenderår	R	rast
		fou.	fouragerende
pri.	primo, de første 10 dage i måneden	sy.	syngende
med.	medio, den 11.-20. dag i måneden	T	trækkende
ult.	ultimo, fra den 21. og måneden ud	TF	trækforsøg
NNØ	trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.)	ringm.	ringmærket
SU	Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenhedsudvalg		

Kategorier

For enkelte af arterne i rapporten er der nævnt, at den tilhører kategori C eller D. Alle øvrige arter behandlet i rapporten regnes for at tilhøre kategori A. Disse kategorier refererer til de af DOF's Sjældenhedsudvalg anvendte (AERC-standard), jvf. www.dof.dk.

Lokale SU-arter

Følgende arter er lokale SU-arter, hvilket vil sige, at fund af de pågældende arter skal godkendes af SU, inden de kan medtages i "Nordjyllands Fugle":

Hunfarvede individer af

- Kongeederfugl
- Hvidhalset Fluesnapper

Alle individer af

- Fyrremejse
- Sandterne

Foreningen Nordjyllands Fugle har til formål at indsamle, registrere og videreformidle oplysninger om forekomsten af fugle i Nordjylland.

Foreningen samarbejder med Dansk Ornitologisk Forening samt andre grønne foreninger og myndigheder.

